

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЗЖЯ

2022
№ 8

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЖЖЯ
педагогічний альманах

Засновано 2015 р.

Випуск № 8

Кривий Ріг
2022

Засновник і видавець:
Криворізький державний педагогічний університет

Видається з квітня 2015 року

Свідectво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України
серія ДП № 2087 – 825Р від 12.03.2015 р.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 4 від 03.11.2022 р.).

Головний редактор:
Дороніна Т. О., докторка педагогічних наук, професорка, КДПУ.

Редакційна колегія:

Гаманюк В. А., докторка педагогічних наук, професорка, КДПУ; *Кучер С. Л.*, докторка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Мірошник З. М.*, докторка психологічних наук, професорка, КДПУ; *Мішеніна Т. М.*, докторка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Волощук І. А.*, кандидатка педагогічних наук, ст. викладачка, КДПУ; *Іванова В. В.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Щербина С. М.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Макаренко І. Є.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ.

П 24 Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах : збірник науково-методичних праць.
Кривий Ріг : КДПУ. 2022. Вип. 8. 120 с.

У збірнику науково-методичних праць висвітлюються теоретичні та прикладні аспекти модернізації сучасної освіти; актуальні питання розвитку освіти та виховання в Україні.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні та практичні аспекти роботи вчителя в сучасних умовах (Концепція НУШ)

Дороніна Т. О.	
Сертифікатні програми як різновид сучасної неформальної освіти.....	6
Кучер С. Л., Дяченко М. П.	
Система ключових цінностей як теоретична основа формування гнучких навичок сучасного педагога.....	8
Артеменко Л. І.	
Категорія «мислення» як складник формування математичної компетентності здобувачів освіти в процесі навчання української мови.....	10
Антоненко Л. С.	
Формування наскрізних умінь молодших школярів на уроках української мови.....	12
Базилевська О. О.	
Громадянське виховання учнів та його значення в сучасному освітньому просторі.....	13
Большаніна О. В.	
Малюнок з натури у практиці навчання образотворчого мистецтва.....	15
Бондарук В. О.	
Різні підходи до визначення поняття «творчість» у психолого-педагогічній літературі.....	16
Білоус О. С., Глазков В. В.	
Практичні аспекти роботи вчителя географії в сучасних умовах.....	18
Євдокімова Н. В.	
Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів як однієї із ключових компетентностей Нової Української Школи.....	19
Зозуля О. І.	
Труднощі перекладу англійських фразових дієслів на українську мову.....	21
Канін Д. І.	
Шляхи попередження шкідливих звичок учнів у роботі вчителя фізичної культури.....	22
Кульбач Л. М.	
Формування громадянських цінностей у старшокласників в умовах становлення нової української школи.....	24
Лучшева Н. В.	
Виховання толерантності як ключової цінності учня Нової української школи.....	26
Маєр Ю. В.	
Казкотерапія як метод роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти Нової української школи.....	28
Монастирна Ю. В.	
Особливості використання нестандартних уроків у роботі з обдарованими дітьми.....	29
Олефір Н. В.	
Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти.....	31
Примаченко Я.	
Педагогічні стереотипи як типова освітня проблема.....	32
Пристапа Я. В.	
Фундаментальна роль історіографії у розбудові сучасного історико-педагогічного дослідження.....	33
Стеценко Ю. С.	
Формування соціальної компетентності вчителів як вимога сучасної Нової української школи.....	35
Чубова А. В.	
Вплив учителя на емоційний стан учнів.....	36
Шевцова М. О.	
Педагогічні умови формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови.....	38
Шипілова В. О.	
Шляхи попередження та подолання булінгу в сучасній школі.....	41

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНИЙ САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Буцонь М. В.	
Можливість позашкільного закладу освіти для реалізації технології «Педагогічний дизайн».....	43
Волощук І. А.	
Інноваційний освітній менеджмент вчителя в умовах воєнної дійсності.....	45
Герасимова О. В.	
Підготовка майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах Нової української школи як актуальна проблема.....	46
Конельська І. М., Орещечко Н. В.	
Перспективи проектування діяльності практичного психолога на основі самооцінювання результатів роботи.....	48
Король А. М.	
Формування творчої моделі особистості майбутнього вчителя у сучасних дидактичних підходах.....	49
Лисоконь І. О.	
Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: сучасні тренди у вищій школі.....	51
Щербина С. М., Маленков Д.	
Підготовка вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності – вимога часу.....	52
Микитенко М. В.	
Сутність студентоцентричного підходу, його вплив на учасників освітнього процесу.....	54
Мотуз Т. В.	
Особливості професійного розвитку вчителя в сучасних умовах.....	56
Поляковська О. О.	
Організаційні форми реалізації доуніверситетської підготовки іноземних громадян у закладах вищої освіти Дніпропетровської області.....	57
Соколова Е. Т., Мамедова І. О.	
Практична реалізація педагогічного самоменеджменту у професійній діяльності вчителя географії.....	58
Тимофієва Л. Є.	
Управлінські аспекти розробки системи запровадження сучасних інформаційних технологій в практику діяльності закладу в умовах дистанційної освіти.....	59
Чигрина В. А., Слободенюк О. О.	
Стан і розвиток індивідуальної освітньої траєкторії в історії педагогічної думки.....	61

РОЗДІЛ 3

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ахматова Н. О.	
Використання технологій дистанційного навчання під час викладання хімії в 7-8 класах.....	62
Висоцька Л. В.	
Нормативне підґрунтя забезпечення якості освіти у закладі фахової передвищої освіти.....	63
Вівчаренко О. Б.	
Використання методу проєктів у процесі викладання української літератури.....	65
Соловйова В., Скрикєря Л., Попова О., Руденко В., Непомняща О., Мюллер М., Руда А.	
Реалізація інноваційних технологій навчання в початкових класах в умовах Нової української школи.....	68
Данилик Ю. О.	
Впровадження здоров'язберігаючого навчання у процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи здоров'я».....	73
Калугін Р. Ю.	
Як розв'язування задач формує логічне мислення?.....	76
Кірстя О. М.	
Формування математичної компетентності учнів 5-6 класів засобом використання інтерактивних методів навчання.....	78
Кононюк Д. О.	
Використання комп'ютера як ефективного засобу навчання у процесі вивчення біології.....	81

Кочерга Є. В.

Основи моделювання процесу формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкових класів.....82

Лакшинська З. В.

Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобом використання технології «Лепбук».....84

Лучшева Н. В.

Формування у школярів навичок здорового способу життя у позакласний час.....86

Мегеря К. В.

Використання інтерактивних методів навчання на уроках образотворчого мистецтва.....88

Могуца В. В.

Формування наскрізних умінь учнів засобом використання методу сторітелінгу.....90

Неплях Н. П.

Формування в учнів ключової компетентності – уміння вчитися.....91

Новікова Є. С.

Інформаційні методи викладання інформатики в умовах дистанційного навчання.....93

Пасічник Л. В.

Виклики сучасної освіти: Концепція НУШ та педагогіка партнерства.....94

Подольнюк В. В.

Застосування традиційних та інноваційних технологій навчання під час дистанційного освіти.....96

Іванова В. В., Потапенко О. Б.

Здоров'язберігаючі технології як засіб формування здорового способу життя.....97

Совпенко Н. О.

Мультимедійні технології на уроках української мови та читання.....99

Сорокіна Л. Г.

Структурно-семантичні особливості англійських фразеологізмів з анімалістичним компонентом.....100

Ховрякова Т. І.

Поняття науково-педагогічного дискурсу в фокусі сучасних досліджень.....102

Хорькова М. В.

Фітнес-технології у системі фізичного виховання закладів загальної середньої освіти як засіб формування індивідуальної стратегії здоров'язбереження протягом життя.....103

Шостак Т. О., Білоус О. С.

Імерсивні технології в освіті, як новий крок до майбутнього.....105

Щербина С. М.

Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх педагогів засобом впровадження інноваційних методів навчання в процесі професійної підготовки.....107

Якименко О. В.

Лінгвістичні особливості англійських рекламних слоганів та способи їх перекладу на українську мову.....109

РОЗДІЛ 4

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ

Лаговська Є. О.

Освіта епохи середньовіччя в Західній Європі.....111

Ланецька Ю. А.

Гендерний підхід в сучасному освітньому просторі.....112

Леонова А. О.

Професійна підготовка майбутнього вчителя: гендерний аспект.....114

Пенцаль М. О.

Роль педагога у реалізації гендерно-нейтрального виховання у сучасній школі.....115

Побоча Т. Д.

Викладання предмету «Захист України»: гендерне перезавантаження.....117

Яхнич М. В.

Гендерний підхід у вихованні безпритульних дітей у 20-30-ті рр. XX століття на Дніпропетровщині.....118

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ (КОНЦЕПЦІЯ НУШ)

Дороніна Т. О.,

*д-рка пед. наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг*

СЕРТИФІКАТНІ ПРОГРАМИ ЯК РІЗНОВИД СУЧАСНОЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті актуалізовано питання ролі сертифікатних програм у системі неформальної освіти. На підставі звернення до представлених на офіційних сайтах вітчизняних ЗВО положень про сертифікатні програми автором зроблено узагальнення щодо інтенсивної імплементації сертифікатних програм до освітнього процесу ЗВО, визначено можливості сертифікатних програм щодо професійного розвитку здобувача освіти, окреслено спільні та відмінні риси практичного впровадження сертифікатних програм.

Ключові слова: освітній процес, заклад вищої освіти, сертифікатна програма, неформальна освіта, види неформальної освіти.

This article updates the role of certificate programs in the system of informal education. On the basis of a review of the provisions on certificate programs presented on the official websites of the domestic HEIs, the author summarized the intensive implementation of certificate programs into the educational process of HEIs (higher education institutions). The possibilities of certificate programs for the professional development of educational teacher have been identified, and the synergies and differences in the practical implementation of certificate programs have been determined.

Key words: educational process, institution of higher education, certificate program, informal education, the type of non-formal education.

Нинішній стан освіти в Україні та провідні тенденції її розвитку корелюються із загальними світовими тенденціями, що визначаються багатьма факторами, ключовим серед яких, на нашу думку, є фактор економічний. Поділяємо думку П. Скока про те, що «індустріальна економіка ресурсного типу в даний час змінюється інноваційною, інформаційною економікою», яка «вимагає змін у розвитку системи освіти і ринку освітніх послуг» [8]. Освіта як соціальний інститут, покликаний задовольнити потреби особистості, має стати гнучкою, спрямованою на опанування / поглиблення soft- та hard-skills. Набувши ознак багатовекторності та варіативності, освіта збагатилася новими формами здобуття сучасних знань, вмінь, компетентностей, тож практично рівноцінними формальній освіті стають інформальна освіта та неформальна освіта, що переважно реалізуються саме у сфері додаткових освітніх послуг.

У Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту» неформальна освіта визначається як така, що здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та / або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Наведена цитата ілюструє широкі можливості освітніх

установ / організацій різного рівня до впровадження різноманітних форм неформальної освіти (далі – НО). У визначених умовах заклади вищої освіти (далі – ЗВО), діяльність яких регламентується нормативними документами, представляють свої варіанти розуміння сутності НО, що закріплюється у відповідних локальних положеннях. Звернення до згаданих положень низки вітчизняних ЗВО дозволяє визначити можливості НО, її провідні форми та загальне розуміння сутності та призначення сертифікатних програм.

До позитивних можливостей НО відносимо відсутність будь-яких обмежень (вікових, освітніх тощо) для учасників освітнього процесу; наявність різних форм навчання (очна, дистанційна, змішана); часову різноманітність (коротко-, середньо- та довготермінове навчання) для опанування тими чи тими знаннями. Всі ці можливості забезпечують вільну побудову здобувачем освітньої траєкторії відповідно до власних потреб.

Серед форм НО називають: майстер-класи, мотиваційні лекції, тренінги, воркшопи, семінари, конференції, олімпіади, літні чи зимові школи тощо. З-поміж різних форм НО, згаданих вище, виокремлюємо «сертифікатні програми», які нещодавно почали пропонуватися здобувачам у ЗВО. Звернення до їхніх офіційних веб-сайтів переконує у затребуваності цієї форми НО, в її інтенсивному розвитку та в загальній

інституціоналізації до освітнього простору. Практично кожен ЗВО, де запроваджено сертифікатні програми в якості неформальної освіти, має відповідне «Положення...», яким регулюється освітній процес. Саме ці «Положення...» стали предметом нашого аналізу задля встановлення загальних позицій щодо сутності, мети (завдань) та результатів навчання здобувачів за типовою сертифікатною програмою (далі – СП).

Серед *спільних рис* СП віднесено визначення її сутності та цільової групи. Отже загальним є твердження, що СП – це спеціалізований навчальний курс (спеціалізований комплекс) встановленої тривалості, який передбачає цільову підготовку групи суб'єктів (слухачів), відповідно до визначеного даного Положення. До цільової групи віднесено здобувачів вищої освіти ЗВО та/чи «інших осіб у рамках інтеграції з іншими закладами освіти, установами й організаціями» [7], слухачів та інших зацікавлених осіб [6].

Серед *відмінних рис* СП відзначаємо: конкретизацію завдань СП, встановлення тривалості навчання, співвіднесення освітніх компонентів СП із освітніми компонентами навчальних планів. Конкретизація завдань відбувається переважно у двох напрямках – як поглиблена фахова освіта та/чи як вивчення актуальних проблем певного освітнього (чи наукового) напрямку.

Більш різноманітні підходи ЗВО до встановлення тривалості навчання. Узагальнено виокремлюють коротко- чи довгострокові СП (інколи і середньострокові [4]). А далі ЗВО визначають тривалість СП у навчальних годинах і кредитах чи лише у кредитах. Проте чисельність кредитів надзвичайно різноманітна. Зокрема у «Положенні...» Херсонського національного університету СП у 1-2 кредити визначається як короткострокова, СП у 3-5 кредитів – як середньострокова, СП у 20-30 кредитів – як довгострокова [4]. Натомість у «Положенні...» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка стверджується, що короткострокові СП не можуть бути менше 15 кредитів, а довгострокові – не більше 30 кредитів [6]. У «Положенні...» Рівненського державного гуманітарного університету визначено граничну межу кредитів (10 кредитів) [7]; а укладачі «Положень...» Національного університету «Києво-Могилянська академія» [3] та Національного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» [5] пропонують різну кількість кредитів для СП бакалаврського (12-19 кредитів) та магістерського (9-12 кредитів) рівнів. Така різниця, вірогідно, пояснюється відмінностями у кредитній вазі певної освітньо-професійної програми, оскільки все ж таки

переважно більшість ЗВО у своїх Програмах співвідносять кількість кредитів СП із загальною кількістю кредитів навчального плану підготовки здобувача. Утім саме це співвіднесення здається достатньо вразливим для СП. Оскільки і тут погляд ЗВО різко відрізняється. Так, якщо у «Положенні...» Національного університету «Києво-Могилянська академія» [3] вказано, що «дисципліни сертифікатної програми для студентів НаУКМА є частиною навчального плану певної спеціальності (п. 7), у той самий час у «Положенні...» Рівненського державного гуманітарного університету цей зв'язок заперечується [3]. Водночас у Положенні Національного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» взагалі констатовано, що «4.4. Освітні компоненти СП для студентів Університету можуть бути опановані в межах ОП, за якою він навчається шляхом формування індивідуальної освітньої траєкторії. Обрання певної сертифікатної програми відбувається відповідно до затвердженого положення про порядок реалізації студентами права на вільний вибір навчальних дисциплін» [5].

Огляду на різноманітність СП важливим здається твердження, яке повторюється практично у кожному із аналізованих Положень: «неформальна освіта веде до отримання кваліфікацій, навичок та вмінь, які не визнаються або не входять до кваліфікацій відповідних стандартів та рамки національної кваліфікації формальної освіти (за певною галуззю знань, спеціальністю, освітньою програмою) або еквівалентами формальної освіти відповідними національними або субнаціональними органами освіти, або кваліфікації зовсім не присвоюються» [1]. Засвідчує навчання у неформальній освіті відповідний документ (диплом, сертифікат), із зазначенням тривалості курсу, підсумкового контролю (якщо такий передбачений), отриманих навичок та вмінь [1]. Утім вже в «Положенні...» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка йдеться про мікрокваліфікацію «яка формує здатність виконувати конкретні вузькі професійні завдання, дії, функції та обов'язки в рамках певної спеціальності або професії, які відповідають новим потребам суспільства та ринку праці, забезпечує більш цільове набуття умінь, навичок та компетентностей, які відповідають новим потребам суспільства та ринку праці» [6]. Водночас привертає увагу той факт, що у низці ЗВО сертифікатні програми прямо пов'язуються із платними послугами: як можливість скористатися програмою як платною послугою [3; 7] чи виключно платна послуга [2; 5; 6].

Підсумовуючи викладене можемо констатувати інтенсивний розвиток різноманітних СП у вітчизняних ЗВО, які при безумовній користі для

здобувача/слухача, та загальний спільний меті все ще не потребують свого опрацювання. На нашу думку, різноманітність підходів ЗВО до практичної реалізації СП свідчить про затребуваність та розвиток цього напрямку неформальної освіти, утім визначені питання потребують більш глибокого та системного аналізу. На наше переконання саме сертифікатні програми можуть забезпечити

здобувачу освіти неперервність навчання, оскільки виступають найбільш ефективним освітнім інструментом. Утім визнання результатів навчання за СП при працевлаштуванні, все ще знаходиться у суб'єктивній площині. Тому, на нашу думку, питання легітимації мікрокваліфікації (Т. Семигіна, Ю. Рашкевич) залишається надзвичайно актуальним.

Література

1. Положення про неформальну та інформальну освіту здобувачів вищої освіти в Західноукраїнському національному університеті. URL: <https://cutt.ly/HX3WqE7>.
2. Положення про підготовку, організацію і проведення сертифікатних освітніх програм в Полтавському національному педагогічному університеті ім. В. Г. Короленка. URL: <https://cutt.ly/nX3WtYx>.
3. Положення про сертифікатні програми в Національному університеті «Києво-Могилянська академія». URL: <https://cutt.ly/lX3WiiW>.
4. Положення про сертифікатні програми в Херсонському державному університеті. URL: <https://cutt.ly/gX3gprS>.
5. Положення про сертифікатні програми Національного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». URL: <https://cutt.ly/6X3WpK1>.
6. Положення про сертифікатні програми Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. URL: <https://cutt.ly/AX3WsmN>.
7. Положення про сертифікатні програми у Рівненському державному гуманітарному університеті. URL: <https://cutt.ly/bX3WfLK>.
8. Скок П. О. Сучасні тенденції розвитку освітніх послуг. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=777>.

Кучер С. Л.,

д-рка пед. наук, доцентка, КДПУ

Дяченко М. П.,

аспірантка КДПУ,

м. Кривий Ріг

СИСТЕМА КЛЮЧОВИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ НАВИЧОК СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Стаття присвячена проблемі формування соціально-комунікативних навичок (soft skills), які мають знайти відображення в педагогічній діяльності педагога. Усвідомлення системи цінностей та шляхів їх формування на сучасному етапі розвитку освіти мають бути досить чіткими для нового покоління педагогів, які будуть формувати нове українське суспільство.

Ключові слова: професійна підготовка педагога, ключові цінності, гнучкі навички педагога, м'які навички, навички XXI сторіччя.

The article is devoted to the problem of defining key values in education, which should be reflected in pedagogical activities. Understanding of the system of values and ways of their formation at the present stage of educational development should be clear enough for the new generation of teachers who will shape the new Ukrainian society.

Key words: teacher training, key values, teacher's soft-skills, 21st Century Skills.

За роки своєї незалежності наша країна цілеспрямовано рухалася до ствердження Європейських гуманістичних цінностей. Це державне рішення було задекларовано зокрема у «Педагогічній конституції Європи» 2013 року, до розробки якої долучилися науковці України. В документі зазначено, що «учитель покликаний суспільством бути провідником демократичних ідей та високої моралі. Навчаючи дітей та молодь, формуючи їх світогляд і культуру, він здатен виховати у нового покоління прагнення до толерантності, ефективної співпраці, солідарності, відповідальності у спільному європейському домі». [4, с.10]. Наголошується на тому, що керуючись провідними цінностями (людиноцентризм, толерантність, миролюбство, екологічна безпека, дотримання прав людини),

європейський учитель покликаний знайти відповіді на виклики епохи. Окреслені цінності нині мають знайти досить чітке підкріплення у методиці та практиці підготовки майбутніх педагогів.

Метою статті є окреслення системи гнучких навичок педагога через прийняття ключових цінностей в освіті України, що має стати основою стратегії професійного формування майбутніх педагогів у мовах модернізації освіти.

Успіх освітніх реформ залежить від готовності суспільства до змін. Проте, ця готовність може зростати і поширюватися цілеспрямовано. Оскільки основні цінності освіти визначені у державних документах, концепції Нової української школи та багатьох науково-практичних дослідженнях, і вони незаперечні, ми вважаємо, що нині основну увагу необхідно

спрямувати на вирішення декількох завдань у підготовці майбутнього педагога. Перше завдання – чітко означити ієрархію цінностей та їхнє вираження у щоденному житті кожного громадянина України. Друге – знайти шляхи переведення цінностей у актив кожної особистості. Третє завдання ми вбачаємо у організації систематичної діяльності на поширення гуманістичних цінностей у суспільстві.

Поняття «цінність» нерозривне з поняттям «значущість». Специфічні цінності підготовки сучасного педагога сформульовані в філософських роздумах сучасних науковців В. Андрущенко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, І. Зязюна, А. Кременя, та ін.

Для майбутніх вчителів, як вважає В. Кузнецова, оптимальною є наступна система базових гуманістичних цінностей: життя як головна цінність існування людини і суспільства; доброта як здатність прихильно ставитися до людей, приносити радість і задоволення, щирість у стосунках; любов до ближнього (сердечність) як почуття глибокої сердечної прихильності, відданості; співчуття – здатність ставитися із розумінням, із жалістю до переживань людини, її проблем, турбот; справедливість – здатність до неупереджених вчинків та дій у відповідності до моральних та правових норм суспільства; совість як тип поведінки людини відповідно до морально-етичних норм людської спільноти; глибока повага до людської гідності – здатність розкривати, розвивати найкращі якості людини. Визначення базового компоненту змісту формування гуманістичних цінностей повинно відповідати вимогам, які йдуть від молоді, пов'язані з розвитком і становленням особистості, а також вимогам, які йдуть від культури та моральності сучасного соціокультурного простору [3, с. 8].

З точки зору психології, у процесі формування ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя можна виділити основні групи цінностей за суб'єктом (Л. Долинська): абсолютні (доброта, любов, правда, справедливість, гідність, свобода, чесність); національні (патріотизм, національна гідність, державотворчі прагнення, історична пам'ять, прагнення до єдності); громадянські (права і свободи, обов'язки, соціальна гармонія, повага закону); сімейно-родинні (подружжя вірність, турбота про дітей, стосунки у сім'ї, пам'ять предків); особистісні (риса характеру, поведінка, стиль приватного життя) [1, с. 66].

З точки зору пріоритетності індивідуальні цінності людини завжди превалюють над суспільними. Цінність людського життя, здоров'я, комфорту, індивідуальної творчості становить основу демократичного суспільства.

На основі сучасного розуміння, О. Дубасенюк формулює такі рівні у підготовці педагога: формування особистості, формування громадянина та формування компетентного фахівця [2]. Цим підтверджується теза про те, що цінності особистості та пов'язані з ними компетентності передують жорстким навичкам професіонала. Ми переконані, що ціннісна складова підготовки педагога є рівнозначно важлива поряд зі знаннєвою і діяльнісною складовою.

Ключові цінності у підготовці вчителів мають як загальний, так і специфічний характер. Загальне виділення цінностей свідомості, поведінки, взаємодії може бути однаковим для професій одної сфери, галузі. В той же час, гуманістичний характер загальних цінностей поширюється і на спеціальні цінності щодо педагогічної діяльності. На наш погляд, цінності можна практично реалізувати саме у формуванні і розвитку гнучких навичок. Ціннісні орієнтації проявляються у діяльності, а показником професійного розвитку виступають компетентності.

У розділі шостому Педагогічної конституції зазначено такі основні компетенції європейського вчителя XXI століття: комунікативна компетентність; компетентність самоідентичності; компетентність справедливості; лідерська компетентність; дослідницько-аналітична компетентність; здатність навчатися протягом життя; емпатія – здатність розуміти переживання учня чи студента та співпереживати в процесі спілкування [4]. Відобразившись у нормативних документах освіти, професійному стандарті, компетенції і компетентності педагога конкретизуються у освітньо-професійних програмах підготовки педагогів.

Так, наприклад, аналіз змісту Стандарту вищої освіти України за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» магістерського рівня дозволяє стверджувати, що загальні і деякі спеціальні компетентності педагога виражають суть гнучких умінь і навичок, потрібних для успішного виконання професійної діяльності, але не заснованих на професійних знаннях та вміннях (здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми; здатність до міжособистісної взаємодії; здатність діяти соціально відповідально і свідомо; здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти; здатність управляти стратегічним розвитком команди в педагогічній, науково-педагогічній та науковій діяльності; критичне осмислення проблем у сфері

освіти, педагогіки й на межі галузей знань та ін.) [5]. Зазначені компетентності перегукуються з ключовими навичками, прийнятими на всесвітньому економічному форумі в Давосі 2016р.: комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; креативність; уміння керувати людьми; емоційний інтелект; взаємодія з людьми; уміння приймати рішення; уміння вести переговори; гнучкість розуму.

Отже, лідерські навички, комунікативні навички, робота в команді, розв'язання проблем (в тому числі і конфліктів), міжособистісна взаємодія, професійна етика, самомотивація, гнучкість і адаптивність – ці навички і вміння дозволяють фахівцю долати труднощі в роботі та досягати кращих результатів з користю для всіх.

Як справедливо зауважує О. Яценко, значення цінностей в освіті має відношення не тільки до змісту та якості навчання. Наявні позитивні та

дружні взаємини, атмосфера згуртованості та довіри стимулюють творчі та пізнавальні здібності дітей, мотивують до кращих результатів у навчанні, а саме формують гнучкі вміння та навички. Науковець наполягає на переосмисленні стратегій виховного процесу з орієнтацією на добробут і прогрес учнів у навчанні та розвитку [6, с. 24].

Узагальнюючи вище зазначене, зауважимо, що у процесі підготовки педагога на кожному освітньому рівні необхідно дотримувати принципові вимоги: робота по сприйняттю цінностей на основі діалогу; побудова роботи по формуванню особистості майбутнього педагога у порядку значимості, в якому базою є індивідуальні цінності, на яку надбудовуються суспільні; формування методичного комплексу по впровадженню чіткої і зрозумілої системи цінностей освіти, з урахуванням регіонального аспекту.

Література

1. Долинська Л. В., Максимчук Н. П. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2008. 124 с.
2. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 114 с.
3. Кузнецова В. Г. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх вчителів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2001. 20 с.
4. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула Вища освіта України. 2013. № 3. С. 11–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_3_17.
5. Стандарт вищої освіти України. Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки. Другий (магістерський) рівень.
6. Яценко О. Ціннісно-орієнтована освіта : філософський вимір та актуальний суспільний запит. Вища освіта України. 2021. № 3. С. 20–25.

Артеменко Л. І.,

учитель української мови та літератури,

КЗШ І–ІІІ ступенів № 90,

аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,

м. Кривий Ріг

КАТЕГОРІЯ «МИСЛЕННЯ» ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано роль мислення як важливого компонента формування математичної компетентності учнів в умовах сучасної загальної середньої освіти. Виокремлено особливості мислення в різних освітніх галузях. Вказано на необхідність застосування на уроках української мови математичного мислення, яке сприяє ефективному формуванню ключових та предметної компетентності.

Ключові слова: мислення, математична компетентність, навчання української мови, математичне мислення.

The article analyzes the role of thinking as an important component of the formation of mathematical competence of students in modern general secondary education. Peculiarities of thinking in different educational fields are singled out. The need to use mathematical thinking in Ukrainian language lessons, which contributes to the effective formation of key and subject competencies, is pointed out.

Key words: thinking, mathematical competence, Ukrainian language teaching, mathematical thinking.

Виклики сьогодення зумовили запит на компетентну особистість, яка здатна до постійного оновлення й підвищення рівня своїх знань, уміє застосовувати їх у змінній ситуації, готова творчо підходити до розв'язання проблем, що виникли. У зв'язку із потребами суспільства відбувається перехід

освітньої системи на нові стандарти, що ґрунтуються на Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи [1] щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя. Відповідно, освіта спрямована на всебічний розвиток особистості через формування низки

компетентностей.

У Законі України «Про освіту» [5] зазначено, що компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Важливим поміж зазначених характерних здібностей учнів є уміння мислити, яке тісно пов'язано з мовою психічним процесом пошуку та віднайденням нового під час аналізу й синтезу зображеної діяльності.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що проблема розвитку мислення здобувачів освіти викликає загальний інтерес учених, який до сьогодні не втратив свого значення (Л. Виготський, Д. Дьюї, Г. Костюк, В. Крутецький, А. Матюшкін, Д. Халперн та ін.). Проте питання математичного мислення на уроках рідної мови недостатньо досліджене.

Метою статті є з'ясування ролі мислення як компонента математичної компетентності та доцільності формування математичного мислення під час навчання української мови.

Поняття «мислення» належить до міжгалузевої термінології, що вживають у філософії, логіці, мовознавстві, лінгводидактиці, психолінгвістиці, психології, педагогіці тощо. Співвідношення матерії й мислення, можливості й шляхи пізнання об'єктивної дійсності за допомогою розумового акту є вивчення філософського аспекту [8]. Предметом дослідження логіки є закони, форми й прийоми мислення (судження, поняття, умовивід тощо), пізнання людиною явищ дійсності в їхній динаміці, саморусі та статистиці [3, с. 69]. Зв'язок мови й мислення як людських можливостей досліджувався й у лінгвістичному аспекті: мова є звуковим вираженням думки. Відповідно, мислення становить сукупність узагальнень (абстракцій) засобами мови. На думку В. фон Гумбольдта, людина мислить, відчуває й живе тільки в мові [2]. Мислення в психологічному аспекті – насамперед – пізнавальний процес, що має різні види та тісно пов'язаний з діяльністю суб'єкта; опосередковане й узагальнене зображення людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях [4, с. 280]. Мову та інтелект, зв'язок між мовою й мисленням, вплив на свідомість за допомогою мови, загальні закономірності розвитку мовлення в онтогенезі, формування мовної свідомості, функціонування мовної особистості вивчає психолінгвістика [6, с. 7]. У лінгводидактичному аспекті мова й мовлення людини пов'язані з її мисленням, свідомістю. Розвиток творчої мовної особистості передусім передбачає розвиток мисленнєвих здібностей, адже взаємозв'язок мови й мовлення розкривається через відношення мови до мислення. У мовленні мова вступає у безпосередній зв'язок із мисленням, і саме

в мовленні відбувається акт спілкування, що вимагає участі і мови, і мовлення, і діяльності мислення [7, с. 16].

У процесі педагогічних досліджень виявляються умови розвитку мислення, визначаються шляхи та засоби формування мислення здобувачів в освітньому процесі на основі досліджень науковців про закономірності мислення задля вдосконалення процесу навчання. Адже правильно організований урок, вдало дібрані вчителем методи та прийоми є запорукою формування в учнів здібностей розмірковувати, обґрунтовувати й доводити власну думку, а також важливим чинником удосконалення особистісних якостей: самостійності, кругозору, здатності до творчості тощо. Тому одним з основних завдань освіти є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Свого часу Б. Рассел наголошував, що розвиток та розширення мислення в освіті необхідне, оскільки для роботи потрібні люди, здатні до міркувань [8].

З'ясуємо, у чому особливість мислення як універсального процесу людського пізнання під час навчання української мови. Аналіз праць засвідчив, що усвідомлення здобувачами освіти норм літературної мови та використання їх у мовленні евентуальне завдяки здібностям: уваги, пам'яті, а особливо – мислення. Опосередкованість мислення виявляється в низці властивостей: акти мислення відбуваються за допомогою слова та попереднього досвіду, який зберігається в пам'яті; завдяки мисленню в предметах зображено не будь-які, а істотні їх ознаки та властивості, що ґрунтуються на об'єктивних відношеннях і закономірних зв'язках, репрезентованих у самих предметах і явищах; мислення має узагальнюваний характер відтворення дійсності [4, с. 280]. Тому в основних напрямках навчання української мови, що передбачають формування компетентного мовця, духовно багатой особистості, спостерігаємо співвідношення мови й мовлення, що відбувається через зв'язок мови й мислення. Відповідно, мислення уможливило практичне опанування сукупності загальноприйнятих правил, які закріплюються під час спілкування.

У зв'язку з необхідністю розвитку мислення загалом та зростанням ролі математичного мислення зокрема поміж ключових компетентностей для нашого дослідження акцентуємо на математичній. Оскільки саме математична компетентність передбачає здатність розвивати й застосовувати математичне мислення, яке, на нашу думку, має вагоме значення в процесі навчання української мови. По-перше, мислення є основою свідомої діяльності особистості, формування її розумових й інших властивостей; по-друге, здійснення учнем розумової операції відбувається через застосування широкого спектра математичних засобів (порівняння, аналіз, синтез, узагальнення,

абстрагування, упорядкування, систематизація тощо). Людина з розвиненим математичним мисленням утримує в голові велику кількість інформації, розуміє, що будь-яка проблема має розв'язання, вміє розкласти складні завдання на простіші й виявляти взаємозв'язки.

Завдяки розвиненим мисленнєвим здібностям процес засвоєння здобувачами мовних знань здійснюється усвідомлено. Необхідним компонентом формування комунікативних умінь і навичок як обов'язкова здібність під час

пізнавальної діяльності є математичний спосіб мислення, у процесі якого проявляються вміння знаходити головне, доведеність судження, логічність викладу власної думки, чіткість та лаконічність мовлення та ін. Отже, розвиток та застосування математичного мислення допоможе під час розв'язання різного типу завдань. Це значить, що під час навчання української мови виникає потреба у формуванні математичної компетентності учнів.

Література

1. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. Official Journal of the European Union, 2018. Issue 61. P. 1–13. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:189:TOC>. 2. CIP-Einheitsaufnahme Stiftung Preussische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg: Jahrbuch/ Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg / hrsg. im Auftr. des Stiftungsrates vom Generaldirektor der Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg. Berlin : Akademie-Verl., 2000. 3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с. 4. Загальна психологія / за ред. : С. Д. Максименка. Підручник. 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця : Нова Книга, 2004. 704 с. 5. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. 6. Куранова С. І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 208 с. 7. Омельчук С. А. Формування мовленнєво-комунікативних умінь учнів основної школи на завершальному етапі вивчення синтаксису : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2003. 229 с. 8. Russell B. The Art of Rational Conjecture// The Art of Philosophizing and Other Essays. – New York : Philosophical Library, 1968.

Антоненко Л. С.,

вчителька початкових класів, вчителька–методист,
загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 72,
м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розкрито сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «наскрізні уміння», а також обґрунтована важливість формування наскрізних умінь молодших школярів на уроках української мови засобом використання дидактичних ігор, компетентнісних завдань, творчих завдань комунікативного спрямування.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, наскрізні уміння, молодші школярі.

The article reveals the concepts of «competency-based approach», «competence», «transversal skills», as well as substantiates the importance of forming transversal skills of young school students at the lessons of the Ukrainian language by using didactic games, competence tasks, creative tasks of communicative direction.

Key words: competency-based approach, competence, transversal skills, young school students.

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти Концепція Нової української школи – важливий документ, що визначає державну політику у сфері реформування середньої освіти до 2029 року з урахуванням досвіду провідних країн світу.

У Концепції Нової української школи розкриті нові освітні стандарти, що ґрунтуються на Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя. Концепція Нової української школи передбачає навчання учнів на засадах компетентнісного підходу з наголосом на питання здоров'я, безпеки, успішної соціалізації та самореалізації.

Т. Зенченко зазначає, що компетентнісний підхід у шкільному навчанні є інноваційним засобом його модернізації, що зумовлено проблемами досягнення

якіснішої освіти не загальною для системи, а для кожного конкретного учня. Компетентнісна освіта сягає за межі традиційної парадигми навчання, у якій результатом вважається система теоретичних знань та практичних умінь учня, а не його спроможність діяти. Такий підхід сприяє системному осучасненню всіх складників навчального процесу від його мети і змісту до зорієнтованості вчителя й учнів на його результативність [1, с. 9].

Компетентнісний підхід визначається як спрямованість освіти на формування комплексних ключових і предметних компетентностей у зв'язку з набутими цінностями. Компетентність розглядається як нова одиниця виміру освіченості особистості, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається

не сума набутих знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різноманітних ситуаціях.

У Концепції Нової української школи визначено десять ключових компетентностей Нової української школи: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська компетентність; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя [2].

Згідно Концепції Нової української школи та Державного стандарту початкової освіти особливе місце у процесі розвитку особистості учня молодших класів відводиться формуванню ключових компетентностей та таких десяти наскрізних умінь: читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне та системне мислення; творчість; ініціативність; здатність логічно обґрунтовувати позицію; вміння конструктивно керувати емоціями; приймання рішень; уміння розв'язувати проблеми; співпрацювати з іншими особами [2].

Вивчення української мови в початковій школі займає одне з провідних місць. Основна мета навчальної дисципліни полягає у формуванні ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою у процесі спілкування та наскрізних умінь. Саме тому навчання молодших школярів передбачає використання дидактичних ігор, серед них: «Українське намисто», «Чарівна скринька», «Хто це? Що це?» та низки компетентнісних завдань з української мови, окремі з них: описи предмету на основі безпосереднього спостереження («Буває – не буває», «Пропоную-вибираю», «Лялька», «Улюблена іграшка»), діалоги-ситуації («У магазині іграшок», «Зустріч у місті»), різні види творів (твори-оповідання, твори на основі спостережень, твори з деформованого тексту, твори за картиною, есе та інші), мовленнєві ситуації (Розмова друзів; Що розкажеш другові про свій рідний край та інші),

творчі завдання комунікативного спрямування, наприклад:

а) Допишіть прислів'я, поясніть зміст кожного із них:

Добре того вчити, хто ... (*хоче все знати*).

Краще з мудрим загубити, ніж ... (*з дурним знайти*).

Млин меле – мука буде, язик ... (*меле – біда буде*).

б) Складіть розповідь за початком.

І ось ми вийшли на узлісся... (*Золоті берізки ніби виводили веселий танок. Зеленою стіною стояли ялини. Куці калини красувались червоними коралями. Трава зовсім пожовкла. Сорока злякано скрикнула і заховалась в чагарнику. Ми були вражені красою осені*).

в) Складіть розповідь за основною частиною.

А біля маленького озерця було справжнє царство підсніжників. Ці маленькі зірочки тягнули свої пелюстки до лагідного сонечка. Зелені листочки пробивали ще досить міцну білу ковдру.

г) Складіть розповідь за кінцівкою.

Дітям було весело у зоопарку, а звірі сумували.

Сьогодні другокласники відвідали зоопарк.

Подумайте і напишіть, що розповів би про себе даний предмет. *Я – ромашка, квітка, яка росте в полі. У мене білі пелюстки, жовта серединка. Я ніжна і тендітна. Люблю тепле сонечко. Дружу з дощиком, бджілками і метеликами.*

г) Складіть твір-мініатюру («Дари осені». «Барви осені»).

Дари осені

Ось і прийшла осінь, її щедрі дарунки треба вчасно зібрати. Гнуться від фруктів дерева. На грядках достиг багатий урожай овочів. Люди радіють таким щедрим дарам.

Працюючи над спеціально дібраними художніми текстами, текстами-задачами, у молодших школярів формується ціннісне ставлення до природи, до оточуючого світу, до людини, що дуже важливо у формуванні національно-патріотичних почуттів. Використання дидактичних ігор, компетентнісних завдань, творчих завдань комунікативного спрямування сприяє формуванню наскрізних умінь молодших школярів на уроках української мови.

Література

1. **Зенченко Т. Ф.** Підготовка майбутніх учителів до вивчення прикметника у початкових класах на компетентнісних засадах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 22 с. 2. **Нова українська школа** : poradnik dla vchytelja / za zag. red. : Bibik N. M. Київ : TOB «Vydavnyчий дім «Plejadi», 2017. 206 с.

Базилевська О. О.,

канд. пед. наук,

Комунальний заклад вищої освіти,

«Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради,

м. Дніпро

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

У статті розглянуто теоретичні питання громадянського виховання учнів. Визначено значення громадянського виховання учнів в сучасному освітньому просторі. Висвітлено формування в учнів громадянських поглядів, любов до України, її мови, культури, історії.

Ключові слова: громадянське виховання, громадянські погляди, громадянські цінності, Батьківщина, національна свідомість.

The article considers the theoretical issues of civic education of students. The importance of civic education of students in the modern educational space is determined. The formation of students' civic views, love for Ukraine, its language, culture, history is highlighted.

Key words: civic education, civic views, civic values, Motherland, national consciousness.

Сучасний зміст виховання дітей в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і громадянських цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе.

Теоретичний аналіз засвідчує, що в практиці сьогодення проблема громадянського виховання розробляється на державно-програмному, концептуальному та практичному рівнях.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні громадянського виховання учнів та у визначенні його значення в сучасному освітньому просторі.

Значну роль у розвитку методологічних засад виховання громадянськості молоді належить українським мислителям, діяльність яких припадає на період просвітницького руху. Представники української демократичної думки (О. Духнович, М. Костаров, П. Куліш, М. Пирогов, Г. Сковорода, Т. Шевченко, К. Ушинський та ін.) виношували й наполегливо відстоювали ідею незалежності й самостійності України. Відповідно проблема виховання громадянськості молоді розглядалась ними в контексті національної гідності, свободи, патріотизму особистості, збереження рідної мови, поваги до історії, культурних надбань, традицій українського народу, його прагнення власної державності.

Особлива роль у розвитку ідеї виховання громадянськості належить Тарасу Шевченку. Хоча він і не залишив після себе наукових праць з проблем навчання та виховання, його поетичні і правові твори є свідченням глибокого знання психології українського народу, побуту, вірувань, звичаїв, народного мистецтва, фольклору, виховних традицій. Все життя Кобзаря, вся його літературна спадщина – це грізне звинувачення самодержавства у злочинах проти українського народу, заклик до боротьби за незалежність і громадянські права.

Значне місце у розвитку теорії і практики виховання громадянськості займають праці К. Ушинського, який стверджував, «... як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до Батьківщини, і ця любов дає вихованню вірний ключ від серця людини і могутню опору для боротьби з його поганими природними особливостями» [3, с. 89].

Провідне місце в його педагогічній спадщині посідає проблема народності, в основі якої лежить патріотизм, любов до своєї Батьківщини, рідної мови, віра у творчі сили свого народу і демократичні устремління у боротьбі за поліпшення його економічного, політичного і освітнього становища. К. Ушинський науково обґрунтував висновок про те, що громадянське виховання має будуватися на основі багатовікового досвіду народу, його традицій і виходити з його потреб. На думку вченого, найголовнішим педагогом є народ, що є оберегом мови, культури, релігії і звичаїв. «Почуття народності таке сильне у кожного, – писав К. Ушинський, – що в час загибелі всього благородного і святого воно гине останнім» [3, с. 100].

Феномен громадянського виховання в Європейській педагогіці остаточно відокремився у самостійну виховну проблему на початку ХХ ст. Автором терміну «громадянське виховання» був видатний німецький педагог Г. Кершенштейнер [2, с. 5]. Провідна ідея його творчості – формування державної свідомості особистості. Вчений вважав, що потрібно заплановано і послідовно виховувати в усіх, починаючи з дитинства, громадянськість і патріотизм, і кожен зобов'язаний підтримувати державу, в якій живе.

У своїй роботі «Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» І. Бех та К. Чорна зазначили: «В центрі системи громадянського виховання постанала особистість дитини як найвища цінність» [1, с. 5]. На їх думку, метою системи громадянського виховання зараз і на перспективу має бути виховання патріота України, який орієнтується на пріоритет національних цінностей при повазі до цінностей інших культур; прагне в розумних межах поєднати особисті інтереси з інтересами суспільства, держави й інших людей; здатний правильно обирати життєві цілі; розуміє демократію як реальне народовладдя.

У вітчизняній педагогіці вперше до теми громадянського виховання звернувся В. Сухомлинський, педагогічні ідеї якого стали орієнтиром для створення ефективних технологій виховання громадянськості школярів й на сучасному етапі.

Г. Кершенштейнера та К. Ушинського об'єднувала суспільність думок і ідей щодо формування громадянських поглядів, любов до України, її мови,

культури, історії. Адже громадянське виховання має відкритий характер, широкий простір для вдосконалення, відродження кращих національних культурних традицій і впровадження найсучасніших інноваційних технологій.

На сьогодні саме життя ставить завдання – виховувати дітей як громадян, які люблять свою Батьківщину – Україну, свій народ, мають

національну свідомість, гуманістичну мораль, знають свої права і свободи, вміють ними керуватися у своїй життєдіяльності. Ми маємо змогу реалізовувати у своїй практиці ті громадянські надбання, які будуть сприяти вибору активної життєвої позиції та свідомого формування в учнів громадянського світогляду.

Література

1. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Шкільний світ*. 2007. № 13. 10 с.
2. Кершенштейнер Г. Що таке державно-громадянське виховання. Раштат : Нові виховні шляхи, 1918. 98 с.
3. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2-х т. Київ : Радянська школа, 1983. Т. 1. 336 с.

Большаніна О. В.,
аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг

МАЛЮНОК З НАТУРИ У ПРАКТИЦІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті говориться про золотий принцип наочності в образотворчому мистецтві – малюнок з натури. Розкрито аспект його розвитку у системі освіти образотворчої грамоти початку ХХ століття. Визначено його важливість у сфері викладання та стан у поєднанні із формалістичними підходами на сучасному етапі мистецької освіти.

Ключові слова: академізм, формалізм, малюнок з натури, мистецька освіта.

The article speaks about the golden principle of clarity in the fine arts –drawing from nature. The aspect of its development in the system of education of fine arts of the beginning of the XX century is revealed. Its importance in the field of teaching and the state in combination with formalistic approaches at the present stage of art education are determined.

Key words: academism, formalism, drawing from nature, art education.

Мета статті – дослідити стан одного із головних методів у вивченні образотворчого мистецтва – малюнок з натури на початку ХХ століття.

Епоха приходу радянської влади на територію України супроводжувалася змінами у всіх сферах життя та діяльності українського суспільства. В освітній складовій мистецтва спостерігалася боротьба формального викладання та академізму, що розглядалося як реалізація однієї з провідних ідей реформування мистецької освіти, адже формалізм пропагував більш вільну інтерпретацію викладання та творчості взагалі. Такий варіант владу не влаштовував, тому за ціль було поставлено щонайшвидша зміна надлишкового вільнодумства та нехтування академічного підходу у методиці викладання образотворчого мистецтва.

Проте на перших етапах інші запропоновані методики (наприклад, колективний метод) не давали кращого ефекту, а навпаки, погіршували становище викладацької системи. Новостворена радянською владою академія мистецтв, як основний керуючий орган мистецької освіти України, намагалась відмахнутись від ідей і практик буржуазного ладу та його спадщини й розробити універсальну методику викладання [1]. В деяких випадках викладачі максимально намагались

відкинути неакадемічні системи викладання, проте із спадщини авангардистів та кубістів відбирали ті знання й ідеї, які, на їхню думку, були б корисними й могли б використовуватися у новій мистецькій школі.

Одним із перших художників-педагогів, хто починає розмежовувати навчальну складову від творчості, стає Д. Кардовський. Викладач дав чітко зрозуміти учнівській молоді, що для їхнього розвитку як унікальних митців потрібна гарне теоретичне підґрунтя, міцний базовий компонент (передусім практичні навички) й конструктивне розуміння навколишнього світу. За таких умов на допомогу навчальному рисунку приходять одна із важливих методик викладання – малюнок з натури.

Не можна говорити що малюнок з натури виник в академічній системі того часу як новий метод. Проте, слід наголосити, що малюнок з натури почали використовувати в системі навчання значно частіше й більше як головний елемент у викладанні реалістичного мистецтва. Як взірць для наслідування у своїх стінах його застосовувала радянська академія мистецтв (передусім реструктуровані Київська та Харківська академії мистецтв).

З розвитком та модернізацією системи освіти та її окремих ланок в Україні 30-х років можна було

спостерігати безліч спроб перебудувати й систему мистецької освіти, внести відповідні зміни в організацію освітнього процесу, наповнити його новим змістом, удосконалити навчально-методичне забезпечення, нестача якого розглядалася як одна з проблем, що потребували негайного вирішення. Такий тонкий та професійний елемент як роботу з натури найчастіше викладали, орієнтуючись на авторський підхід кожного окремого викладача. Проте, варто зауважити, що одним із поворотних моментів у викладанні малюнку з натури стала публікація у 1935 році одного із найбільш відомих і значущих для образотворчого мистецтва посібників «Рисование с натуры». Його автор М. Радлов (1935) пропонує звернути увагу на різні аспекти методики навчання малюнку з натури, починаючи із розуміння копіювання, площин та об'ємів і закінчуючи поясненням малюнку об'ємного та живописного. Ця теоретична праця була корисною не тільки тим митцям, які сформували свій власний стиль, допомагала їм удосконалюватися й розвиватися, але й стала для тих, хто тільки починав свій шлях у мистецтві, на початковому етапі їх становлення набути відповідних навичок, адже особливу увагу автор звертав на композивання з натури та закони композиції.

Проте, незважаючи на свою дуалістичну історичну складову, мистецька система 30-х років ХХ століття виховала низку відомих художників та педагогів, які в свою чергу продовжили свій мистецький шлях (наприклад, О. Ковальов, Г. Меліхов, В. Пузирков, Т. Яблонська, М. І. Хмелько та ін.).

Слід зазначити, що саме Д. Кардовському, його сучасникам та вихованцям, в тій чи іншій мірі,

сучасна система та методика викладання образотворчої грамоти вдячні за їх структуру та функціонування (за Н. Ростовцевим, 1981). На сьогодні синтез та поєднання формалістських та конструктивістських принципів приходять на допомогу викладацькій роботі художників-педагогів.

На перших етапах образотворчої грамоти, принципи малюнку з натури дають змогу зрозуміти те, з чого потрібно навчатись. Проте, занадто чітко виражений конструктивістський підхід, особливо в творчій роботі, посягає на унікальність особистості юного художника, та погрожує перетворити його на митця, що спроможний тільки на фотографічне копіювання дійсності.

Малюнок з натури може сприяти професійному розвитку фахівця, проте виховати художника як унікальну творчу особистість він не допоможе. Використання малюнку з натури лише наштовхує на ідеї, дає розуміння про особливості передачі навколишньої дійсності, в той час як розвиток творчої манери художника із своїми відмінними та неповторними рисами – це тяжкий шлях, який потребує великої роботи над собою і який складається з багатьох інших компонентів.

Послугуючись досягненнями майстрів початку ХХ століття, їх практичним умінням та знанням, на сьогодні є можливість зробити ще один крок до удосконалення практики підготовки й виховання майбутніх викладачів образотворчої справи. Малюнок з натури слугуватиме засобом «відточення» технічної майстерності здобувача, наштовхне його на нові ідеї, спонукатиме до реалізації себе у площині художньої творчості.

Література

1. Хомич Л. Роль мистецтва у професійно-педагогічній підготовці вчителя. *Мистецтво та освіта*. 1998. № 3. С. 51–54.

Бондарук В. О.,

директор КСШ № 70,

вчитель вищої категорії, вчитель-методист,

м. Кривий Ріг

РІЗНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ТВОРЧІСТЬ» У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті аналізуються поняття «творчість», «творча особистість», «креативність» у працях педагогів-науковців. С. Сисоева теоретично обґрунтувала поняття «творча особистість» і виокремлює відмінності між креативністю та творчістю особистості; В. Клименко, вивчаючи механізм творчості людини, запроваджує поняття «креативна психічна система».

Ключові слова: «творчість», «творча особистість», «креативність», «креативна психічна система».

The article analyzes the concepts «creativity» and «creative personality» in works of the teachers that do pedagogical researches. S. Sysoiev theoretically substantiated the concept of «creative personality» and highlights the differences between creativity and creativity of the individual; V. Klymenko, studying the mechanism of human creativity, introduces the concept «creative mental system».

Key words: «creativity», «creative personality», «creative mental system».

Проблема подолання формалізму в діяльності, стереотипу мислення турбує багатьох науковців. Б. Ананьєв, Л. Виготський, Н. Левітов, А. Леонт'єв, С. Рубінштейн ефективність діяльності пов'язували з творчими здібностями людини, розкриваючи механізм його психічної діяльності. Вчитель не стане творчою людиною, не зможе успішно вирішувати проблеми, якщо протягом багатьох років навчання в вищій школі не буде розвивати творчі здібності.

Ю. Бабанський, Д. Богоявленська, Є. Ісмаїлов, С. Сисоєва та ін. теоретично обґрунтували поняття «творча особистість». Вони вважали, що творча особистість має високий рівень інтелекту, універсальні знання, необхідність у новизні, оригінальність дій, здатність відходити від шаблону. С. Сисоєва вважає, що творча особистість характеризується високим рівнем креативності. Серед основних характеристик креативності вона виділяє:

- високий рівень соціальної і моральної свідомості;
- пошуково-перетворюючий стиль мислення;
- розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо);
- проблемне бачення;
- творча фантазія, розвинута уява;
- специфічні особистісні якості (готовність до розумного ризику в професійній діяльності; цілеспрямованість; допитливість; самостійність; наполегливість; ентузіазм);
- специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я»; бажання бути визнаним; творчий інтерес; захопленість творчим процесом, своєю працею; прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах своєї праці [3, с. 98].

Креативність С. Сисоєва розглядає як здібність швидко і нестандартно вирішувати інтелектуальні (навчальні) задачі. Вона є передумова творчості особистості. «Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації своїх творчих можливостей додаткових якостей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності» [3, с. 139].

Говорячи проти ідентифікації креативної та творчої особистості С. Сисоєва вважає, що не кожна риса особистості є творчою. Креативогенні риси особистості треба застосовувати власне для характеристики креативності особистості, тобто її внутрішніх передумов до творчості. Основу творчості складають внутрішні передумови, тобто «креативне ядро» – природжене. Творчі можливості, як здібності, не представлені у готовому вигляді, а формуються і розвиваються в процесі діяльності на основі задатків і природжених

анатомо-фізіологічних особливостей. Успадковане і надбане в конкретних якостях особистості нерозривно пов'язані. Ці відмінності між креативністю та творчістю особистості можуть бути виділені не тільки в педагогічній діяльності. Вони також притаманні іншим типам професійної діяльності. Використовуючи теоретичні розробки С. Сисоєвої, ми можемо говорити про творчу особистість вчителя, його творчі особливості, природні підстави, які є основою професійної творчості майбутнього фахівця.

В. Клименко, вивчаючи механізм творчої особистості, вводить поняття «креативна психічна система», котра не може існувати сама собою, вона повинна мати собі протилежне – «не Я» (таємницю, невідоме у предметі), які перебувають у неперервному внутрішньому зв'язку й суперечностях. Креативна психічна система – «це установлення система поглядів, способів розуміння, тлумачення механізму творчості, які вирізняють його серед інших механізмів психіки й свідомості, і надають йому суверенності. Оскільки креативна психічна система характеризується створюванням знання, то її розвиток і складає мету системи освіти» [1, с. 106].

Креативна психічна система об'єднує в собі «психо» – душа і «сома» – тіло. Склад душі (за Аристотелем) визначені: 1) мислення, 2) почуття, 3) уява. Складовими тіла є 1) психомоторика, 2) енергопотенціал. «Душа і живий тілесний рух, дія й думка – неподільна на частини цілісність. Міркуючи – ми діємо, діючи – мислимо. Створений нами продукт – це дзеркало якості розумових і психомоторних процесів, це – об'єктивне мірило якості здібностей – творчості» [1, с. 107]. Креативна психічна система особистості є принципом конструювання, керівною ідеєю, способом розуміння й тлумачення системи творчості. В. Клименко пише, що «людина має у собі креативну психічну систему спочатку як дещо внутрішнє, як задаток, призначення, як можливість, що здійснюється за засобом його виховання й освіти» [1, с. 108]. Креативність він розглядає як здатність людини до творчості. Позитивний момент слід вважати бажанням вченого розведеної креативності та творчості, акцентувати увагу вчителів до розвитку творчого початку у змісті професіоналізму майбутнього фахівця.

Дослідження наукової літератури дозволяє зробити висновки, що більш детально досліджені особливості творчої особистості, шляхи та засоби розвитку її творчих здібностей. На жаль, природна основа творчості, тобто творча психічна система привертає увагу переважно психологів та психотерапевтів, залишаючи поза увагою вчителів та методистів.

О. Пехота визначає творчу особистість як креативну особистість, «яка внаслідок впливу

зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню високих результатів у одному чи кількох видах творчої діяльності» [2, с. 114].

Більшість дослідників зрівнюють креативність та творчість. Якщо творчість визначається як створення нового продукту, то креативність – це здатність людини відмовитися від стереотипного способу мислення (Дж. Гилфорд), здатність знайти нові способи вирішення проблеми (Н. Роджерс), можливість сприймати матеріал з підсвідомого

рівня та перехід в свідомий зміст (Сміт, Карлсон). У науковій літературі можемо знайти тлумачення креативності як процесу діяльності, креативної інтерактивності як якості особистості (В. Фрицюк).

Отримані дані дозволяють зробити висновок, що креативність є важливою характеристикою особистості. У структурі креативної особистості виділяються когнітивні процеси, які забезпечують процедурний аспект творчої діяльності та її регуляцію, виступають як свідомий і несвідомий рівень. Креативність впливає на пізнавальні процеси: мислення, уява, методи створення нових зображень та їх оригінальність.

Література

1. Клименко В. В. Психологія творчості : навч. посіб. Київ : Центр початкової літератури, 2006. 480 с. 2. Освітні технології : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во «А.С.К.», 2003. 160 с. 3. Сисосєва С. О. Основи педагогічної творчості : підруч. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.

Білоус О. С.,

канд. пед. наук, доцентка кафедри педагогіки,

Глазков В. В.,

студент факультету географії, туризму та історії, КДПУ,

м. Кривий Ріг

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті представлений опис головних практичних аспектів роботи вчителя географії, що зараз стали невід'ємною частиною педагогічної діяльності.

Ключові слова: технологія, ІКТ, вчитель, загальноосвітня школа, учні.

The article describes the main practical aspects of the work of a geography teacher, which have now become an integral part of teaching.

Key words: technology, ICT, teacher, secondary school, school students.

Робота вчителя – це складна, систематична, динамічна складова його життєдіяльності, адже із плином часу педагогічні процеси зазнають модернізації. Перш ніж розглядати питання теми, необхідно зрозуміти, якою ж зараз є педагогічна діяльність, що саме ми розуміємо під «сучасними умовами».

Педагогіка – наука про виховання, освіту і навчання людини на всіх вікових етапах його розвитку. Сучасна педагогіка – складна інтеграційна наука, яка пов'язана із більшістю дисциплін світової теорії, та прямопропорційно розвивається із технологічним прогресом людства. З кожним днем педагогічна діяльність робить стрімкі кроки вперед задля максимізації простоти в навчанні й вихованні, та паралельно ускладнюючись у своїй структурній будові.

Мета статті: ознайомитись із основними практичними аспектами педагогічної діяльності учителя географії та схарактеризувати сучасні тенденції розвитку педагогічної науки.

Важливою рисою педагогічної діяльності вчителя зараз є наявність різних соціальних каналів,

які існують в онлайн-середовищі. Деякі методи педагогіки, а також, педагогічна комунікація, перш за все, наразі має змогу реалізовуватися через різні соціальні мережі, науково-дослідницькі платформи, онлайн вебінари, що дають змогу об'єднувати педагога та аудиторію тих, хто навчається у різних соціально економічних умовах. Також, на нашу думку, важлива риса сучасної педагогіки, це проблемність навчання. Раніше, людство приділяло увагу накопиченню теоретичного матеріалу, підстав розвивати принципи детермінізму в педагогіці без достатніх емпіричних знань було дуже складно. На зараз, коли інформація є повсюдно, у вільному доступі, є змога розвиватися проблемно – виникнення та створення певних педагогічних ситуацій допомагає тим, хто навчається, більш продуктивніше засвоювати знання та застосовувати їх на практиці.

Переходячи до означення практичних аспектів роботи вчителя географії, варто зазначити такі категорії, без яких реалізація педагогічної діяльності на уроках просто неможлива. По-перше, це застосування наочних методів, за допомогою яких учні на уроках географії мають змогу більш

конкретніше уявляти певні предмети або явища. По-друге, сучасний учитель географії не може обійтися без взаємодії аудиторії, в якій він викладає, та навколишнього середовища. Організація позакласного навчання, різних екскурсій, уроків на відкритому повітрі допомагає учням всебічно навчатися географії та розуміти значущість знань на практиці. Але найголовнішим практичним аспектом для будь-якого учителя сучасності є застосування в своїй роботі інформаційно-комунікаційних технологій.

ІКТ – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності навчальної діяльності. Під впровадженням ІКТ ми розуміємо: забезпеченість комп'ютерною технікою і її використання; встановлення пакетів прикладних програм і їх використання; навчання педагогічних працівників ІКТ і їх вміння застосувати отримані навички для поліпшення навчального процесу, а також розробка нових інформаційних систем і їх використання. Слід зазначити, що головною метою впровадження ІКТ є підготовка тих, хто навчається, до активної і плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Підвищення якості, доступності та ефективності освіти, створення освітніх умов для широких верств населення на основі широкого впровадження в освітню практику методів і засобів ІКТ та комп'ютерно-орієнтованих технологій підтримки діяльності людей є фундаментом для досягнення ними мети-навчання протягом усього життя.

Оскільки сьогодні до найважливіших стратегій розвитку суспільства відноситься, зокрема, інформатизація освіти, підготовка майбутнього покоління до життя у інформаційному суспільстві і створення умов до безперервної освіти, учителю географії вкрай необхідно звертатися до використання ІКТ у своїй діяльності. Необхідність невідкладних заходів щодо впровадження інформаційно-комунікативних технологій у сферу освіти зумовлена сучасною світовою тенденцією створення глобальних відкритих освітніх та наукових систем, які дозволяють, з одного боку, розвивати систему накопичення і поширення наукових знань науковій та педагогічній спільноті, а з другого боку – надавати доступ до різноманітних

інформаційних ресурсів широким верствам населення. Впровадження ІКТ в освітню систему України та формування єдиного інформаційно-освітнього простору – одні з пріоритетних напрямів сучасної державної політики. Одне з головних завдань освіти в умовах інформаційного суспільства навчити дітей користуватися інформаційними технологіями та навчатися, використовуючи ці технології. Визначення стратегічних пріоритетів учителя географії передбачає:

1) широкий пошук нових підходів, педагогічних технологій, адекватних динаміці розвитку суспільства, нових інформаційних технологій;

2) комп'ютерну підтримку викладання предмету, використання освітніх комп'ютерних програм.

Використання ІКТ дозволяє вчителям змінити зміст освіти. На наш погляд, комп'ютерні технології сприяють: засвоєнню і учнем, і учителем нових важливих знань, умінь, навичок; самоосвіті й самовдосконаленню особистості учня й учителя; ідеально підходять для вивчення й викладання географії; можуть використовуватися у всіх видах урочної і позаурочної діяльності. Ці засоби навчання дають змогу створити нове навчальне середовище, яке здатне підвищити якість географічної освіти, залучитися до світового інформаційного простору. І у цьому середовищі наголос робиться не на вивченні фактологічного матеріалу, а більше на розвитку навичок мислення, міжособистісних відносин і творчості.

Також важливість ІКТ більш яскравіше проявилася із запровадженням дистанційного навчання. Використання різних онлайн застосунків, медіа-платформ, конференц-залів допомагає учителю географії підтримувати важливі педагогічні категорії навіть в поза аудиторних умовах.

Отже, педагогіка – складна наука, яка постійно змінюється під впливом технологічного прогресу. Як бачимо, ієрархія практичних аспектів роботи не лише вчителя географії, а й усіх освітніх працівників зазнала докорінних змін. Причиною цього стали швидкий технологічний прогрес, сучасні тенденції в освітній реформі та пандемічні умови життя людства, що змусили запровадити дистанційне навчання.

Євдокімова Н. В.,

вчителька інформатики,

загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 72,

м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито сутність понять «компетенція», «компетентність», «інформаційно-цифрова компетентність», а також обґрунтована важливість формування інформаційно-цифрової компетентності учнів в умовах переходу від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства та активного використання цифрових технологій.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція, компетентність, інформаційно-цифрова компетентність, інформаційна компетентність, цифрова компетентність.

The article defines the concept of «competence», «competency», «information and digital competence» as well as substantiates the importance of forming the information and digital competence of students in the transition from industrial to information technology society and the extensive use of digital technologies.

Key words: competence approach, competence, competency, information and digital competence, information competence, digital competence.

Перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства зумовлює необхідність перебудови всієї системи освіти, а також передбачає підготовку підростаючих поколінь, здатних працювати у швидкозмінливих умовах, бути компетентними у предметних областях, вміти застосовувати знання у новій ситуації, володіти навичками критичного мислення для раціонального використання інформації.

Концепція Нової української школи – важливий документ, що визначає державну політику у сфері реформування середньої освіти до 2029 року з урахуванням досвіду провідних країн світу. Концепція Нової української школи передбачає навчання учнів на засадах компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід у навчальній діяльності зумовлений новим концептуальним напрямом сучасної освіти в Україні, який націлений на покращення рівня освіти та кращу адаптацію учнів у соціумі.

Компетенція – суспільно визнаний рівень знань, навичок, умінь, ставлень у певній сфері діяльності людини.

«Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [3, с. 10].

Ключова компетенція – об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини.

«Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [3, с. 10].

Предметна компетенція – сукупність знань, умінь та характерних рис у межах конкретного предмета, що дає можливість учневі самостійно виконувати певні дії для розв'язання навчальної проблеми (задачі, ситуації). Учень має уявлення, знає, розуміє, застосовує, виявляє ставлення, оцінює.

Предметна компетентність – освоєний учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної з набуттям нового знання, його перетворенням і застосуванням.

У Концепції Нової української школи серед десяти ключових компетентностей визначено інформаційно-цифрову компетентність, яка «передбачає впевнене і водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні, інформаційну і медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці, розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)» [3, с. 11].

Використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій сприяє формуванню інформаційно-цифрової компетентності учнів. Інформаційно-комунікаційних технологій – це сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовують для забезпечення процесу комунікації і створення, поширення, збереження й управління інформацією [2].

Інформаційно-цифрова компетентність поєднує у собі інформаційну компетентність та цифрову компетентність.

«Інформаційна компетентність – це здатність визначати інформаційну потребу, шукати відомості й ефективно працювати з ними як у традиційній, друкованій, так і в електронних формах; уміння працювати з комп'ютерною технікою і телекомунікаційними технологіями, застосовувати їх у професійній діяльності та повсякденному житті» [4, с. 64].

Інформаційна компетентність включає три компоненти:

- інформаційна компонента (здатність до ефективної роботи з повідомленнями у всіх формах їх представлення);

- комп'ютерна або комп'ютерно-технологічна компонента (визначає уміння і навички щодо роботи з сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням);

- процесуально-діяльнісна компонента (визначає здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних і комп'ютерних технологій у роботі з інформаційними ресурсами та розв'язування різноманітних задач) [1].

Цифрова компетентність – це уміння працювати з сучасною цифровою технікою і здатність

ефективно й результативно застосовувати її у своїй діяльності. Цифрова компетентність включає такі компоненти, як: медіа-грамотність; комунікативну компоненту; технічну компоненту; особисту компоненту.

Отже, XXI століття – інформаційне, тому, безумовно, навчання з цифровими технологіями – вимога часу. Систематичне й наскрізне використання інформаційно-комунікаційних технологій на різних уроках, у тому числі на уроках інформатики, сприяє формуванню в учнів, важливої

для XXI століття, інформаційно-цифрової компетентності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує створення сприятливого емоційного фону, посилення мотивації учнів, активізацію навчальної діяльності учнів, урізноманітнення форм подання інформації, повторне відтворення фрагмента інформації, створення навчального середовища, що сприяє зануренню учнів у певні ситуації, використання ігрових прийомів навчання.

Література

1. Баловсяк Н. Х. Структура та зміст інформаційної компетентності майбутнього спеціаліста. URL: <https://fi.npu.edu.ua/zbirnyk-kosn/zbirnyk-11/n-kh-balovsiak-struktura-ta-zmist-informatsiinoi-kompetentnosti-maibutnoho-spetsialista>. 2. Гулюк С. В. Поняття та роль інформаційно-комунікаційних технологій. URL: <https://www.slideshare.net/Vaskevych/ss-32707481/>. 3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи (Рішення колегії МОН України № 10 від 27.10.2016). URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=1129>. 4. Нова українська школа: poradnik vихователю групи продовженого дня у закладах загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. / за ред.: Г. І. Дмитрів та ін. Львів: Світ, 2019. 224 с.

Зозуля О. І.,

учитель англійської мови,
КЗ «Академічний ліцей № 15»,
м. Кам'янське

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Фразові дієслова займають особливе місце в словниковому складі англійської мови. Їх специфічна структура приваблює і викликає неабияку зацікавленість науковців, а з іншого боку вимагає серйозного аналізу змісту та форми мовних одиниць. Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання даних інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії.

Ключові слова: фразеологія, фразеологізми, фразові дієслова, фразеологічні зрощення, сполучення, єдності.

Phrasal verbs occupy a special place in the vocabulary of English. Their specific structure attracts and causes a lot of interest to scientists, and on the other hand requires a serious analysis of the content and form of language units. Phraseology – an extremely complicated phenomenon whose study requires its research method, as well as the use of data from other sciences – lexicology, grammar, stylistics, phonetics, history.

Key words: phraseology, phraseologisms, phrasal verbs, phraseological merging, combination, unity.

Актуальність даного дослідження визначається поширеністю фразових дієслів та частотністю їх використанням у мові.

Метою дослідження є спроба розглянути фразові дієслова, надати їх класифікацію та аналіз, що обумовило окреслення конкретних завдань:

- визначити наскільки часто фразові дієслова зустрічаються в художньому творі, і чи стало їхнє вживання звичайним явищем;
- визначити місце фразових дієслів у системі лексичних одиниць сучасної англійської мови;
- визначити чи набувають фразові дієслова вузького додаткового значення;
- надати класифікацію фразових дієслів, взятих з художнього твору з точки зору їх семантики;
- проаналізувати використання фразових дієслів у творах різних письменників.

Знати мову – означає володіти всіма її структурами та словами. Однак уміти говорити іноземною мовою так, як це роблять освічені носії цієї мови, має на увазі не просто засвоєння словникових одиниць і формальних правил їх з'єднання в мові, а й оволодіння ідіоматикою мови. І. Анічков (1964) зазначав, що володіти ідіоматикою в широкому сенсі означає володіти словом іноземної мови, передусім його сполучуваністю з іншими словами, його повної семантичної структурою. Міцні основи оволодіння ідіоматичною промовою повинні закладатися вже на початковому етапі навчання.

Серед усіх компонентів комунікативної компетенції, що розуміється як здатність людини розуміти і породжувати іншомовні висловлювання в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях

з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови, найважливіша роль належить, безумовно, лінгвістичній компетенції. Лінгвістична компетенція передбачає знання людиною словникових одиниць і його здатність правильно конструювати граматичні форми і синтаксичні побудови відповідно до норм конкретної мови.

Одним з пластів лексики сучасної англійської мови, ще не розглянутим на цей момент у світлі теорії концептуальної інтеграції, є фразові дієслова. Нагадаємо, що досі залишається невирішеним питання про мовний статус і рівневу належність цих мовних одиниць.

Фразові дієслова широко вживаються в сучасній розмовній та письмовій англійській мові і є характерними як для мови загального, так і для мови спеціального вжитку. При структурній (графічній) роздільній оформленості фразові дієслова володіють семантичною цілісністю, проте значення фразових дієслів часто не складається із значень її компонентів.

Займаючи значне місце в дієслівній лексиці сучасної англійської мови, дані одиниці є надзвичайно вживаними в мові і більш кращі в порівнянні з дієсловами латинського походження з аналогічним значенням (напр. to find out – to discover, to blow up – to explode і т.д.). Активно розвиваючись, фразові дієслова поповнюють лексичну систему англійської мови за двома напрямками: залучення все нових дієслів в освіту фразових дієслів і розвитку семантики вже створених одиниць мови. Важливим аргументом на користь вибору фразового дієслова в якості одного із засобів досягнення ідіоматичності мови, а відповідно і розвитку іншомовної комунікативної компетенції, є те, що у дієслова – організуючого центру мовної комунікації – більш ніж у якої-небудь іншої частини мови спостерігається різноманіття зв'язків з різними класами слів і, таким чином, різноманіття типів словосполучень, а також взаємозалежність значень дієслова і структури словосполучення. Проведений аналіз лінгвістичних досліджень, присвячених фразовим дієсловам, підтверджує необхідність володіння даною

підсистемою англійської лексики для ефективного спілкування: фразові дієслова є соціально значущими одиницями номінації для англословного колективу, а також служать цілям категоризації світу – позначають дію і характер її уточнення лаконічним і ясним способом.

Навчання фразовим дієсловам англійської мови в системі, безумовно, сприяє розвитку лінгвістичної компетенції, так як: 1) вивчення фразеології дозволяє навчатися значно розширити свій словниковий запас не тільки за рахунок їх накопичення, але і за рахунок знання дефініцій і тлумачення значень фразових дієслів англійською мовою; 2) знайомлячись з поняттям «фразове дієслово», отримують основи теоретичних знань про одну з підсистем англійської лексики; 3) знання диференціальних ознак фразових дієслів допомагає розпізнавати їх у тексті, відрізняти їх від вільних поєднань дієслова з прийменником або прислівником; 4) знання граматичної структури фразових дієслів дозволяє конструювати синтаксичні побудови з ними відповідно до норм мови; 5) формуються навички оперування фразовими дієсловами, що становить базу для формування мовленнєвих умінь.

У процесі вивчення фразових дієслів крім лінгвістичної розвивається і соціолінгвістична компетенція, оскільки пропонується методика формує в них уміння здійснювати вибір фразових дієслів адекватно умовам акту комунікації, тобто ситуації спілкування, цілям, намірам і функціональним ролям партнерів по спілкуванню.

Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання даних інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки і країнознавства.

Думки лінгвістів з ряду проблем фразеології розходяться, і це цілком природно. Тим не менш, важливим завданням лінгвістів, що працюють в області фразеології, є об'єднання зусиль і знаходження точок дотику в інтересах, як теорії фразеології, так і практики викладання іноземних мов

Канін Д. І.,

магістрант кафедри педагогіки,

науковий керівник – канд. пед. наук., доцентка Іванова В. В., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК УЧНІВ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті основні причини відхилень у стані здоров'я учнів, а також пріоритетні напрямки здоров'яформувальної освіти. Автор приділяє увагу системному підходу у превентивному вихованні учнів із використанням комплексу виховних заходів, спрямованих на формування свідомого ставлення до власного здоров'я.

Ключові слова: превентивне виховання, здоров'яформувальна освіта, здоров'язберігаючі технології, системний підхід, неперервна освіта.

In the article, the main causes of deviations in the state of health of students, as well as the priority directions of health-forming education. The author pays attention to the systematic approach in preventive education of students using a set of educational measures aimed at forming a conscious attitude to one's own health.

Key words: preventive education, health-forming education, health-preserving technologies, systematic approach, continuous education.

Процеси глобалізації, інтеграції та інформатизації, які сьогодні відбуваються в нашому суспільстві, багато в чому зумовлюють нові вимоги до розробки змісту шкільної освіти. Перед майбутнім вчителем постає проблема адаптації планів та програм навчання до сучасного ритму життя, основний недолік яких полягає у безсумнівній перевазі теоретичних знань над практичними вміннями і навичками.

Часто учні не готові зробити адекватний вибір у життєвих ситуаціях, протистояти середовищу і групі, нерідко асоціальної спрямованості. Переважна більшість дітей і підлітків в Україні мають значні відхилення у стані здоров'я, близько половини – незадовільну фізичну підготовку. Критичний рівень здоров'я і фізичного розвитку учнівської молоді внаслідок зниження рухової активності при зростаючому статичному (до 72 % навчального часу!) і психоемоційному напруженні процесу навчання, упровадженні комп'ютерних технологій у повсякденний побут, несприятливих екологічних умовах, зростанні антисоціальних проявів у суспільстві ставлять першорядне завдання – збереження та зміцнення здоров'я школярів, формування у них навичок здорового способу життя [2].

Одним з негативних чинників, що впливають на стан здоров'я школярів є вживання ними наркотичних речовин, до яких належать не лише суто наркотики, а й нікотин і алкоголь. На даний момент склалося тривожна ситуація у школах, про що свідчать дослідження: п'ята частина п'ятикласників виявляє схильність до куріння, а 17 % – до вживання алкоголю, у 8-х класах на куріння зорієнтована половина учнів, на алкогольні напої – 25%, слабоалкогольні (серед них пиво) – 60 %. Майже 61 % випускників вказало, що вони курять, половина вживає алкоголь, 82 % – пиво [2].

У таких складних умовах саме учителі фізичної культури є основними дійовими особами у неперервній здоров'яформувальній освіті. Вони не тільки виконують функції вихователів, але й виступають своєрідними ідеологами формування культури здоров'я дітей та підлітків.

Навчання з використанням здоров'язберігаючих технологій передбачає систематичний комплекс

заходів, спрямованих на усвідомлення здорового способу життя як особистісної цінності, а також цінності шкільного життя, що сприяє гармонійному розвитку психофізичних здібностей учнів. Саме школа покликана забезпечувати засвоєння учнями комплексу теоретичних і практичних знань про здоровий спосіб життя.

Професійна діяльність учителя фізичної культури відрізняється від діяльності інших учителів-предметників. Уроки фізичної культури проходять у специфічних умовах емоційного та фізичного навантаження і спрямовані на формування в учнів рухових умінь та навичок, мотивації щодо збереження свого здоров'я, гармонійного фізичного і психічного розвитку. Учителю фізичної культури необхідно бути компетентним фахівцем, який професійно виконує свою справу, щоб досягти певних результатів у освітньо-виховній роботі [2].

Важливим напрямом їх професійної діяльності має бути також і навчання учнів гігієни розумової праці з метою уникнення перевантажень. Актуальними залишаються заходи щодо запобігання та протидії з боку школи шкідливим звичкам учнів – курінню, алкоголізму, вживанню наркотиків.

Систематичність педагогічних дій, як і вся профілактична робота з превентивного виховання – це комплекс заходів, спрямованих на формування свідомого ставлення до власного здоров'я, основою якого повинно бути врахування вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини [1].

Дослідження свідчать, що в ході лекції учнями засвоюється 5 % наданої їм інформації, бесіди – 10 %, перегляду телепередач – 30%, щотижневої виховної роботи – 45%, рольової гри – 60 % [2]. Доцільно враховувати, що найбільш ефективними у процесі формування культури здоров'я кожної особистості є інтерактивні методи роботи із застосуванням елементів тренінгів, гри та оздоровчих вправ.

Ми можемо зробити висновок, що підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до виховної роботи у школі щодо формування здорового способу життя учнів та попередження шкідливих звичок мають велику соціально-педагогічну значущість.

Література

1. Кладікова І., Жиденко А. Роль вчителя фізичної культури у формуванні і підтримці здоров'я учнів. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/uploads/2021/11>. 2. Турчак А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до роботи з попередження шкідливих звичок у учнів. URL: <https://core.ac.uk/download>.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тема громадянської освіти сьогодні в суспільстві є надзвичайно актуальною. Ідея Нової української школи полягає в освіті, яка ґрунтується на цінностях, що є насправді фундаментом освіти та умовою формування людини й суспільства. Саме загальнолюдські життєві цінності формують особистість, а загальнолюдські життєві цінності громадян формують націю. Отож, формування громадянських компетентностей та цінностей школярів є надто важливою справою і до того ж передбачене законодавством.

Ключові слова: громадянські цінності, громадянські компетентності, ціннісні орієнтації особистості, громадянська культура, Нова українська школа.

The topic of civic education is extremely relevant in society today. The idea of the New Ukrainian School is education based on values, which is actually the foundation of education and the condition for the formation of a person and society. It is the universal values that form the individual, and the universal values of citizen form the nation. Therefore, the formation of civic competencies and values of schoolchildren is an immensely important matter and is also provided for by law.

Key words: civic values, civic competencies, value orientations of personality, civic culture, New Ukrainian school.

Україна поступово переходить на істотно новий рівень демократичного суспільства. Її курс за вектором Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки вимагає підвищення активності у впровадженні цілого ряду системних заходів щодо виведення громадянської освіти населення на суттєво інший рівень, відповідно до якого громадяни України активно захищатимуть свої права, впливатимуть на прийняття державних рішень, виражатимуть свої економічні, політичні, соціальні, особистісні та інші інтереси через різні форми демократичної участі. Цей вектор руху впевнено веде й до трансформацій в освіті: із знаннєвої вона перетворюється на компетентнісну.

Реалізація концепції Нової української школи – це одна з кардинальних змін в освіті, яка спроможна вивести її на рівень, затребуваний і суспільством, і часом.

Саме компетентнісний підхід, де відсутнє чітке розмежування між освітою та вихованням, формує коло умінь, навичок і ставлень школярів, необхідних для успішної самореалізації в сучасному мінливому суспільстві, а саме: обізнаність учня в певних питаннях, уміння застосовувати здобуті знання в життєвих ситуаціях, мати ціннісне ставлення до себе й оточуючих, до навколишнього середовища, мати громадянські якості та культуру поведінки в суспільстві.

Концепція Нової української школи посиляється на наскрізні соціальні та громадянські компетентності, які має забезпечувати система освіти.

Соціальна та громадянська компетентності визначаються як усі форми поведінки, які потрібні

для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі: уміння працювати з іншими на результат, попередження та розв'язання конфліктів, досягнення компромісів, повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття.

Втім нині в учнівському середовищі все ще спостерігаються такі явища, як недостатній рівень культури спілкування, небажання покладати на себе відповідальність, недостатня сформованість почуття патріотизму, нігілістичне ставлення до принципів моралі та громадянських цінностей, втрата життєвого оптимізму, що свідчить про наявну проблему у формуванні морально-ціннісних орієнтацій школярів.

Очевидно, що тема громадянської освіти дітей і молоді сьогодні є надзвичайно актуальною і потребує різнопланового вивчення та вироблення шляхів формування громадянських компетентностей, ставлень, цінностей, орієнтацій та свідомості.

Мета даної статті: розглянути процес формування громадянських цінностей школярів як основу побудови демократичного суспільства, окреслити шляхи формування громадянських цінностей.

Законом України «Про освіту» задекларовано, що держава зобов'язана створити умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних із реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.

Громадянські та соціальні компетентності визначаються як такі, що пов'язані з ідеями

демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей [3].

Визначено й мету освіти як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [3].

Слід акцентувати увагу на тому, що ідея Нової української школи полягає в освіті, яка ґрунтується на цінностях, що є насправді фундаментом освіти та умовою формування людини й суспільства.

Саме загальнолюдські життєві цінності формують особистість, а загальнолюдські життєві цінності громадян формують націю. Отож, формування громадянських компетентностей та цінностей школярів є надто важливою справою і до того ж передбачене законодавством.

Розглянемо, що таке громадянські цінності та що свідчить про їх сформованість. У першу чергу слід зазначити, що громадянські цінності ґрунтуються на визнанні гідності людей і характерні для демократичних суспільств. Це, зокрема, права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону; це духовні цінності українського народу (національна самосвідомість, ідентичність, самобутність, гідність, соборність, воля), загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, повага до інституту сім'ї, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови та культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність); це й цінності активної життєвої позиції (особистої ефективності, істини, правдивості та критичного мислення, взаємоповаги, відкритого спілкування та ефективної співпраці, прав людини та спільного захисту цих прав).

Про сформовану в людині життєву цінність (а саме – громадянську) можна говорити лиш тоді, коли вона, по-перше, має певне розуміння цієї цінності, тобто знання, по-друге, спирається на зміст або розуміння даної цінності в конкретних життєвих ситуаціях, висловлюючи своє ставлення, (наявна сформована громадянська компетентність), по-третє, дана компетентність формує певну людську якість, а сформовані громадянські якості – громадянську культуру. Отже, можна сказати, що людині з певним рівнем свідомості, громадянської культури, світоглядною орієнтацією притаманні громадянські цінності.

Окремо слід звернути увагу на ціннісну орієнтацію особистості, що є такою якісною її характеристикою, яка гармонійно об'єднує психічні

якості, особливості, характеристики людини та її соціальний досвід, що впливають та проявляються в повсякденному житті: потреби, інтереси, стосунки в суспільстві, мотивація до діяльності, відповідальність за вчинки. Таким чином, ціннісна орієнтація людини є регулятором її поведінки в суспільстві.

Зазначимо, що громадянську культуру особистості формують відповідні компетентності, а сформовані громадянські якості суттєво впливають на якість громадянської поведінки.

Отже, поведінка людини в суспільстві – це прояв її цінностей та громадянської культури.

Спираючись на розуміння того, що дитина в школі не готується до життя, а проживає певний його етап, можна говорити, що вже в шкільному віці дитина через ставлення до оточуючого закладає основи громадянськості.

Окремо слід розглядати цей процес у дітей старшого шкільного віку. Так, формуючи у старшокласників ставлення до загальнолюдських надбань, спостерігаємо в них прихильність до загальнолюдських цінностей, виробляючи ставлення до національних цінностей, традицій, мови, символів, бачимо почуття патріотизму, національну гордість та ідентичність, сформоване ставлення до оточуючого, до природи є показником такої цінності, як громадська активність та самодисципліна, до суспільних груп (родини, класу, гурту, громади) – демократичність, до представників рідної нації – національна ідентичність, до національних меншин – міжнаціональна толерантність, до національної ідеології – національна самосвідомість.

Ретельність педагогів у вихованні громадянських цінностей вихованців та відповідальність за результат є основою формування демократичного суспільства, як цілісного утворення окремих громадян, що проводять активну життєдіяльність у його межах.

На думку керівника Українського інституту розвитку освіти Вадима Карандія, «якщо ми хочемо формувати нового громадянина, ми маємо розуміти, що ця людина має мати не лише знання, навички загального характеру, а вона має чітко позиціонувати себе в суспільстві, розуміти, що це таке, вміти взаємодіяти в суспільстві й бути її активним членом. Тому зараз ця галузь дуже важлива. Ця галузь є провідною, якщо ми хочемо не лише досягнути нової якості освіти, а й нової якості суспільства» [4].

Слід зазначити, що Програма підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа» надає дієву підтримку педагогам, для яких є складністю, уникнувши перевантаження (як особистого, так і учнів), підібрати оптимальні інструменти та відібрати інформацію для формування в учнів, а саме старшокласників, потрібних громадянам умінь, ставлень та цінностей.

Завдяки цій програмі створено збірку вправ для вчителів-предметників, які допомагають поєднати громадянську компетентність із предметними знаннями. Ці вправи розроблені на основі посібників Ради Європи, міжнародної організації, яка на замовлення міністерств освіти держав-членів, серед яких є й Україна, розробила документ «Рамка компетентностей для культури демократії», де чітко

сформульовані методики та інструментарій для формування громадянських компетентностей [4].

Нами проведено аналіз однієї із вправ для формування ключової складової громадянської компетентності старшокласників, поданої у вище вказаній збірці. Для формування поваги до людської гідності та прав людини запропонована вправа «Правила гри». Історія, 9 клас. Автори: Вельгун Л., Полтавська Д. Тема уроку/години спілкування: «Посилення тиску з боку російської імперської влади на український рух. Прояви ксенофобії та шовінізму».

Серед очікуваних результатів автори передбачають, що учень/учениця: стверджуватиме, що права людини завжди слід поважати та захищати; відстоюватиме думку про те, що ніхто не має підлягати нелюдському чи принизливому ставленню чи покаранню; розумітиме роль демократичних процесів у державотворенні; аргументуватиме, що всі державні установи повинні поважати, захищати права людини та сприяти їх реалізації; розумітиме роль демократичних процесів у державотворенні, аналізуватиме особливості становища українців в Російській імперії в 1907–1914 рр.; порівнюватиме та узагальнюватиме історичний матеріал; формуватиме ціннісне ставлення до держави, права, демократії.

Як бачимо, очікувані результати автори планують отримати завдяки компетентісному підходу, відповідно до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні та Концепції Нової української школи.

Використовуючи групову роботу, значно підвищують ефективність заняття, мобільність, активність учасників, передбачають можливість висловити свою думку кожному, розвивають почуття відповідальності за свої дії, самодисципліну, вміння працювати в команді. (Учні обирають для себе стікер одного з кольорів (жовтий чи червоний), об'єднуються в групи за кольором і в процесі обговорення теми заняття дотримуються правил тільки своєї групи.

Правила для жовтої групи: не можуть сидіти на стільцях; не можуть першими говорити з «червоними»; мусять перебувати позаду групи; не можуть користуватися обладнанням.

Правила для червоної групи: не можуть сидіти на стільцях; не можуть першими говорити з «червоними»; мусять перебувати позаду групи; не можуть користуватися обладнанням).

Для обговорення (дебатів) підібрані питання, які формують громадянські цінності особистості (патріотизм, національну гідність, громадянський обов'язок).

Результатом проведення даної вправи має бути: учні та учениці усвідомлюють важливі наслідки справедливих правил/законів; розуміють наслідки відвертої дискримінації в малих групах, суспільствах, а також на глобальному рівні; усвідомлюють цінність демократії і прав людини; роблять висновки про те, що державна влада повинна гарантувати права людини та не допускати дискримінаційних проявів; наближаються до розуміння того, що принципи демократії є засадничими і в процесі історичного розвитку, і на сучасному етапі розвитку нашої держави.

Висновки. Отже, для подальшого розвитку України в напрямку демократичного суспільства необхідно виховувати громадсько активну молодь, з високим рівнем громадянської культури та свідомості, готову брати на себе відповідальність за минуле й майбутнє України, стояти на її захисті та на захисті прав і інтересів кожного громадянина.

Варто відзначити, що сьогодні перед освітою стоїть завдання: озброївшись законодавчими та концептуальними документами, враховуючи особливості політичного та соціально-економічного стану в Україні, виробляти шляхи формування громадянських компетентностей та цінностей дітей та молоді. Перспективи подальшого дослідження цієї проблематики вбачаємо в розробці методичних рекомендацій з громадянської освіти школярів.

Література

1. Концепція Нової української школи : М-во освіти та науки. URL: [Book-FINAL-CS6-UPD \(mon.gov.ua\)](http://book-final-cs6-upd.mon.gov.ua). **2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні.** Каб. Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80/stru#Stru>. **3. Про освіту :** Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. **4. Степанова-Каміш А.** Як навчати учнів громадянської компетентності на будь-якому уроці. «Нова українська школа» URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-navchaty-uchniv-gromadyanskoyi-kompetentnosti-na-bud-yakomu-urotsi/>

Лучишева Н. В.,
вихователька вищої категорії,
Криворізька гімназія № 56,
м. Кривий Ріг

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК КЛЮЧОВОЇ ЦІННОСТІ УЧНЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми виховання толерантності в учнів, розкрито методи виховання толерантності в сім'ї та школі, наведено форми та орієнтовну тематику заходів, спрямованих на виховання толерантності в учнівській молоді, наголошено, що лише спільна робота школи і сім'ї сприяє результативному вихованню толерантності особистості.

Ключові слова: виховання, методи виховання, школярі, толерантність, цінності.

The article justifies the urgency of the problem of tolerance education for students. It reveals the methods of education tolerance in the family and school. Forms and indicative topics of activities aimed at educating tolerance for studentsyouth are given in the article. It emphasizes that only the collaborative work of school and family contributes to effective education tolerance of the individual.

Key words: education, methods of education, students, tolerance, values.

Останнім часом в учнівських відносинах можна спостерігати прояви недобррозичливості, недружелюбності, озлобленості й агресивності, настрої взаємної нетерпимості, культурного егоїзму. Щоб протидіяти їх негативному прояву потрібно виховувати в учнівської молоді толерантність – здатність без агресії сприймати думки, поведінку, спосіб життя іншої людини, що відрізняються від власних. Основу сучасного освітнього простору має складати педагогіка толерантності, яка передбачає зміну системи людських відносин, побудову їх на взаємоповазі.

Мета статті – визначення педагогічних умов формування толерантної поведінки в дітей шкільного віку.

Проблемі виховання толерантності присвячені праці класиків педагогічної думки (Г. Ващенко, П. Каптерев, Я. Коменський, Я. Корчак, М. Корф, А. Макаренко, М. Монтессорі, І. Песталюцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). У сучасній педагогічній науці проблемі виховання толерантності досліджується у різних аспектах: загальні питання педагогіки толерантності (М. Рожков, А. Сиротенко, Г. Солдатова, В. Сухомлинський, та ін.); етнічна толерантність (О. Байбаков, Д. Бенкс, О. Докукіна, та ін.); вивчення досвіду зарубіжних країн (А. Джурицький, З. Малькова, О. Матвієнко та ін.).

Сучасні педагоги (А. Асмолов, А. Байбаков, О. Докукіна, О. Кононко) трактують толерантність як складне інтегративне особистісно-моральне новоутворення, що характеризується здатністю людини з повагою ставитися до інтересів, думок, поглядів, звичок, вірувань інших людей, прагненні зрозуміти та досягнути взаємної злагоди без застосування тиску, насилля. Вона виявляється у ціннісному ставленні до інших людей, оточуючого середовища, самого себе, тобто охоплює увесь спектр соціальних відносин, у якому реалізується особистість. Толерантність визначається сформованими в особистості установками, звичками, світоглядом; підлягає цілеспрямованому вихованню й самовихованню. На виховання толерантності впливають такі чинники: виховання, досвід, спілкування, культура, цінності, потреби, інтереси, характер, темперамент, звички, емоційність і тип поведінки особистості. Сензитивність шкільного віку щодо виховання толерантності зумовлена тим, що з приходом учнів до школи починає складатися взаємодія між ними, як представниками різних національностей, різних мікросоціумів із певним життєвим досвідом, що впливає на загальний розвиток особистості.

Виховання толерантності починається в сім'ї і передбачає повагу батьків до самобутнього

внутрішнього світу дитини, віру в перемогу добрих починань у міжособистісних відносинах, відмову від методів грубого примусу й будь-яких форм авторитаризму. Винятково важливим природним чинником у формуванні толерантності є батьківська любов – як джерело і гарантія благополуччя дитини. Батьки мають поводитися так, аби дитина була впевненою в тому, що її люблять, про неї піклуються. Постійний психологічний контакт з дитиною необхідний у вихованні в будь-якому віці. Основою для збереження контакту виступає щира зацікавленість в усьому, що відбувається в житті дитини, занепокоєння її проблемами. Толерантність – не окрема якість, а сумарна характеристика взаємопов'язаних властивостей особистості. У подальшому виховання толерантності здійснюється під впливом педагога, вихователя. Аби виховати толерантну особистість, винятково важливим є підтримувати толерантні стосунки між членами родини, між членами учнівського колективу. Толерантним буде ставлення до вихованця, якщо батьки, педагоги, вихователі не ображають його, а, навпаки, вислуховують його думку й рахуються з нею, вміють прощати образи і самі просять вибачення (найскладніший момент, але в той же час і найважливіший, оскільки у школярів загострене почуття справедливості), уміють без сварок і конфліктів домовлятися з школярами, утверджують гідність особистості (не ігнорують її, не проявляють неповагу до її захоплень тощо), не змушують школяра за допомогою сили робити те, що йому не хочеться. Виховання толерантності неможливе за умов авторитарного стилю спілкування в системі «батьки – діти, «вчитель – учень», «вихователь – вихованець». Саме перед школою стоїть завдання навчити вихованця, з одного боку, сприймати іншого як значущу і цінну особистість, а з іншого боку – критично ставитися до своїх власних поглядів.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив нам дійти висновку, що у формуванні толерантності у школярів особливого значення набуває набір і вдосконалення форм і методів виховної роботи. Загальновідомо, що форма навчально-виховної роботи – це цілеспрямована організація спілкування у процесі взаємодії вчителя й учня, що характеризується розподілом навчально-виховних функцій, послідовністю ланок виховної роботи. Методи виховання – це сукупність найбільш загальних способів розв'язання виховних завдань і здійснення згідно з цим джерелом виховних взаємодій, спрямованих на досягнення цілей виховання; сукупність специфічних способів і прийомів виховної роботи, які використовуються в процесі

виховання особистих якостей учнів для розвитку їхньої свідомості, навичок і звичок, поведінки і діяльності, а також їх корекції і вдосконалення [1, с. 43].

Головними методами виховання толерантності в родині мають стати приклад батьків, спільні з батьками заняття, бесіди, уболювання один за одного у різних справах, допомога у вирішенні проблем, залучення в різних видах сімейної та суспільно-корисної діяльності.

Важливими методами виховання толерантності в школі може бути проведення педагогом, вихователем різноманітних виховних заходів, серед них: класні години спілкування «Будьмо толерантними», бесіди «16 листопада – Міжнародний день толерантності», диспут «Для чого бути толерантним?», написання міні-твору на тему: «Що значить бути толерантною людиною?» тощо.

У процесі виховання толерантності у школярів доцільно використовувати «виховні ситуації» – це спеціально організовані педагогічні умови виявлення чи виховання у процесі життєдіяльності школярів системи відповідних ставлень. Будь-яка ситуація тоді стає виховною, коли набуває педагогічного спрямування» [2, с. 198]. Метод виховуючих ситуацій – сукупність обставин, які дають можливість педагогу побачити толерантні, інтолерантні відносини, що склалися

між вихованцями, і відповідно, усвідомлено та цілеспрямовано впливати на процес їх народження, розвитку, коректування. Ефективність процесу виховання толерантності може бути досягнута завдяки оптимізації форм і методів, а саме: методи формування свідомості особистості, спрямовані на виховання толерантної свідомості: знань, понять, переконань, світогляду та розвитку толерантного мислення (роз'яснення, розповідь, бесіда, переконання, диспут, особистий приклад); методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки, спрямовані на придбання особистістю позитивного досвіду толерантної поведінки (вправи, педагогічна вимога, привчання, доручення, виховуючі ситуації); методи стимулювання поведінки і діяльності, які покликані стимулювати толерантні прояви дитини чи гальмувати її дії та вчинки, сприяти збагаченню емоційно-почуттєвої сфери толерантної особистості (змагання, стимулювання, покарання).

Отже, лише спільна діяльність школи і сім'ї забезпечить результативне виховання школярів в дусі толерантності і сприятиме формуванню в учнівської молоді навичок незалежного мислення, критичного осмислення навколишньої дійсності й виробленню суджень, заснованих на моральних цінностях.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с. 2. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання. Київ : [б.в.], 1997. 304 с.

Маср Ю. В.,

аспірантка кафедри практичної психології, КДПУ,
вчитель початкових класів,
Криворізька гімназія № 49,
м. Кривий Ріг

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД РОБОТИ З УЧНЯМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті здійснено аналіз розвитку та стану інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти в Україні. Встановлено та розкрито чинники, які впливають на становлення інклюзивної освіти. Розкрито сутність поняття «казкотерапія» як ефективного методу соціалізації учнів з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з особливими потребами, особистість, соціалізація, казкотерапія.

The article analyzes the development and state of inclusive education in general secondary education institutions in Ukraine. The factors influencing the formation of inclusive education are identified and revealed. The essence of the concept of «fairy tale therapy» as an effective method of socialization of students with special needs in an inclusive education is revealed.

Key words: inclusive education, children with special needs, personality, socialization, fairy tale therapy.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства стрімко відбувається зміна ціннісних орієнтирів в житті, а також визнається унікальність кожної людини. Освіта не може залишатися осторонь подібних процесів. У зв'язку із цим змінюється освітня парадигма, а також формується гуманістична модель: «Освіта для всіх», яка має на меті створення відповідних навчальних закладів середньої освіти. Основою цієї моделі визначають

концепцію цілісного підходу, що сприяє реалізації прав і можливостей кожної людини і передбачає рівний доступ дітей із особливими потребами до здобуття якісної освіти.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення права дитини на освіту та право навчатись за місцем проживання, і передбачає навчання дитини з особливими потребами (особливостями

психофізичного розвитку) в умовах закладу загальної середньої освіти з обов'язковим фаховим психолого-педагогічним супроводом [1].

Метою нашого дослідження виступає розкриття особливостей методу казкотерапії та можливості і необхідності його використання у роботі з дітьми з особливими потребами.

У своєму дослідженні ми хочемо звернути увагу на метод казкотерапії, який має інсайторієнтовний характер та створює атмосферу довіри й уваги до внутрішнього світу дитини. Відомі педагоги, психологи, письменники підкреслювали виховне і розвивальне значення казки (С. Русова, І. Франко, К. Ушинський, Л. Толстой, В. Сухомлинський та ін.). Різні аспекти роботи з казкою висвітлені у працях сучасних дослідників, педагогів-практиків (А. Богущ, Н. Вітковська, Т. Гризоголазова, Д. Джола, Н. Лисенко, Ю. Мандрик, О. Савченко, О. Чебикін, А. Щербо та ін.), психологів (О. Запорожець, Н. Карпинська, Т. Рубцова, Н. Молдавська та ін.).

Казкотерапія – це система передачі життєвого досвіду, розвитку соціальної чутливості, інтуїції та творчих здібностей, набуття певних знань. Казкотерапія – це терапія середовищем, особливою казковою атмосферою, в якій можуть виявитися потенційні риси особистості, щось нереалізоване. Дуже важливим є те, що казкотерапія сприяє формуванню зв'язку між казковими подіями та поведінкою в реальному житті, перенесенню казкових смислів у реальність.

Казкотерапія – це метод, що використовує казкову форму для корекції емоційних порушень і вдосконалення взаємостосунків з навколишнім світом. Метою і завданням є – зменшення агресивності у дітей, усунення тривожності і страхів, розвиток емоційної саморегуляції і позитивних взаємостосунків з іншими дітьми. На заняттях можна використовувати різноманітні прийоми – розповідь, пояснення, показ, складання казок дітьми тощо. Казка допомагає дітям зрозуміти емоційні відносини між людьми та виховує в них позитивні риси характеру.

Казкотерапія відрізняється від решти методів тим, що психологічна дія відбувається на ціннісному рівні. Тобто, взаємодіючи з іншою людиною, ми

завжди спираємось на базові життєві цінності: співпрацю, істину, любов, віру, гідність, спокій, ентузіазм, доброту тощо. Коли ми говоримо з людьми про ці найважливіші речі «прямим» текстом, то це виглядає дуже дидактично. Казкові історії, легенди, міфи, притчі дають можливість розповісти про цінності у вигляді ненав'язливих цікавих і захоплюючих сюжетів. Тому інформація, запропонована в такому вигляді, дуже легко, без опору сприймається людьми. Казки попереджають про наслідки тих чи інших наших учинків, але не нав'язують життєвих програм [2].

У вивченні проєктивних діагностик Т. Д. Зінкевич-Євстигнєєва (2006) запропонувала курс казкотерапії, який включає в себе прийоми і форми роботи з дітьми з особливими потребами. Зокрема, пропонуються такі форми: аналіз казок, розповідання та переписування казок. Ми вважаємо досить важливим аналіз казок, який передбачає постановку дітям запитань після прослуховування. Питання стосуються причин вчинків героїв та емоційно-оцінного ставлення до них.

Прийом розповідання казок від імені одного з героїв допомагає розвитку уяви і фантазії. Переписування і дописування казок дає можливість змінити сюжет чи закінчення, що звільняє від напруги.

Казкотерапія дозволяє гармонізувати внутрішній світ дитини, зміни ставлення до окремих подій і до самого себе, свого минулого, теперішнього та майбутнього. Від першого знайомства «особливих» дітей з казкою залежить їх подальше емоційне відношення до неї. Ось чому необхідно правильно, обережно підійти до першого заняття, на якому педагог чи психолог відкриє дитині світ казки.

Отже, казкотерапія є ефективним методом розвитку особистості і впливає на її інтеграцію в суспільство, а також потребує свого практичного застосування і дослідження. Тільки творчий і системний характер здійснення допомоги «особливим» дітям в Україні дозволить підняти рівень життя людей з психофізичними обмеженнями. Дане дослідження має практичне значення в розробці методичних рекомендацій та у подальшому вивченні методів соціалізації дітей з особливими потребами.

Література

1. Зброєва Н. Б. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. : Психолого-педагогічні науки. 2012. № 7.
2. Музич О. О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. *Проблеми сучасної психології*. 2012. № 17.
3. Семігіна Т. В. Вступ до соціальної роботи. Київ : Академвидав, 2005. 304 с.
4. Сак Т. Якщо у вашому класі навчається дитина з особливою поведінкою. *Початкова школа*. 2014. № 4. С. 50–51.

Монастирна Ю. В.,

студентка факультету мистецтв,

науковий керівник – канд. пед. наук., доцентка Іванова В. В., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ У РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

В статті розглядаються особливості використання нестандартних уроків у роботі з обдарованими дітьми у сучасній школі. Запорукою якісного навчання є бажання учнів пізнавати щось нове, їх активна участь на уроці. За концепцією нової української школи, вчитель – ментор кожного учня, він прагне вплинути на кожного, допомогти розвинути інтерес до навчання. На сьогоднішній час головною метою уроку є не

звичайне запам'ятовування інформації, що зачитує вчитель, а саме залучення учнів до активної творчої діяльності, співпраці, яка в свою чергу збільшує жагу до навчання. Щоб підвищити інтерес учнів до уроку, педагогам треба було вдосконалити способи проведення класичного уроку, що буде мати нетрадиційну структуру, так були веденні нестандартні уроки.

Ключові слова: нестандартний урок, обдаровані діти, сучасна українська школа, творча діяльність, учень.

The article considers the peculiarities of using non-standard lessons in working with gifted children in a modern school. The key to quality learning is the desire of students to learn something new, their active participation in the lesson. According to the concept of the new Ukrainian school, the teacher is the mentor of each student, he seeks to influence everyone, to help develop interest in learning. At present, the main purpose of the lesson is not the usual memorization of information read by the teacher, but the involvement of students in active creative activities, cooperation, which in turn increases the thirst for learning. To increase students' interest in the lesson, teachers needed to improve the ways of conducting a classical lesson, which would have a non-traditional structure, so there were non-standard lessons.

Key words: non-standard lesson, gifted children, modern Ukrainian school, creative activity, student.

Успішне вирішення проблем демократизації й гуманізації сучасного суспільства неможливе без модернізації освітньої системи, її змістового й структурного оновлення. Необхідність зміни парадигми освіти багато в чому обумовлена зміною ролі знання в сучасному виробництві й управлінні.

Завдання сучасної школи – виховання та навчання успішного учня, а саме – підтримувати учня і розвинути його здібності, підготувати ґрунт для того, щоб ці здібності було реалізовано. Актуальним постає питання – виявлення обдарованих дітей, яке повинно починатися вже в початковій школі на основі спостереження, вивчення психологічних особливостей, мовлення, пам'яті, логічного мислення.

У навчанні з обдарованими дітьми треба дотримуватись різноманітних підходів, основним способом є проведення нестандартних уроків, це допомагає поглибити знання набуті на уроці. Завданням вчителя є виявлення учня зі здібностями та дати всі можливі умови для кращого розвитку. Основними методами навчання є ті, що розвивають самостійну діяльність учнів пов'язану з їх здібностями.

Насамперед треба з'ясувати, що таке нестандартний урок. Це питання вивчали такі педагоги, як Н. Волкова, В. Куліковська, І. Підласий, С. Сисоєва, В. Сластенін, В. Ягупова.

Досліджуючи роботу В. Ягупова, ми визначили, що нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. Назви уроків дають деяке уявлення про цілі, завдання і методику проведення таких занять. Нестандартні уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності. Тому такі уроки найбільше подобаються учням і викликають у них творчий інтерес [3, с. 35].

Так ми виявили, що нестандартний урок має бути спрямованим на розвиток творчості учня, нести елементи матеріалу якого немає у навчальній програмі, підвищити емоційний фон використавши гарно оформлену дошку, цікаве відео за темою уроку та ін. Все це залежить від вміння вчителя грамотно організувати урок. Такі уроки як ніщо інше допоможе ще більше розвивати розумові та творчі здібності обдарованих учнів.

Нестандартні уроки мають свої різновиди, ми розглянемо їх за книгою В. Куліковської. Урок-діалогова гра формує діловий стиль спілкування в школяра, покращує здібності до риторики. Урок-КВК, поглиблює знання, розвиває фантазію та швидку реакцію на запитання, покращує роботу в команді. Урок-композиції, зацікавлює школярів краще навчатися та засвоювати інформацію завдяки плакатам, портретам, фрагментів фільму доречних до теми та літератури та багато інших різновидів [2, с. 4–28].

Щоб краще зрозуміти, як навчати дітей зі здібностями, ми розглянемо декілька теорій щодо обдарованості дітей, перша, це коли в дитини або є, або немає здібностей, а друга, коли дитина має здібності вже від народження.

У книзі М. Володарської, обдарованими називають дітей, які, на думку фахівців, через видатні здібності демонструють високі досягнення в одній або декількох сферах: інтелектуальній, у сфері творчого або продуктивного мислення, організаторській, художній, спортивній та ін. Таких учнів можна виявити через спостереження, так можна зазначити інтелектуальні особистісні характеристики, наприклад допитливість, словниковий запас, Характеристики сфери розумового та особистісного розвитку [1, с. 7–12].

Діти зі здібностями відрізняються від однокласників, в них високий рівень мислення, швидке розуміння та запам'ятовування інформації багата уява, вони наполегливі та винахідливі.

У роботі з учнями зі здібностями треба якомога частіше проводити нестандартні уроки, зробити

умови для їх оптимального розвитку. Самим основним можуть бути творчі конкурси, або олімпіади, також в класі можна провести нестандартні уроки, які проводяться в групах, наприклад урок-КВК, або урок-диспут, так як взаємини учня з класом можуть суттєво впливати на успіхи у навчанні. Можна впровадити інтерактивні методи навчання, ділову гру, конкурси. Також такі заняття треба доповнювати позакласними заходами, такими як урок-мандрівка.

Урок-шоу, розвиває уміння публічних виступів, стимулює розвиток лідерських можливостей. Урок-диспут, формує діалектичне мислення та стимулює розвиток творчих здібностей. Урок-діалогова, покращує здібності до риторики. Розглядаючи усі ці

види нестандартних уроків можна визначити, що вони мають характерні ознаки: співпраця, активізація навчальної діяльності, підвищення інтересу до матеріалу уроку. Вправи для розвитку критичного мислення, уміння обґрунтувати свою точку зору та виконані дії, аналіз позиції, різноманіття вирішення навчальних проблем, поставлених на уроці - таким чином і формуються розумові і творчі здібності в обдарованих школярів.

Отже, робота з обдарованими дітьми потребує багато зусиль від вчителя, перед ними стоїть завдання спрямувати та забезпечити підвищення розумового та творчого потенціалу учнів зі здібностями шляхом створення оптимальних умов.

Література

1. Володарська М. М., Настенко О. М., Піласва С. М., Полуніна В. М. Робота з обдарованими дітьми : посіб. Харків : Вид. група «Основа», 2015. 190 с. 2. Куліковська В. В. Використання нетрадиційних уроків як засіб формування компетентностей необхідних для становлення професійних навичок учнів : посіб. Хмельницьк : [б.в.], 2019. 128 с. 3. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

Олефір Н. В.,

ст. викладачка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР,

м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Визначено, що в центрі уваги команди психолого-педагогічного супроводу є дитина, дотримання і відстоювання її інтересів, повага до індивідуальних особливостей, зберігання конфіденційності та недопущення дискримінації і порушення її прав. Розкрито основні напрями, завдання та технології психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзивне навчання, діти з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічний супровід, заклад загальної середньої освіти.

The article considers the features of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in general secondary education institutions with inclusive education. It is determined that the focus of the team of psychological and pedagogical support is the child, observance and protection of its interests, respect for individual characteristics, confidentiality and non-discrimination and violation of its rights. The main directions, tasks and technologies of psychological and pedagogical support in the system of inclusive education are revealed.

Key words: inclusive education, children with special educational needs, psychological and pedagogical support, general secondary education institution.

Важливим питанням сьогодення є забезпечення своєчасного та відповідного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами впродовж усіх вікових етапів їхнього індивідуального розвитку.

Якість освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти значною мірою залежить від того, наскільки враховуються і реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. І якщо робота в таких закладах буде правильно спланована та проводиться систематично, то це забезпечить захист права кожної дитини, а особливо дитини з особливими освітніми потребами, на отримання якісної освіти. Саме тому, питання забезпечення якісного психолого-

педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами є одним з першочергових завдань закладів загальної середньої освіти.

Мета статті – теоретично обґрунтувати напрями, завдання, основні технології психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти.

Безперечно, діти з особливими освітніми потребами вимагають спеціального підходу до їх навчання, розвитку, виховання, особливих педагогічних умов при організації навчальної і виховної діяльності за рахунок реалізації психолого-педагогічного супроводу. Відповідно до цього в процесі реалізації такого супроводу повинні бути визначені конкретні форми, зміст, технології

діяльності фахівців: комплексна діагностика, розвивальна і корекційна діяльність, консультування та освіта педагогів, батьків, інших учасників освітнього процесу.

Велике значення в отриманні якісних результатів роботи з дітьми має координованість впливів усієї створеної групи супроводу на дітей з особливими освітніми потребами, а саме: директора закладу, класного керівника, вчителів-предметників, асистента вчителя, практичного психолога, соціального педагога, корекційного педагога (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчителя-реабілітолога, батьків дитини.

Так, команда психолого-педагогічного супроводу є важливою частиною якісного інклюзивного навчання у школі. Адже саме вона розробляє індивідуальну програму розвитку дитини, моніторить її виконання, вносить зміни, створює умови для інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище та допомагає вчителям організувати інклюзивне навчання. Багато залежить від комплексного підходу всіх членів команди до планування і реалізації корекційно-розвивальних заходів [2].

У центрі уваги команди психолого-педагогічного супроводу є дитина, дотримання і відстоювання її інтересів, повага до індивідуальних особливостей, зберігання конфіденційності та недопущення дискримінації і порушення її прав [2].

Основні напрями психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти: попередження виникнення проблем розвитку дитини; допомога дитині у вирішенні актуальних завдань розвитку, навчання і виховання; психологічне забезпечення індивідуальних освітніх програм; розвиток психолого-педагогічної компетентності батьків і педагогів [3].

Завдання психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти, на думку Г. Кравченко, передбачають наступне: створити для дитини емоційно сприятливий мікроклімат у класі під час

спілкування з дітьми та педагогічним персоналом; вивчати індивідуальні особливості розвитку дітей у єдності інтелектуальної, емоційної та поведінкової сфер їхнього прояву; надавати допомогу дітям, які мають особливі освітні потреби; своєчасно проводити ранню діагностику і корекцію порушень розвитку; підвищувати психологічну компетентність вихователів, батьків із питань виховання і розвитку дитини [1, с. 30].

До основних технологій психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами в освітньому процесі, які носять міждисциплінарний характер, Н. Назарова (2008) зокрема відносить: відповідну можливість дитини методикою викладання програмного матеріалу, яка передбачає адаптацію освітньої програми для дітей з особливими освітніми потребами; технологію проведення міждисциплінарних консилиумів фахівців, задля встановлення пріоритетів та стратегій психолого-педагогічного супроводу; способи оцінювання особливостей і рівня розвитку дитини; простору технологію супроводу суб'єктів у внутрішньогрупових взаєминах; технологію підтримки та роботи з очікуваннями вчителів та батьків.

Отже, психолого-педагогічний супровід – комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку, навчання, виховання та соціалізації.

Таким чином, аналізуючи наявний досвід інклюзивного навчання у вітчизняних освітніх закладах, можемо констатувати, що питання забезпечення своєчасного, відповідного та якісного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, як ніколи, на часі, та вимагає постійного вивчення. А обґрунтовані нами напрями, завдання та основні технології психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти сприятимуть комплексному підходу всіх членів команди до планування і реалізації корекційно-розвивальних заходів.

Література

1. Кравченко Г. Ю. Інклюзивна освіта : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок. 2014. 176 с.
2. Організація психолого-педагогічного супроводу. URL: https://osvita.ua/school/inclusive_education/84324/.
3. Основні напрями психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання. URL: <https://vseosvita.ua/library/osnovni-naprami-psiologo-pedagogicnogo-suprovodu-inkluzivnogo-navcanna-4861.html>.

Примаченко Я.,

студентка факультету української філології,
науковий керівник – канд. пед. наук, доцентка Король А. М., КДПУ,
м. Кривий Ріг

ПЕДАГОГІЧНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОБЛЕМА

У поданій статті розкрито значення стереотипу, як наукового визначення. Охарактеризовано шляхи формування причин появи стереотипів у педагогічній галузі. Стереотипи як регулятор соціальних відносин. Педагогічні стереотипи одночасно виконують роль стабілізуючих та дестабілізуючих факторів діяльності вчителя, вихователя,

Ключові слова: стереотипи, педагогічні стереотипи, інтернет, формування особистості, особистість, освіта, викоренення, дидактична комунікація, вчитель, педагог.

The value of stereotype is exposed in the given article, as scientific determination. The ways of forming of reasons of appearance of stereotypes are described in pedagogical industry. Stereotypes as regulator of social relations. Pedagogical stereotypes carry out the role of antihunt and destabilizing factors of activity of teacher, educator.

Key words: stereotypes, pedagogical stereotypes, Internet, personality formation, personality, education, eradication, didactic communication, teacher, pedagogue.

Інтернет-мережа займає важливе місце в житті сучасних людей. Опрацьовуючи велику кількість інформації перебуваючи в павутині різногалузевих структур, у нашій підсвідомості невимуснено формуються безліч стереотипів. Візуальні стереотипи запам'ятовуються швидше та викорінюються складніше. Стереотипи настільки стискають наші власні уявлення, що не дозволяють критично мислити та розвиватися, сприймати реальність без викривлення та потворності [1]. В умовах нинішнього швидкого ритму життя стереотипи певною мірою нам допомагають. Вони економлять час, не примушуючи довго роздумувати над тим чи іншим питанням. Особистість формується у відповідності з трьома аспектами: спадковість, виховання та соціальне середовище – в якому перебуває дитина у найголовніший період розвитку, а саме у школі. Проблема стереотипу неодмінно стосується педагогіки. Нав'язування стереотипів та хибних ідеалів із самого дитинства призводить до гонитви за примарними цінностями і надалі, вже у дорослому житті.

Визначення «стереотип» ввів у наукову галузь В. Ліпман, охарактеризувавши це явище як прийнятий в історичній спільноті зразок сприйняття, фільтрації, інтерпретації інформації при розпізнаванні і впізнаванні навколишнього світу, заснований на попередньому соціальному досвіді [1]. Звертаючись до академічного тлумачного словника, термін стереотип – це закореніле ставлення до подій та явищ, вироблене на основі порівняння їх з внутрішніми ідеалами, що, як правило, не має безпосереднього відношення до реальності.

Е. Бетехтіна називає такий професійний стереотип «систематизованим, емоційно забарвленим і стійким образом професії і професіонала, заснованим на засвоєному особистому та громадському досвіді, який має яскраво виражену оцінку й ціннісне забарвлення та реалізується в поведінці» [2]. Нечисленні спроби інтеграції проблеми стереотипів у змісті освіти в основному спрямовані на боротьбу, викоренення, руйнування, подолання, зняття стереотипів. Проблема полягає в низці негативних переконань на

шляху до вивчення мови, а саме: труднощі запам'ятовування, вимови складних слів, граматичне навантаження або нерозуміння навчального матеріалу, відсутності права на помилку, подолання акценту (погана вимова, або навіть погане) агресивне ставлення вчителя тощо.

Звернувшись до тлумачного словника української мови зазначимо, що педагогічні стереотипи – це стійкі, спрощені, схематизовані та емоційно забарвлені уявлення про педагогічну дійсність, особистість дитини, батьків і самого педагога. Стереотипи помітно впливають на процес освітньої системи, тому що стереотипне мислення порушує розвиток особистості, творчому сприйняттю навколишнього світу. Часто вчитель стикається зі стереотипним мисленням учнів, що впливає на зниження результативності. При вивченні даної теми, нам вдалося виявити, що вчитель часто не знаючи справжньої причини ненормальної поведінки учня, приписує так званий «діагноз», або «каузальна атрибуція» як це явище назвали у соціальній психології. Інакше кажучи, це забобон – негативне ставлення до людини/групи людей, про яку маєш недостатньо інформації; це поверхове судження, яке виникає доволі часто і призводить до проблемних відносин «вчитель-учень». Варто підкреслити, що найчастіше «спрацьовують» різновиди соціальних та експресивно-естетичних стереотипів. Зазначимо, чим менш розвинений рівень дидактичної комунікації вчителів/когнітивний компонент, тим сильніша негативна емоційна реакція та менша точність сприйняття учнів, що й зачіпає емоційний компонент професійної установки вчителя. Отже, окремою проблемою є проблема виокремлення та долання педагогічних стереотипів.

Таким чином, побудова стереотипу відбувається на рівні фантазій і розвивається під впливом усвідомленим використанням отриманих результатів. Користування стереотипами не є поганим чинником для нас, але іноді він заважає перебороти той самий бар'єр, який зупиняє нас для досягнення наших висот. Потрібно мислити здоровим глуздом на будь-які речі та вміти використовувати стереотипи як зручний механізм.

Література

1. Lippmann W. *Public Opinion* Publisher, Harcourt, Brace, 1922, 427 p.
2. Давидова О. В. Психологічні особливості впливу педагогічних стереотипів на професійну діяльність вчителя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2017. 246 с.

Пристапу Я. В.,

*аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг*

ФУНДАМЕНТАЛЬНА РОЛЬ ІСТОРІОГРАФІЇ У РОЗБУДОВІ СУЧАСНОГО ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Історіографія – це наукова дисципліна, яка вивчає генезу історичної науки, виникнення і розвиток історичної думки, процес нагромадження історичних знань, з'ясовує соціальну основу і соціальну функцію історичного пізнання, досліджує боротьбу в ній різних напрямів, течій, шкіл, концепцій, аналізує методи вивчення історичних джерел, висвітлює організацію й форми дослідницької роботи в галузі історії, сукупність досліджень, присвячених певному історичному періодові, окремій проблемі, темі, події.

Ключові слова: історіографія; генез історичної науки; історична думка; форми дослідницької роботи в галузі історії; сфера наукових знань.

Historiography is a scientific discipline that studies the genesis of historical science, the origin and development of historical thought, the process of accumulation of historical knowledge, clarifies the social basis and social function of historical knowledge, explores the struggle in it different directions, trends, schools, concepts, analyzes methods historical sources, covers the organization and forms of research in the field of history, a set of studies on a particular historical period, a particular problem, topic, event.

Key words: historiography; genesis of historical science; historical thought; forms of research work in the field of history; the field of scientific knowledge.

Першими ґрунтовними дослідженнями історіографічних і джерелознавчих аспектів історії педагогіки як науки були праці Е. Днепров, у яких автор акцентував увагу на формуванні в кінці 80-х рр. XX ст. окремих історико-педагогічних дисциплін (історико-педагогічного джерелознавства, педагогічної історіографії та історико-педагогічної бібліографії), а також здійснив спробу класифікації історико-педагогічних джерел. На думку Н. Гупана, поняття історіографії в науці має широке і вузьке значення. У широкому розумінні історіографія – це системний аналіз та узагальнення великого масиву літератури, опублікованої з певної галузі наукового знання з метою висвітлення процесу розвитку науки та відповідних методів дослідження у визначених хронологічних межах [2].

На сучасному етапі розвитку історії педагогічної науки, коли розширюється її предметне поле, відбувається інтеграція історії педагогіки з іншими науками (історією, філософією), переосмислюється категорійний апарат науки, до наукового вжитку вводяться нові терміни й поняття, що мають інтегроване змістове наповнення, виникають нові методологічні й теоретичні підходи до висвітлення наукових проблем, цілком виправданим є прагнення вчених проаналізувати, осмислити й оцінити здобутки минулого педагогічного досвіду. Адже не можна успішно рухатись уперед без критичного переосмислення вже напрацьованого історико-педагогічного досвіду, усвідомлення закономірностей його розвитку, визначення напрямів, тенденцій, традицій щодо вивчення конкретних педагогічних проблем [4, с. 18].

Наука проходить шлях розвитку, що характеризується міждисциплінарними зв'язками, конвергенцією, взаємопроникненням одних сфер знань в інші як у змістовому, так і методологічному аспектах. З цієї точки зору цілком закономірним можна назвати використання методів історіографії в історико-педагогічній науці, а в перспективі – виділення в структурі педагогіки такої галузі, а саме педагогічної історіографії. Педагогічна історіографія – це галузь наукових знань, що вивчає процес розвитку історико-педагогічної науки та його закономірності. У вузькому розумінні – це сукупність досліджень у галузі історії педагогіки, присвячених аналізу тієї чи тієї психолого-

педагогічної проблеми в минулому, педагогічних поглядів мислителів і розвитку освіти в конкретний історичний період. Це процес і результат накопичення знань про розвиток історії педагогіки; історико-педагогічна література – сукупність наукових текстів, де зафіксовано інтерпретаційні ідеї про сутність педагогічних фактів, явищ, процесів; історико-педагогічні знання – наукові знання про педагогічне минуле. З одного боку, педагогічна історіографія впливає з історії історичної науки, тобто, власне, з історіографії.

Історіографія освіти передбачає аналіз опису розвитку практики освіти: діяльності відомих навчальних закладів, окремих видів освіти і в цілому освітніх систем (історіографія історії інституту шляхетних дівчат, історіографія розвитку університетської освіти, історіографія радянської школи) [3]. Тому «педагогічна історіографія» – найбільш широке поняття, що охоплює історіографію освіти і педагогіки і є сферою наукових знань, претендує на окреме місце в структурі педагогічної науки. Серед основних принципів педагогічної історіографії науковці виокремлюють історизм, цілісність (системність), культурологічний і наукознавчий. Особливо важливим є принцип історизму, суть якого полягає в тому, що будь-яке історичне явище має розглядатися в розвитку на тлі факторів, що його зумовлюють. Принцип цілісності (системності) орієнтує дослідника на необхідність підходити до вивчення кожного періоду або напрямку в розвитку історико-педагогічної науки як до системи взаємозалежних елементів. Культурологічний принцип потребує врахування зв'язків культури з особистістю історика педагогіки. Рівень розвитку суспільства, в якому живе дослідник, безумовно, відображається на результатах його творчої діяльності. Наукознавчий принцип передбачає дослідження закономірностей розвитку історико-педагогічної науки, виявлення характеру її розвитку, систематизацію наукових шкіл, напрямів і течій в історії педагогіки [2]. Початкове значення слова «історія» походить від давньогрецького терміна, що означає «розслідування, пізнання, встановлення».

Література

1. Березівська Л. Основоволожні засади історико-педагогічних досліджень : теорія і методологія. *Шлях освіти*. 2010. № 1. С. 37–42.
2. Гупан Н. Джерельна база історії педагогіки : пошук підходів до систематизації. *Рідна школа*. 2013. № 8/9. С. 67–70.
3. Петренко О. Проблема періодизації розвитку гендерних підходів до вітчизняної освіти й виховання у радянський період. *Історико-педагогічний альманах НАІПН України*. Умань, 2011. № 1. С. 16–20.
4. Сухомлинська О. В. Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної науки в Україні. *Історико-педагогічний процес : нові підходи до загальних проблем*. Київ, 2003. С. 16–25.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЯК ВИМОГА СУЧАСНОЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку соціальної компетентності вчителів НУШ. Проаналізовано сутність поняття «соціальна компетентність», а також досвід науковців у сфері розвитку соціальної компетентності. Окремий акцент зроблено на розвитку соціальної компетентності вчителів НУШ в період здобуття професійної освіти.

Ключові слова: компетентність, загальні компетентності, соціальна компетентність, комунікативна компетентність, професійні компетентності.

Article are devoted to topical issues of development of social competence of nush teachers. The essence of the concept of social competence is defined. The experience of scientists in the field of social competence development is analyzed. Attention is paid to the development of social competence of nush teachers during the period of professional education.

Key words: competence, general competencies, social competence, communicative competence, professional competencies.

Зміст освіти Нової української школи передусім ґрунтується на формуванні компетентностей потрібних для успішної самореалізації в суспільстві. Насамперед, це орієнтація освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями.

Слід зауважити, що «компетентність – це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особливих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну або подальшу навчальну діяльність» [1, с. 11–12].

У свою чергу, соціальна компетентність – це якісна характеристика особистості, здатність адекватно оцінювати навколишню дійсність на основі повноти знань про неї, які дають змогу зрозуміти основну закономірність соціальної ситуації, уміння знаходити інформацію в невизначеній ситуації й упевнено будувати свою поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуванням, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності, уміння задовольняти бажання, спираючись на норми.

Соціальна компетентність передбачає такі здібності:

- визначати власне місце в житті суспільства, проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідуумів відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві, та інших чинників;
- продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими;

- застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання;
- спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій;
- визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування, вміти емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими [10].

Згідно загальних компетентностей професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти соціальна компетентність – це здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (умовне позначення ЗК.02) [8, с. 6].

Проблема розвитку соціальної компетентності особистості завжди перебувала у полі досліджень науковців, визначалась актуальною, відображала існуючий соціальний устрій, пов'язувалася із професійною освітою впродовж життя [3, с. 39].

Професор А. Капська вважає, що «соціально компетентна особистість визначається як результат цілеспрямованого формального і неформального соціалізаційного впливу на особистість з метою набуття нею максимального соціального досвіду та можливості реалізації цього досвіду у соціальній практиці» [4, с. 5].

Водночас, О. Цільмак серед усіх компетентностей виокремлює соціальну, яка, на думку автора, пов'язана з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості, її взаємодією із соціальним середовищем [11, с. 19]. У свою чергу О. Варецька зазначає, що соціальна

компетентність є «наперед заданою соціальною нормою освітньої підготовки вчителя, яка необхідна для його якісної продуктивної діяльності в професійній сфері» [2, с. 60].

Окрім цього О. Мельниченко, О. Блозва підкреслюють, що проблема соціальної компетентності полягає у формуванні здатності самостійно вирішувати складні питання в різних сферах і видах діяльності на основі творчого використання власного досвіду, вирішення проблемних ситуацій. Вони також вважають, що важливим підґрунтям освіти майбутнього вчителя є підтримка його соціалізації, формування соціальних зв'язків, їх примноження та якісне покращення [6, с. 1].

А. Мудрик в своїх роботах узагальнює, що найбільш вагомою складовою соціальної компетентності є комунікативна компетентність [7, с. 2]. Водночас, О. Субіна розглядає формування соціальної компетентності майбутніх вчителів, в умовах здобуття професійної освіти, вважаючи, що метою освіти є не тільки передача студенту сукупності знань, умінь і навичок в певній фаховій сфері, а й формування цінностей та компетентностей [9, с. 88].

Згідно Концепції НУШ однією з десяти ключових компетентностей є соціальна та громадянська

компетентності – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави [5, с. 16].

У результаті теоретичного аналізу наукових джерел можна дійти висновку про визначення соціальної компетентності як інтегративної характеристики особистості, яка визначає ефективну соціальну взаємодію, соціалізацію в професійній сфері та у соціумі загалом. Саме тому, на даному етапі розвитку та становлення Нової української школи особливо важливим є формування соціальної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти.

У ході опрацювання наукової джерельної бази можна виокремити значну кількість праць, присвячених формуванню соціальної компетентності майбутніх вчителів у період здобуття професійної освіти, що є обов'язковим етапом соціального становлення педагога. Узагальнюючи можна підкреслити доцільність та обов'язковість формування соціальної компетентності у педагогів, а також у майбутніх вчителів, як вимогу до професійно-педагогічного становлення.

Література

1. Бібік Н. М. Нова українська школа : поради для вчителя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. 206 с.
2. Варецька О. В. Розвиток соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Запоріжжя : Кругозір, 2015. 532 с.
3. Варецька О. В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної освіти. Київ, 2015. 630 с.
4. Капська А. Й. Соціальна компетентність вчителя як складова професійно-педагогічної компетентності. Збірник наукових праць. Київ : Логос. 2002.
5. Концепція Нової Української Школи / за заг. ред. : Грищенко М. 2016. 40 с.
6. Мельниченко О. В., Блозва О. Г. Соціально-особистісна компетентність викладача у сучасній вищій школі. *Молодий вчений*, № 9 (61). 2018.
7. Мудрик А. Б. Соціальна компетентність особистості : постановка проблеми і теоретичні аспекти дослідження. 2011. 4 с.
8. Професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти. 2002. 47 с.
9. Субіна О. О. Формування соціальної компетентності майбутніх викладачів гуманітарних спеціальностей в умовах магістратури. Київ : [б.в.], 2015. 248 с.
10. Сучасна освіта. URL: <https://osvita.ua/schol/method/1918/>.
11. Цільмак О. М. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу : підручник. Одеса : ОДУВС, 2017. 124 с.

Чубова А. В.,
студентка природничого факультету,
науковий керівник – канд. пед. наук., доцентка Щербина С. М., КДПУ,
м. Кривий Ріг

ВПЛИВ УЧИТЕЛЯ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН УЧНІВ

Стаття актуалізує питання дотримання педагогічних умов ефективного впливу вчителя на емоційний стан учнів. Перехід від традиційної до Нової української школи спричиняє зміни в організації освітнього процесу. Стаття містить аналіз робіт науковців, що досліджували це питання, наведено основні умови, що можуть підвищити ефективність впливу вчителя на емоційний стан учнів та схарактеризовано особистість вчителя, яка найбільше відповідає вимогам Нової української школи.

Ключові слова: педагогічні умови, вплив вчителя, емоційний стан, професійні компетенції, Нова українська школа.

The article actualizes the issue of observance of pedagogical conditions of effective influence of the teacher on the emotional state of students. The transition from the traditional school to the New Ukrainian School causes changes in the organization of the educational process. The article contains an analysis of scientists' works who

studied this issue, the main conditions that can increase the effectiveness of teachers' influence on the emotional state of students and describes teacher's personality which best meets the requirements of the New Ukrainian School.

Key words: pedagogical conditions, teacher's influence, emotional state, professional competences, New Ukrainian School.

Тривалий час в Україні переважала традиційна школа, в якій педагоги використовували авторитарний стиль взаємодії з учнями, який називають «суб'єкт-об'єктна взаємодія» (пізнавальна складова цієї діяльності практично виконується самим учителем, учневі залишалося тільки запам'ятати, відтворити, а згодом застосувати знання у типових чи нетипових ситуаціях). На сьогодні, в умовах побудови Нової української школи, яка орієнтована на механізм суб'єкт-суб'єктної взаємодії (вчитель організовує суб'єкт-об'єктну взаємодію учня, який набув статус суб'єкта навчання) [2].

Відомо чимало науковців, які досліджували вплив емоцій на інтелект людини, серед них: Д. Гоулман, П. Саловей, Дж. Мейер, Д. Карузо, Г. Гарднер, С. Хейн, Р. Купер, К. Кеннон, Дж. Готтман. Емоційну складову особистості досліджували такі зарубіжні педагоги: Й. Герbart, Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, а також вітчизняні педагоги С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Теоретико-методологічні підходи до проблеми співвідношення інтелектуального й емоційного розглядали у своїх роботах Б. Анан'єв, Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв.

На думку С. Саржевського, емоції виконують роль координатора розумової діяльності, є організаторами і ключовими регуляторами процесу мислення [3]. З. Хоменко стверджує, що особистість вчителя суттєво впливає на емоційний стан учнів [5]. Р. Труляев зазначає, що виникаючи як результат когнітивної оцінки ситуації, що складається під час уроку, емоція починає впливати на внутрішню структуру процесу мислення, змінюючи його основні характеристики [4].

Отже, основним питанням проблеми впливу вчителя є характеристика особистості педагога та визначення педагогічних умов ефективного впливу вчителя на емоційний стан учнів.

Мета статті: теоретично обґрунтувати педагогічні умови ефективного впливу вчителя на емоційний стан учнів.

Особливості особистості вчителя відображаються у його стилі спілкування (усталена система способів та прийомів, які використовує вчитель під час взаємодії). Ставлення до учнів детермінує організаторську діяльність вчителя, визначає загальний стиль його спілкування – авторитарний, демократичний або ліберальний [1]. Педагогічне спілкування має свою систему стилю, особливість якого залежать від обставин та індивідуальних характеристик його учасників [4]. Запорукою

продуктивного стилю педагога є його спрямованість на учня, захопленість своєю справою, делікатність у стосунках.

Вчитель, який використовує демократичний стиль спілкування, обов'язково заздалегідь обмірковує систему правил, що мають дотримуватися його учні, й поступово вводить їх у життя класу, пояснюючи позитивне значення нормативів дисциплінованої поведінки; навчає кожного учня керувати своєю поведінкою, забезпечуючи умови взаємної довіри та розуміння» [5, с. 20]. Демократичний стиль спілкування вчителя з учнями допомагає гармонізувати внутрішній світ як вчителя, так і учня, спрямовує енергію педагога на збереження власного здоров'я, саморозвиток і самореалізацію.

Емоційний стан багато в чому відображає загальне, цілісне ставлення людини до навколишньої ситуації, до самого себе і пов'язаний з особистісними характеристиками індивідуума [3]. В житті школяра емоції і почуття займають значне місце, про що свідчать особливості їх поведінки. Психічні функції в шкільному віці стають набагато глибшими і змістовнішими [1].

У педагогічній взаємодії важливу роль відіграє емоційне самопочуття вчителя. Як зазначає З. Хоменко «основна психологічна проблема в діяльності вчителя – це постійний стан напруженості, пов'язаний із необхідністю внутрішнього налаштування на певну поведінку, мобілізації всіх сил на активні й доцільні дії» [5, с. 25]. Наслідком щоденної і щорічної напруженості, проявами якої є збудливість, підвищена дратівливість, занепокоєння, м'язова напруга, прискорене дихання та серцебиття, підвищена стомлюваність, може стати емоційне вигорання.

Емоційне вигорання характерне як для вчителя, так і для учнів. Емоційне вигорання – це стан вираженої втоми й емоційного виснаження, який характеризується байдужим і негативним ставленням до оточуючих, зниженням продуктивності, знеціненням отриманих результатів та минулих досягнень, зменшенням відчуття самоактуалізації внаслідок хронічного стресу, внутрішнього особистісного конфлікту під час виконання своїх обов'язків. Тому важливо дбати про дотримання певних педагогічних умов ефективного впливу вчителя на емоційний стан учнів.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив нам теоретично обґрунтувати педагогічні умови ефективного впливу вчителя на емоційний стан учнів, серед них:

- дотримання демократичного стилю спілкування у взаємодії вчителя і учнів, що зорієнтований на рівноправність суб'єктів освітнього процесу у спілкуванні, їх спільну творчість та взаєморозуміння, на сприймання учня таким, яким він є, на розуміння його потреб та інтересів, розвиток в нього особистісних рис, що становлять основу його загальнолюдської сутності;
 - використання в освітньому процесі інноваційних методів та засобів навчання (відео- та аудіо-матеріалів, презентацій, які відповідають темі, що вивчається), які значно активізують пізнавальну активність учнів, сприяють переважанню в учнів позитивних емоційних станів;
 - створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі, відчуття емоційного стану окремих учнів, емоційного стану всього класу.
- Особистість вчителя, яка найбільше відповідає вимогам Нової української школи, характеризується емоційною відкритістю до учнів, переважанням демократичного стилю спілкування, піклуванням про емоційний стан учнів та підтримання позитивної емоційної атмосфери в освітньому процесі. Особистість вчителя має значний вплив на емоційний стан учнів, від якого залежить їх ефективність та успішність у навчанні.

Література

1. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Просвіта, 2001. 416 с. 2. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи : навч. посіб. Київ : Слово, 2015. 630 с. 3. Саржевський С. Н. Психологія та патологія емоцій, волі, уваги : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : Запорізький державний медичний університет, 2017. 72 с. 4. Труляєв Р. О. Емоційний стан учня як складова психологічного механізму впливу позитивних цінностей педагога на навчальну успішність. 2012. С. 657–666. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v10/i23/67.pdf>. 5. Хоменко З. І. Вплив вчителя на емоційний стан учнів. Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2012. 122 с.

Шевцова М. О.,

*вчителька іноземної мови, вчитель вищої категорії,
Криворізької спеціалізованої школи I-III ступенів № 107,
м. Кривий Ріг*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розкрито сутність поняття «лінгвістична компетенція» та педагогічні умови формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови.

Ключові слова: педагогічні умови, формування, компетенція, лінгвістична компетенція, позакласна робота.

The article defines the concept of «linguistic competence» and pedagogical conditions for the formation of linguistic competence of high school students during the organization of extracurricular activities in foreign language.

Key words: pedagogical conditions, formation, competence, linguistic competence, extracurricular activities.

Процеси глобалізації, що відбуваються в сучасному світі, зростання ролі комунікації, розвиток багатомовності та інші тенденції зумовлюють необхідність оволодіння підростаючим поколінням іноземними мовами.

Державний стандарт базової середньої освіти [4], затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року за № 898 визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на базі базової середньої освіти і орієнтований на здобуття учнями не лише знань, а формування ключових компетентностей і предметних компетентностей.

У Державному стандарті зазначено, що однією із десяти ключових компетентностей є здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземною мовами, що передбачає вміння «здійснювати комунікацію в усній та

письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм мови, особливостей основних стилів і жанрів мовлення типів мовної взаємодії; здобувати і опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел, критично осмислювати її, використовувати в усній та письмовій комунікації для відстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей; відповідально використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних ситуаціях, творчого самовираження, спираючись на особливості міжкультурної комунікації та досвід комунікації державною мовою; відповідно до ситуації ефективно виражати ідеї, почуття, пояснювати та обговорювати факти, явища, події, обґрунтовувати свої погляди та

переконання в усній і письмовій формі у різних особистісних і соціальних контекстах» [2].

Мета статті – розкрити педагогічні умови формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови.

Вивчення іноземної мови у комунікативних цілях передбачає набуття певного рівня комунікативної і лінгвістичної компетенції. Комунікативна мовленнєва компетенція складається з певних компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. Лінгвістична компетенція включають лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи, незалежно від прагматичних функцій їх реалізації. Соціокультурна компетенція включає відомості про особливості національної культури, звичаї, традиції, свята; видатних діячів; суспільно-політичні події, державну символіку; побут населення міст, сіл, культурно-архаїчні пам'ятки, музеї, театри і т. д. Прагматична компетенція включає уміння учасників міжкультурної комунікації користуватись правилами, максимами і конвенціями спілкування, законами ролівої комунікації та іншими прагматичними складовими, характерними для міжособистісної інтеракції всередині конкретної національної лінгвокультурної спільноти.

Проблему формування лінгвістичної компетенції учнів досліджували такі науковці: О. Бірюк, Т. Галушка, І. Іванова, Є. Орлова, Т. Починок, І. Рахмана, Л. Рудакова, Е. Ряховская, О. Соловйова та ін.

Лінгвістична компетенція означає засвоєння знань з мови як суспільного феномена і знакової системи, її розвиток, будову та функціонування; оволодіння на основі літературних норм англійською мовою, збагачення лексичного запасу і граматичної будови мови, формування здібностей щодо аналізу і оцінки мовних фактів, володіння орфографічними, орфоепічними та пунктуаційними нормами.

Вивчення наукової літератури з проблеми дослідження дозволило теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови під «умовами» розуміється дія різних чинників, що «забезпечують результативність будь-якого виду діяльності, впливають позитивно не тільки на результати діяльності, але й на її учасників, їхнє ставлення до процесу праці, рівень їхнього розвитку» [1].

У психологічному словнику «умова» розглядається як «сукупність чинників, які впливають на успішність протікання якого-небудь процесу» [3, с. 187].

Педагогічні умови – це обставини процесу навчання, що забезпечують ефективне формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови, котрі є результатом відбору, конструювання і застосування елементів змісту, форм, методів і засобів навчання для досягнення визначеної мети.

Вивчення та аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови буде здійснюватися ефективно при дотриманні наступних педагогічних умов: виконанні учнями різних видів фонетичних вправ та оволодіння методами і формами роботи над ними; опануванні школярами необхідним лексичним матеріалом та його презентацією; озброєнні учнів практичними рекомендаціями у навчанні граматики.

Розглянемо детальніше кожен з вищезазначених педагогічних умов формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови.

Умова 1. Виконання учнями різних видів фонетичних вправ та оволодіння методами і формами роботи над ними.

Фонетика – це вимова окремих звуків, наголос, паузи, мелодика, інтонація. Навчання фонетики необхідно починати із самого початку навчання іноземної мови. При навчанні фонетики слід керуватись такими рекомендаціями:

1. Планувати факультативні заняття, роблячи акцент на фонетиці та вимові. Учитель планує роботу з аудіювання, читання та лексики, у кожному виді діяльності роблячи акцент на вимові окремих звуків, наголосі та інтонації.

2. Фонетичну практику (зарядку) включати у структуру факультативних занять як окремий елемент, відпрацьовуючи відповідні фонемі окремо або в контрастуючих парах (довгі й короткі голосні звуки), інтонацію (питальне і розповідне речення) у формі скороговки, прислів'я, виразів, невеликих римовок, віршів і пісень.

3. Оскільки фонетика не є ізольованим аспектом мови, можна включати елементи роботи з нею як невід'ємну частину в структуру заняття, фокусуючи увагу учнів на проблемних аспектах вимови та інтонації, зокрема під час аудіювання.

4. При виникненні незапланованої ситуації на занятті, наприклад, проблеми у вимові окремих звуків, учитель повинен виділити 1-2 хвилини для того, щоб потренувати певне фонетичне явище у вигляді розминки або тренінгу. Це слід зробити також для попередження подальших помилок у вимові.

До найпоширеніших видів вправ для тренування фонетичних навичок належать:

1. Тренувальні вправи на повторення звуків, слів, мовних структур із мови вчителя або аудіоджерела.

Такі вправи передбачають хорове та індивідуальне повторення.

2. Тренувальні вправи на прослуховування, повторення та фіксацію фонем, наголосу, інтонації, паузи піктограмами або жестами.

3. Вправи, які містять пари слів із конкретними голосними звуками. Учні отримують завдання: підібрати подібні пари слів, прислів'я, вирази зі словами, які містять довгі чи короткі звуки.

4. Вправи на прослуховування незакінчених римівок, гри слів, підбір слів та закінчення їх з опорою на картинку або окреме слово. Учні мають змогу перевірити себе за ключем, потім повторюють усю римівку.

5. Тренувальні фонетичні вправи з одночасним коментарем елементів теоретичної фонетики. Вони передбачають розвиток логічного мислення учнів, уміння аналізувати, порівнювати, виконувати творчі завдання за зразком, підбирати ідентичні приклади шляхом пошуку їх у літературних творах, автентичних газетних і журнальних статтях. Це сприяє одночасно розширенню словникового запасу учнів, розвитку навичок самостійної роботи.

6. Тренувальні фонетичні вправи на основі автентичних фонетичних аудіопрограм.

Умова 2. Опанування школярами необхідним лексичним матеріалом та його презентацією.

Для того щоб учні запам'ятали слова та лексичний матеріал на гурткових заняттях, а інформація перейшла до довготривалої пам'яті, потрібно здійснювати:

- повторення (багаторазове);
- відтворення (вживання слова в репліках, фразах);
- розподіл (робота із запам'ятовування слів розподіляється впродовж певного часу, інтервал для перевірки слів має поступово збільшуватися);
- використання (у мовленні, що підвищує шанс на запам'ятовування слова);
- пізнавальна глибина (досягається шляхом висновків учня щодо варіантів використання слова);
- персоналізація (тренування лексики у контексті особистого життєвого досвіду);
- візуалізація (співвідношення слова із зображенням у різному виді – графічне, схематичне, звукове, картина);
- мнемоніка (спеціальні прийоми для запам'ятовування важких слів).

При навчанні лексики доцільно звертати увагу на:

- створення асоціативних зв'язків;
- презентацію лексики у контексті, щоб учні зрозуміли синтаксичне оточення лексики, не вдаючись до постійного перекладу рідною мовою;
- правильне фонетичне оформлення слова, наголос;
- створення можливості багаторазової зустрічі з новою лексикою (під час говоріння, аудіювання, на письмі) та відтворення цієї лексики у пам'яті.

Введення нової лексики залежить від:

- рівня навченості учнів, їх уміння використовувати прийоми роботи з лексикою;
- складності лексики, що подається;
- можливості пояснити або продемонструвати значення слова;
- призначення лексики (продуктивне чи репродуктивне використання).

Кількість нових слів не повинна бути зовеликою (оптимальна кількість – не більше 12 слів за заняття).

Основними формами презентації лексики є:

1. Переклад – це найкоротший шлях подання лексики. Він є економним засобом, але створює неправильне уявлення учнів щодо абсолютної відповідності лексичних одиниць у різних мовах, створює низьку мотивацію щодо запам'ятовування.

2. Візуальні засоби презентації через демонстрацію реальних предметів, малюнків, схем, дій, жестів, міміки. Під час презентації нової лексики доцільно використовувати вправи із зображеннями малюнків і аудіозаписи з одночасним озвученням нових слів. Учні прослуховують аудіозапис і показують предмети на малюнках. Після цього виконуються вправи з використанням нових слів у комунікативних ситуаціях, де переважає діалогічне мовлення.

Умова 3. Озброєння учнів практичними рекомендаціями у навчанні граматики.

Грамматика є також складовою частиною мовної компетенції учнів. При навчанні учнів граматики слід керуватися такими практичними порадами:

1. Навчати граматики потрібно в контексті, давати учням можливість використовувати граматичні явища в практичному спілкуванні.

2. При навчанні граматики більше часу витратити на практичні вправи, а не на пояснення. Граматичний коментар має бути присутній на занятті, але він повинен займати мало часу.

3. Навчання граматики може бути дедуктивним, тобто граматичний коментар супроводжується зразками з використанням тих чи інших граматичних явищ, або індуктивним, коли коментар проводиться після презентації граматичних явищ. Слід спонукати учнів до самостійності у висновку, у формулюванні граматичного правила, що стимулює учнів логічно мислити, аналізувати.

4. Шукати і робити аналогії з рідною мовою. Слід акцентувати увагу на подібності й відмінностях у різних мовах.

Окрім наведених методів та форм, «доцільно використовувати такі як:

- використання автентичних пісень на гурткових заняттях з іноземної мови;
- проведення нетрадиційних занять під час вивчення свят і традицій англомовних країн;
- навчання мовленнєвому етикету та розмовної англійської мови;

– використання таких автентичних текстів, як меню, оголошення, реклама;
– рольові ігри;
– використання автентичного відеоматеріалу» [4, с. 29].

Отже, аналіз досвіду роботи свідчить про те, що комплексне дотримання вищезазначених педагогічних умов сприяє ефективному формуванню лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під

час організації позакласної роботи з іноземної мови. Позакласна робота з іноземної мови сприяє підвищенню якості знань учнів, допомагає закріпити, розширити і поглибити знання, сприяє подальшому удосконаленню їх мовленнєвих навичок і вмінь та створює умови для формування лінгвістичної компетентності учнів.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / ред. : В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
3. Психологічний словник / ред. : В. І. Войтко. Київ : Вища школа, 1982. 215 с.
4. Рахмана І. Формування соціокультурної компетенції. *Англійська мова в початковій школі*. 2018. № 4. С. 28–31.

Шипілова В. О.,

*студентка природничого факультету,
науковий керівник – канд. пед. наук., доцентка Щербина С. М., КДПУ,
м. Кривий Ріг*

ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ БУЛІНГУ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

У статті досліджено проблему булінгу в сучасних закладах освіти. Проаналізовано основні причини виникнення цього явища, а також окреслено основні методи та прийоми подолання та попередження булінгу в сучасних закладах освіти.

Ключові слова: булінг, насилля, цькування, школа, булер, жертва.

The article looks into the problem of school bullying in contemporary educational institutions. The main causes of this phenomenon are analyzed and the main methods and techniques of overcoming and preventing bullying in modern educational institutions are outlined in this article.

Key words: bullying, violence, harassment, school, bully, victim.

Проблема булінгу на сьогодні стала найбільш актуальною та масовою проблемою в сучасних закладах освіти. Школярі тільки починають процес соціалізації, адаптації в нових умовах, а тому тільки починають формувати різні моделі поведінки, і булінг, на жаль, стає однією із поширених моделей поведінки сучасних школярів. Саме в шкільні роки діти та підлітки вступають у більш серйозні взаємовідносини, у яких нерідко виникають конфліктні ситуації, які з часом можуть перерости в травлю. Зазвичай булінг або цькування – це вербальне приниження, погрози та відторгнення індивіда від соціальної групи, в інших випадках це фізичне насилля (побої, штовхання), фінансове (викрадення, вимагання грошей, псування особистих речей), а також сексуальне домагання. Такі вербальні та невербальні дії дуже часто спричиняють у постраждалої дитини психічні розлади та неконтактність, а в інших випадках дитина може скоїти суїцид. За офіційними даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) Україна посідає четверту сходинку серед інших країн Європи за рівнем проявів булінгу у підлітків [1].

Відповідно до дослідження ЮНІСЕФ: 72,9 % дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу [2].

Тому, задля уникнення подібних наслідків, вчителі мусять створити безпечні умови, які будуть сприяти позитивному розвитку всіх школярів. Дуже важливо шукати нові шляхи вирішення таких конфліктних ситуацій між школярами, а для цього важливим є не просто боротьба з булінгом на території школи, а й усвідомлення даної проблеми вчителями, учнями та батьками, адже проблема в недооціненні цієї проблеми, а іноді байдужому ставленні до неї.

Проблема насильства в школах почала вивчатися не так давно, але за досить незначний проміжок часу було розроблено велику кількість наукових робіт та методик задля профілактики булінгу в закладах освіти. Найбільш великий внесок у розв'язання проблеми булінгу зробили такі вчені як: К. Дьюкс, Д. Лейн, П. Махоні, Е. Роланд, Дж. Салісбері, та інші.

Серед вітчизняних науковців цю проблему висвітлюють у своїх наукових доробках: О. Барліт, О. Глазман, О. Ожйова, К. Плутицька, С. Стельмах, О. Шуміло та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати найбільш ефективні методи й прийоми попередження та подолання булінгу в сучасній школі.

Булінг – це навмисне, систематично повторювана агресивна поведінка, що ґрунтується на нерівності соціальної влади, а також фізичної сили.

Булінг завжди починається з причин, які можуть бути різноманітними, жертвою може стати будь-який учень. Основними причинами цькування жертви можуть бути такі: зовнішній вигляд жертви, фізичні, психічні вади, особливості поведінки, характеру; школярі з низьким соціальним та матеріальним статусом; школярі, у яких проблеми з батьками; школярі, які мають успіхи або невдачі в навчанні, певну сексуальну орієнтацію тощо. Серед причини, які пояснюють чому школярі стають агресорами є: допустимість агресії, відсутність виховання, привернення уваги, підняття авторитету, проєкція комплексів, страхів, вплив друзів, однокласників, надто висока самооцінка і високий соціальний або матеріальний статус школярів.

Серед основних учасників булінгу можна виділити самого булера або агресора, який і створює цькування, жертву або аутсайдера, над яким відбувається цькування та спостерігачів, які можуть бути на стороні агресора, жертви або приймати нейтралітет і не підтримувати ні одну зі сторін.

Булінг проявляється лише в зовнішній формі, а саме: вербальний булінг або психологічний (погрози, приниження, бойкот, ігнорування, ворожа жестикуляція, прізвиська); фізичний булінг (побої, стусани, штовхання, тілесні ушкодження, втягнення до вживання алкоголю, наркотиків); економічний булінг (вимагання грошей, речей, їжі, примушення до крадіжки, порча речей); сексуальний булінг (принизливі жести, знімання на камеру перевдягання, домагання, обмацування, зґвалтування); кібербулінг (флеймінг, нападки, розповсюдження пліток, ошуканство, сталкінг, спільноти смерті).

Профілактика – найкращий спосіб боротьби з цькуванням. Задля попередження та подолання булінгу в сучасні школі класний керівник має розповідати про конфлікти та способи їх вирішення, поєднувати індивідуальну та групову форми роботи, а також використовувати такі методи, як: інтерв'ю, бесіди, консультування, тренінги, виховні години, дискусії, огляд та обговорення фільмів, в яких наявне явище булінгу, акції «16 днів проти насилля», тижня толерантності.

Література

1. **Протидія булінгу.** Офіційний веб-сайт Міністерства освіти та науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu>. 2. **Попередження насильства в закладах освіти : метод. посіб.** Для педагогічних працівників. Київ : Благодійний фонд «Здоров'я жінки і планування сім'ї», 2020. 104 с.

Використання різноманітних ігор та квестів стимулює пізнавальну активність школярів. Використання вище зазначених методів сприяє тому, що школяр сам включає до своєї системи уявлень та цінностей нові правила поведінки, шляхи вирішення конфлікту. Тож педагог лише спонукає учня до формулювання правильних висновків, створювати безпечне освітнє середовище, комфортні умови для навчання і виховання. Класний керівник має дбати про проведення класних виховних годин, годин спілкування з таких тем: «Життя без насильства», «Стоп булінг», «Не допускай проявів булінгу над собою», «Не допускай насилля над ближнім», «Ми різні, але рівні», «Ми проти булінгу», «Протидія булінгу в учнівському середовищі», «Зупинемо булінг рахом», «Вчимося безпечної поведінки в мережі Інтернет», «Насильство в сім'ї та як його уникнути» та ін. Групове обговорення проблеми спонукає школярів бути не просто слухачами, а активними учасниками виховного заходу, одержана інформація сприймається ними та запам'ятовується краще, а система цінностей формується завдяки самостійному аналізу та прийняттю правильних висновків при ненав'язливій допомозі педагога.

Вивчення стану проблеми у шкільній практиці здійснювалося нами на базі Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 15 ім. М. Решетняка. Результати показали, що для класних керівників даного освітнього закладу проблема булінгу є актуальною, майже кожен педагог був свідком булінгу серед своїх учнів. Оскільки проблема булінгу в школі існує, необхідно систематично проводити загальношкільні та класні виховні заходи, спрямовані на попередження та подолання булінгу до того, як факт булінгу вже наявний.

Отже, проблема булінгу є дуже серйозною та актуальною, а останнім часом навіть масовою проблемою, тому класні керівники мають приділяти їй значну увагу, не вважати, що ця проблема пов'язана з підлітковим віком школярів і з часом усе само собою вирішиться. Тільки спільними зусиллями вчителів, класних керівників, адміністрації школи, шкільного психолога, соціального педагога, батьків профілактика та подолання булінгу в сучасних закладах освіти може бути результативною.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНИЙ САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Буцонь М. В.,
магістрантка кафедри педагогіки,
науковий керівник – д-рка пед. наук, доцентка, Кучер С. Л., КДПУ,
м. Кривий Ріг

МОЖЛИВІСТЬ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН»

У статті розглянута актуальність позашкільної освіти і гурткової роботи в цілому. Детально розкриваються етапи і принципи технології педагогічного дизайну. У статті наведено аналіз можливостей позашкільного закладу освіти для реалізації технології педагогічний дизайн.

Ключові слова: Позашкільна освіта, гурткова робота, педагогічний дизайн, дистанційне навчання.

The article considers the relevance of extracurricular education and group work in general. The stages and principles of pedagogical design technology are revealed in detail. The article presents an analysis of the possibilities of out-of-school educational institution for the implementation of pedagogical design technology.

Key words: Extracurricular education, group work, pedagogical design, distance learning.

На сьогоднішній день, кожен з нас мріє щасливо жити, особливо в гармонії з собою. Одним з факторів – це вибрати свою професію, яка буде приносити задоволення та в якій захочеться творити і створювати нове.

Актуальною проблемою сьогодення – є те, що багато дорослих здобули освіту не за покликанням. Причинами цього стали: високий прохідний бал, недостатні фінанси у абітурієнта, обмежений перелік навчальних закладів (коледжі, університети, тощо) у місцевості або тиск зі сторони старших поколінь. Все це призводить до того, що більшість таких випускників працюють не за фахом. Всі вони або змирилися та прилаштувалися до реалій або все ж таки йдуть до своєї мети і перенавчаються на професію, в якій розвивають улюблену справу.

Щоб уникнути та вберегтися від подібних помилок, потрібно замислитися і проаналізувати захоплення, схильності дитини ще в шкільний період. Саме тоді, турботливі батьки допоможуть своїй дитині розвинути таланти і рухатися у правильному напрямі.

Сучасним школярам пощастило – в Україні є позашкільна освіта, яка дає: розвиток здібностей кожної дитини; допрофесійну підготовку і професійне самовизначення; успішну реалізацію та навчання впродовж життя; організацію змістовного дозвілля і культуру вільного часу; профілактику правопорушень і негативних проявів.

Завдяки позашкільній освіті, вихованці гуртків творчо і корисно проводять свій вільний час, розвивають здібності, захоплення і таланти. Щоб

школярі із задоволенням приходили у гуртки позашкільного закладу, треба вистроїти стосунки «співпраці і співтворчості» з педагогом, щоб керівник гуртка мав демократичний стиль спілкування. Коли наставник, який «горить» своїм ділом, який любить свою справу, то до нього буде черга з вихованців, які будуть «поглинати» всі знання і з великим задоволенням чекатимуть наступного заняття. Тільки такі педагоги (без ліберального та авторитарного стилю спілкування) зможуть за собою вести, бути прикладом, наставником, ментором, тьютором.

В сучасних реаліях, пандемії, карантинних обмеженнях та боротьбі з Covid-19, всі заклади освіти підлаштувалися під дистанційну форму навчання. Позашкільна – не було виключенням. Гурткова робота мала якісно впровадити календарне планування і одночасно не позбавити дітей бажання відвідувати онлайн заняття і не перевантажувати їх.

Нові цілі освіти призводять до пошуку інструментів для їх досягнення. Уміти ефективно працювати дистанційно, добре розумітися на технологіях та бути медіаграмотним стає важливою необхідністю сучасності. Зараз перед кожним викладачем і вчителем постало завдання, як відпрацювати ці навички разом зі здобувачами освіти в реальному часі під час дистанційного навчання. В таких умовах для ЗВО і авторів електронних курсів питання педагогічного дизайну набувають першорядного значення [1].

Метою статті є аналіз можливостей позашкільного закладу освіти для реалізації технології «Педагогічний дизайн».

Дистанційне навчання – це процес набуття компетентностей дітьми, який відбувається зазвичай за опосередкованої взаємодії віддалених одне від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційна форма навчання передбачає: доступ до Інтернету; технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон, тощо) в усіх учасників освітнього процесу; володіння педагогами технологіями дистанційного навчання [2].

Разом з тим, на сьогодні школярі досить завантажені на період дистанційного навчання. Роль керівника гуртка, навпаки розвантажити, зацікавивши новим форматом навчання, паралельно розвивати творчість, фантазію, креативне мислення, не виходячи за межі програми. Щоб втілити все вищесказане, для педагога прийде на допомогу технологія педагогічного дизайну.

Поняття педагогічного дизайну (instructional design) походить від терміну «освітні технології» (instructional technology), в якому на самому початку переважав технічний ухил. Освітні технології включали різні медіа та матеріальні ресурси, за допомогою яких інформація передавалася здобувачам освіти. Витоки педагогічного дизайну лежать в США. Засновниками цього наукового напрямку є Роберт Ганьє, Леслі Брідж, Джон Фланеган, Роберт А. Райзер [1]. Педагогічний дизайн потрібен для максимально ефективного засвоєння навчальної програми для подальшого гарного результату.

Розподіляють п'ять послідовних етапів технології педагогічний дизайн (рис. 1): аналіз потреби у навчанні, постановка цілей, задач і визначення бажаних результатів; планування стилю і оформлення; безпосереднє створення на основі дизайнерських проєктів; реалізація створених навчальних матеріалів у процесі навчання; оцінка ефективності матеріалів, які піддаються перевірці і за потреби корегуються [3, с. 104].

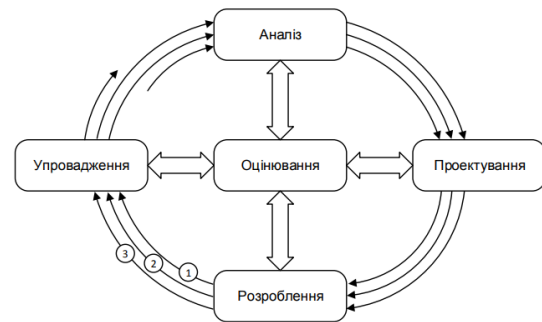

Рис. 1. Етапи проєктування навчального середовища [5, с. 9].

Для педагога важливо вмотивувати своїх слухачів так, щоб отримані знання були застосовані на практиці. Американський психолог Роберт Ганьє сформулював наступні принципи технології педагогічного дизайну: викликати інтерес, привертати увагу і мотивувати здобувачів освіти; формулювати навчальне завдання так, щоб учні розуміли, що від них очікують в результаті роботи; головним чином акцентувати увагу на важливих моментах (чим важливішою є інформація, тим простіше і доступніше повинна бути форма її подачі викладачем); керування навчальним процесом протягом всього періоду; надавати можливість застосування отриманих знань на практиці; відтворюйте гнучкий зворотній зв'язок; проводити оцінювання успішності та загальний результат навчального курсу; допомагати слухачам курсу надійно зберігати отримані знання та в подальшому їх застосовувати у нових умовах за рамками навчання.

Педагогічна майстерність сучасного керівника гуртка – педагога повинна нести справжню місію – побачити талант у кожної дитини і намагатися створити кращі умови для розкриття цих особливостей. В даний час зі стрімким підвищенням науково-методичного рівня вітчизняної системи освіти не можна уявити без упровадження перспективних інформаційних і педагогічних технологій. Сьогодні оптимальним варіантом втілення в освітній процес переваг сучасних технологій виступає саме технологія педагогічний дизайн [4, с. 247]. Ефективність, результативність, індивідуальний підхід, зворотній зв'язок, діалогове спілкування та багато іншого дає дана технологія в процесі гурткової роботи закладів позашкільної освіти.

Література

1. Глазова В. Педагогічний дизайн як необхідна умова ефективного дистанційного курсу. *Технології електронного навчання*. 2020. Вип. 4. С. 5–8.
2. Міністерство Освіти і Науки України. Організація дистанційного навчання в системі позашкільної освіти: практичні поради для педагогів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/2020/Destantsiyn%20navchannya/Orhanizatsiya%20dystantsiynoho%20navchannya.pdf>.
3. Мокрогуз О. П. Педагогічний дизайн у контексті застосування мультимедійної презентації. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Ніжин, 2012. Вип. 1. С. 103–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2012_2_28.
4. Пономаренко В., Пушкар А. Педагогічний дизайн засобів електронного навчання на робочому місці: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 263 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ДІЙНОСТІ

У статті презентовано основні інноваційні аспекти організації освітнього процесу вчителем у реаліях війни. Теоретично проаналізовано напрями роботи вчителя з учнями, форми та методи освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання під час воєнного стану у державі. Наголошено на необхідності паралельного формування основних освітніх компетенцій та збереження стабільного психологічного стану дітей та педагогів.

Ключові слова: інноваційний менеджмент, вчитель, учень, воєнні події, освітній процес.

The article presents the main innovative aspects of the organization of the educational process in the realities of war. Theoretically, the directions of the teacher's work with students, forms and methods of educational activities in the conditions of distance learning during martial law in the state are analyzed. Emphasis is placed on the parallel formation of basic educational competencies while maintaining a stable psychological state of children and teachers.

Key words: innovation management, teacher, student, military events, educational process.

Карантин у свій час вніс корективи в освітній процес країн усього світу. Ранок 24 лютого 2022 року став новим трагічним витком в історії нашої країни, в історії освітнього процесу, в житті освітян, студентів та учнів. Нездоланний народ України, Збройні сили України, військова адміністрація, звитяжні вчителі, які відповідально ставляться до виконання своїх обов'язків, відчують прагнення продовжувати неперервний темп життя дітей.

Професійність, стриманість, наполегливість, емоційна стабільність та віра у майбутнє – це ті базові риси освітян, які дозволяють ефективно впроваджувати інноваційний освітній самоменеджмент.

Метою статті є теоретичний аналіз інноваційного менеджменту вчителя в умовах військової дійсності.

На сьогодні багато науковців та практиків пропонують алгоритм поведінки вчителя у складних умовах, під час конфліктних ситуацій, стресових станів. Однак реалії війни роблять ці рекомендації досить актуальними в умовах сьогодення.

Так, автор-практик М. Марковська пропонує дев'ять правил для вчителів, які працюють із дітьми під час воєнних дій [2]. Вона зазначає, що не можна спілкуватися із дитиною, не маючи особистого психологічного ресурсу, а створити простір «я з тобою», проводити стабілізацію «я із тобою» можливо за умови, що ви маєте для цього певні знання. Автор наголошує на неприйнятному використанні у розмові тих предметів, які хоч якось асоціюються з війною, тривогою, літаками, зброєю, вибухами тощо. Навіть образ неба може навіювати дитині тривожні думки та почуття небезпеки. Якщо використовується гра, то вона має бути спрямована на побудову, створення єдиного цілого, відновлення та доповнення, в жодному разі – на руйнування та дроблення. Жодних образів військової техніки, якомога більше цікавих фактів та позитивної

інформації, віра у витримку та мужність дитини, повне захоплення розповіддю дитини – все це дасть відчуття стабільності, хоч тимчасового душевного спокою, віри у майбутнє.

За версією Державної служби якості освіти вчитель – це особистість, що має академічну свободу, яка може самостійно визначати та розподіляти кількість годин на вивчення певної теми, обирати засоби та методи, онлайн-ресурси, методи та форми організації навчання. У воєнний час рекомендований перегляд календарних планів до кінця навчального року, перепланування вивчення дисципліни, як зручно вчителю та учням – в умовах комфортної та довірливої обстановки [1].

В рекомендаціях Державної служби якості освіти «Як організувати свою роботу під час війни» [1] йдеться про те, що школа під час війни є певним осередком освітньої та психологічної підтримки, в процесі якої не переривається соціалізація дитини та її звичний темп життя. Важливим аспектом в організації роботи загальноосвітнього закладу є гнучкість, ефективність налаштування освітнього процесу, комфортного та нетравматичного для дітей та педагогів.

Дистанційна форма навчання є найбільш оптимальною та безпечною формою організації освітнього процесу під час воєнних подій. Те навантаження для дитини, яке було під час карантинного дистанційного навчання, рекомендовано оптимізувати у синхронний та асинхронний режими, зменшуючи при цьому кількість занять на день вдвічі. Таку можливість надають консультації з дітьми, навчальні бесіди, творчі заняття, інтегровані уроки, тематичні міні онлайн-конференції.

Зустрічі з учнями відбуваються в онлайн форматі, зручному та звичному для учнів ще з часів жорсткого карантину під час епідемії коронавірусу. Відмінність лиш у тому, що зараз діти не відчувають себе в

безпеці, оскільки триває війна. Часто уроки перериваються повітряними тривогами, що призупиняє режим запланованого графіку навчання. Учителі завжди приходять на допомогу вмінням зацікавити, заспокоїти, розповісти щось нове, перемістити фокус уваги дітей на щось цікаве та неймовірне, застосовуючи інформацію з кінофільмів, мультфільмів, історичних фактів, навіть фантастичних розповідей. Таке вміння вчителя переключає увагу учнів від тривожних новин та страшної дійсності, залишаючи дітей у контакті з дорослим, таким важливим для безпеки дитини.

Додатковою можливістю спілкування виступають безпечні месенджери, самотійна робота з рекомендованими онлайн-ресурсами («Всеукраїнська школа онлайн», «На урок», «Всеосвіта» тощо), виконання фізичних та психологічних вправ, руханок, створення особистих рухливих відеороликів, презентацій, домашніх експериментів (враховуючи наявність в учнів необхідного обладнання та підручних предметів) тощо.

Навчальний предмет, вік дітей та коло їх інтересів визначає вибір методів роботи вчителя з учнями. Варто використовувати проблемно-ситуаційні,

фасилітативні та творчі методи освітнього процесу. Дискусійна та партнерська форми навчання сприятимуть розвитку соціальної та громадянської ключових компетентностей, шляхом залучення учнів до активної роботи, висловлювання своїх почуттів та ідей, надання можливості спілкування один з одним.

Домашні завдання бажано давати у формі творчих проєктів, мінімальних задач чи вправ на повторення, кількість яких учитель має регулювати залежно від емоційного стану, потреб дитини та ситуації.

Отже, під час війни школа стала тимчасовою домішкою багатьох дорослих та дітей, які вимушені покидати свої домівки та переїздити у більш безпечні місця. Однак, вчителі займають свої робочі місця перед екранами комп'ютерів, щоб продовжити освітній процес, який став власним фронтом і важливою місією для більшості освітян. Знаходження дітей у звичному колі друзів, педагогів та однолітків, навіть у віртуальному форматі спілкування, дасть їм відчуття того, що все таки лишилось щось стале та звичне, постійне та знайоме.

Література

1. Державна служба якості освіти. Як педагогу організувати свою роботу під час війни. Середня освіта. Освіта UA. URL: <http://osvita.ua/school/86136/>. 2. Марковська М. Коротка пам'ятка для вчителів, які працюють із дітьми під час війни : 9 правил. URL: <https://nus.org.ua/articles/kortka-pam-yatka-dlya-vchyteliv-yaki-pratsyuyut-iz-ditmy-pid-chas-vijny-9-pravyl/>.

Герасимова О. В.,

магістранка кафедри педагогіки,

науковий керівник – канд. пед. наук, доцентка Щербина С. М., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА

У статті розглянуто важливість підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах нової української школи. Автор розкриває сутність діяльності вчителя-логопеда і наголошує, що готовність майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності є запорукою їх якісної підготовки. А також характеризує структурні компоненти підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності.

Ключові слова: підготовка, вчитель-логопед, професійна діяльність, підготовка вчителів-логопедів до професійної діяльності, заклад вищої освіти.

The article reveals the importance of training the future teacher-logopedists for professional activity in the New Ukrainian School. The author reveals the principles of teacher-logopedist activity and emphasizes that the readiness of future teacher-logopedists to professional activity is the key to their quality training. The author also characterizes the structural components of the training of future teacher-logopedists for their professional activity.

Key words: training, teacher-logopedist, professional activity, training of teacher-logopedists for professional activity, higher education institution.

Орієнтація суспільства на європейські стандарти і цінності, кращі світові традиції вимагають відповідних системних змін й у сфері освіти. Наріжним каменем таких змін є покращення якості підготовки педагогічних працівників [1].

В умовах модернізації системи освіти в Україні, постає необхідність переосмислення досвіду теорії та методики професійної підготовки педагогічних працівників, здатних працювати згідно з новими методологічними орієнтирами, які окреслює

Концепція Нової української школи. Новій українській школі потрібен фахівець, який творчо реалізує нові технології навчання, постійно дбає про досягнення високих результатів у своїй професійній діяльності, характеризується готовністю до неперервного самовдосконалення.

Збільшення кількості дітей з вадами мовлення є реалією сьогодення. Надання їм своєчасної кваліфікованої логопедичної допомоги – найважливіше освітнє завдання. Не варто забувати, що якість освітнього процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожного здобувача освіти, його індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні чи психічні обмеження, у дитини завжди є резерви для розвитку, використання яких може суттєво покращити якість її життя. Ефективність такої допомоги багато в чому залежить від професійної підготовки вчителів-логопедів, тому підвищуються вимоги як до якості підготовки таких фахівців, так і до особистості вчителя-логопеда.

На важливості особистісного розвитку педагогічних працівників як найвищої цінності суспільства наголошено у нормативних документах: Конституції України, «Концепції розвитку педагогічної освіти», Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту»; Положеннях «Про логопедичні пункти системи освіти»; «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів»; «Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», «Положенні про інклюзивно-ресурсний центр», «Положенні про спеціальну школу» та «Положенні про навчально-реабілітаційний центр»; Типовому положенні про філію закладу освіти.

Проблема підготовки вчителя-логопеда порушується в напрямках: удосконалення навчально-виховного процесу у вищому закладі освіти (А. Алексюк, В. Безпалько, С. Гончаренко, М. Євтух, Н. Кузьміна, В. Лозова, Н. Тализіна, М. Ярмаченко та ін.); професійної підготовки педагогічних працівників у Новій українській школі (Н. Бахмат, Т. Дорошенко, О. Матвієнко); формування професійної компетентності майбутніх учителів (О. Абдуліна, С. Архангельський, Е. Белозерцев, З. Васильєва, О. Дубинчук, В. Євдокимов, А. Кірсанов, І. Прокопенко, В. Сластьонін, М. Шкіль та ін.); професійної підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища (Г. Давиденко, Р. Джордж, В. Засенко, Т. Лормана, В. Любарець, Л. Прядко, Л. Савчук, Т. Сак, О. Федоренко, та ін.). визначення основних компонентів системи підготовки дефектологів (В. Бондарь, Г. Живіна, І. Колісник, Н. Назарова, С. Миронова, В. Синьов,

В. Тарасун, Л. Федорович, О. Шевченко, М. Шеремет та ін.).

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив виявити існування різних підходів до визначення сутності діяльності вчителя-логопеда. Ми підтримуємо думку Л. Федорович про те, що професійна діяльність логопеда полягає у здійсненні профілактичного, діагностичного та корекційного логопедичного впливу на осіб із порушеннями мовлення первинного та вторинного характеру, що забезпечується системою логопедичної роботи як комплексом занять із запобігання, виявлення й усунення порушень усного і писемного мовлення з раннього віку [2].

Результатом підготовки студентів до професійної діяльності може виступати певний рівень готовності або підготовленості.

Аналіз наукових розвідок [2; 3] з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що «готовність до професійної діяльності вчителя» розуміється як якість особистості, що включає в себе позитивне ставлення до професії, здібності, знання, уміння, навички, стійкі професійно важливі якості; актуальний психічний стан, що є результатом педагогічної діяльності; складне утворення, в центрі якого знаходиться ставлення до педагогічної діяльності як до головного сенсу життя, відповідальне ставлення до цієї діяльності, здатність до самовіддачі в педагогічній діяльності, професійні якості, знання, вміння, навички. Підготовленість студента до логопедичної діяльності передбачає наявність у нього спеціальних знань, умінь, навичок, необхідних для здійснення цієї діяльності [3].

Готовність майбутнього вчителя-логопеда до професійної діяльності – це складно-структуроване утворення, що забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного формування професійної компетентності вчителя-логопеда, його сталого професійного зростання.

Професійна педагогічна підготовка вчителя в педагогічному вищому навчальному закладі є складною та багатоаспектною діяльністю. Структура професійної підготовки складається з мети, змісту, операцій, результату і відповідних компонентів: мотиваційно-цільового, змістового, операційного та результативно-оціночного [2].

Цільовий компонент є важливою складовою у підготовці майбутнього вчителя. Професійна підготовка майбутнього вчителя-логопеда полягає в тому, щоб підготувати фахівця, який має діагностувати і долати мовленнєві порушення та здійснювати їх профілактику. Наповнення змістового компоненту підготовки вчителя-логопеда включає в себе сукупність професійних знань, умінь та навичок як загальних, так і спеціальних а саме: розуміння сучасного стану теорії і практики логопедії; оволодіння

технологіями ранньої диференціальної діагностики окремих розладів мовлення; здійснення системного підходу до аналізу; подолання і попередження мовленнєвих порушень.

Змістовий компонент професійної підготовки потребує певних змін.

Операційний компонент підготовки майбутнього вчителя-логопеда представлений у вищих навчальних закладах традиційними для вищої освіти методами, формами та засобами навчання. До основних форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти належать лекційні, семінарські, лабораторні і практичні заняття, самостійна робота студентів. Також доцільно впроваджувати і нетрадиційні форми організації освітнього процесу, серед них: лекція – прес-конференція, семінар – «мозковий штурм», семінар – «круглий стіл», семінар – ділова гра тощо.

Результативний компонент передбачає досягнення випускником певного рівня професійної компетентності – інтегративної якості особистості, яка виявляє готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-превентивне навчання та особистісний розвиток дітей з вадами мовлення.

Таким чином, професійна підготовка вчителя-логопеда у вищому навчальному закладі є інтегрованою системою, що поєднує відносно самостійні, але взаємозалежні і взаємообумовлені види підготовки: методологічну, культурологічну, методичну, психолого-педагогічну, спеціальну, дидактичну, професійно-етичну та практичну.

Професійно-педагогічна підготовка вчителя-логопеда – це цілеспрямований керований процес, який забезпечує формування професійної компетентності та особистісно значущих якостей, необхідних для здійснення логопедичної діяльності.

Література

1. Концепція розвитку педагогічної освіти (проект). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichno-yi-osviti>. 2. Сінопальнікова Н. М. Структура професійної підготовки вчителя-логопеда. *Педагогіка здоров'я*. Харків, 2011. С. 331–334. 3. Федорович Л. О. Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів-логопедів у вищих навчальних закладах. *Імідж сучасного педагога*. 2005. № 6–7. С. 7–11.

Конельська І. М.,
Криворізька гімназія № 49,
Орещечко Н. В.,
Криворізька ЗОШ № 52,
м. Кривий Ріг

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОЕКТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА НА ОСНОВІ САМООЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ

Стаття присвячена актуальній проблемі проведення моніторингу і самоекспертизи освітніх процесів. Автори характеризують напрямки для здійснення самооцінювання професійної діяльності практичного психолога закладу освіти, його роль у підвищенні професіоналізму та якості надання послуг учасникам освітнього процесу.

Ключові слова: моніторинг і самоекспертиза освітніх процесів, самооцінювання діяльності практичного психолога.

The article is devoted to the topical issue of monitoring and self-examination of educational processes. The authors characterize the areas for self-assessment of professional activity of a practical psychologist of an educational institution, its role in improving the professionalism and quality of services to participants in the educational process.

Key words: monitoring and self-examination of educational processes, self-assessment of the activity of a practical psychologist.

Модернізація системи управління освітою зумовила формування нової культури оцінювання в освітньому просторі України. Характерною особливістю цього процесу є інтеграція освітньої експертизи з різними технологіями оцінювання, розвиток методів комплексної оцінки освітніх процесів та зростання вагомості самооцінок шкіл [1].

Важливість застосування технологій моніторингу та самоекспертизи пояснюються тим, що вимірювання якісних результатів освіти, які лежать в основі оцінки внутрішньої ефективності

роботи школи, – виключно складна методологічна проблема. Адже йдеться про характеристики, які в силу своєї природи не можуть повністю виразитись у цифрах і формулах. Саме до таких характеристик можна віднести освітнє і соціальне середовище навчального закладу. Їх наявність є однією з передумов функціонування школи як відкритої соціальної системи.

Запровадження моніторингу та самоекспертизи до оцінки освітнього середовища пов'язані з необхідністю отримання достовірної інформації про всі аспекти впливу на учня. Якість освіти

безпосередньо залежить від комфортності становища дитини та її взаємодії з різними об'єктами освітнього середовища [2].

Важливу роль в створенні комфортного середовища в школі для всіх учасників освітнього процесу відіграє діяльність практичного психолога, спрямована на налагодження позитивної міжособистісної взаємодії, надання психологічної підтримки, організації процесу супроводу різних категорій учнів, виявлення і розвиток здібностей, сприяння саморозкриттю особистості, запобігання емоційному вигоранню педагогів тощо. Саме ці важливі напрямки роботи і є основою для здійснення самооцінювання професійної діяльності практичного психолога закладу освіти, які дають змогу провести аналіз проведеної за рік роботи, виявити в ній недоліки і прогалини.

Таке самооцінювання діяльності практичного психолога було проведено в якості складової комплексного вивчення й моніторингу освітньої

діяльності та управлінських процесів в навчальних закладах Покровського району м. Кривого Рогу. Для цього були визначенні складові кожного напрямку діяльності практичного психолога і розроблені чіткі критерії самооцінювання. Цей процес носив не тільки суб'єктивний, але й об'єктивний характер, тобто був підкріплений результатами аналізу проведеного анкетування серед педагогічного колективу, учнів та їх батьків, а також експертними оцінками.

Підсумки проведеного самооцінювання дали змогу розробити Програму саморозвитку практичного психолога, спрямовану на усунення недоліків, удосконалення його роботи.

Отже, здійснення самооцінювання відкриває перспективи в проектуванні професійної діяльності практичного психолога закладу освіти, сприяє підвищенню професіоналізму та якості надання послуг учасникам освітнього процесу.

Література

1. Боднар О. С. Організаційно-педагогічні засади експертного оцінювання навчально-виховної діяльності загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Київ, 2008. 30 с. 2. Омельченко С. М. Соціокультурні засади менеджменту освіти. *Педагогіка і психологія*. 2002. № 3. С. 81–84.

Король А. М.,

канд. пед. наук, доцентка, КДПУ,
м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ МОДЕЛІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ПІДХОДАХ

У статті аналізується новий статус вчителя в сучасному суспільстві, який передбачає принципово нову модель його особистості, характеристиками якої є потреба в новизні, пошуку нових підходів та нестандартного вирішення педагогічних проблем, винахідливість, ініціативність та ін. Аналіз наукової літератури дозволило виділити основні характеристики креативної особистості.

Ключові слова: «творча особистість», «креативна діяльність», «професіоналізм майбутнього вчителя».

The article analyzes the new status of the teacher in modern society that provides a fundamentally new model of his personality, the characteristics of which are the need for novelty, search for new approaches and non-standard solutions to pedagogical problems, ingenuity, initiative and others. Analysis of the scientific literature has identified the main characteristics of the creative personality.

Key words: «creative personality», «creative activity», «professionalism of the future teacher».

Традиційна дидактична дійсність, у якій майбутній фахівець набуває своєї спеціальності та професії, втрачає звичні стандарти. Сьогодні у світовій практиці є суперництво різних сил у сфері освітньої політики, залежність освітньої стратегії від матеріальних можливостей, універсалізація освіти як своєрідного дзеркала ринкової економіки. З іншого боку, посилюється інтеграція економіки з наукою та бізнесом. Сучасна вища школа покликана готувати високопрофесійних фахівців, здатних працювати у новій соціальній ситуації.

Підготовка сучасних кадрів з урахуванням нової соціально-економічної ситуації є актуальним та складним процесом. Майбутньому фахівцю у процесі оволодіння обраної професією важливо засвоїти не тільки сукупність знань, умінь і навичок,

але й набути досвід цілісної діяльності, тобто усвідомити її сенс. Вища освіта має забезпечити кожному майбутньому спеціалісту ситуацію розвитку його особистості.

Аналіз наукової літератури, змісту та характеру професійної праці вчителя, вимог, що висувуються цією діяльністю до особи спеціаліста, дозволило виділити основні характеристики креативної особистості.

Основою творчої моделі особистості майбутнього вчителя є професійні компетенції, творчі здібності, чіткість представлення предмета. Його реалізація вимагає спеціально організованого особистісно розвивального навчання.

Аналіз документів про реформування освітнього процесу вищої школи припускає, що якість

підготовки фахівців найчастіше пов'язана з освітніми стандартами, але не з утворенням професіоналізму та соціальної позиції, розвитком творчих здібностей майбутніх вчителів. Оптимальне використання стандартів буде досягнуто, якщо в процесі навчання майбутні фахівці будуть відомі провідними властивостями та якостями, які надають їм професійні досягнення, кар'єрне зростання. Якщо навчати студентів, з одного боку, зосередити увагу на зовнішніх очікуваннях, соціальних установах у вигляді проектів, інструкцій, а з іншого – реалізовувати ціннісні установки, професійну позицію, творчий потенціал своєї особистості, то можливо говорити про готовність майбутніх вчителів до творчої діяльності.

Розвиток творчості, як складне особистісне утворення, в якій професійні особистісні особливості майбутніх фахівців взаємодіють особливим чином з когнітивними потребами та пізнавальною діяльністю, можливо при впровадженні особистісно розвивального навчання.

Особистісно розвивальне навчання, на відміну від традиційних, містить в собі умови для розвитку здатності виробляти нові ідеї, готовність до нестандартних ситуацій та не стереотипну поведінку студентів у навчальних ситуаціях. Нові вимоги до професійного вигляду майбутнього вчителя пропонують нові підходи та принципи підготовки їх в умовах освіти. Новизна підходу до підготовки сучасних кадрів складається в тому, щоб забезпечити дидактичну реальність, в якій майбутні фахівці будуть освоювати особисто творчі функції.

Перехід до інноваційної освіти від «знанєвої» парадигми, яка домінуюча у вищій школі, досягає мети формування творчої індивідуальності, готової до роботи в оновлених умовах, здатної розробляти та використовувати інноваційні проекти. У психологічній структурі діяльності фахівця та модель його підготовки, поряд з такими компонентами, як організаційна, комунікативна, конструктивна, інформаційна необхідно включити і «креативний, як базовий, системоутворюючий, інтегруючий всі інші компоненти» [1, с. 107].

Оновлення підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності деякі автори пов'язують з організацією навчання, а інші з ефективним впровадженням професійно-орієнтованих технологій, треті – з використанням контекстного вивчення професійно спрямованого вмісту фундаментальних та прикладних дисциплін. У нашому дослідженні ми виходимо з того, що потрібен новий підхід, який називався креативним. На відміну від традиційного навчання, орієнтованого на засвоєння знання, творче навчання спрямоване на створення нових знань, придбання

навичок та навичок нестандартної діяльності, творчого досвіду у професійній діяльності. Процес навчання набуває нового значення та нового досвіду у майбутніх вчителів. Творча складова навчання здійснюється через творчий підхід до організації їх навчання, який спрямований на створення та використання принципово нових або відносно нових методів, форм та технологій підготовки, основою якої є творча діяльність.

Основною метою вищої освіти є формування фахівця нового утворення, здатного працювати у постійно мінливих умовах та орієнтованим на творчу, професійну діяльність. Останнім часом особливості середніх шкіл постійно ускладнюються, що пов'язано з необхідністю швидко реагувати на попит на ринок праці, гнучкість управління, адміністративно-економічної незалежності та зумовлює рухливість у організації навчального процесу, впровадження інновацій на практику, висока відповідальність вчителів та студентів за якість освіти.

Рівень професіоналізму майбутніх вчителів залежить від реалізації нових підходів до організації навчання студентів вищої освіти. Як показує досвід, багато випускників, що мають адекватну кількість теоретичних знань, відчують труднощі з практичної діяльності. Серед причин, що спричинило кризу традиційної парадигми освіти, є швидке старіння інформації, внаслідок чого встановлення на передачу певного запасу знань від вчителя до студентів втрачає сенс. Важливо навчити майбутніх фахівців не просто оволодіти знаннями, але розвивати здатність створювати нові знання, використовуйте його при вирішенні професійних проблем.

А. Лібов вважає, що стереотип мислення фахівця є частиною минулого досвіду, який утворюється в процесі діяльності. Цей досвід входить як репродуктивна його частина, регулює весь курс процесу думки проти сприйняття проблемної ситуації та закінчуючи останнім етапом рішення та реалізації цього [2, с. 44–47]. Ефективність виконання професійних функцій багато в чому визначається тим, як сучасний спеціаліст готовий до творчої, професійної діяльності. Багато прорахунків у практичній роботі пов'язані з стереотипом людського мислення. Кожен день, виконуючи певні професійні дії у встановлених ситуаціях управління, багато фахівців часто діють стереотипно. Це можна пояснити тим, що, перебування в умовах вищої школи, майбутні вчителі набувають досвіду у зразку, коли не потрібно думати самотійно, вдаватися до творчого мислення.

Література

1. Абасов З. Підготовка до іноваційної педагогічної діяльності. *Рідна школа*. 2002. № 3. С. 106–108.
2. Рябов А. Кожна професія має свої штами. *Директор школи*. 2004 № 10. С. 44–47.

Лисоконь І. О.,

асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, КДПУ,
м. Кривий Ріг

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У даній статті визначено провідні українці вищі, які активно займаються впровадженням корпоративної соціальної відповідальності у системі вищої освіти. На прикладі Криворізького державного педагогічного університету актуалізовано основні напрями та структури для реалізації соціальної місії університету. Встановлено взаємозв'язок між закладом вищої освіти, бізнес-сектором, освітніми інвестиціями і корпоративною соціальною відповідальністю щодо реалізації соціальної стратегії закладу вищої освіти і її поєднання із провідними європейськими практиками.

Ключові слова: бізнес, заклад вищої освіти, інвестиції, корпоративна соціальна відповідність, освітня політика.

This article identifies the leading Ukrainian universities that are actively involved in the implementation of corporate social responsibility in higher education. On the example of Kryvyi Rih State Pedagogical University the main directions and structures for the implementation of the social mission of the university are updated. The relationship between the higher education institution, the business sector, educational investment and corporate social responsibility in the implementation of the social strategy of the higher education institution and its combination with leading European practices has been established.

Key words: business, higher education institution, investments, corporate social responsibility, educational policy.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що нині національне освітнє середовище перебуває в активній фазі власного реформування та входження у європейський освітній простір. Тому деякі заклади вищої освіти в Україні орієнтуючись на провідний європейський досвід починають активно змінювати власну корпоративну філософію та орієнтири. Сучасній людині важливі не лише умови праці або навчання, а й реалізація психологічних і соціальних потреб. Роблячи вибір майбутнього місця навчання у погляд абітурієнтів потрапляють не лише лідери національних рейтингів серед закладів вищої освіти, а й ті університети, які активно впроваджують у свою роботу соціально-орієнтовані проекти.

В умовах сучасної галузі вищої освіти корпоративну соціальну відповідальність можна охарактеризувати як цілеспрямований процес закладу вищої освіти на задоволення соціальних потреб своїх працівників та здобувачів освіти. Яскравими представниками українських вишів, які впроваджують корпоративну соціальну відповідальність є Сумський державний університет [6], Криворізький державний педагогічний університет [2], Державний університет економіки і технологій [1], Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова [3], Львівський національний університет імені Івана Франка [5] тощо. Створення відповідної інфраструктури, реалізація соціальних проєктів, соціальна підтримка здобувачів освіти та працівників університету, впровадження європейських практик є позитивною тенденцією для розвитку системи вищої освіти в Україні та орієнтації на ідеї людиноцентризму в освіті.

До сучасних трендів корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у вищій освіті можна віднести (Рис. 1).

На думку експертів корпоративна соціальна відповідальність включає в себе 7 основних аспектів: корпоративне управління, дотримання прав людини, трудові відносини, забезпечення довкілля, впровадження новітніх операційних практики, відносини зі споживачами, розвиток територіальної громад [7].

Рис. 1. Тренди КСВ у вищій освіті в Україні.

Для прикладу, реалізація соціальної корпоративної місії в Криворізькому державному педагогічному університеті полягає у створенні гендерно оптимальних умов для поєднання батьківства та можливості отримати якісну освіти. Корпоративне управління та впровадження новітніх освітніх і соціальних трендів в університеті зорієнтовані на створення необхідної соціально-освітньої інфраструктури. Нині до складу соціальної інфраструктури університету входить дитяча кімната «Веселий вулик», кімната матері та дитини,

логопедична кімната, сенсорна кімната, молодіжний центр, центр сприяння працевлаштування студентів та випускників, психологічна служба, студентський клуб тощо [4].

Існує різниця між корпоративною соціальною відповідальністю бізнес-сектору та закладів вищої освіти. Бізнес впливає на фінансово-економічне життя населення і задає соціальні тренди незалежно від сфери людського життя. Бізнес-сектор в пріоритетних завданнях визначає підвищення іміджу власного продукту і пошук можливих шляхів для його популяризації.

В галузі вищої освіти синергія бізнесу та закладів освіти, для реалізації сучасних соціальних трендів, можлива через державно-приватно-громадську систему управління. Така система дозволяє віднайти оптимальну індивідуальну траєкторію взаємодії та розвитку закладу вищої освіти з іншими суб'єктами приватного права. Найбільш популярними механізмами підтримки соціальних проєктів або ініціатив корпоративної соціальної відповідності у вищій школі є залучення інвестицій.

На думку Т. Яровенко «залучення інвестицій у сферу освіти є ключовим аспектом, що забезпечує її розвиток, а інвестиції в освітні інновації – пріоритетний напрям, який забезпечує інноваційний розвиток цієї сфери» [8, с. 153]. На нашу думку твердження дослідниці досить влучно характеризує процес вкладання позабюджетних коштів у державну систему вищої освіти. Залучення інвестицій для реалізації соціальної місії вітчизняних університетів дозволить сприяти підвищенню конкурентоспроможності освітніх установ, створити позитивний вплив на їх освітню діяльність, науково-дослідницьку роботу, мотивувати професорсько-викладацький колектив

до створення й реалізації нових проєктів розвитку закладів вищої освіти, розвивати інфраструктуру та поширювати сучасні європейські цінності для сталого розвитку.

Важливим етапом корпоративної соціальної відповідальності вищої школи є реалізація соціально корисних проєктів. Заклад вищої освіти, що реалізує свою власну соціальну програму та гармонізує свої відносини із бізнесом та територіальною громадою, відчуває відповідальність перед учасниками освітнього процесу і партнерами, встановлює кроссекторальні зв'язки із бізнесом та стає конкурентоспроможним закладом освіти.

На підставі вище викладеного можна зробити висновок, що аналіз корпоративної соціальної відповідальності в галузі вищої освіти як пріоритет освітньої політики дозволив нам визначити потребу системи до системних інтеграційних змін. Вітчизняне освітнє середовище має багато позитивних практик впровадження соціальних трендів у роботу закладу вищої освіти, що сприяє підвищенню рівня його іміджу на різних рівнях. Варто зазначити, що перелік сучасних моделей інвестування у вищу школу є невичерпним і основною їх відмінністю є форми організації, тривалість та кінцевий результат. Першочергово для бізнес-сектору цікаві соціальні проєкти, які спрямовані на отримання максимально позитивного ефекту та ресурсів. Наукові розвідки щодо питань корпоративної соціальної відповідальності у вітчизняному педагогічному дискурсі лише набирають обертів і тому існує потреба у подальших ґрунтовних наукових дослідженнях даного питання.

Література

1. Державний університет економіки і технологій. Кривий Ріг. 2022. URL: <https://www.duet.edu.ua/ua>.
2. Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг. 2022. URL: <https://kdpu.edu.ua>.
3. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2021. URL: <https://npu.edu.ua>.
4. Структура молодіжного центру Криворізького державного педагогічно університету. Кривий Ріг. 2021. URL: <https://kdpu.edu.ua/stubkhab/pro-nas/struktura.html>.
5. Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів. 2022. URL: <https://lnu.edu.ua>.
6. Сумський державний університет. Суми. 2021. URL: <https://sumdu.edu.ua/uk/>.
7. Саприкіна М. Що таке корпоративна соціальна відповідальність і навіщо вона. Львівська торгово-промислова палата. Львів. 2019. URL: <https://lcci.com.ua/shho-take-korporativna-socialna-vidpovidalnist-i-chomu-vona-vazhlyva/>.
8. Яровенко Т. Інвестиційна політика у сфері освіти України та механізм її реалізації. Економіка і організація управління. 2014. № 3/19–4/20. С. 153.

*Щербина С. М.,
канд. пед. наук, доцентка,
Маленков Д. О.,
магістрант кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг*

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ВИМОГА ЧАСУ

У статті розкрито сутність поняття «здоров'язбережувальна діяльність» та обґрунтована необхідність підготовки вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в базовій середній школі.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбереження учнів, здоров'язбережувальна діяльність учителя, здоров'язберігаючі освітні технології.

The article defines the concept of «health-saving activity» and substantiate the necessity of training the physical education teachers for health-saving activity in basic secondary school.

Key words: health, saving the students' health, health-saving activity of a teacher, health-saving educational technologies.

У системі цінностей, які у пріоритеті у будь-якій цивілізованій нації, особливе місце відводиться здоров'ю людей. Здоров'я нації визначається насамперед сучасним здоров'ям підростаючого покоління. Збереження та зміцнення морального, фізичного та психічного здоров'я школярів є одним із важливих завдань сучасної школи.

В умовах модернізації української освіти основні зусилля спрямовані на підготовку конкурентоспроможного фахівця нової формації, що відповідає сучасним вимогам. Одним із обов'язкових критеріїв конкурентоспроможного фахівця в галузі фізичної культури є його знання, вміння та навички відновлювати, зберігати й зміцнювати здоров'я учнів, тобто рівень і якість оволодіння ним здоров'язберігаючою діяльністю, яка, в свою чергу, забезпечить здоров'язберігаюче навчання.

На необхідність збереження та зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу наголошують у своїх працях науковці: Р. Айзман, М. Аносова, М. Безруких, В. Безрукова, Л. Борисова, Е. Вайнер, Н. Віноградова, Ю. Гаврілова, Е. Дегтярев, Б. Долинський, О. Емельянова, В. Зверєва, Е. Ісаєва, В. Ковалько, В. Колбанова, Л. Кондрашова, В. Кучма, Н. Лазарева, Р. Матківський, Л. Можухіна, Т. Молчанова, В. Муравйов, О. Непомілуєва, Е. Нестеренко, М. Остапенко, Н. Полуніна, Ю. Синіцин, Н. Созінова, Ю. Смирнова, М. Степанова, Л. Татарникова, П. Храмцов, А. Хрипкова, І. Чупаха, В. Шувалова, О. Шіняєва та ін.

Аналіз шкільної практики свідчить про те, що успіх вчителя фізичної культури забезпечується його підготовленістю до здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Актуальним постає питання підготовки вчителя фізичної культури до здійснення здоров'язбережувальної діяльності, що включає: озброєння його необхідними знаннями з теорії і методики формування здорового способу життя; формування спрямованості на збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я учнів, здатності формувати у вихованців уміння і навички здорового способу життя; проєктування та практична реалізація здоров'язберігаючої стратегії, а також використання під час організації освітнього процесу здоров'язбережувальних технологій.

Мета статті – розкрити сутність та роль здоров'язбережувальної діяльності вчителя фізичної культури у збереженні та зміцненні здоров'я учнів.

В організації здоров'язберігаючого навчання у шкільній практиці провідна роль належить учителю. Успіх діяльності педагога залежить від того, наскільки він усвідомлює можливість впливу навчального процесу на здоров'я кожного учня, які конкретно заходи допомагають йому підвищити здоров'язбережувальний ефект педагогічної діяльності.

Здоров'язбережувальна діяльність вчителя передбачає вирішення проблем, пов'язаних із розвитком психічного здоров'я та попередження різних його порушень в учнів. Поділяючи думки сучасних науковців, ми вважаємо, що здоров'язбережувальна діяльність вчителя – це складний, динамічний та багатогранний процес, що характеризується поліфункціональністю дій сучасного педагога.

Головна мета здоров'язбережувальної діяльності – це турбота про гарне самопочуття учня у навчальному

процесі, його місці у шкільному середовищі, «надання йому своєчасної психолого-педагогічної допомоги у складних ситуаціях, у виборі напрямку навчання та професії, відборі відповідних форм навчання, залучення до різних форм суспільного життя» [1, с. 61]. Здоров'язбережувальна діяльність – це система заходів, що включає взаємозв'язок і взаємодію всіх факторів освітнього середовища, спрямованих на збереження й активне формування здоров'я, на навчання здорового способу життя кожного учня. Здоров'язбережувальна діяльність вчителя дозволяє долати емоційну перевтому, негативні емоції, стани пригніченості, апатію, спалахи роздратування, відчуття постійної напруги, дискомфорту, байдужості до оточуючих, цинізм, агресію.

Підготовка майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності є актуальною педагогічною проблемою і одним із шляхів формування готовності майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності є оволодіння ним у процесі навчання в закладі вищої освіти здоров'язберігаючими освітніми технологіями.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що під здоров'язберігаючою освітньою технологією науковці розуміють систему, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особового і фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти (учнів та педагогів). До цієї системи належать: використання медичних даних моніторингу стану здоров'я учнів з власними спостереженнями у процесі реалізації освітньої технології, її корекція; облік особливостей вікового розвитку учнів та розробка освітньої стратегії для учнів даної вікової групи; створення сприятливого емоційно-психологічного клімату в процесі реалізації технології; використання різноманітних видів здоров'язберігаючої діяльності учнів, спрямованих на збереження і підвищення резервів здоров'я, працездатності.

Ми поділяємо точку зору дослідниці Г. Циганової, яка вважає, що «основними компонентами здоров'язберігаючої технології виступають:

- аксіологічний, що виявляється в усвідомленні учнями здоров'я як вищої цінності, переконаності в необхідності вести здоровий спосіб життя, який дозволяє якнайповніше здійснити намічені цілі, використати свої розумові і фізичні можливості;

- гносеологічний, пов'язаний з придбанням необхідних для процесу здоров'язбереження знань і умінь, пізнанням себе, своїх потенційних здібностей і можливостей, інтересом до питань власного здоров'я, до вивчення літератури з даного питання, різних методик щодо оздоровлення і зміцнення організму;

- здоров'язберігаючий, що містить у собі систему цінностей і установок, які формують систему гігієнічних навичок і умінь, необхідних для нормального функціонування організму, а також систему вправ, направлених на вдосконалення навичок і умінь по догляду як за самим собою, так і навколишнім середовищем;

- емоційно-вольовий, який включає прояв психологічних механізмів – емоційних і вольових, оскільки необхідною умовою збереження здоров'я є позитивні емоції та переживання, завдяки яким у людини закріплюється бажання вести здоровий спосіб життя, спрямований на формування досвіду взаємостосунків особи і суспільства;

– екологічний, що враховує те, що людина як біологічний вид існує в природному середовищі, яке забезпечує людську особу певними біологічними, економічними і виробничими ресурсами, формує її фізичне здоров'я і духовний розвиток;

– фізкультурно-оздоровчий, такий, що припускає оволодіння способами діяльності, направленими на підвищення рухової активності, попередження гіподинамії і спрямований на засвоєння особистісно-важливих життєвих якостей, які підвищують загальну працездатність, а також навичок особистої і суспільної гігієни» [2, с. 37–39].

За характером діяльності здоров'язберігаючі технології можуть бути як часткові (вузькопрофільні), так і комплексні (інтегровані).

За напрямом діяльності серед часткових здоров'язберігаючих технологій виділяють: медичні (технології профілактики захворювань; корекції та реабілітації соматичного здоров'я; санітарно-гігієнічної діяльності); освітні, що сприяють здоров'ю (інформаційно-навчальні та виховні); соціальні (технології організації здорового і безпечного способу життя; профілактики і корекції девіантної поведінки); психологічні (технології профілактики та психокорекції психічних відхилень особистісного та інтелектуального розвитку). До комплексних здоров'язберігаючих технологій відносять: технології комплексної профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров'я (фізкультурно-оздоровчі та валеологічні); педагогічні технології, що сприяють здоров'ю; технології, що формують здоровий спосіб життя.

Вирішуючи проблему зміцнення і збереження здоров'я учнів, можна стверджувати, що однією з умов її розв'язання є готовність майбутнього вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у процесі навчання школярів у загальноосвітній школі.

Література

1. Теоретические основы здоровьесберегающей деятельности учителя : монография / под ред. : д-р. пед. наук, проф. Л. Кондрашовой и д-р. пед. наук, проф. А. Клим-Климашевской. Седльце – Черкасы : УПХ – ЧНУ им. Б. Хмельницкого, 2014. С. 61–62. **2. Циганов Г. В.** Реалізація здоров'язберігаючих освітніх технологій в навчально-виховному процесі. URL: http://zpschool63.ucoz.ua/publ/ciganov_g_v_realizacija_zdorov_jazberigajuchikh_osvitnikh_tekhnologij_v_

Микитенко М. В.,
аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг

СУТНІСТЬ СТУДЕНТОЦЕНТРОВОГО ПІДХОДУ, ЙОГО ВПЛИВ НА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Здобувачі освіти є одними з основних стейкхолдерів вищої освіти, орієнтація на задоволення їх потреб, стає в центрі розвитку вищої освіти. Викладачі виступають помічниками, людьми які не просто передають знання, а навчають навчатися, допомагають вибудовувати власну освітню траєкторію, власні пріоритети, спеціалізацію. Заклад вищої освіти є першою сходинкою для розвитку особистості, побудови кар'єри, свідомого громадянина.

Ключові слова: студентоцентризм, здобувачі освіти, заклади вищої освіти.

Applicants are one of the main stakeholders in higher education, the focus on meeting their needs is becoming a focus of higher education. Teachers are assistants, people who do not just pass on knowledge, but teach to learn, help build their own educational trajectory, their own priorities, specialization. Higher education is the first step to personal development, career building, conscious citizenship.

Key words: student-centeredness, students, higher education institutions.

Сучасна парадигма вищої освіти акцентує компетентностей та результатів навчання освітню діяльність закладів вищої освіти на здобувачів. У таких умовах пріоритетного значення формування чітких професійно вагомих у підготовці фахівців набуває студентоцентризм.

Застосування студентоцентрованого підходу у вищу школу неможлива без розуміння сутності студентоцентрованого освітнього середовища, нових векторів взаємодії у системі «студент-викладач» та особливостей студентоцентризму як інноваційного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі, що становить актуальність даного дослідження.

На думку Н. Сінельнікової та Г. Удовіченко: «основними категоріями студенто-центрованого навчання є результати навчання і компетентності» [5, с. 212] як головний підсумок «освітнього процесу з точки зору дійсно набутих знань та їх розуміння» [6]; – «студентоцентроване навчання спрямоване на розширення прав і можливостей студентів, орієнтацію на їх самостійність, умотивованість, професійну зорієнтованість та постійне професійне зростання» [5, с. 215]; при студентоцентрованому навчанні студенти «виступають у ролі свідомих та здатних нести відповідальність за своє навчання індивідів» [5, с. 215].

Упровадження студентоцентрованого навчання у вищу школу в контексті вимог Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи спрямовує освітній процес на «узгодженість між результатами навчання», «навчальної та викладацької діяльності», «методів і критеріїв оцінювання» [1, с. 24], «розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми»; наданні студенту більших можливостей «щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання» [3, с. 61].

Метою статті є визначення особливостей студентоцентризму як інноваційного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» студентоцентрований підхід до організації освітнього процесу передбачає: – «заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; – створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; – побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу» [2].

Упровадження студентоцентризму в заклади вищої освіти спонукає до перегляду сутності взаємозв'язків у системі «студент-викладач». Змінюються освітні функції суб'єктів даної системи, рівень активності й відповідальності, вектори їхньої взаємодії: – студент стає активним, самостійним, відповідальним, професійно умотивованим суб'єктом навчання; – викладач виконує функції мотиватора, організатора, керівника, систематизатора, інтелектуального ресурсу, консультанта, помічника; – в умовах студентоцентрованого освітнього середовища закладу вищої освіти взаємодія студента і викладача відбувається у площині ефективної партнерської освітньої діяльності, взаємоповаги, взаємної відповідальності за результати навчання, постійного моніторингу якості навчання і викладання [4].

Варто зазначити, що студентоцентризм як підхід до організації освітнього процесу має такі особливості: – проголошує студента центральною фігурою освітнього середовища закладу вищої освіти, що свідомо і самостійно обирає власну освітню траєкторію, несе відповідальність за свої навчальні досягнення, поєднує навчання та науково-дослідну роботу, має можливість, використовуючи надані закладом ресурси, задовольнити освітні потреби та інтереси; – визначає пріоритетну ціль освітньої діяльності – сформованість результатів навчання студентів; – передбачає підвищення рівня умотивованості, активності, автономності, професійної налаштованості та рефлексії студентів; – урізноманітнює освітні функції викладача; – трансформує освітню взаємодію студентів і викладачів у партнерську площину; – забезпечує узгодженість між навчанням та викладанням через розроблення і постійне оновлення освітніх програм, спрямованих на формування компетентностей і результатів навчання студентів; силабуси, які визначають цілі, структуру, актуальність і професійну спрямованість змісту, чіткі й зрозумілі методи, вимоги та критерії контролю й оцінювання результатів навчання студентів, джерела необхідної інформації; – спонукає до використання активних та інтерактивних методів, сучасних форм і засобів навчання; – передбачає систематичний моніторинг якості освітніх послуг; – націлює фахову підготовку у закладах вищої освіти на конкурентоспроможність здобувачів на ринку праці, – міжнародну активність здобувачів та викладачів (стажування, публікації у міжнародних виданнях) [4].

Література

1. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система : довідник користувача / пер. з англ. : Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова. 2-ге вид. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. 106 с.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020. № 24. с. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text/>.
3. Захарченко В. М., Калашнікова С. А., Луговий В. І., Ставицький А. В., Рашкевич Ю. М., Таланова Ж. В. Національний освітній глосарій : вища освіта / за ред. : В. Г. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
4. Заблоцька О. С., Ніколаєва Н. М. Студентоцентризм як тренд сучасної освіти. *Наукові записки*. 2021. с. 29–33.
5. Сінельнікова Н. О. Студентоцентроване навчання як домінанта розвитку вищої освіти. *Інтеграція вищої освіти і науки*. № 1(3), 2015. С. 212.
6. Удовіченко Г. М. Компетентнісний підхід як складова «студентоцентрованої освіти». URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/779>.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті теоретично обґрунтовано поняття професійного розвитку вчителя як процесу, орієнтованого на якісне перетворення професійної діяльності та самореалізацію педагога на основі усвідомленої необхідності підвищення власної професійної компетентності відповідно до виявлених потреб. Сформульовано ключові принципи професійного розвитку вчителя: принцип єдності особистісного та професійного розвитку; принцип відкритості та варіативності; принцип безперервності; принцип наступності, послідовності та систематичності; принцип свідомості та активності.

Ключові слова: вчитель, професійний розвиток, принципи професійного розвитку, професіоналізм.

The article theoretically substantiates the concept of professional development of a teacher as a process focused on qualitative transformation of professional activity and self-realization of a teacher based on the perceived need to increase their professional competence in accordance with identified needs. The key principles of professional development of a teacher are formulated: the principle of unity of personal and professional development; the principle of openness and variability; the principle of continuity; the principle of continuity, consistency and systematicity; the principle of consciousness and activity.

Key words: teacher, professional development, principles of professional development, professionalism.

Сучасні перетворення в суспільстві спонукають до необхідності модернізації низки соціальних інститутів, у першу чергу системи освіти. Одним з важливих факторів успіху та ефективності цих перетворень є якість професійної підготовки та високий рівень професійної діяльності педагога. Нові вимоги до діяльності вчителя окреслені у професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» як поєднання загальних (наскрізних) і професійних компетентностей, що забезпечують ефективне виконання трудових функцій. Однією з п'яти трудових функцій, визначених Стандартом професії, є безперервний професійний розвиток вчителя, оскільки професійний розвиток є інструментарієм розвитку компетентностей; формування освіти та поглиблення її змісту; розширення освітніх пропозицій згідно з вимогами сучасності.

Метою статті є теоретичне обґрунтування поняття професійного розвитку вчителя та формулювання його ключових принципів.

Питання професійного розвитку вчителя набуло своєї актуальності і активного обговорення у сучасних наукових дослідженнях з педагогіки, філософії, психології, а також відображено у довідковій літературі, нормативно-правовій базі у галузі освіти і науки. В довідковій літературі представлено різні визначення поняття «професійний розвиток». У соціально-психологічному аспекті професійний розвиток визначається як «процес наповнення структурних компонентів професійного досвіду людини, набуття нових компетенцій, знань, умінь і навичок, які вона використовує в своїй професійній діяльності» [3, с. 329].

В Енциклопедії освіти зазначено, що професійний розвиток – це «процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності. У процесі професійного розвитку особистість оволодіває системою професійно важливих якостей, до якої входять комунікативні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні, освітні, інтелектуальні, психофізіологічні властивості людини.

У ході професійного розвитку формуються світоглядні, етичні якості, спеціальні наукові, технічні, технологічні знання, вміння, навички, здібності особистості фахівця» [1, с. 733]. З даних визначень випливають основні методи професійного розвитку: професійне навчання, підвищення кваліфікації, побудова кар'єри, освіта та самоосвіта.

Актуальною проблемою професійного розвитку є і для сучасних науково-педагогічних досліджень. Так, І. Воронікова, Н. Клокар, Н. Ничкало, В. Олійник, З. Рябова, О. Савченко, О. Пехота, Л. Сергєєва, Т. Сорочан розглядають професійний розвиток педагога в межах післядипломної освіти і пов'язують з поняттям професіоналізму – якісної характеристики, яка визначається мірою опанування сучасним змістом і засобами рішення професійних завдань, продуктивними засобами її здійснення. Т. Сорочан професійний розвиток педагогів в межах післядипломної освіти розуміє як «цілеспрямований процес сутнісного оновлення професіоналізму як інтегрованого особистісного утворення, що безпосередньо зумовлює виконання професійної педагогічної діяльності на якісно новому рівні» [2, с. 34].

Огляд сучасних теоретичних підходів до проблеми дозволив виокремити основні принципи професійного розвитку вчителя. Принцип єдності особистісного та професійного розвитку педагога передбачає, що професійний розвиток, формування професійних компетентностей відбувається у взаємозв'язку, спираючись на особистісні цінності вчителя, установки та способи мислення. Відповідно до принципу відкритості та варіативності професійне середовище має забезпечувати ефективний професійний розвиток вчителя за допомогою комплексу організаційно-педагогічних, науково-методичних умов, нормативно-правової, інформаційної бази, що дозволяють педагогу здійснювати вибір. Принцип безперервності зумовлює зростання освітнього потенціалу особистості педагога протягом усього життя відповідно до потреб і динаміки освітнього середовища, що змінюються. Принцип наступності, послідовності та систематичності процесу професійного розвитку

спрямований на закріплення раніше засвоєних знань, умінь, навичок, набутих особистісних якостей, їх послідовний розвиток та вдосконалення. На нашу думку, механізмом, що формує професійні компетентності вчителя у процесі професійного розвитку, є процес послідовного коригування засвоєних знань на основі аналізу різних педагогічних концепцій, узагальнення передового педагогічного досвіду та зіставлення зі своїм індивідуальним досвідом. Принцип свідомості та активності передбачає, що передові педагогічні ідеї стають для вчителя усвідомленими лише тоді, коли він у своїй практичній діяльності виявляє їх цінність і значущість. Важливо, щоб педагогічна діяльність набувала пошукового, дослідницького змісту на основі створення проміжних ситуацій, вихід з яких вчитель знаходить на основі власного активного дослідження.

Література

1. **Енциклопедія освіти.** Академія пед. наук України / голов. ред. : В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1440 с. 2. **Сорочан Т. М.** Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті регіонального рівня (за матеріалами ЛОППО). Луганськ : СПД Резніков В. С., 2013. 524 с. 3. **Соціально-психологічний словник** / авт.-уклад. : М. Чапка, У. Контни, Мисловице, 2010. 519 с.

Поляковська О. О.,
аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена вивченню організаційних форм реалізації доуніверситетської підготовки у закладах вищої освіти. На основі аналізу Положень про роботу профільних структурних підрозділів закладів вищої освіти Дніпропетровської області, що надають відповідні освітні послуги іноземним громадянам, виокремлено основні моделі організаційних форм.

Ключові слова: доуніверситетська підготовка, іноземний студент, заклад вищої освіти.

The article is devoted to the study of the organizational forms of preparatory departments for foreign students in institutions of higher education. Based on the analysis of the specialized structural units Regulations of Dnipropetrovsk region institutions of higher education providing appropriate educational services to foreign students, basic models of organizational forms are identified.

Key words: pre-university training, foreign student, institution of higher education.

Питання ефективної організації навчального процесу іноземних громадян на етапі доуніверситетської підготовки є дуже актуальним для закладів вищої освіти, оскільки від рівня доуніверситетської підготовки залежать кількісні показники контингенту іноземних студентів вступної кампанії наступного року та якісні показники результатів навчання за освітніми програмами різних рівнів вищої освіти. З огляду на те, що проблеми доуніверситетської підготовки іноземних громадян у закладах освіти України є об'єктом уваги багатьох вітчизняних учених ще з радянських часів, пошуки найефективніших форм її організації тривають донині. Тож, вбачаємо необхідність у вивченні організаційних форм реалізації доуніверситетської підготовки провідних закладів вищої освіти Дніпропетровської області.

Відповідно даних Міністерства освіти і науки України, станом на січень 2022 року у Дніпропетровській області функціонують 69 заклади вищої освіти [1]. У ході дослідження, ми з'ясували, що доуніверситетська підготовка для іноземних громадян здійснюється у 13 закладах. Звертаючись до особливостей організаційних форм провідних закладів вищої освіти Дніпропетровської області, насамперед, ми розглядаємо Положення профільних структурних

підрозділів, що реалізують відповідні освітні послуги іноземним громадянам у загальній структурі закладу вищої освіти.

На підставі аналізу основних напрямів діяльності та організаційної структури таких підрозділів, можна зробити висновок про різноманітність організаційних форм реалізації доуніверситетської підготовки: центри підготовки та навчання іноземних студентів (Національна металургійна академія, Університет імені Альфреда Нобеля, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, Український державний хіміко-технологічний університет), відділи роботи з іноземними здобувачами вищої освіти (Дніпровський медичний інститут традиційної і нетрадиційної медицини), відділи міжнародних зв'язків (Дніпровський державний аграрно-економічний університет), підготовчі відділення для іноземних громадян (Дніпровський інститут медицини та громадського здоров'я, Дніпровський державний медичний університет, Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара, Криворізький національний університет, Університет митної справи та фінансів). На основі аналізу Положень про роботу відповідних структур закладів вищої освіти Дніпропетровської області, вважаємо, що все розмаїття форм організації

доуніверситетської підготовки для іноземних громадян можна звести до двох основних організаційних моделей: центр підготовки та підготовче відділення.

Модель «Центр підготовки» як організаційна форма існує у п'яти закладах вищої освіти. Як правило, до структури входять профільні кафедри (української мови як іноземної, кафедри загальноосвітніх дисциплін), відділи з супроводу іноземних студентів (навчально-методичний відділ, інформаційно-консультативний відділ, відділ оформлення посвідок на тимчасове проживання в Україні, відділ оформлення договорів на навчання та ін.). Перевагою моделі «Центр підготовки» як форми організації навчання іноземних громадян вважаємо широкі повноваження щодо прийняття рішень у розробці та просуванні програм підготовки іноземних громадян, їх змістовного наповнення, організації виховної роботи з іноземними громадянами, що дозволяє центру відносно незалежно від інших університетських структур реалізовувати програми доуніверситетської підготовки. Однак, маємо зазначити, що таку модель організації можуть дозволити собі лише заклади освіти з високими кількісними показниками контингенту (від 300 слухачів і вище).

Модель «Підготовче відділення» виступає поширеною формою організації доуніверситетського навчання іноземців. Підготовчі відділення можуть бути як самостійними підрозділами у структурі закладу вищої освіти, так і входити до складу відділів роботи з іноземними здобувачами вищої освіти.

Література

1. Ліцензійний реєстр суб'єктів освітньої діяльності у Дніпропетровській області. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/poslugi/licenzuvannya/vidomosti-pro-pravo-zdijsnennya-osvitnoyi-diyalnosti/vidomosti-pro-pravo-zdijsnennya-osvitnoyi-diyalnosti-u-sveri-vischoi-osviti/dnipropetrovska-oblast-1>.

Соколова Е. Т.,
ст. викладачка кафедри математичної,
природничої та технологічної освіти,
Мамедова І. О.,
завідувачка навчально-методичної лабораторії професійного розвитку науково-педагогічних та педагогічних працівників,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР,
м. Дніпро

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО САМОМЕНДЖМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Розглянуто основні практичні рекомендації щодо реалізації самоменеджменту вчителів географії як складової педагогічного професійного зростання та індивідуальної освітньої траєкторії розвитку.

Ключові слова: самоменеджмент, професійний розвиток, коучингові технології, дистанційне навчання, корпоративна культура.

The main practical recommendations for the implementation of self-management of geography teachers as a component of pedagogical professional growth and individual educational trajectory of development are considered.

Key words: self-management, professional development, coaching technologies, distance learning, corporate culture.

Професійне зростання як процес безперервного і систематичного підвищення власного професійного рівня, що здійснюється на основі удосконалення та трансформації самосвідомості педагога, модернізації процесів визначення шляхів і засобів професійного саморозвитку та самовдосконалення. Самоменеджмент як цілісна система способів діяльності, що дозволяє максимально використовувати власні можливості, раціонально керувати реалізацією індивідуальної професійної траєкторії, активно та ефективно впливати на зовнішні обставини для досягнення найвищих результатів. Наразі є потреба в удосконаленні практичних підходів самоменеджменту у професійній діяльності вчителя географії.

Метою статті є огляд сучасних практик та технологій самоменеджменту професійної діяльності вчителів географії, які доцільно застосовувати в умовах офлайн та онлайн-комунікації.

Узагальнені підходи щодо визначення сутності самоменеджменту представлені у працях Л. Зайверта, М. Вудкока, Д. Френсіса, В. Карпичева. Уміння організації власної діяльності в період змін в освіті, збільшення навантаження, адміністративної звітності призводить до браку часу у педагогів на якісну підготовку до навчальних занять та відпочинок [1, с. 143]. Системні зміни у професійному самоменеджменті педагога доцільно здійснювати відповідно до таких компонентів, як особистісно-мотиваційний, змістовний, управлінський та процесуальний. Практична складова успішного педагогічного самоменеджменту відбувається в умовах формування адекватної самооцінки та самоспостереження, уміння бути наполегливим у досягненні власної мети, володіння навичками подолання стресу, застосування креативних підходів [2, с. 50].

Практична реалізація опанування сучасних управлінських технік самоменеджменту також відбувається і в умовах проходження вчителями географії курсів підвищення кваліфікації у Дніпровській академії неперервної освіти. Основні технології навчання педагогів самоменеджменту ґрунтуються на циклі Колба, який передбачає вирішення великої кількості практичних завдань, вправ та педагогічних кейсів з мінімальною кількістю теорії (до 40 %) [3, с. 136]. Уся навчальна система при цьому зорієнтована на коучинговий підхід під час формування особистісної моделі діяльності, активізації методичної діяльності, андрагогіки, співпраці, модерації занять. Головними формами реалізації співробітництва вчителів географії під час опанування технології самоменеджменту слід віднести неформальне навчання, зокрема у вигляді створення невеликих робочих груп щодо вирішення конкретних питань, навчально-практичні заняття щодо сучасних технік самоменеджменту. Базові групи педагогів дозволяють надавати допомогу і отримувати підтримку, обмінюватися новітньою інформацією, систематизувати накопичені знання та досвід, проводити аргументовані дискусії та мозкові штурми, позитивно впливати на колеґ, підвищувати мотивацію, успішно переживати стресові ситуації та долати емоційне вигорання. Поступове формування так званої «корпоративної педагогічної культури» взаємоповаги, толерантності, підтримки, доброзичливості, сприяння успішності відбувається через чітке формулювання завдань, опанування різноманітних ролей та виконання певних обов'язків, створення умов для розвитку креативності та інноваційності, гнучких технологій тайм-менеджменту, критичного аналізу власної діяльності та самопізнання.

Щодо підходів організації практикоорієнтованого навчання технікам самоменеджменту в умовах

дистанційної співпраці співробітниками Академії також пропонуються певні види діяльності, зокрема об'єднання педагогів для відпрацювання навичок за допомогою віртуальних платформ Trello та Padlet, проведення коротких інтерактивних презентацій з можливістю надання швидких відповідей та реакцій у застосунку Mentimeter, вирішення певних кейсів та представлення результатів для спільноти вчителів географії засобом Telegram-каналу. З метою підвищення мотивації та фіксації позитивних результатів, контролю витраченого часу, усунення слабких сторін, фіксація найближчих кроків доцільно застосовувати прийоми самоаналізу «Які мої успіхи, здібності, цінності?», які в умовах дистанційної співпраці реалізовувалися через застосунки Flinga, Tricider. Практики тайм-менеджменту, оптимального розподілу і використання часу, скорочення термінів виконання завдань та проєктів, підвищення ефективності та зменшення стресу відпрацьовувалися за допомогою таких практик як «Щоденник часу», практики делегування, застосування принципу Парето, які в дистанційному вимірі реалізовувалися через інструменти Canva (спільна робота групи), Trello (проєктний підхід), Mindomo (інтелект-карти). Для забезпечення запланованих результатів та отримання позитивного впливу на професійне життя, контролювання процесу роботи, досягнення цілей, самоконтролю проводилися вправи на рефлексію в умовах спілкування через відеосервіси (Zoom, GoogleMeet), в обговореннях та дописах у Telegram-каналі. Таким чином, самоменеджмент вчителя географії дійсно є складним та багатовимірним процесом, що потребує розробки своєї індивідуальної траєкторії розвитку, програми і врахування аспектів практичної реалізації набутих умінь в професійній діяльності.

Література

1. Вороникова І. Професійний розвиток вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти в умовах інформаційного суспільства. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2012. № 15(2). С. 143–150. 2. Лукашевич Н. Теорія і практика самоменеджменту. Київ : МАУП, 2002. 260 с. 3. Соколова Е. Т. Управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників у системі вищої освіти. *Modern Economics*. 2021. № 25 (2021). С. 136–141. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-21).

Тимофієва Л. Є.,
Криворізька гімназія № 4,
м. Кривий Ріг

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИКУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена актуальній проблемі організації освітнього процесу в умовах карантину. Авторка характеризує запроваджену у закладі систему використання цифрових інструментів на основі новітніх управлінських засад організації дистанційного навчання і керування процесом набуття професійних навичок педагогічних працівників у кризових умовах.

Ключові слова: управлінська діяльність, інформаційно-комунікаційні технології, цифрові інструменти навчання, дистанційна освіта.

The article is devoted to the topical problem of organizing the educational process in quarantine. The author characterizes the system of digital tools introduced in the institution on the basis of the latest management principles of distance learning and management of the process of acquiring professional skills of teachers in crisis conditions.

Key words: managerial activity, information and communication technologies, digital learning tools, distance education.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні зазначено, що освіта має формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам на основі модернізації структури, змісту й організації діяльності на засадах компетентнісного підходу, розвитку наукової та інноваційної діяльності [2].

Особливого значення ці соціальні процеси набувають у кризових умовах. Уведення карантину і запровадження дистанційної освіти створюють нові виклики для освітньої спільноти. Робота у змінених умовах вимагає здійснення перезавантаження всієї української освіти з оновленням основних принципів професійної діяльності та переглядом методології роботи з учнями, батьками; зміну акцентів та пріоритетів з процесу на результат із збереженням фізичного і психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу [1].

Дистанційну форму освіти необхідно сприймати як реакцію на зовнішні зміни, які відбуваються у світі, а саме, об'єктивні тенденції глобалізації світу, підвищення динаміки його соціально-економічного розвитку, бурхливий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій [3].

Дистанційний освітній процес – це новий підхід до відтворення традиційного навчального процесу за рахунок включення таких форм проведення і здійснення навчальної діяльності, як спілкування, співробітництво, співтворчість, самостійна робота й постійне самовдосконалення тощо за умови всебічної технічної підтримки засобами ІКТ [4].

Важливого значення при цьому набуває розробка системи запровадження дистанційної освіти і керування процесом набуття професійних навичок педагогічних працівників щодо використання сучасних інформаційних технологій.

Практика показала, що для забезпечення успішності функціонування системи дистанційного навчання необхідно дотримуватися виконання таких умов:

1. Розробка стратегії забезпечення якості дистанційного навчання.
2. Забезпечення доступності та гнучкості дистанційного навчання.
3. Подолання косності у викладанні навчальних дисциплін.
4. Проведення навчання педагогічного колективу.
5. Організація якісного співробітництва між усіма учасниками освітнього процесу.
6. Підвищення мотивації та формування навичок самостійної роботи учнів.
7. Наповнення інформаційного простору цифровими матеріалами.

8. Організація інформаційного простору вчителя.

9. Надання психологічної підтримки всім учасникам освітнього процесу.

Виконання важливих завдань процесу запровадження сучасних інформаційних технологій в практику діяльності закладу в умовах дистанційної освіти потребувало докорінної зміни функцій управлінської діяльності керівника закладу. На цій основі ми виокремлюємо такі функції управління, які актуальні для управління в умовах дистанційної освіти:

– прогностичну – планування стратегічних цілей щодо розвитку і функціонування з огляду на фактори зовнішнього середовища;

– організаційну – застосування системи оптимальних завдань і заходів реалізації цілей на основі аналізу внутрішнього середовища;

– координаційну – врахування взаємозв'язків та взаємодії між структурними елементами в управлінні;

– технологічну – забезпечення матеріальними, науково-методичними, кадровими ресурсами;

контрольно-аналітичну – отримання інформації про стан діяльності, її аналітична обробка.

Запровадження цих функцій ґрунтується на таких сучасних технологіях управлінської діяльності: функціональній технології, яка передбачає створення структурних підрозділів для здійснення діяльності в умовах дистанційної освіти; технології стратегічного програмно-цільового планування діяльності закладу у змінених умовах роботи; інформаційної технології моніторингу стану професійної компетентності педагогічного колективу щодо запровадження цифрових технологій в освітній процес.

Сучасні тенденції розбудови національної системи освіти в умовах карантину потребують модернізації структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, спираючись на розвиток наукової та інноваційної цифрової діяльності. Це змушує заклад освіти відмовитися від неефективних форм і методів навчання в умовах дистанційної освіти, оновлювати зміст навчального матеріалу, адаптуватися до нових умов навчання.

Отже, основним напрямом діяльності педагогічного колективу закладу в реалізації інноваційних технологій в умовах дистанційної освіти є постійне забезпечення навчання відповідними інформаційними ресурсами при збереженні фізичного і психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Література

1. Панок В. Г. Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби. *Вісник НАПН України*. 2020, № 2(1) С. 1–16. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-9-1>. 2. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ президента України № 344/2013. URL: <https://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html>. 3. Татарчук Г. М. Институционализация дистанционного обучения : социологический аспект. *Образование*. 2000. № 1. С. 63–72. 4. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / за ред. : В. М. Кухаренка. Харків. 2016. 284 с. 5. Тимофієва Л. Є. Інноваційна стратегія управлінської діяльності сучасного керівника в умовах сталого розвитку суспільства. URL: <https://journal.kdpu.edu.ua/ped/article/download/3629/3313>.

Чигрина В. А., Слободенюк О. О.,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР,
м. Дніпро

СТАН І РОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

У статті розкрито стан та розвиток проблеми формування освітньої траєкторії на основі індивідуального освітнього процесу, а також шляхи реалізації особистісного потенціалу кожної дитини з урахуванням її здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей та досвіду.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, дитина з особливими освітніми потребами, індивідуальні особливості, навчання.

The article reveals the state and development of individual educational trajectory based on individual educational process, also the way of realization of personal potential of each child, which is formed taking into account his abilities, interests, needs, motivation, capabilities and experience.

Key words: individual educational trajectory, child with special educational needs, individual features, education.

Кінець минулого й початок ХХІ століття ознаменувалися появою нових освітніх підходів, спрямованих на розвиток індивідуальних здібностей кожної людини. Освіта сьогодні стає більш індивідуальною, функціональною і ефективною, а її вектор направлений на розвиток нахилів і здібностей учнів, на задоволення їхніх пізнавальних інтересів та освітніх потреб, що зумовлені орієнтацією на майбутню професію та подальшими життєвими планами. Досягнення такої мети прямо пов'язане з індивідуалізацією освітнього процесу на основі впровадження освітньої траєкторії розвитку з урахуванням навчального потенціалу кожної дитини. Як зазначено в стратегічних напрямках державної політики у сфері освіти, побудова індивідуальної освітньої траєкторії дає можливість кожному учню (передусім для дітей з особливими освітніми потребами) гнучко та з урахуванням власних потреб і талантів будувати своє навчання [1; 2].

Мета статті полягає у визначенні індивідуально орієнтованої педагогічної, психологічної та соціальної допомоги дітям, які мають особливі потреби у процесі навчання в умовах закладу середньої освіти.

Значна частина сучасних науковців трактує індивідуальну освітню траєкторію як цілеспрямовану освітню програму, що забезпечує учню позиції суб'єкта вибору, розробки, реалізації освітнього стандарту при здійсненні вчителем педагогічної підтримки, самовизначення і самореалізації. Індивідуальна освітня траєкторія розглядалася вченими із позицій проблемно-рефлексійного підходу (Т. Ковальова, Н. Рибалкіна), діяльнісного підходу (А. Воронцов, Г. Прозументова, А. Тубельський, А. Хугорської), технології педагогічного супроводу (П. Антошкіна, А. Гаязов, Н. Зверєва, С. Ізюмова, В. Лоренц, Л. Мягкоход, Н. Суртаєва, М. Утепов).

Відстоюючи методику продуктивного навчання, А. Хугорської (2000) розглядає індивідуальну освітню

траєкторію як персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті. Дослідник вказує, що орієнтирами засвоєння навчального предмета є не стільки логіка цих предметів, скільки сукупність особистісних здібностей кожного учня, завдяки яким учень створює нові освітні продукти. З точки зору науковця, індивідуальна освітня траєкторія – це усвідомлений і узгоджений з педагогом вибір основних компонентів своєї освіти таких, як зміст, цілі, задачі, темп, форми і методи навчання, системи контролю та оцінки результатів.

Вочевидь, поширені в науковому середовищі трактовки поняття «індивідуальна освітня траєкторія» дещо різняться, проте, думки науковців збігаються у тому, що найважливішим фактором у процесі навчання є створення єдиного, але різноманітного освітнього середовища, що забезпечуватиме вибір самими учнями освітніх траєкторій, які найбільш повно відповідали б їхнім особистісним потребам і прагненням. Під поняттям «освітнє середовище» ми розуміємо сукупність соціальних, культурних, психолого-педагогічних умов, за яких відбувається формування особистості. З огляду на зазначене, освітнє середовище, безумовно, є необхідною передумовою для створення індивідуальної освітньої траєкторії.

Щоб реалізувати модель індивідуального розвитку освіта у всьому світі йде по шляху надання освітніх послуг безпосередньо кожному індивідууму, враховуючи його можливості, уподобання і здібності. Дослідження проблеми індивідуалізації навчання в навчальних закладах різного типу і рівня тривають давно, але питання впровадження в них індивідуальних освітніх траєкторій залишається недостатньо розкритим.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у теоретичному обґрунтуванні ефективної реалізації освітньої траєкторії дитини з особливими освітніми потребами засобами педагогіки партнерства.

Література

1. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Постанова КМ України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п>. **2. Про затвердження Типового переліку** спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти : Наказ МОН України від 23.04.2018 № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18>.

РОЗДІЛ 3
ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ахматова Н. О.,
вчитель хімії, КЗШ І–ІІІ ступенів № 113
м. Кривий Ріг

**ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС
ВИКЛАДАННЯ ХІМІЇ В 7-8 КЛАСАХ**

У статті узагальнено практичний досвід організації навчального процесу у 7-8 класах з використанням технологій дистанційного навчання при викладанні хімії. Описані найефективніші платформи для результативного використання під час уроку та самостійної роботи здобувача освіти. Визначено продуктивну роль інформаційних технологій для розвитку та самовдосконалення особистості не лише здобувача освіти, а й викладача. Зазначено необхідні умови для забезпечення повноцінного освітнього навчального процесу при дистанційному навчанні.

Ключові слова: освітній процес, дистанційне навчання, хімія, інтерактивні технології, платформи навчання.

In the article practical experience of organization of educational process is generalized in 7-8 classes with the use of technology of the controlled from distance studies at teaching of chemistry. The described most effective platforms are for the effective use during a lesson and independent work of bread-winner of education. The productive role of information technologies is certain for development and self-perfection of personality of not only bread-winner of education but also teacher. Necessary terms are marked for providing of valuable educational educational process at the controlled from distance studies.

Key words: educational process, controlled from distance studies, chemistry, interactive technologies, platforms.

Неочікувана пандемія внесла корективи в наше сьогодення та сприяла активному переходу на дистанційне навчання, яке стало серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу – вчителів, учнів та їх батьків. Така нова форма навчання потребує сучасних підходів до використання технологій навчання й розширення меж у використанні комп'ютерів та гаджетів для отримання знань.

З кожним роком життя питання розвитку дистанційної освіти набуває неабиякої актуальності. І хоча воно не стане постійною заміною очної форми здобуття освіти, але, в умовах військового положення, яке стало новим випробуванням для всіх громадян в Україні, стає ефективним інструментом оволодіння новими вміннями та навичками.

Мета публікації: узагальнити та описати ефективні форми і методи технологій дистанційного навчання під час викладання хімії у 7-8 класах.

Дистанційне навчання – це організація освітнього процесу, що ґрунтується на використанні кращих традиційних методів навчання, нових інформаційних та телекомунікаційних технологій [1]. Основою зазначеної форми навчання є самостійна робота здобувачів освіти. Також визначну роль має матеріальне забезпечення, місце проживання, стан здоров'я та вікова категорія учасників навчального процесу.

Для викладача дистанційна форма навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладення матеріалу, здобувати повноцінну освіту та підвищувати власну кваліфікацію [6]. Важливою і, чи не єдиною умовою ефективності процесу, є доступ до мережі Інтернет. Крім того для забезпечення повноцінного освітнього навчального процесу на відстані вчителю необхідно володіти низкою професійних та особистих компетентностей, які дозволять зацікавити, організувати учнів на початковому етапі та втримати їхню увагу аж до завершального.

Дистанційне навчання складно уявити без використання комп'ютерних технологій. Вони дозволяють більш глибоко пізнавати та вивчати хімію як науку, а проведення уроків з використанням інтерактиву мають ряд переваг у порівнянні зі звичайними. Зокрема, можна вивчати (спостерігати, змінювати, порівнювати, аналізувати оригінал, безпосереднє вивчення якого неможливе (об'єкти мікросвіту: атоми, молекули) або важко досяжне (процеси, виробництво, технологічне обладнання) або завдання, дослід, який не можна виконати в режимі реального часу (досліди, які супроводжуються виділенням шкідливих речовин, цікаві досліди за відсутності необхідних реактивів, досліди з використанням цінних реактивів, тощо) [1].

З власного досвіду роботи, хочу зазначити, що найефективнішими платформами та сервісами для організації і проведення дистанційного уроку хімії в 7-8 класах є:

Платформи HUMAN – безкоштовний сервіс, за допомогою якого здобувачі освіти отримують інструменти для очної та дистанційної форми навчання, а також прозору статистику навчального процесу, комунікації та аналітику в єдиній системі.

Google Classroom (<https://classroom.google.com/>) – безкоштовний сервіс Google, за допомогою якого можна організувати дистанційне навчання з використанням сервісів Google (Диск, Форми, Документи, Таблиці, Презентації, Blogger, Youtube, Hangouts).

Платформа «Мої знання» – інформаційно-освітня мережа, на якій вчителі можуть створювати журнали та наповнювати змістом уроки відповідно навчальним дисциплінам, виставляти оцінки та давати домашнє завдання. Відповідно батьки і діти зможуть переглядати розклад уроків та щоденники.

Платформа «Мій клас» – дає можливість зробити звичайний урок цікавим і результативним, провести підсумковий контроль знань без інтернету.

Zoom та Google Meet – це сервіс для організації онлайн-конференцій та відеозв'язку.

Платформа Kahoot – платформа для створення вікторин, тестів, дидактичних ігор. Сервіс може бути використано для перевірки знань учнів.

Платформа LearningApps.org – сервіс, що є конструктором для розробки різноманітних завдань для використання під час уроків хімії та поза школою.

Дошка Padlet – мультимедійний ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації. Це віртуальна стіна, на яку можна

прикріплювати фото, файли, посилання на сторінки Інтернет, замітки. Це може бути приватний проект стіни, модерована стіна з кількома учасниками, які будуть заповнювати її інформацією або доступний для читання і редагування будь-яким користувачем майданчик для обміну інформацією [2–5].

Сприяє позитивній мотивації учнів до вивчення хімії застосування аудіо-записів, відеофільмів платформ для складання і проведення тестування. Це формує активну пізнавальну діяльність учнів, розвиває мислення, творчі здібності і бажання працювати самостійно, що додатково формує активну позицію особистості в сучасному інформатизованому суспільстві.

Отже, незамінним атрибутом сучасного життя стають комп'ютерна техніка та інформаційні технології, що створює нові можливості для здобувачів освіти й отримання нових знань. А впровадження технологій дистанційного навчання в школі додатково розширюють можливості для навчання на якісно новому рівні, що сприяє розвитку особистості та реалізації власних здібностей. Використання анімації, медійного і звукового супроводу в навчальних програмах впливає на сприйняття навчального матеріалу, в свою чергу це дозволяє викладачу враховувати особливості кожного учня. Але, слід відмітити, що незамінним є «живе» спілкування учнів під час виконання лабораторних, практичних та дослідницьких робіт. Можливість комунікувати, спілкуватись та порівнювати отримані результати дає здобувачу чітке усвідомлення глибини власних досягнень. Адже важливо не тільки вивчити теоретичний матеріал, але й вміти застосовувати свої знання на практиці.

Література

1. Вакалюк Т. А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в загальноосвітніх школах для підвищення якості освіти. *Інформаційно-комунікаційні технології як засіб підвищення якості освіти*. Зб. наук. праць. Хмельницький, 2015. С. 40–45.
2. Гузенко О. М. Сучасні технології навчання хімії : метод. вказівки для студентів ф-ту хімії та фармації першого (бакалавр) рівня освіти. Одеса : Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2021. 42 с.
3. Інформаційні технології в освіті. *Інформаційні технології в освіті*. Зб. наук. праць. URL: <http://ite.kspu.edu/2019>.
4. Інформаційні технології і засоби навчання. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання АПН України, Університет менеджменту освіти АПН України / гол. ред. : Биков В. Ю. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>.
5. Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. Ніжин, 2012. № 6. 244 с. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
6. Нечипуренко П. П., Селіванова Т. В., Семеріков С. О., Шенасва Т. О. Інформаційно-комунікаційні засоби формування дослідницьких компетентностей учнів у профільному навчанні хімії. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 56 (№ 6). с. 10–29.

Висоцька Л. В.,

викладач, Відокремлений структурний підрозділ

«Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету»,

м. Кривий Ріг

НОРМАТИВНЕ ПІДГРУНТТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Умови сучасного розвитку ринку освітніх послуг обумовлюють важливість структурування закладами освіти нормативної бази щодо якості забезпечення освітнього процесу. Автор визначає сукупність нормативних документів функціонування закладу фахової передвищої освіти, якими має визначатися якість

освіти (якість освітніх послуг, що пропонується закладом освіти), та у зазначеному аспекті актуалізує питання важливості «зворотного зв'язку» між всіма суб'єктами освітнього процесу.

Ключові слова: освіта, перед вища освіта, якість освіти, здобувачі вищої освіти.

The conditions of the modern development of the market of educational services determine the importance of structuring by educational institutions the normative basis for the quality of educational process. The author identifies a set of normative documents for the functioning of the educational institution of mobile physical education, which should determine the quality of education (the quality of educational services, in this aspect actualizes the importance of a «connection» between all subjects of the educational process.

Key words: education, before high education, quality of education, high education students.

Пріоритети розвитку сучасної освіти визначаються потребами суспільства, його запитом на підготовку висококваліфікованого фахівця, який володіє спеціальними знаннями, здатен розв'язувати професійні завдання на рівні сучасного розвитку науки та професійної практики. Професійна компетентність визначається сукупністю вимог до спеціаліста, що конкретизовані у відповідній до фаху освітньо-професійній програмі, яка укладається закладом освіти із орієнтацією на затверджений державний професійний стандарт.

У січні 2018 р. Міністерством соціальної політики України було видано наказ «Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів», яким визначаються різні аспекти «розроблення освітніх програм/стандартів та навчально-методичних матеріалів для всіх форм і видів освіти, навчання працівників на виробництві, підготовки педагогічних/науково-педагогічних працівників» [1], утім поняття якості освіти у означеному документі не висвітлюється, що, на нашу думку, перекладає всю відповідальність саме за якість наданої освіти на конкретний освітній заклад.

Метою статті стало умовне встановлення сукупності нормативних документів функціонування закладу фахової передвищої освіти, якими має визначатися якість освіти (якість освітніх послуг, що пропонується закладом освіти).

У Законі України «Про освіту» міститься таке визначення поняття «якість освіти»: «Відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг» [2], аналогічне визначенні наводиться на сайті Міністерства освіти та науки України («Якість освіти – комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники освітнього закладу відповідно до запланованих цілей навчання і виховання») [3].

Забезпечення якості освіти у конкретному освітньому закладі має регулюватися та

регулюється відповідно до системи чинних (локальних) нормативних актів, якими визначається наявність у закладі внутрішньої системи забезпечення якості освіти, що також конкретизована у Законі України «Про освіту» (стаття 41. Система забезпечення якості освіти). Ця система будується на сукупності визначених у Законі принципів та містить стратегію та процедури забезпечення якості освіти; систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти та педагогічної діяльності науково-педагогічних та педагогічних працівників; критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівників тощо.

Означені вище компоненти внутрішньої системи забезпечення якості освіти регулюються внутрішніми локальними документами закладу освіти (зокрема закладу фахової передвищої освіти). Положення щодо забезпечення якості освіти наявні практично у кожній освітній установі, втім, на нашу думку, варто звернути увагу на ті компоненти, що не мають достатнього регулювання та стосуються передусім процедур забезпечення якості освіти. Спілкування з колегами доводить, що питання якості освіти переважно у практичній площині продовжує ототожнюватися із питанням академічної успішності здобувачів освіти. Тому викладачі значну увагу приділяють питанням оцінювання досягнень здобувачів, а керівництво закладу освіти – питанню фахової відповідності викладацького складу тим освітнім компонентам, які вони (викладачі) забезпечують.

На наше переконання, питання якості освіти має бути акцентоване на здобувачах освіти, на тому – наскільки їхні освітні потреби забезпечує конкретна освітньо-професійна програма, а відповідно і освітній заклад. Особливістю фахової передвищої та вищої освіти є активна участь в освітньому процесі саме здобувачів. Сучасна освіта позначена переходом від суб'єктно-об'єктної до суб'єктно-суб'єктної парадигми. Нова парадигма потребує постійного врахування зворотного зв'язку (feedback) зі здобувачами освіти, що обумовлює важливість системного проведення опитувань здобувачів освіти щодо задоволення їхніх освітніх потреб.

Із означених вище позицій вважаємо за необхідне навести думку вітчизняних вчених щодо вищої освіти (В. Бабаєв, В. Морз, В. Садковий), які стверджують, що «опитування студентів щодо якості вищої освіти як на університетському, так і на державному рівнях може бути розглянуто, з одного боку, на рівні інструментарію моніторингу задоволеності студентів станом освітньо-виховної комунікації (організаційно-педагогічний аспект), а з іншого – на рівні одного з методів контролю якості надання ЗВО освітянських послуг (державно-управлінський аспект)» [4, с. 237].

Твердження науковців вважаємо універсальним і для закладів фахової перед вищої освіти, оскільки у цих закладах здобувачі освіти також є активними

учасниками освітнього процесу. Утім таке опитування, як свідчить практика та спілкування з колегами, нажаль переважно має крапковий та формальний характер. Цей аспект не завжди має відповідне відображення у локальних нормативних актах закладів освіти, оскільки майже повністю розглядається в якості проміжного моніторингу.

На нашу думку, опитування здобувачів фахової передвищої освіти щодо її якості, є недостатньо використаним ресурсом забезпечення якості освіти та повинно стати дієвим інструментом максимальної замученості здобувачів освіти у процес підвищення її якості та загалом активізує їхню позицію як зацікавлених споживачів освітніх послуг.

Література

1. Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів : наказ Міністерства соціальної політики України (№ 74 від 22.01.2018 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#Text>. **2. Про освіту** : Закон України (№ 2154-VIII від 05.09.2017 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. **3. Якість освіти** : офіційний сайт МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/yakist-osliti>. **4. Мороз В. М., Садковий В. П., Бабаєв В. М., Мороз С. А.** Онлайн опитування студентів у системі забезпечення якості вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання : електрон. наук. фах. вид.* 2018. Т. 68. № 6. С. 235–250.

Вівчаренко О. Б.,

вчитель української мови та літератури,

КЗШ І–ІІІ ступенів № 107 з поглибленим вивченням англійської мови,

м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розкрито сутність понять «проект», «метод», «метод проєктів», а також особливості та педагогічні умови використання методу проєктів у процесі викладання української літератури. Автор статті доводить, що використання методу проєктів сприяє активізації самостійної пошукової діяльності учнів, співпраці вчителя і учнів в освітньому процесі.

Ключові слова: метод, проєкт, метод проєктів, педагогічні умови, українська література.

The article defines the concepts of «project», «method», «project method» as well as peculiarities and pedagogical conditions of using the project method in the process of teaching the Ukrainian literature. The author of the article proves that the use of the project methods promotes the activation of independent search activities of students, cooperation between teachers and students in the educational process.

Key words: method, project, project method, pedagogical conditions, the Ukrainian literature.

Концепція Нової української школи – важливий документ, що визначає державну політику у сфері реформування середньої освіти до 2029 року з урахуванням досвіду провідних країн світу, а також передбачає підготовку підростаючих поколінь, здатних працювати у швидко мінливих умовах, бути компетентними у предметних областях, вміти застосовувати знання у новій ситуації, володіти навичками критичного мислення для раціонального використання інформації. У свою чергу, шкільна педагогічна спільнота зорієнтована на пошук більш ефективних форм, методів, методик та технологій навчання і виховання школярів.

Серед нових технологій навчання велике значення приділяється проєктній технології, яка

орієнтована на набуття учнями нових знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них компетенцій та компетентностей завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку.

Питання організації навчання за методом проєктів детально описано в роботах Д. Дьюї, У. Кілпатрика, Е. Коллінса, Л. Левіна, П. Блонського та інших педагогів. Підґрунтям проєктної системи навчання вважається концепція Дж. Дьюї, що передбачала створення умов для самонавчання учнів, збудження їхньої ініціативи, інтересів і особистих устремлінь. Ключовим аспектом в роботі за проєктною системою є виконання проєкту – значного за обсягом і

складністю завдання, міцно пов'язаного з повсякденним життям у різних його проявах.

Організації проектної діяльності учнів приділено достатньо уваги у наукових працях сучасних вчених: К. Баханова, В. Паламарчука, І. Підласого О. Пометун, О. Пехоти та інших.

Мета статті – ураховуючи широке розповсюдження на практиці методу проектів, варто окреслити основні поняття.

Слово «проект» запозичено з латинської й походить від слова «proectus», яке буквально означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект – це намір, який буде здійснено у майбутньому. «Проект – сукупність певних дій, документів, текстів для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного або практичного продукту» [1, с. 38].

Метод проектів – це:

- метод планування доцільної діяльності у зв'язку з розв'язанням якогось навчально-шкільного завдання в реальній життєвій обстановці (В. Кільпатрик);

- система навчання, за якої учні здобувають знання у процесі планування і виконання практичних завдань – проектів, які поступово ускладнюються;

- узагальнена модель визначення способу досягнення поставленої мети, алгоритму пізнавальної діяльності (Є. Полат);

- творча діяльність, проблемна за формою представлення матеріалу, практична за формою його застосування, інтелектуально насичена за змістом, яка відбувається в умовах постійного конкурсу думок (І. Зимня) [2].

Часто ототожнюють два різних види діяльності – проектування й дослідження. Дослідження виявляє те, що вже існує, проектна діяльність створює новий продукт. Тобто *проектування* передбачає планування, аналіз, пошук, реалізацію, результат (замислив – спроектував – здійснив).

Проектна технологія передбачає створення проблемних ситуацій, які потребують від учасників навчального процесу пошукових зусиль, спрямованих на дослідження та розробку оптимальних шляхів створення проектів, їх неодмінний захист і аналіз результатів.

Метод проектів стимулює учнів до розв'язання проблем, які потребують певної суми знань; розвиває критичне мислення; формує навички роботи з інформацією (учні добирають потрібну інформацію, аналізують її, систематизують); допомагає вирішувати пізнавальні й творчі завдання у співпраці, де учні виконують різні соціальні ролі. Лише у діяльності роботи над проектом учні набувають досвіду індивідуальної самостійної діяльності.

Метод проектів припускає розв'язання певної проблеми, яка передбачає, з одного боку,

використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань і вмінь з різних галузей науки та техніки. Метод проектів можна використовувати у звичайному класі як самостійну (індивідуальну) чи групову роботу учнів упродовж різного за тривалістю часу, а також з використанням сучасних засобів інформаційних технологій, зокрема комп'ютерних, телекомунікаційних. Використання методу проекту дає змогу вирішувати низку важливих виховних завдань: обирати теми проектів; визначати свою позицію; виробляти самостійний погляд у розв'язанні проблеми; розуміти роль і значення групової роботи. Проектна діяльність відкриває в учнів здібності лідерів, які вміють організовувати роботу в своїх групах, азартних людей, які вміють доводити свою точку зору. Розвивається вміння співпрацювати, почуватися членом команди, брати відповідальність на себе, аналізувати результати діяльності. Це відповідає соціальному запиту сучасності: надається перевага комунікативній компетентності (навчитися жити разом).

У системі суб'єктних взаємин під час виконання проекту змінюється роль вчителя. Вчитель стає одним із членів проектно-дослідницького колективу і може брати на себе різноманітні соціальні ролі в малій групі – джерела ідей, інформації, поради, рефері тощо. Він так само, як і інші члени проектно-дослідницької групи, вступає в систему відносин, взаємодії, співпраці, несе відповідальність за навчально-проектну діяльність. З огляду на це залучення вчителя до реалізації проекту важливе тому, що саме в такій діяльності – усвідомленій, цілеспрямованій – він найбільше інтегрує, структурує, розвиває, освічує себе та набуває нових особистісних якостей, водночас поліпшуючи умови для творчої самореалізації кожного члена команди.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив виявити педагогічні умови ефективної організації проектно-дослідницької діяльності учнів, серед них: методично грамотне впровадження вчителем проектного навчання та використання методу проектів під час організації освітнього процесу; організація активної, самостійної пошукової роботи учнів, що здійснюється під безпосереднім керівництвом вчителя; співробітництво вчителя і учнів, забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії між учасниками навчального процесу.

У власній педагогічній діяльності дбаю про організацію проектно-дослідницької діяльності учнів, залучаю їх до підготовки і представлення власних проектів, разом готуємо і проводимо уроки – проекти. Як приклад, наводжу паспорт проектно-дослідницької роботи до уроку – проекту з української літератури у 9 класі.

1. Назва проекту: «Живий у правді віковий!» (Письменники Дніпропетровщини про Кобзаря).

2. Керівник проєкту: вчитель української літератури.

3. Навчальний предмет, з якого проводиться робота по проєкту: українська література.

4. Навчальні предмети близькі до теми проєкту: психологія, літературознавство, філософія, етнографія.

5. Вік школярів: 14 років.

6. Склад проєктної групи: 9 клас.

7. Тип проєкту: інформаційний, творчий із домінуючою роботою учнів.

8. Мета проєкту: дослідити сучасну шевченкіану Дніпропетровщини, з'ясувати значення творчості великого Кобзаря для письменників Дніпропетровщини; розвивати вміння учнів аналізувати текст ліричного твору, виховувати патріотизм, почуття прекрасного, викликати інтерес до пізнання, сприяти розвитку творчих нахилів школярів, розвивати навички дослідницької роботи учнів.

9. Задача проєкту – формувати такі загальнонавчальні вміння та навички:

– пошукові вміння: отримувати додаткову інформацію у вчителя-консультанта, бібліотекаря, отримувати інформацію місцевих ЗМІ, пошук інформації в Інтернеті, навички роботи з першоджерелами;

– навички оціночної самостійності;

– уміння і навички роботи в співпраці: вміння колективного планування; вміння співпрацювати з будь-яким партнером; взаємодопомога у вирішенні спільних завдань; навички ділового партнерського спілкування;

– комунікативні вміння: висловлювати власну думку; культура ведення діалогу; вміння ставити запитання; вміння декламувати поезію на пам'ять;

– презентаційні уміння і навички: монологічне мовлення; вміння впевнено відстоювати свою думку під час виступу, дискусії; вміння використовувати додатковий інформаційний матеріал під час виступів.

10. Необхідне обладнання: портрет Т. Шевченка, стенд з портретами письменників Дніпропетровщини, підручник, ілюстрації до творів Великого Кобзаря з альбому «Т. Шевченко», ілюстрації учнів до творів Т. Шевченка, мультимедійні матеріали.

11. Часові терміни – 1 місяць.

12. Продукт проєкту: учнівський альманах «Поети Дніпропетровщини про Кобзаря».

За місяць до уроку було розподілено завдання між групами. Підсумки своєї роботи групи демонстрували на уроці.

Перша група «Поети».

Завдання: дати обґрунтовану відповідь на запитання:

1. Що називається лірикою?

2. Які є види поетичних творів за ідейним спрямуванням?

3. Які вам відомі жанри ліричних творів?

4. Як ви розумієте поняття «ліричність» твору?

5. Які ви знаєте характерні ознаки вірша?

6. Здійснивши ідейно-художній аналіз вірша Л. Костенко «Страшні слова, коли вони мовчать...», довести, що поезія – це «безсмертний дотик до душі».

Друга група «Шевченкознавці».

Завдання:

1. Використавши додаткову літературу про життя і творчість Т. Шевченка, довести, що Великий Кобзар – геніальний пророк для нащадків.

Третя група «Ровесники».

Завдання:

1. Дослідити вплив творчого доробку Великого Кобзаря на формування світогляду поетів-початківців, здійснивши ідейно-художній аналіз поезії «Майбуття» Юлії Динухи.

Четверта група «Філософи».

Завдання:

1. Дослідити творчість В. Барладяну-Бирладника.

2. Здійснивши ідейно-художній аналіз поезії «У кожного Кирилівка своя», розкрити зміст філософсько-поетичного узагальнення.

П'ята група «Журавки»

Завдання:

1. Здійснити аналіз творчості Н. Чамлай, визначити, які факти з її біографії стали поштовхом до написання віршів.

2. Дослідивши цикл «Тарасова віть» М. Палієнка, визначити рівень впливу Великого Кобзаря на формування світогляду поета-одесита.

3. Здійснити ідейно-художній аналіз поезії «На засланні» Миколи Козака.

Шоста група «Експерти».

Завдання:

1. Прослухавши відповіді учнів кожної групи, зробити висновок, чому саме до творчості Шевченка звертаються поети різних поколінь.

2. Яка тематична спрямованість поезій про Шевченка простежується в одеситів?

Отже, проєктне навчання можна вважати проблемним і розвивальним, оскільки воно формує у учнів мотивацію до творення і перетворення себе, а школярі при цьому набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів. При виконанні проєкту у школярів формуються вміння враховувати і долати перешкоди для досягнення цілей проєкту, стійка підпорядкованість мотивів, а активна самодіяльність в освітньому процесі сприяє творчому і соціальному становленню особистості. Виконання учнями проєкту передбачає планування своєї роботи; використання багатоджерельної інформації; самостійний добір і накопичування

матеріалу; можливість аналізувати, зіставляти; вміння ухвалювати своє рішення; встановлювати соціальні контакти; створювати «кінцевий продукт»; презентувати створене перед

аудиторією; можливість оцінювати себе і один одного; розвивавати ініціативу, співробітництво і взаємну відповідальність.

Література

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / уклад. : Н.Наволокова. Харків : Основа, 2009. 179 с.
2. Проектні технології. Сучасні шкільні технології. Київ, 2004. С. 31–32.

*Соловйова В., Скрикєря Л., Попова О., Руденко В.,
Непомняща О., Мюллер М., Руда А.,
педагоги початкових класів Криворізької загальноосвітньої
школи І–ІІІ ступенів № 122,
м. Кривий Ріг*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Автори статті порушують актуальне питання впровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи. На основі аналізу власного досвіду, автори презентують найпопулярніші інноваційні методи роботи групи педагогів початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 122, спрямовані на всебічний розвиток дитини, її здібностей та компетентностей в умовах НУШ.

Ключові слова: інновація, компетенції, технології навчання, початкова освіта, Нова українська школа.

The authors of the article raise the urgent issue of introducing innovative technologies into the educational process of primary school. Based on the analysis of their own experience, the authors present the most popular innovative methods of work of the group of primary school teachers of the Kryvyi Rih secondary school of grades I–III № 122, aimed at the comprehensive development of the child, his abilities and competences in the conditions of NUSH.

Key words: innovation, competences, learning technologies, primary education, The New Ukrainian school.

Сучасна українська школа перебуває на етапі активного реформування, головною метою якого є забезпечення якості освітнього процесу. Концепція «Нової української школи» (НУШ) проголошує «збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей» [11, с. 11]. НУШ ставить за мету «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [14, с. 92].

Одним із ключових компонентів формули НУШ є компетентізація освіти. У Концепції «Нова українська школа» визначено нове соціальне замовлення: компетентізація освіти шляхом реалізації компетентісного підходу, орієнтація її на «вихід» («output») – результат – у формі розвинутих ключових компетентностей учнів, структури знань, поглядів, ціннісних орієнтирів, їхньої успішної самореалізації в професії і житті, формування особистості, патріота, інноватора, здатного конкурувати на ринку праці, розвивати економіку, навчатися неперервно впродовж життя [13].

Світова практика репрезентує ефективність освітнього процесу через реалізацію компетентісного підходу, відтак до ключових компетентностей НУШ належать: 1) вільне володіння державною мовою; 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; 3) математична компетентність; 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; 5) інноваційність; 6) екологічна компетентність; 7) інформаційно-комунікаційна компетентність; 8) навчання впродовж життя; 9) громадянські та соціальні компетентності; 10) культурна компетентність; 11) підприємливість та фінансова грамотність [11, с. 15].

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як-от: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами тощо [11, с. 15].

Однією з особливостей сучасної української школи є використання як традиційних, так і інноваційних технологій навчання. Модернізація системи освіти пов'язується із введенням в освітнє

середовище інноваційних технологій, оскільки суспільна потреба у школах нового покоління вимагає особливої уваги до інноваційних процесів.

Проблема впровадження інноваційних технологій у практику сучасної школи є однією з найважливіших. Різні її аспекти відображено в наукових працях таких дослідників, як-от: О. Арламов, І. Бех, В. Загвязинський, В. Журавльов, В. Сластьонін, А. Хуторський та ін. Особливу увагу в наукових розвідках приділено розробці й упровадженню в освітній процес інноваційних технологій. Це питання порушують І. Дичківська, Г. Кoberник, О. Пехота, О. Пометун, І. Підласий, О. Савченко та ін.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що поняття «інновація» тлумачиться як нововведення, що поліпшує хід і результат освітнього процесу [3]; як процес створення та реалізації нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язували по-іншому; відкриття нових форм, методів, способів діяльності учнів і вчителів [9]; як цілеспрямовані зміни, що вносять у систему підготовки і підвищення кваліфікації фахівця нові елементи та викликають її перехід з одного стану в інший шляхом реалізації прогресивних ідей, моделей, технологій, прийомів, методів, засобів або замінюють ті, що стали непродуктивними, застарілими [13].

Відтак, термін «інновація» визначаємо як нововведення, новітню зміну чи винахід у певній сфері суспільного життя. В освітньому процесі трактуємо його як створення, запровадження й поширення нових ідей, педагогічних технологій, завдяки яким, покращується рівень навчальних досягнень здобувачів освіти, підвищуються показники освітніх складових, здійснюється перехід системи освіти на більш якісний етап.

Сьогодні, як і раніше при проведенні попередніх освітніх реформ, зміни в усій системі розпочинаються саме з початкової школи, тому педагоги-початківці першими потрапляють у вир нових вимог, викликів і змін. І саме інноваційні форми й методи дають можливість учителям створити комфортні умови навчання, за яких кожен здобувач освіти зможе відчувати свою необхідність, проявити здібності й продемонструвати знання, відчувати впевненість у собі.

На думку Т. Фефілової та Ю. Сасенко, основним принципом роботи вчителів початкової школи є використання сучасних досягнень вікової психології, інноваційних технологій навчання для успішного розвитку пізнавальних, інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей школярів початкової школи за умови збереження та підвищення резервів їхнього фізичного, психічного та соціокультурного здоров'я [15, с. 277].

Мета пропонованої публікації – презентувати найпопулярніші інноваційні методи роботи групи

педагогів початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 122, спрямовані на всебічний розвиток дитини, її здібностей та компетентностей в умовах НУШ.

Реалізація інноваційних технологій в освітньому процесі зумовлена необхідністю впровадження компетентнісного підходу в навчання, а також формуванням психологічно безпечного середовища, створенням умов задля успішної самореалізації учня як особистості.

Використання різноманітних видів інноваційних вправ на уроках дасть змогу доповнити уроки різноманітною інформацією, а різні види діяльності заохотять дітей до роботи. Основне завдання цих методів – навчити кожну дитину активно та вільно мислити на уроці, набувати індивідуального досвіду толерантної співпраці.

Відповідно до концепції Нової української школи ключовою інновацією в початковій школі є технологія інтегрованого навчання. Саме вона, на думку фахівців, найкраще сприяє ефективній організації освітнього процесу в початковій школі. Нині інтегроване навчання визначають як комплексний підхід до освітнього процесу, а саму технологію інтегрованого навчання – як обов'язкову умову з надання якісної освіти.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, інтегрований підхід – це здатність здобувача освіти застосовувати набуті знання й уміння задля розв'язання тих чи тих проблем з окремих навчальних предметів. Відтак, освітній процес у початковій ланці розглядають як єдине ціле, без поділу на окремі дисципліни.

Слід зазначати, що донині інтегровані уроки були радше винятком, аніж системним явищем. Однак сьогодні, за твердженням фахівців, є потреба їх активного застосування в практиці наших шкіл. У зв'язку з цим із моменту створення НУШ проведення інтегрованих уроків стало доброю традицією в практиці початкової школи. Найчастіше при їх проведенні застосовують інтеграцію в межах споріднених дисциплін. З-поміж численної кількості проведених інтегрованих уроків пропонуємо на розгляд деякі з них: «Свято Миколая. Ганна Черинь «Святий Миколай», Степан Жупанин «Святий, добрий Миколай...» (1 клас, урок української мови з елементами інтеграції з народознавством та музичним мистецтвом); «Зимові розваги» (2 клас, інтегрований урок я досліджую світ і музичне мистецтво) та ін.

Сучасна українська школа перебуває у стані реформ та оновлення. Основними завданнями НУШ є підвищення якості навчання учнів, підготовка їх до практичної діяльності, розвиток компетентнісного підходу до вивчення навчальних дисциплін. Упровадження нового Державного стандарту для початкової освіти сприяє підвищенню теоретичного рівня знань учнів, розвитку їхніх інтелектуальних

навичок та підготовці дослідницьких умінь [7, с. 43]. В умовах нинішніх освітніх реформ і модернізації НУШ має намір стати «школою компетентностей» для сучасних здобувачів освіти.

Задля реалізації ключових компетентностей НУШ в освітньому процесі нами систематично застосовуються інноваційні методи й форми роботи. Пропонуємо для ознайомлення найбільш популярні з-поміж них.

НУШ однією з основних предметних компетентностей, якими має оволодіти молодший школяр, виокремлює математичну компетентність, яка визначається як особистісне утворення, що характеризує здатність учня створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних та практикозорієнтованих завдань, нарешті адекватно вирішувати проблеми повсякденного життя [1, с. 3].

На уроках математики можна простежити, що школярам легко дається виконання завдань репродуктивного характеру, однак таке відтворення не розвиває в учнів логіку. Тому задля підвищення рівня математичної компетентності учнів учителю необхідно розв'язати ряд проблем, зумовлених необхідністю забезпечити готовність здобувачів освіти до використання математичних знань, умінь і навичок, що в подальшому дасть змогу школярам розв'язувати завдання не лише математичного, а й життєвого характеру. Відтак завданням учителя є формування в процесі навчання математики ключових компетентностей учнів, прищеплення навичок самостійності, розвиток творчих здібностей учнів. У зв'язку з цим дуже доречним, на нашу думку, є використання на уроках математики набору «Шість цеглинок» LEGO.

Сучасний освітній процес неможливо уявити без гри. Саме тому в навчальній практиці доречним стане систематичне застосування різноманітних ігор, позаяк ігрова діяльність на уроках математики спрямована на розвиток у школярів уваги, спостережливості, запам'ятовування, порівняння, цікавості та пізнавальних інтересів. Як свідчить практика, універсальним засобом для урізноманітнення сучасного навчання є добірка ігор з використанням набору «Шість цеглинок» LEGO для 1 класу НУШ, який дає змогу застосувати на уроці найрізноманітніші прийоми роботи, які сприяють розвитку творчості учнів, спонукають їх до створення власної тактики у виконанні тих чи тих завдань, до впевненості в оволодінні новими завданнями, формують навички самостійності у прийнятті рішень щодо розв'язання більш складних завдань.

Сьогодні важливим аспектом освіти є формування в дитини вміння «навчитися вчитися самому». Відтак перед нами стоїть завдання навчити дитину ставити перед собою мету й завдання,

виявляти способи їх розв'язання, а головне знаходити з-поміж великої кількості джерел інформації саме ту, яка необхідна для розв'язання поставленого завдання. Сучасному здобувачеві освіти необхідно послідовно й доказово мислити, проявляти розумову активність. Тому перед нами, педагогами, постає завдання пошуку інноваційних форм взаємодії зі школярами. Сьогодні на зміну традиційному навчанню приходить продуктивне, спрямоване на формування в учнів інтересу до творчої діяльності, на розвиток і них творчих здібностей.

Одним із популярних методів, які заслуговують на особливу вагу в розв'язанні цієї проблеми, є лепбук – термін в освітньому просторі відносно новий, однак уже доволі популярний. Пропонуємо розглянути його як інноваційну технологію в умовах НУШ. Лепбук є новітнім способом організації освітньої діяльності з молодшими школярами, який дає змогу в процесі гри розвивати творче мислення, пізнавати і досліджувати нове, повторювати й систематизувати набуті знання. Лепбук – це завершальний етап самостійної дослідницької діяльності, яку учні виконували під час вивчення окремої теми. Заповнення папки потребує виконання певних завдань, проведення спостережень, вивчення нового матеріалу. Створення лепбука дає змогу закріпити й систематизувати нову навчальну інформацію, а перегляд папки згодом сприятиме швидкому пригадуванню попередньо вивченого матеріалу. У результаті роботи з лепбуком у дитини розвиваються і вміння співпрацювати з однокласниками, планувати роботу, розподіляти обов'язки, добирати необхідну інформацію, узагальнювати та систематизувати її. Працюючи разом, школярі мають змогу радитися, вільно спілкуватися, порівнювати, знаходити головне, висловлювати свою думку, дослухатися до ідей однокласників, робити спільні висновки.

Отже, лепбук – це інноваційна форма організації освітньої діяльності, що дає змогу розвивати в молодших школярів пізнавальну активність, креативність і самостійність. Це новий спосіб систематизації та узагальнення знань, дієвий засіб реалізації таких ключових компетентностей НУШ, як вільне володіння державною мовою та здатність спілкуватися нею.

Окреслені види діяльності є прикладом навчання в діалозі, оскільки між учасниками освітнього процесу відбувається постійна взаємодія, покликана створити атмосферу взаєморозуміння, сприяти спільному розв'язанню навчальних завдань, розвитку особистісних проявів школярів. Метою таких видів і форм роботи є створення вигідних освітніх умов, за яких здобувачі освіти зможуть відчувати власну успішність та інтелектуальну досконалість, що сприятиме продуктивності

освітнього процесу.

Чи не найбільш вагомим в переліку ключових компетентностей НУШ є екологічна компетентність, позаяк проблема екологічного виховання школярів повсякчас перебуває на часі, особливо нині, коли екологічна ситуація набуває тривожного статусу. У зв'язку з цим першочергового значення набуває формування в здобувачів освіти екологічної компетентності, екологічної культури, екологічного мислення та екологічної свідомості, підґрунтям яких є бережливе ставлення до навколишнього природного середовища.

Наша школа намагається формувати екологічну компетентність учнів не тільки за допомогою традиційних технологій навчання, а насамперед пошуку та використання інноваційних технологій, які активізують інтелектуальну діяльність школярів, стимулюють їх до самостійного пошуку нових знань.

Не менш активним у практиці школи є формування в учнів громадянської та соціальної компетентності, що репрезентується участю в різноманітних проєктах, заходах, конкурсах, марафонах і т. ін. З-поміж яких варто згадати перемогу школярів у фотоконкурсі «Подаруй пташкам оселю», участь у марафоні «Написання листів на захист прав людини», систематичну участь школярів у всеукраїнських олімпіадах.

Формула НУШ передбачає запровадження педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками, а одним із засобів такої педагогіки має стати наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі [8].

Масове впровадження дистанційного навчання в умовах карантину спричинило зростання вимог до «віртуального» вчителя, який, окрім звичайних фахових знань, має вміти користуватися засобами інформаційних і комунікативних технологій. У зв'язку з цим сучасні вимоги актуалізували потребу педагогів у підвищенні рівня їх цифрової компетентності в короткий термін у процесі самоосвіти [2, с. 3].

Найактуальнішим трендом сучасного освітнього процесу є змішане навчання, що не дивно, позаяк нині це одна з найефективніших моделей навчання. Сьогодні в умовах дистанційного і змішаного навчання ми вчителі-практики активно послуговуємося новими формами й моделями освітньої діяльності, з-поміж яких на особливу увагу заслуговує перевернутий клас – модель змішаного навчання, у якій виконання домашньої роботи передбачає самостійне вивчення учнем нової теми: перегляд відеолекції; читання навчальних текстів, перегляд ілюстрацій; проходження тестів і завдань на початкове засвоєння теми. Після чого в класі учні мають змогу опанувати більш складну

навчальну інформацію, поставити вчителю запитання, що виникли при підготовці домашнього завдання. У класі практикуємо вивчення більш складного теоретичного матеріалу, розв'язання складніших практичних вправ, виконання завдань дослідницького характеру.

В умовах сучасної школи також рекомендуємо застосування ротайціної моделі змішаного навчання. Така модель передбачає поділ класу на три групи і дає змогу вчителю працювати лише з однією з них, тоді як учасники інших груп виконують поставлені завдання самостійно. Це ще одна дуже проста й ефективна технологія для зворотного зв'язку з учнями.

Пропоновані види роботи допоможуть учителю урізноманітнити шляхи організації взаємодії школярів, їх уміння керувати власною поведінкою, сприятимуть формуванню здатності до співпраці в колективі, самоконтролю й самовдосконаленню – якостей соціально компетентного учня.

Практика сучасної школи засвідчує, що однією з найбільш продуктивних технологій становлення особистості школяра, а також ефективним засобом підвищення рівня фахової компетентності вчителя є проєктна діяльність, в основі якої лежить інтеграція і застосування набутих знань і вмінь у практичній діяльності. У зв'язку з цим шкільний колектив бере активну участь у проєктній діяльності, зокрема, учні й педагоги школи стали учасниками проєктів «Школа здорових, щасливих дітей» (за результатами якого школа увійшла до 30 кращих); «Зелена хвиля» (шкільним колективом висаджено 1000 дерев у районі та біля школи); «Екологічна освіта для сталого розвитку» (школярі за допомогою волонтерів роздали мешканцям району «еко-мішечки») тощо.

В умовах сучасної НУШ вагомим елементом вважаємо практику ранкових зустрічей, яка є однією з успішних, і допомагає вчителю створити спільноту в класі, що зазвичай потребує часу, уваги, терпіння [11, с. 43]. Відповідно до концепції НУШ, наскрізні вміння є обов'язковим чинником, необхідним для формування успішної особистості. Відтак, проведення ранкових зустрічей зі школярами сприяє створенню всіх умов для формування особистості нового покоління.

Ранкова зустріч – це створення позитивної атмосфери на весь день перебування дітей у школі, що відбувається у вигляді спілкування вчителя з учнями на початку дня. Така форма групової роботи забезпечує активну участь і творчу взаємодію вчителя й учнів. Підтримуємо важливу роль ранкових зустрічей у житті школярів, оскільки в цей час діти вітаються, діляться своїми позитивними враженнями, а також проблемами, що їх турбують. Під час занять діти вчаться взаємодіяти: висловлювати власну думку, слухати інших, радіти і співпереживати, розв'язувати власні проблеми й

давати поради іншим, формувати ідеї щодо спільної діяльності. Разом з учителем школярі планують певні завдання, окреслюють перспективи їх розв'язання. Тематика ранкових зустрічей може бути найрізноманітнішою. Метою ранкових зустрічей є опанувати здобувачами освіти соціальними навичками, удосконалення навчальної практики, згуртування дитячого колективу.

Ранкові зустрічі поєднують соціальне, емоційне та інтелектуальне навчання, сприяють розвитку навичок говорити, слухати; формуванню словникового запасу; умінню досліджувати, аналізувати й оцінювати матеріал, спонтанно відповідати на поставлене запитання, приймати виклик від інших, застосовувати на практиці вивчену інформацію.

Вважаємо доречним приділити окрему увагу оцінюванню навчальних досягнень здобувачів освіти в умовах НУШ. Сьогодні в усіх класах НУШ здійснюється формувальне оцінювання, що репрезентується оцінками судженнями учителя / учнів / батьків, які характеризують процес навчання та досягнення учнів. Таке оцінювання не фіксується в друкованому чи електронному журналі, однак з метою відзначення роботи дитини під час уроку НУШ рекомендує використовувати заохочувальні елементи, зокрема, мотиваційні браслетики або корони з похвалою для дітей, які дадуть змогу заохотити учнів до навчання та гарної поведінки.

При роботі з молодшими школярами продуктивним є використання вчителями бонусних карток.

Визначимо умови отримання бонусів, до яких відносимо:

1. Учень (ця) отримує БОНУС за семиразовий похвалу найвищого ступеня, написану вчителем в робочому зошиті.

2. Учень (ця) отримує БОНУС, якщо діагностична робота оцінена вчителем з похвалою найвищого ступеня.

Оціночні судження, що дають право на отримання бонусу:

- Успіх!
- Прекрасно!
- Чудово!
- Розумниця!
- Відмінно!
- Все вірно!
- Чудово!
- неперевершеним!
- Бездоганно!
- Чудово!
- Блискуче!
- Бездоганно!
- Я пишаюся тобою!
- Супер!
- Я захоплена!
- Я милуюся цією роботою!

- Bravo!
- Ти перевершив сам себе !!!
- Класно!
- Ось це клас!
- Першокласна робота!
- Ти попрацював на славу!
- Розумниця! Я ніколи в тобі не сумнівалася!
- Молодець, потрудився на совість!
- Яка краса!
- Ти зробив це краще за всіх!
- Мої вітання!
- Мої оплески!
- Першокласна робота!
- Майстерно виконана робота!
- Ти постарався – і все вийшло!

Окремо варто розглянути одну з важливих технологій оцінювання в початковій школі – учнівське портфоліо. Ця технологія є відмінною від традиційних методів оцінювання. Вона забезпечує вчителя інформацією про результати навчальної діяльності школяра й водночас дає змогу останньому висловити власні судження щодо результатів своєї роботи. Такий спосіб оцінювання застосовують абсолютно всі вчителі нової початкової школи. Примітним є те, що педагог може використовувати інформацію з портфоліо з метою розробки подальших планів роботи; задля виявлення сильних і слабких сторін школяра. Зазвичай портфоліо оформляється у вигляді спеціальної папки, яка відображає динаміку й досягнення учня в оволодінні навчальним матеріалом. Портфоліо формується суб'єктивно. Воно може містити такі види робіт, як-от: письмові роботи, малюнки, фотографії, спостереження, форми само оцінювання, коментарі вчителя чи батьків, перелік прочитаних книг, щоденники тощо.

Отже, основним завданням нової школи є формування розвиненої, активної особистості, здатної навчатися протягом усього життя, застосовувати знання в певних життєвих ситуаціях. Учень сучасної школи повинен мати певні якості, зокрема:

- самостійно набувати необхідних знань, застосовувати їх на практиці;
- правильно обробляти інформацію;
- бути комунікабельним;
- працювати самостійно, розвиваючи власний інтелект, свій культурний і моральний рівень [5, с. 43].

Однією з особливостей сучасної української школи є використання як традиційних, так і інноваційних технологій навчання. Становлення нової системи освіти потребує суттєвих змін інноваційного спрямування у навчанні молодших школярів. Модернізація системи освіти пов'язується із введенням в освітнє середовище інноваційних технологій, оскільки суспільна потреба у школах нового покоління вимагає

особливої уваги до інноваційних процесів. Наша багаторічна практика свідчить, що використання різноманітних видів інноваційних вправ на уроках дає змогу доповнити уроки різноманітною інформацією, а різні види діяльності заохочують дітей до роботи. Основне завдання цих методів – навчити кожну дитину активно та вільно мислити на уроці, набувати індивідуального досвіду толерантної співпраці.

Інноваційні форми й методи роботи уможлиблюють розв'язання одразу декількох завдань, зокрема, вони розвивають комунікативні вміння й навички молодших школярів, дають змогу встановити емоційний контакт між учасниками освітнього процесу, забезпечують виховне завдання. Застосування сучасних педагогічних інноватик у початковій школі дає змогу нам, педагогам, проявляти креативність і професійну майстерність, а також підвищує внутрішню

мотивацію молодших школярів, сприяє більш активному і свідомому засвоєнню ними матеріалу з усіх навчальних дисциплін, сприяє проявам самостійності в навчальній діяльності, формує активне творче мислення.

Запровадження інноваційних видів роботи в умовах НУШ, на наш погляд, стає набагато результативнішим, якщо організувати навчання у співробітництві, яке ґрунтується на взаємодії та взаєморозумінні вчителя й учнів. Саме таке навчання сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, підвищує їх інтелект дитини, зміцнює віру у власні здібності.

Отже, освітні інноваційні технології спрямовані на всебічний розвиток дитини, з їх допомогою діти вчаться формувати власні думки, висловлювати свою точку зору, відстоювати її справедливості, аргументувати й дискутувати, слухати інших, розвивати навички самостійної роботи.

Література

1. **Гринчак В. І.** Формування математичної компетентності в учнів початкових класів засобами діяльнісного підходу. 2019. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-matematichno-kompetentnosti-v-uchniv-pochatkovih-klasiv-zasobami-diyalnisnogo-pidhodu-79477.html>.
2. **Гущина Н. І.** Нова українська школа : використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3–4 класах заклада загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 112 с.
3. **Дичківська І. М.** Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
4. **Закон України «Про освіту».** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>.
5. **Колток Л. Б., Стахів Л. Г.** Уроки серед природи в рамках Нової української школи. *Педагогічні науки*. 36. наук. праць. 2019. № 88. С. 42–47. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4263>.
6. **Компаній О. В., Бондар Т. М.** Застосування інноваційних технологій в освітньому процесі початкової школи в контексті НУШ. URL: <https://genezum.org/library/zastosuvannya-innovatsiy-tyh-tehnologiy-v-osvitnomu-procesi-pochatkovoi-shkoli-v-konteksti-nush>.
7. **Кущенко А.** НУШ та інноваційні технології в початковій школі. URL: <http://www.ukr.life/uk/osvita/nush-ta-innovatsijni-tehnologiyi-v-pochatkovij-shkoli>.
8. **Лойко Н. П.** Інформаційно-комунікаційна компетентність як засіб партнерської взаємодії вчителя та учня. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=239>.
9. **Максимюк С. П.** Педагогіка. URL: <https://pidruchniki.com/1584072017954/pedagogika/pedagogika>.
10. **Мозуль І.** Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес на уроках природознавства в початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка*. 2020. Т. 3. № 27. С. 258–261.
11. **Нова українська школа : поради для вчителя / за заг. ред. : Н. М. Бібік.** Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
12. **Посібник для організації і проведення ранкової зустрічі. Як зробити день веселим.** URL: <https://urokok.com.ua/methodical-cabinet/1452-posbnik-dlya-organizatsiyi-provedennya-rankovoyi-zustrichi-yak-zrobiti-den-veselim.html>.
13. **Сидоренко В. В.** Концептуальні засади Нової української школи : ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. № 5. URL: <https://lib.iitta.gov.ua>.
14. **Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти : 1–2 класи.** Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.
15. **Фефілова Т., Сасенко Ю.** Використання сучасних інноваційних технологій у початковій школі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип. 16. С. 274–281.
16. **Хвашевська О. О.** Сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів. *Молодий вчений*. 2017. № 9.2 (49.2). С. 20–24.
17. **Химинець В. В., Кірик М. Ю.** Інновації в початковій школі. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 312 с.

Данилик Ю. О.,

вчитель навчальної дисципліни «Основи здоров'я»,

КСШ І–ІІІ ступенів № 107 з поглибленим вивченням англійської мови,

м. Кривий Ріг

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

У статті розкрито сутність поняття «здоров'язберігаюче навчання», а також особливості впровадження здоров'язберігаючого навчання у процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи здоров'я» як засобу збереження і зміцнення здоров'я учнів.

Ключові слова: навчання, здоров'я, здоров'язберігаюче навчання, зміцнення здоров'я, збереження здоров'я.

The article defines the concept of «health-saving learning» as well as the peculiarities of the implementation of health-saving learning while studying the discipline «basics of health» as a means of preserving and strengthening

the students' health.

Key words: learning, health-saving learning, health strengthening, health preservation.

Здоров'я підростаючого покоління правомірно розглядається не лише як найбільша соціальна цінність, а й вирішальний чинник економічного розвитку, конкурентоспроможності держави. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства проблема збереження і зміцнення здоров'я учнів є пріоритетним напрямом діяльності держави, у контексті якого постає вимога формування у них усвідомлення цінності здоров'я на основі інноваційних підходів.

Аналіз державних документів: Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.), Законів України «Про освіту» (1991 р.), Національної стратегії розвитку освіти в Україні (2013–2021), Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) та інших свідчить про те, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності.

Актуальність та пріоритетність цього завдання обумовлюються значним погіршенням в останні роки стану здоров'я серед школярів та учнівської молоді.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що на необхідності збереження та зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу наголошують у своїх працях науковці: Р. Айзман, М. Аносова, М. Безруких, В. Безрукова, Л. Борісова, Е. Вайнер, Н. Віноградова, Ю. Гаврілова, Е. Дегтярев, Б. Долинський, О. Емельянова, В. Зверева, Е. Ісаєва, В. Ковалько, В. Колбанова, Л. Кондрашова, В. Кучма, Н. Лазарєва, Р. Матківській, Л. Мозжухіна, Т. Молчанова, В. Муравйов, О. Непомілуєва, Е. Нестеренко, М. Остапенко, Н. Полуніна, Ю. Синіцин, Н. Созінова, П. Храмцов, А. Хрипкова, І. Чупаха, В. Шувалова, О. Шіняєва та ін.

Мета статті – розкрити особливості впровадження здоров'язберігаючого навчання у процесі вивчення курсу «Основи здоров'я» як засобу збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Аналіз державних документів свідчить про те, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності. Аналіз наукової літератури та шкільної практики дозволили виділити наступну групу недоліків, що негативно впливають на психофізіологічний стан учнів: недостатнє врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, що уповільнює розвиток особистості; інформаційні

перевантаження; недосконала організація навчальної діяльності, низька рухова активність школярів; авторитарно-репродуктивний стиль навчання; педагогічно недоцільні комунікації «вчитель-учень»; низький рівень культури здоров'я вчителів та школярів, відсутність у багатьох з них пріоритету здоров'я, мотивації на здоровий спосіб життя.

В організації здоров'язберігаючого навчання у шкільній практиці провідна роль належить учителю. Успіх діяльності педагога залежить від того наскільки він усвідомлює можливість впливу навчального процесу на здоров'я кожного учня, які конкретно заходи допомагають йому підвищити здоров'язберігаючий ефект педагогічної діяльності.

Здоров'язберігаюча педагогіка передбачає, що вчитель повинен працювати так, щоб навчання учнів у загальноосвітній школі не завдавало шкоди їх здоров'ю. Учитель має бачити учня, помічати зміни, що відбуваються в його поведінці, у його зовнішньому вигляді, виразі обличчя, вникати в його душу, в його життєву ситуацію, в його переживання, розуміти їх) [1].

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дав змогу стверджувати, що здоров'язберігаюче навчання – це навчання, яке передбачає створення певних умов (гігієнічних, медичних, психічних, педагогічних, методичних) і використання технологій, які спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я учнів (на покращення функціонального стану організму, підвищення адаптаційних його можливостей, настрою та самопочуття, розвитку та саморозвитку, формування мотивації на здоровий спосіб життя) [2].

У шкільному освітньому процесі мають реалізуватися принцип підтримання здоров'я та принцип зміцнення здоров'я. Слід конкретизувати, що принцип підтримання здоров'я здійснюється через зміст навчального матеріалу навчальних предметів, які розкривають сутність основних компонентів здоров'я і здорового способу життя за допомогою організації взаємодії учасників педагогічного процесу, в якому формуються цінності, ідеали здоров'я і розуміння певних способів його досягнення.

Принцип зміцнення здоров'я включає в себе: цільову орієнтацію учасників педагогічного процесу на здоров'я як пріоритетну цінність і основний результат діяльності; спрямованість змісту та організації навчально-виховної роботи на виникнення потреби учня в здоров'ї та здоровому способі життя, його валеологічної грамотності; методи і форми організації всіх видів діяльності молоді, що забезпечують зниження вартості їхнього здоров'я; розвиток культури здоров'я вчителів;

організацію здорового предметно-просторового середовища навчального приміщення.

На сучасному етапі основною формою організації навчальної діяльності учнів залишається урок. Багатохвилинне сидіння за партою згубно діє на фізіологічний розвиток всіх школярів, призводить до порушення основних нервових процесів, зниження розумової та м'язової працездатності. Тому особливу увагу слід приділяти чергуванню різних видів діяльності, активному відпочинку учнів на уроках, що забезпечить школярам і вчителю збереження та збільшення їх життєвих сил. В. Сухомлинський підкреслював, що турбота про здоров'я – це найважливіша праця педагога. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили.

Великі можливості у збереженні та зміцненні здоров'я школярів має навчальна дисципліна «Основи здоров'я». Під час вивчення навчальної дисципліни «Основи здоров'я» педагогу необхідно дбати про здоров'язберігаюче навчання, яке забезпечить школяреві можливість збереження і зміцнення здоров'я за період навчання в школі, сприятиме формуванню в нього необхідних знань, вмінь і навичок, навчити використовувати їх в повсякденному житті.

Для того щоб навчити учнів піклуватися про своє здоров'я, корисно на уроках дбати про девіз уроку зі здоров'язберігаючим змістом, наприклад,

Хто здоровий, той сміється,
Все йому в житті вдається.
Він долає всі вершини,
Це ж чудово для людини!

З перших хвилин уроку, з привітання потрібно створити атмосферу доброзичливості, позитивного емоційного настрою. Не стала винятком у цьому сенсі й організація початку уроку. Всі учні люблять грати, тому ігрові моменти можна провести в будь-якому класі. Для школярів це буде гра, а для педагога – методичний прийом. Наприклад, у вправі «Вірю – не вірю» кожне запитання починається словами «Чи вірите ви, що...» або бліцопитування ланцюжком (перший учень ставить питання другому, другий – третьому і та ін.). Методичний прийом – вправа «Знайди помилку» (вчитель пропонує учням низку тверджень, серед яких є правильні й неправильні) – сприяє виникненню ситуації успіху на уроці, а отже, й формуванню позитивного налаштування до вивчення предмета.

Організація здоров'язберігаючого навчання передбачає необхідність використання на кожному уроці фізкультхвилинок, які позитивно впливають на аналітико-синтетичну діяльність мозку, активують серцево-судинну і дихальну системи, покращують кровообіг і працездатність нервової системи. Необхідно використовувати різні види фізкультхвилинок:

– вправи для зняття загальної або локальної втомленості;

– вправи, які корегують поставу;

– вправи для кистей рук;

– гімнастика для очей;

– гімнастика для слуху.

Під час проведення фізкультхвилинки можуть доцільно нагадувати учням народні прислів'я та приказки про здоров'я, наприклад такі:

Здоров'я згубиш – нове не купиш.

Здоровим будеш – все здобудеш.

Найбільше багатство – здоров'я.

Як нема здоров'я й сили, то цілий світ не милий.

Здоровому все здорово.

Здоров'я маємо – не дбаємо, а втративши – плачемо.

Бережи одяг, доки новий, а здоров'я, доки молодий.

Без здоров'я нема щастя.

Здоровий бідняк, щасливіший від хворого багатія.

Моє здоров'я – моє багатство.

Організація здоров'язберігаючого навчання зумовлює необхідність використання динамічних пауз на кожному уроці. Про них вчитель має нагадувати учням так:

Зупиняємо урок – робимо зарядку!

Руки вгору, руки вниз,

Все у нас в порядку.

Руки в боки – нахилийся,

Наче маятник – хитайся

На хвилинку відпочили

І за парти тихо сіли.

Учитель також має радити учням:

Любіть себе та інших поважайте,

Своє життя й здоров'я бережіть.

І поведінку гарну обирайте,

Якщо бажаєте до старості дожити!

Педагог має взяти собі за правило, хоч якою б складною та насиченою не була б робота на уроці, через 20 хвилин після початку уроку, відволікатися від справи і протягом трьох-п'яти хвилин влаштовувати зарядку на нахили-прогини, присідати, стискати пальці в кулаки, виконувати разом з учнями різні вправи.

Неабияке значення в попередженні втомлюваності має чітка організація навчальної праці. Не всім учням легко дається навчальна дисципліна, тому необхідно проводити роботу з профілактики стресів. Хороші результати з профілактики стресів дає групова робота, яка може бути роботою в парах, у групах як на місцях, так і біля дошки.

Відомим антистресовим моментом на уроці є стимулювання учнів до використання різноманітних способів розв'язання запропонованих завдань, без остраху помилитися, отримати неправильну відповідь. Під час оцінювання такої роботи необхідно враховувати не

тільки здобутий результат, а й ступінь старанності учня. Наприкінці уроку потрібно обговорити не тільки те, що засвоєно нового, але й з'ясувати, що сподобалося на уроці, які питання хотілося б повторити, завдання якого типу виконати.

Впровадження здоров'язберігаючого навчання у процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи здоров'я» сприяє збереженню та зміцненню здоров'я учнів шляхом реалізації в освітньому процесі:

- фізкультхвилинок, рухливих ігор, фізкультпауз, динамічних пауз;
- контролю з боку вчителя та самоконтролю учнів за правильною осанкою під час письма, читання, ходіння тощо;

– використання вправ із профілактики сколіозу, запобігання гіподинамії;

– виконання дихальних вправ;

– виконання гімнастики для очей, точковий самомасаж біологічно активних точок обличчя й голови, щоб врешті «розбудити» школярів і створити відповідний робочий настрій на весь навчальний день;

– навчання використанню народних засобів оздоровлення та профілактики захворювань;

– знання свого особистого рівня здоров'я;

– навчання дотримання режиму харчування, праці, відпочинку;

– навчання культурі здорового харчування;

– навчання культурі здорового способу життя.

Література

1. Долинський Б. Т. Методологія здоров'язберігаючої діяльності майбутнього вчителя початкової школи : монографія. Одеса : Видавець М. П. Черкасов, 2010. 266 с. 2. Теоретические основы здоровьесберегающей деятельности учителя : монография / под ред. : д-р. пед. наук, проф. Л. Кондрашовой и д-р. пед. наук, проф. А. Клим-Климашевской. Седльце–Черкасы : УПХ–ЧНУ им. Б. Хмельницкого, 2014. 314 с.

Калугін Р. Ю.,

аспірант кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг

ЯК РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ФОРМУЄ ЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ?

У статті з'ясовано зміст поняття «логічне мислення» та визначено його загальну структуру. Задля ілюстрації процедури логічного мислення наведено розв'язання математичної задачі з виокремленням заданих у ньому законів логіки, розумових операцій і мисленнєвих форм.

Ключові слова: логічне мислення, розумові операції, закони логіки, форми мислення, інтелект, математика.

The article clarifies the meaning of the concept of «logical thinking» and defines its general structure. A solution of a mathematical problem is given with the allocation of the laws of logic involved in it, mental operations and forms to illustrate the procedure of logical thinking.

Key words: logical thinking, mental operations, laws of logic, forms of thinking, intelligence, mathematics.

Логічне мислення – здатність міркувати точно, послідовно і доказово, без суперечностей і логічних помилок. Вочевидь, аби цих помилок не було, мислення мусить відповідати законам логіки: тотожності, суперечності, виключеного третього, достатньої підстави. Одним із показників сформованості логічного мислення вважають рівень розвитку розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації тощо. Уміння застосовувати закони логіки і здійснювати розумові операції є необхідною і достатньою умовою ефективного використання людиною двох основних форм мислення – понять і суджень.

Безсумнівно, логічне мислення розвивається у процесі навчання, першочергово – через опанування шкільного курсу математики. Чому так важливо вивчати математику і чому саме математика відкриває надширокі можливості для формування логічного мислення школярів?

Мета статті – визначення структури логічного мислення на прикладі розв'язування математичної

задачі. Традиційно засвоєння теорії на уроках математики відбувається у процесі розв'язування математичних задач. Найчастіше цей процес вимагає виходу за межі повсякденного досвіду, коли недостатньо просто відновити в пам'яті певну інформацію. Справді, щоб розв'язати задачу, мало знати низку математичних теорем чи правил, треба здійснити аналіз наявних в умові задачі посилок (об'єктів), використати усі відомі математичні факти, що стосуються вихідних даних, вивести необхідні наслідки з посилок, тобто провести аналітико-синтетичні міркування.

Відповідно до теорії Раймонда Кеттелла [1], інтелект людини можна умовно розділити на дві складові: «*рухомий (гнучкий) інтелект*» – вміння міркувати логічно, здійснювати аналіз і синтез, розв'язувати певні життєві задачі, тобто виявляти гнучкі навички (softskills), і «*кристалізований інтелект*» – комплекс накопиченого досвіду, ерудиції, вироблених умінь і здатностей виконувати навчальні завдання і професійні функції, оцінювати

ситуацію і висловлювати власне бачення проблеми. Психологи традиційно сходяться на тому, що ці два типи інтелекту розвиваються паралельно і є взаємозалежними. Відтак некоректною є узвичаєна думка про те, що опанувати курс математики може не кожен. Так, хтось володіє «вроженою кмітливістю» і тому має певні успіхи у вивченні точних наук. Проте не менш успішним буде і той, хто розуміє ефективність математики у формуванні логічного мислення і докладає максимум можливих зусиль для вивчення її основ.

Наведені вище міркування приводять нас до тези про те, що вчителю математики окрім предметної компетентності вкрай важливо мати компетентність методичну, у структурі якої – готовність і вміння формувати в учнів навички логічного мислення. Відтак студенту спеціальності 014 Середня освіта (Математика) необхідно розуміти специфіку логічного мислення, особливості його формування в шкільному віці.

Рис. 1. Структура логічного мислення.

Справді, умовою набуття підлітками умінь будувати теоретичні моделі, оперувати поняттями, встановлювати закономірності між предметами та явищами, опанування логічних операцій та нестандартного мислення є методично виважене розумове виховання.

Наведемо для прикладу задачу з курсу алгебри 9 класу, виокремивши в процедурі її розв'язування компоненти логічного мислення.

Задача. Скільки кілограмів 20-відсоткового і скільки кілограмів 50-відсоткового сплавів міді треба взяти, щоб отримати 30 кг 30-відсоткового сплаву [2, с. 117]?

Розв'язання. Аналізуючи умову задачі помічаємо, що вона містить кілька об'єктів – три сплави з певним відсотком міді. Нехай шукана маса

20-відсоткового сплаву (сплав № 1) – x кг. Оскільки очікувана маса 30-відсоткового сплаву (сплав № 3) становить 30 кг, то маса 50-відсоткового (сплав № 2) – $(30 - x)$ кг («спрацювали» закони тотожності і достатньої підстави). Як пов'язати ці величини (намагаємось здійснити синтез виокремлених складових задач)? Визначимо масу міді в кожному сплаві (використовуємо поняття сплаву і відсотка, а також правило знаходження відсотка від числа): сплав №1 містить $0,2 \cdot x$ кг міді, сплав № 2 – $0,5 \cdot (30 - x)$ кг міді, а сплав № 3 – $0,3 \cdot 30 = 9$ кг міді. Очевидне судження про те, що маса міді в сплаві №3 дорівнює сумі мас міді в сплавах № 1 і № 2, записуємо у формі такого рівняння: $0,2x + 0,5(30 - x) = 9$; звідки одержуємо, що $x = 20$. Отже, аби отримати 30 кг 30-відсоткового сплаву міді, треба взяти 20 кг 20-відсоткового сплаву і 10 кг 50-відсоткового сплаву. Порівнюючи цю задачу з іншими (подібними до неї), можемо укласти загальну схему розв'язування цілого класу задач на сплави і суміші (див. рис. 2).

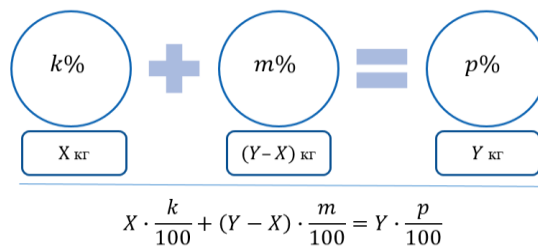

Рис. 2. Узагальнена схема розв'язування задачі.

Актуалізована задача та її розв'язання можуть слугувати відповіддю на поширене питання «Для чого вчити математику?». По-перше, розв'язуючи математичну задачу, учень вчиться міркувати, ословлювати і аргументувати свої думки, по-друге – застосовує математику як інструмент моделювання реальної проблемної ситуації, по-третє – успішно знаходить вихід із цієї ситуації. Наостанок зауважимо, що особливості логічного мислення, окреслені у цій статті в загальних рисах, а також зв'язок логічного мислення і математики стануть предметом розгляду в одній із тем авторського онлайн-курсу «Розвиток логічного мислення старшокласників у навчанні математики».

Література

1. Ziegler M., Danay E., Heene M., Asendorpf J., Bühner M. Openness, fluid intelligence, and crystallized intelligence: Toward an integrative model. *Journal of Research in Personality*. 2012. Vol. 46(2). PP. 173–183.
2. Мерзляк А. Г., Полонський В. Б., М. С. Якір. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з математики : 9 клас. Харків : Гімназія, 2021. 160 с.

Кірстя О. М.,

вчитель математики, вчитель вищої категорії,

КЗШ І–ІІІ ступенів № 65,

м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

У статті обґрунтована необхідність формування математичної компетентності здобувачів освіти, розкрито сутність понять «математична компетентність», «інтерактивні методи навчання», розкрито особливості формування математичної компетентності учнів 5-6 класів засобом використання інтерактивних методів навчання та подана їх характеристика.

Ключові слова: ключова компетентність, предметна компетентність, математична компетентність, методи навчання, інтерактивні методи навчання.

The article substantiates the need for the formation of mathematical competence of students, defines the concepts of «mathematical competence», «interactive teaching methods», reveals the peculiarities of the formation of mathematical competence of students in grades 5-6 by using interactive teaching methods and presents their characteristics.

Key words: key competence, subject competence, mathematical competence, teaching methods, interactive teaching methods.

Концепція Нової української школи – важливий документ, що визначає державну політику у сфері реформування середньої освіти до 2029 року з урахуванням досвіду провідних країн світу і передбачає навчання учнів на засадах компетентнісного підходу, яке націлене на покращення рівня освіти та кращу адаптацію учнів у соціумі.

На сьогодні гостро стоїть питання про підвищення якості шкільної математичної освіти, котра відповідала б новим тенденціям розвитку суспільства і світовим тенденціям.

Сьогодні вимагає від школи формування ключових та предметних компетентностей учнів, велика увага приділяється формуванню математичної компетентності школярів.

У Концепції Нової української школи серед десяти ключових компетентностей визначено математичну компетентність, що передбачає «культуру логічного і алгоритмічного мислення, уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності, здатність до розуміння і використання простих математичних моделей, уміння будувати такі моделі для вирішення проблем» [4, с. 11], а також формуванню предметних компетентностей.

Важливі аспекти формування математичної компетентності фахівців різного профілю були досліджені у працях Л. Кудрявцева, О. Петрова, Н. Хотиревої, а учнів загальноосвітніх шкіл – у наукових доробках М. Голованя, І. Зіненка, С. Ракова та інших науковців.

Новий Державний стандарт, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року за № 898, який визначає вимоги

до обов'язкових результатів навчання учнів на базі базової середньої освіти і орієнтований на здобуття учнями не лише знань, а формування предметних компетентностей.

Відповідно до Концепції Нової Української школи вчитель математики має ретельну увагу приділяти формуванню десяти ключових компетентностей, серед яких зазначена і математична компетентність, що передбачає «культуру логічного і алгоритмічного мислення, уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності, здатність до розуміння і використання простих математичних моделей, уміння будувати такі моделі для вирішення проблем» [4, с. 11], а також формуванню предметних компетентностей.

Мета статті – розкрити особливості формування математичної компетентності учнів 5-6 класів засобом використання інтерактивних методів навчання.

Державний стандарт базової середньої освіти [2], затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року за № 898 визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на базі базової середньої освіти і орієнтований на здобуття учнями не лише знань, а формування ключових компетентностей і предметних компетентностей.

У Державному стандарті зазначено, що ключових компетентностей належить математична компетентність, що передбачає здатність розвивати і застосовувати математичні знання та методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті; моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичного апарату;

усвідомлення ролі математичних знань і вмінь в особистому та суспільному житті людини» [2].

Поділяючи точку зору М. Голованя, вважаємо, що «математична компетентність – це інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі математичні та загальнонавчальні знання, уміння, навички, досвід математичної та загальнонавчальної діяльності, особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях і потребують використання математичних методів розв'язання, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності.

Математична компетентність виявляється у розумінні учнем ролі математики у пізнанні дійсності; володінні математичною термінологією, умінні логічно розмірковувати, обґрунтовувати свої дії; умінні користуватися знаковою та графічно поданою інформацією; здатності розв'язувати математичні задачі, умінні оцінити доцільність використання математичних методів для розв'язання практичної задачі; умінні формулювати математичні моделі практичних задач, розв'язувати їх математичними методами та інтерпретувати результати; здійснювати аналіз та оцінку отриманих результатів» [1, с. 38].

Система освіти України орієнтована на кінцевий якісний освітній продукт і потребує перегляду застарілих, традиційних методів і прийомів навчання та використання сучасних інноваційних методів навчання.

На доцільність використання інтерактивних методів навчання вказують у своїх наукових доробках вчені: Т. Гальцева, Т. Герега, О. Коструб, Л. Пироженко, О. Пометун, Н. Софій, Г. Сазоненко, О. Удовенко, В. Федорчук, В. Кузьменко та ін.

Належну увагу використанню інноваційних методів навчання у процесі вивчення математики приділяють у наукових працях вчені-методисти: Л. Ампілогова, Ж. Бранопольська, В. Ковінчук, І. Лов'янова, Л. Новицька, Т. Паламар та ін.

О. Пометун, Л. Пироженко зазначають, що «інтерактивні методи навчання – це такі методи навчання, які відповідають таким вимогам: формують в учнів потребу в нових знаннях; спрямовують навчання на зв'язок із життям; спрямовують мислення на рішення загальних і часткових пізнавальних завдань з метою творчої переробки навчальної інформації; забезпечують діяльність по співвідношенню часткових відомостей з основними ідеями; сприяють озброєнню учнів міцними знаннями і навичками, а також умінням переносити їх в нові умови; сприяють оволодінню навчальними уміннями; створюють максимальні умови для активної

навчально-пізнавальної діяльності кожного учня» [5, с. 17].

«Інтерактивні методи навчання – це способи організації пізнавальної діяльності школярів, які забезпечують оволодіння знаннями, формують певні навички практичної діяльності, у ході яких здійснюється діалогова взаємодія вчителя й учнів, учнів з учнями. Інтерактивні методи забезпечують співнавчання (колективне, кооперативне, навчання у співпраці), в якому і вчитель і учні є суб'єктами, де вчитель виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи учнів, що якнайбільше відповідає особистісно-зорієнтованому підходу до навчання» [5, с. 7].

О. Пометун, Л. Пироженко вважають інтерактивне навчання «моделлю, що передбачає сукупність часткових технологій, до яких належать інтерактивна технологія кооперативного навчання, технологія колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технологія опрацювання дискусійних питань» [5, с. 11].

Інтерактивна технологія кооперативного навчання передбачає впровадження таких інтерактивних методів, як: «робота в парах» («один проти одного», «один – вдвох – всі разом», «думати, працювати в парі, обмінятися думками»), «ротаційні (змінювані) трійки», «два – чотири – всі разом», «карусель», «робота в малих групах», «синтез думок», «спільний проект», «коло ідей» (раунд робін, кругова система), «акваріум».

Технологія колективно-групового навчання передбачає одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу і здійснюється через впровадження таких інтерактивних методів, як: «обговорення проблеми в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», «навчаючи – учусь» («кожен учить кожного», «броунівський рух»), «ажурна пилка» («мозаїка», «джиг – со»), аналіз ситуації (case – метод), «вирішення проблем», «дерево рішень».

Технології ситуативного моделювання, що передбачає модель навчання у грі, тобто побудову навчального процесу за допомогою включення учня у гру (передусім ігрове моделювання явищ, що вивчаються).

Технології ситуативного моделювання передбачає розігрування ситуації за ролями та впровадження таких інтерактивних методів, як: «рольова гра», «програвання сценки», «драматизація».

Технологія опрацювання дискусійних питань використовує дискусію як важливий засіб пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання.

За визначенням науковців, дискусія – це широке публічне обговорення якогось спірного питання. Вона значною мірою сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

Технології опрацювання дискусійних питань передбачає впровадження таких інтерактивних методів, як: «займи позицію», «дискусія», «дискусія у стилі телевізійного ток-шоу», «дебати».

І. Лов'янова зазначає, що «математична підготовка має орієнтуватись на розкриття зв'язків математики з оточуючим світом, а математичні вміння та навички мають знаходити безпосереднє застосування в практичній та науковій діяльності. На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства математична підготовка випускників школи не може відбуватися осторонь тих процесів, які є визначальними у науці та суспільстві» [3, с. 109].

Вчена стверджує, що «інтерактивне навчання і використання інформаційних технологій навчання у освітньому процесі є перспективними напрямками з точки зору розвитку особистості випускника школи, здатного до діалогу, самостійного прийняття рішень, тощо» [3, с. 109].

Як приклад хочу навести кейс «Квітковий годинник, м. Кривий Ріг», який запропонований учням 6 класу до розв'язування.

Криворізький квітковий годинник – споруда незвичайної архітектури і краси з діаметром циферблату 22 метри та довжиною хвилинної стрілки – 12 метрів. Це найбільший квітковий годинник в світі. Циферблат годинника представляє собою бетонне коло, яке складається з 12 секторів висаджених 22 тисяч квітів шести видів. Хід стрілки забезпечує часовий механізм, розташований під спорудою. У денний час кожна година супроводжується мелодійним дзвоном, а вночі годинник підсвічується.

Задача.

1. Який шлях пройде кінець кожної зі стрілок протягом доби? (Прийняти $\pi \approx 3.14$, відповідь округлити до сотих).

2. Яка довжина дуги сектора, яка займає:

а) $1/12$ круга, б) $1/6$ круга, в) $1/3$ круга, г) $1/2$ круга, д) $3/5$ круга, е) $11/36$?

3. Яку площу займає одна квітка на годиннику?

4. Яка кількість води потрібна для підтримання квітів в належному стані (при нормі 10 л на 1 м^2 площі посадки квітів)?

Якою кількістю води необхідно забезпечити квіти на один сезон цвітіння (вважати сезоном 6 місяців при нормі поливу один раз на тиждень)? Відповідь записати в м^3 .

При використанні в освітньому процесі інтерактивних методів навчання як засобу

формування математичної компетентності учнів необхідно дотримуватися наступних методичних рекомендацій:

1. Необхідно звертати увагу на підготовку приміщення до роботи, продумати, як розставити стільці і столи, щоб усі все бачили, вільно спілкувалися, легко, за необхідності, переміщались.

2. Підготувати необхідне обладнання для проведення уроку.

3. Потрібно забезпечити психологічну підготовку здобувачів освіти. Деякі учні можуть бути скуті, невпевнені в собі, тому корисно перед початком уроку зробити розминку, заохочувати учнів до активної участі в роботі, створювати умови психологічного комфорту, доброзичливості, можливості для творчого самовираження і самореалізації.

4. Слід пам'ятати, що кількість учнів і якість інтерактивної діяльності можуть опинитися в прямій залежності. Як правило, у роботі можуть брати участь не більше 30 учнів. Тільки за цієї умови можлива продуктивна робота в малих групах. Дуже важливо, щоб кожен учень був почутий і кожна група мала змогу представити свої результати.

5. У роботі повинні бути задіяні всі учасники освітнього процесу.

6. Потрібно поставитися з увагою до питань процедури проведення і регламенту.

Це питання необхідно обговорити на початку уроку і намагатися не порушувати його.

7. Необхідно уважно поставитися до створювання пар і малих груп. Їх можна створювати на основі добровільності та за бажанням учасників чи випадкового вибору.

8. Обов'язково підбивати підсумки, відмічати позитивні зміни в учнях, стимулювати їх на подальшу роботу.

Таким чином, інтерактивні методи навчання – це методи, спрямовані на оновлення, модернізацію, трансформацію навчального процесу відповідно до вимог часу.

Впровадження інтерактивних методів навчання сприяє формуванню математичної компетентності здобувачів освіти, забезпечує співнавчання, взаємонавчання.

Під час інтерактивного навчання здобувачів освіти вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Література

1. Головань М. С. Математична компетентність: сутність та структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету*. 2014. № 1. С. 35–39.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
3. Лов'янова І. В. Проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання в процесі математичної освіти старшокласників. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. Вип. 33. С. 108–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2012_33_23.
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи (Рішення колегії МОН України № 10 від 27.10.2016). URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=1129>.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Київ: «А.С.К.», 2005. 192 с.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРА ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

У статті розкрита сутність поняття «комп'ютер як засіб навчання», а також виявленні особливості використання комп'ютера як засобу навчання у процесі вивчення біології.

Ключові слова: комп'ютер, засіб навчання, комп'ютер як засіб навчання, вивчення біології.

The article defines the concept of «computer as a learning tool» and identifies the peculiarities of using a computer as an effective means of learning in the process of studying biology.

Key words: computer, learning tool, computer as a learning tool, studying biology.

Перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства зумовлює необхідність широкого використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Головною метою інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів є підготовка підростаючого покоління до повноцінної плідної життєдіяльності в умовах інформаційно-технологічного суспільства, підвищення якості, доступності та ефективності освіти.

Інформатизація педагогічного процесу загальноосвітньої школи насамперед передбачає широке впровадження у процес викладання навчальних дисциплін нових інформаційних технологій.

«Нові інформаційні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютерів та комп'ютерних комунікацій» [2, с. 170].

Відомо, що підвищення ефективності процесу навчання багато в чому залежить від двох складових: методів навчання, що розвивають пізнавальну активність учнів та підвищують інтенсивність процесу навчання, а також засобів навчання, які дають можливість використовувати ці методи у повному обсязі.

«Використання комп'ютера як засобу навчання на уроках біології значно урізноманітнює форми навчальної діяльності, піднімає науковість на якісно новий рівень, підтримує зацікавленість учнів до роботи протягом усього уроку» [1, с. 11].

Використання моделей, імітаційних ситуацій, завдань-репетиторів полегшує формування компетенцій та компетентностей здобувачів освіти. Усе це сприяє більш глибокому та свідомому засвоєнню школярами навчального матеріалу.

Значний внесок у теорію і практику використання комп'ютерних інформаційних технологій у навчальному процесі зробили науковці: В. Беспалько, Я. Ваграменко, А. Єршов,

А. Єрилов, В. Извозчиков, М. Жалдак, Г. Клейман, І. Роберт, Ю. Машбиць та ін.

Дослідження вчених переконують, що одним із важливих чинників інтенсифікації освітнього процесу є використання сучасних технічних засобів, передусім комп'ютера, що дозволяє учням співпрацювати з носієм інформації, здійснюючи вибір матеріалу, темп подання та компонування його, тобто бути активними учасниками освітнього процесу, що в свою чергу позитивно відображається на результатах навчальної діяльності школярів, сприяє високому рівню засвоєння ними знань.

Мета статті – розкрити особливості використання комп'ютера як засобу навчання у процесі вивчення біології.

На підставі вивчення та аналізу наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що використання комп'ютера в освітньому процесі відбувається за багатьма напрямками: як засіб індивідуалізації навчання; як джерело інформації; як засіб оцінювання, обліку та реєстрації знань; як засіб творчої діяльності учня.

Ефективність навчання з використанням комп'ютерів пояснюється значним унаочненням програмного матеріалу, що дозволяє краще здобувачам освіти зрозуміти та засвоїти абстрактні поняття, сформувати практичні вміння та навички.

Сучасне програмне забезпечення комп'ютерів дає змогу учням працювати творчо, а саме: текстовий редактор замінює друкарську машинку, маючи значно більше функцій (вибір шрифту, його розміру, кольору, розміщення друкованого тексту, корекція написаного, заміна блоків тексту); графічний редактор сприяє розвитку художніх навичок, допомагає в кресленні, проектуванні; музичний редактор дає змогу, при необхідності, готувати музичний супровід.

Бази знань містять певний обсяг інформації з конкретної теми, структурованої так, що у кожному її елементі є посилання на інші логічно пов'язані з ним елементи, що дає змогу здобувачу

освіти отримувати інформацію у потрібній їй послідовності.

З метою з'ясування особливостей використання комп'ютеру як засобу підвищення якості знань учнів в практиці роботи сучасної школи, виявлення ставлення вчителів та учнів до використання комп'ютеру у процесі вивчення біології ми провели анкетування, спостереження та бесіди.

Результати анкетування вчителів біології дають підстави стверджувати, що 88,0 % від опитаних вчителів намагаються використовувати комп'ютер під час організації освітнього процесу з біології.

На їх думку, комп'ютер є багатофункціональною машиною, гарним засобом навчання, за допомогою якого вони здійснюють пояснення нового матеріалу, створюють тестові завдання, які використовують з метою об'єктивного оцінювання навчальних досягнень учнів.

На думку вчителів, саме використання комп'ютера як засобу навчання в процесі вивчення біології сприяє підвищенню пізнавального інтересу учнів до вивчення шкільної навчальної дисципліни, допомагає учням краще уявити ті біологічні процеси, які вивчаються, сприяє свідомому засвоєнню навчального матеріалу з предмета, розвитку їх самостійності та активності, формуванню компетенцій і компетентностей учнів.

Крім того, 63,0 % від опитаних вчителів, зазначили, що вони використовують комп'ютер з метою об'єктивного оцінювання навчальних досягнень учнів та здійснення контролю в процесі оволодіння учнями навчальним матеріалом з теми, що вивчається.

Більшість вчителів зазначає, що комп'ютер допомагає учням не просто пізнати істину, а й осмислити, усвідомити те, що вивчається на уроці.

На їх думку, комп'ютер – потужний, багатофункціональний засіб навчання, що породжує у душі школяра спалах позитивних емоцій, а також бажання ретельно працювати над вивченням програмного матеріалу та можливістю отримати додаткові знання з теми, що вивчається.

Педагоги (91 % від опитаних) стверджують, що на сучасному етапі розвитку шкільної освіти проблема застосування комп'ютеру на уроках біології набуває дуже великого значення, оскільки застосовуючи на уроках біології комп'ютер, вчитель може

демонструвати учням мікросвіт клітини, ріст і розвиток організмів, еволюцію живих систем, розвиток життя на Землі.

Тобто за короткий час демонструвати процеси, які проходять впродовж місяців, років і навіть століть; знайомити з явищами, що потребують звукового відображення (звуки у природі, голоси птахів, голоси тварин); проводити лабораторні роботи.

Все це, на думку педагогів-практиків, дозволяє вивести сучасний урок на якісно новий рівень, дозволяє підвищити статус вчителя, розширювати можливості ілюстративного супроводу уроку, використовувати різні форми навчання та види діяльності в межах одного уроку, ефективно організовувати контроль за рівнем навчальних досягнень учнів, полегшувати роботу учнів під час підготовки доповідей, виконання творчих робіт, проєктів.

З метою вивчення ставлення учнів до використання комп'ютеру у процесі вивчення біології було проведено анкетування серед здобувачів освіти.

Учні, 92,0 % від опитаних, зазначили, що їм подобається вивчати навчальні предмети за допомогою комп'ютера, оскільки таке навчання сприяє більш повному формуванню уявлень про ті чи інші процеси, що вивчаються.

Використання в освітньому процесі комп'ютера дозволяє учням співпрацювати з носієм інформації, здійснюючи вибір матеріалу, темп подання та компонування його, тобто бути при цьому активними учасниками освітнього процесу, що в свою чергу позитивно відображається на результатах навчальної діяльності здобувачів освіти, сприяє формуванню компетенцій і компетентностей.

Але разом з тим, учні відмітили, що хоча комп'ютер є гарним засобом навчання, він не може в повній мірі замінити діяльність вчителя, оскільки лише педагог може враховувати індивідуальні та вікові особливості учнів, емоційні стани здобувачів освіти та знайти правильний підхід у навчальному спілкуванні.

Подальшого дослідження потребує вивчення педагогічних умов використання комп'ютера як засобу навчання в процесі вивчення біології.

Література

1. Неведомська Є. Комп'ютерні технології під час навчання біології. *Біологія і хімія в школі*. 2017. № 4. С. 10–14.
2. *Освітні технології* / за ред. : О. М. Пехоти. Київ : «А.С.К.» 2001. С. 163–180.

Кочерга Є. В.,

канд. пед. наук,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР,

м. Дніпро

ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкрито основи моделювання процесу формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкових класів під час їх професійної підготовки.

Ключові слова: вчитель початкових класів, здоров'язбережувальна компетентність, моделювання, професійний стандарт вчителя.

Basics of modeling the formation process of the future primary school teachers' health saving competencies are revealed in the article.

Key words: primary school teacher, health saving competence, modeling, professional standard of a teacher.

Початкова освіта є тим фундаментом, на якому складається весь подальший фізичний, розумовий та духовний розвиток дитини. Тому не викликає сумнівів актуальність проблеми формування професійних компетентностей майбутніх вчителів початкових класів. Однією з професійних компетентностей, якими повинен володіти вчитель закладу загальної середньої освіти є здоров'язбережувальна компетентність (ЗЗК). Про це зазначено у Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затверджені наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2736 [3].

Питання формування ЗЗК вчителів розкривалися у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників. Проте, зважаючи на те, що Професійний стандарт вчителя, який визначає зміст ЗЗК, було затверджено у 2020 р., наразі необхідно обґрунтовувати нові підходи до моделювання процесу формування ЗЗК майбутніх вчителів початкової школи в процесі їх професійної підготовки.

Метою статті є визначення основ моделювання процесу формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкових класів в умовах їх професійної підготовки.

Здоров'язбережувальна компетентність вчителя передбачає здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу; здатність здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни; здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя; здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності; здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу [3].

Науковці зазначають, що дослідження педагогічних явищ (об'єктів і процесів) відбувається не безпосередньо, а через моделювання і в процесі моделювання, що дозволяє виокремлювати з сукупності характеристик педагогічного явища поодинокі характеристики і досліджувати їх із застосуванням відомих чи спеціально розроблених методик [2]. Модель

виконує декілька функцій: вона чітко визначає компоненти, які становлять систему; схематично та реально відображає зв'язки між компонентами, до того ж зв'язки всередині модельованого об'єкта можна порівняти зі зв'язками всередині моделі; є інструментом для порівняльного вивчення різних ознак явища, процесу [4]. Отже, для дослідження процесу формування ЗЗК майбутніх вчителів початкових класів вважаємо за необхідне розробити відповідну модель.

Модель розвитку ЗЗК майбутніх вчителів початкових класів має охоплювати систему компонентів, які несуть об'єктивну і достатню повну інформацію про мету, зміст, характер і результат діяльності майбутніх учителів; складники процесу розвитку компетентностей; науково-методичне забезпечення процесу підготовки та педагогічні умови його ефективності, утворюючи ідеальну, описову, прогностичну модель. Важливими елементами моделі є педагогічні умови розвитку ЗЗК, під якими ми розуміємо сукупність ресурсного потенціалу форм, методів, засобів та змісту освіти, які впливають на якість освітнього процесу й утворюють оптимальне освітнє середовище для засвоєння майбутніми вчителями знань і умінь здоров'язбережувальної діяльності на основі мотиваційно-ціннісного ставлення до здоров'я та в кінцевому результаті підвищують рівень сформованості ЗЗК вчителів [1].

При розробленні моделі розвитку ЗЗК необхідно керуватися відповідними принципами: адекватності, системності, поетапності. Принцип адекватності забезпечувався врахуванням комплексу зовнішніх (вимоги до особистості майбутнього вчителя, що зафіксовані у нормативних документах змісту освіти, та відповідність їх соціальному замовленню) і внутрішніх (змістове наповнення дисциплін, матеріально-технічне забезпечення, форми, методи та засоби навчання тощо) факторів освітнього процесу. Принцип системності реалізовувався ґрунтовним описом елементів спроектованої моделі, відображенням проєктних дій відповідно до заданих умов щодо кожного елемента моделі, які враховують встановлені між ними взаємозв'язки і взаємозалежності. Принцип поетапності забезпечував логічність внутрішньої структури моделі, що ґрунтувалася на дотриманні побудованого алгоритму дій щодо кожного етапу для забезпечення високої результативності навчання [5]. Окрім загальнонаукових принципів

необхідно дотримуватися специфічних принципів – здоров'язбереження, інноваційної ролі педагога та ін.

Здоров'язбережувальна компетентність є однією із професійних компетентностей вчителя. Її формування має відбуватися під час професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. Для цього необхідно теоретично обґрунтувати і розробити відповідну модель та практично

перевірити її ефективність. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та перевірці ефективності моделі формування професійних компетентностей майбутніх вчителів початкових класів, у тому числі формування здоров'язбережувальної компетентності, а також у вдосконаленні змісту навчальних дисциплін, які передбачені освітньо-професійною програмою підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Література

1. Кочерга Є., Скиба Ю. Реалізація педагогічних умов розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в системі післядипломної освіти. *Вісник післядипломної освіти*. Зб. наук. праць. 2020. Вип. 11(40). С. 170–182. 2. Лодатко Є. О. Моделювання в педагогіці : точки відліку. *Педагогічна наука : історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. Вип. 1. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/. 3. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2736. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>). 4. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*. 2012. № 12. С. 39–43. 5. Шроль Т. С. Формування ІКТ-компетентності майбутніх учителів математики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ. 2018. 354 с.

Лакишинська З. В.,

вчитель початкових класів, вчитель–методист,
загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 72,
м. Кривий Ріг

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЛЕПБУК»

У статті розкрито сутність понять «активність», «пізнавальна активність», «технологія лепбук», висвітлено доцільність використання технології «лепбук» як засобу розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

Ключові слова: активність, пізнавальна активність, технології навчання, технологія «лепбук».

The article reveals the concepts of «activity», «cognitive activity», «lapbook technology», highlights the expediency of using lapbook technology as a means of developing the cognitive activity of younger schoolchildren.

Key words: activity, cognitive activity, learning technologies, lapbook technology.

В умовах сьогодення актуальною є проблема підвищення пізнавальної активності учнів, яка предметом дослідження науковців: А. Алексюка, Л. Аристової, Ю. Бабанського, Л. Виготського, В. Давидова, Т. Дубич, О. Леонтьєва, В. Лозової, М. Махмутова, І. Харламова, Т. Шамової, Г. Щукиної та інших.

У Вікісловнику активність тлумачиться як енергійна діяльність; діяльна участь у чому-небудь. Активність – виявлене учнями ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, яке характеризується прагненням досягнути поставленої мети в межах заданого часу [2, с. 207].

Пізнавальна активність – це активне сприйняття школярами навчального матеріалу, усвідомлення та запам'ятовування його, творче використання одержаних знань на практиці, а також стимулювання, приведення у діяльнісний стан інтелектуальних, моральних та фізичних сил учнів для досягнення конкретної мети через застосування педагогом спеціальних методичних засобів.

Пізнавальна активність забезпечує активну й самостійну теоретичну й практичну діяльність учнів у всіх ланках навчального процесу [1, с. 17]. Критеріями пізнавальної активності учнів є: ставлення учня до навчання, що виявляється в інтересі до змісту засвоюваних знань і самого процесу діяльності; прагнення проникнути в сутність явищ і їхніх взаємозв'язків, а також опанувати способами діяльності; мобілізація морально-вольових зусиль учнів на досягнення мети діяльності.

Одним із актуальних завдань сучасної освіти є запровадження сучасних технологій навчання задля підвищення пізнавальної активності учнів. Ефективною серед різноманітних технологій навчання є технологія «лепбук», яка виникла у 80-х роках минулого століття, у США завдяки Діні Зайк, котра щоб полегшити дітям запам'ятовування інформації запропонувала використовувати складені різними способами аркуші паперу. Працюючи над виготовленням і наповненням «мінікнижок», учні

швидко й ґрунтовно запам'ятовували матеріал. Узагальнюючи досвід Діни Зайк, американська письменниця Теммі Дабі ввела термін «lapbook» (англ. lap – коліно, book – книга) і запропонувала зібрати всі «мінікнижки» в одну папку зручного формату, цікаво та яскраво оформлену. Виходила тематична книга, яка поміщалася в дитини на колінах.

Лепбук – книжка чи папка всіх можливих форм, на будь-яку тему, всередині оформлена різноманітними кишеньками, віконцями, конвертами, чистими аркушами для приміток, елементами, які висуваються й крутяться.

Для дитини лепбук – це передусім іграшка, яку вона придумує, виготовляє сама і до якої можна повертатися час від часу, пригадуючи пройдений матеріал. Крім цього, лепбук корисний дітям, які краще сприймають інформацію через візуальні й тактильні відчуття.

Для вчителів ця технологія є видом спільної діяльності з учнями, що дає можливість залучити учнів до навчального процесу цікавим і творчим способом, який навчить їх збирати, аналізувати, сортувати інформацію. У кінцевому підсумку це дає змогу узагальнити й закріпити знання з певної теми, проаналізувати зміст книги, провести дослідницьку роботу тощо. Ця технологія може бути застосована як для індивідуальної, так і для групової роботи. Технологія «лепбук» сприяє розкриттю кожним учнем нових умінь і можливостей, набуттю необхідних навичок і компетенцій.

Лепбук допомагає учням навчитися ставити перед собою конкретну мету і завдання, знаходити способи їх виконання, сприяє розвитку вмінь досліджувати, узагальнювати й систематизувати інформацію, розвитку самостійності суджень, привчає працювати в колективі.

Лепбуки можуть бути різних видів: навчальні, ігрові, вітальні, автобіографічні. Практичними для учнів початкової школи будуть мінітеки і мінікнижки. Щоб створити тематичну папку, досить запастися фантазією і звичайним канцелярським приладдям: картон-основа (картонна папка або аркуш щільного паперу формату А3); папір (білий, кольоровий, папір для скрапбукінгу з різними кольорами й текстурою); ручки, олівці, фломастери, фарби; звичайні та фігурні ножиці; клей і/або скотч; степлер.

Можна виокремити декілька етапів роботи з лепбуком. Перший етап передбачає дослідження проблематики та формулювання теми, яка може бути як загальною, так і конкретизованою, проте водночас доступною та цікавою.

Наступний етап передбачає створення плану, причому кількість пунктів має бути достатньою для розкриття теми і залежати від її характеру та індивідуальних особливостей учнів.

Третій етап – створення основи лепбука, тобто його макета, який може бути у формі книжки-гармошки, фігурної папки, папки формату А3 або

А4, книжки з двома або кількома розворотами.

Четвертий етап роботи з лепбуком полягає у його наповненні. До кожної частини добирається певний тип мінікнижки, за допомогою якого можна найбільш вдало подати інформацію. Це може бути книга-вкладка, книга-віяло, книга з розчиненими дверцятами тощо. Окрім мінікниг можна використовувати кишеньки, віконця, у які вкладаються ігри, кросворди, малюнки, предмети тощо.

Останній етап передбачає збір інформації і теоретичного матеріалу, але окрім цього виду роботи учні також виконують творчі завдання: складають вірші, кросворди, створюють схеми, мапи, малюнки.

Виготовлення лепбука передбачає малювання макету, визначення, якої форми він буде, скільки розворотів матиме, яка форма і місце усіх вкладених матеріалів: мінікниг, конвертиків, віконечок.

За основу можна взяти картонний листок А3, зігнути навпіл. Можна взяти картонну папку, розрізати її на дві половини А4, з'єднати скотчем з лицьового та зворотного боків. З'єднані таким способом частини легко згинаються і витримують тривале використання. Складніші лепбуки можуть бути із додатковими вкладками, які відкриваються догори й донизу.

Групі учнів можна запропонувати певну тему. У процесі вивчення й дослідження обраної теми учні мають шукати інформацію, добирати матеріал для наповнення папки. Вчитель пропонує творчі завдання: скласти вірш, мініповідання, кросворд, загадки, створити малюнок, мапу, схему.

Виходячи з особистих зацікавлень, учні можуть самостійно обирати тему, досліджувати її та креативно реалізувати. Наведемо орієнтовний зміст лепбука «Математична знахідка», «Навички швидкого читання», «Здорове харчування».

Орієнтовний зміст лепбука «Математична знахідка»:

Дидактична гра «Знайди закономірність».

Мініпапка із логічними завданнями.

Кишенька з загадками на математичну тему.

Конверт із пазлами у вигляді геометричних фігур для складання малюнків.

Кишенька з розмальовками, де кожна цифра відповідає певному кольору.

Загадки, вірші про геометричні фігури.

Орієнтовний зміст лепбука «Навички швидкого читання»:

Робота зі звуками. Гра «З яких звуків складається слово?»

Читання складів. Гра «Біг східцями», «Складові пірамідки».

Конверт із чистомовками, скоромовками, лічилками.

Гра «Веселі рими».

Кишенька з набором слів для складання

мінітвору.

Добірка ілюстрацій-розмальовок «Веселі звуки».

Орієнтовний зміст лепбука «Здорове харчування»:

Набір малюнків з продуктами харчування.

Гра «Корисне-некорисне».

Смачні загадки з бабусиною грядки.

Кишенька «Народна мудрість про здорову їжу».

Мінітабличка «Корисні вітаміни».

Правила здорового харчування.

Таким чином, використання технології «лепбук» у початковій школі сприяє розвитку критичного мислення, пізнавальної активності учнів, співпраці в команді, здатності до прийняття рішень, забезпечує комфортність, емоційну задоволеність учнів, запобігає втомі школярів, сприяє формуванню самостійної, ініціативної, вдумливої особистості.

Література

1. Дубіч Т. А. Ігрові технології навчання на уроках у початковій школі. Тернопіль–Харків: Вид-во «Ранок», 2010. 128 с.
2. Нова українська школа: poradnik vohovatelyu hrupy prodovzhenoho dnia u zakladaх загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. / за ред.: Г. І. Дмитрів та ін. Львів: Світ, 2019. 224 с.

Лучшева Н. В.,

вихователь вищої категорії,

Криворізька гімназія № 56,

м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПОЗАКЛАСНИЙ ЧАС

У статті розкрито сутність понять «здоров'я», «спосіб життя», «здоровий спосіб життя» та особливості формування у школярів здорового способу життя у позаурочний час. Автором наведено форми та орієнтовну тематику виховних заходів, спрямованих на формування у школярів здорового способу життя у позаурочний час.

Ключові слова: здоров'я, спосіб життя, здоровий спосіб життя, школярі, позаурочний час.

The article provides defines the concept of «health», «lifestyle», «healthy lifestyle» and peculiarities of formation of schoolchildren's healthy lifestyle skills in extracurricular time. The author also presents the forms and approximate topics of educational activities aimed at forming a healthy lifestyle of schoolchildren in extracurricular time.

Key words: health, lifestyle, healthy lifestyle, schoolchildren, extracurricular time.

Життєві пріоритети особистості формуються в школі, і від того, якими вони будуть, залежить майбутнє дитини і країни в цілому. Серед пріоритетних напрямів, визначених Національною доктриною розвитку освіти, є «пропаганда здорового способу життя, стимулювання у молоді прагнення до здорового способу життя».

Завданням кожного навчального закладу є забезпечення здорового способу життя всього шкільного колективу завдяки створенню безпечного середовища, яке б сприяло зміцненню здоров'я всіх його членів.

Криворізька гімназія № 56 – це навчально-виховний заклад для дітей, метою діяльності якого є відновлення, збереження та зміцнення здоров'я учнів, формування особистості з високим рівнем загальної культури, духовності, моралі, створення оптимальних умов для всебічного повноцінного розвитку школярів та їх життєвого і професійного самовизначення.

Саме в молоді роки відбувається сприйняття певних норм та зразків поведінки, накопичення відповідних знань та вмінь, усвідомлення потреб та

мотивів, визначення ціннісних орієнтацій, інтересів та уявлень.

У другій половині дня учні нашого навчального закладу залишаються в школі, вся відповідальність за стан їх здоров'я лягає на педагогів-вихователів, які з ними працюють. Саме в позаурочний час педагоги-вихователі мають можливість здійснювати формування навичок здорового способу життя.

Мета статті – розкрити особливості формування у школярів здорового способу життя у позаурочний час.

Перш ніж обґрунтувати сутність поняття «здоровий спосіб життя» розкриємо сутність поняття «здоров'я», «спосіб життя», які певною мірою взаємопов'язані.

Світова наука розробила цілісний погляд на здоров'я як феномен, що інтегрує принаймні чотири його сфери або складові – фізичну, психічну (розумову), соціальну (суспільну) і духовну. Всі ці складові невід'ємні одна від одної, вони тісно взаємопов'язані і саме разом, у сукупності, визначають стан здоров'я людини. Для зручності вивчення, полегшення методології дослідження феномена здоров'я наука диференціює поняття

фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я.

До сфери фізичного здоров'я включають такі чинники, як індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, перебігу фізіологічних функцій організму в різних умовах спокою, руху, довкілля, генетичної спадщини, рівня фізичного розвитку органів і систем організму.

До сфери психічного здоров'я відносять індивідуальні особливості психічних процесів і властивостей людини, наприклад збудженість, емоційність, чутливість. Психічне життя індивіда складається з потреб, інтересів, мотивів, стимулів, установок, цілей, уявлень, почуттів тощо. Психічне здоров'я пов'язано з особливостями мислення, характеру, здібностей. Всі ці складові і чинники обумовлюють особливості індивідуальних реакцій на однакові життєві ситуації, вірогідність стресів, афектів.

Духовне здоров'я залежить від духовного світу особистості, зокрема складових духовної культури людства – освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики. Свідомість людини, її ментальність, життєва самоідентифікація, ставлення до сенсу життя, оцінка реалізації власних здібностей і можливостей у контексті власних ідеалів і світогляду – все це обумовлює стан духовного здоров'я індивіда.

Соціальне здоров'я пов'язано з економічними чинниками, стосунками індивіда із структурними одиницями соціуму – сім'єю, організаціями, з якими створюються соціальні зв'язки, праця, відпочинок, побут, соціальний захист, охорона здоров'я, безпека існування тощо.

Зрозуміло, що у реальному житті всі чотири складових – соціальна, духовна, фізичні та психічна діють одночасно і їх інтегрований вплив визначає стан здоров'я людини як цілісного складного феномена.

На сьогодні в системі національного виховання зростає потреба пошуку нових підходів до збереження здоров'я дітей, створення системи роботи з формування в школярів здорового способу життя та розвитку ціннісного ставлення до себе. С. Омельченко та О. Савченко здоровий спосіб життя визначають як діяльність, що спрямована на зміцнення фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я [5; 6].

Здоровий спосіб життя, на їх думку, є елементом культури, що як субстанція сутності людини є системою, яка розвивається, і в цьому контексті здоровий спосіб життя повинен розглядатись як рухлива, динамічна, заснована на ціннісних орієнтаціях особистості, програма проєктивного і цілепокладального характеру, призначення якої полягає у профілактиці захворювань, розвитку й збереженні здоров'я, підвищенні якості життя та його пролонгації.

На підставі аналізу наукових доробок науковців (М. Амосов, І. Брехман, В. Заціорський, М. Віленський, П. Віноградов, Г. Малахов, І. Мурахов, Н. Семенова) можна дійти висновку, що структурну основу здорового способу життя складають щонайменше п'ять факторів: активний руховий режим, раціональний режим харчування, оптимальна реакція на подразники зовнішнього світу, характер дихання, загартовування.

У філософському розумінні спосіб життя – це синтетична характеристика сукупності типових видів життєдіяльності людей (індивідів та соціальних утворень) у поєднанні життя суспільства.

Здоровий спосіб життя – це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя – праці, відпочинку, побуту.

О. Ващенко та С. Свириденко під здоровим способом життя розуміють реалізацію комплексу єдиної науково-обґрунтованої медико-біологічної і соціально-психолого-педагогічної системи профілактичних заходів, в якій важливе значення мають: а) активне фізичне виховання; б) належне сполучення праці й відпочинку; в) розвиток усталеності до психоемоційних перенавантажень; г) подолання труднощів, пов'язаних зі складними екологічними умовами мешкання; д) усунення гіпокінезії [2, с. 3].

Визначаючи структуру здорового способу життя учнів, Ю. Можарський та І. Чорнобай вказують, що здоровий спосіб життя відбиває узагальнену типову структуру форм життєдіяльності людини, для якої характерна єдність і доцільність процесів самоорганізації та самодисципліни, саморегуляції і саморозвитку, що спрямовані на зміцнення адаптивних можливостей організму, повноцінну самореалізацію своїх сутнісних сил, таланту та здібностей у загальнокультурному і соціальному розвитку, життєдіяльності в цілому [4, с. 74].

С. Омельченко розглядає здоровий спосіб життя як «взаємодію, взаємозалежність певних аспектів життя: фізичного, інтелектуального, емоційного, соціального, морального, особистісного; як етап повного фізичного, психічного, соціального здоров'я та добробуту людини; як потребу і вимогу часу; умову гармонійного життя та щастя; діяльність людини в напрямі зміцнення індивідуального і суспільного здоров'я» [5, с. 27].

На думку В. Бобрицької, «результатом і головною метою формування здорового способу життя в учнів у процесі навчання, зауважує вчена, є створення у них ціннісно-орієнтованої настанови на здоров'я і здоровий спосіб життя, складником якої є готовність до опанування знань, умінь і навичок організації здорової життєдіяльності своєї діяльності» [1, с. 15].

Складові здорового способу життя містять різноманітні елементи, що стосуються всіх сфер життя – фізичної, психічної, соціальної і духовної. Найважливіші з них – харчування (у тому числі споживання якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, протеїнів, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів і харчових добавок), побут (якість житла, умови для пасивного й активного відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки на території життєдіяльності), умови праці (безпека не тільки у фізичному а й у психічному аспекті, наявність стимулів і умов професійного розвитку), рухова активність (фізична культура і спорт, використання засобів різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення сил після фізичних і психічних навантажень).

О. Депетист щодо проблеми формування ціннісного ставлення до здорового образу життя в учнів зазначає, що «поняття здорового образу життя набагато ширше, ніж відсутність шкідливих звичок, режим праці і відпочинку, система харчування, різноманітні загартовуючі і розвивальні вправи; до нього також входить система ставлення до себе, до іншої людини, до життя в цілому, а також усвідомленість буття, життєві цілі і цінності» [3, с. 15].

Дослідниця зауважує, що «здоровий спосіб життя є однією з людських цінностей за такими підставами: по-перше, здоровий спосіб життя є орієнтиром, ідеалом, до якого повинна прагнути людина, що бажає зберегти і зміцнити своє здоров'я; по-друге, здоровий спосіб життя служить засобом формування, зміцнення і збереження здоров'я; по-третє, здоровий спосіб життя – це мета, здійснення якої дозволяє людині відмовитися від шкідливих звичок, підвищити соціальну активність і соціальний статус, реалізувати потреби в самоактуалізації, досягти високої працездатності й раціональної організації всієї життєдіяльності; по-четверте, здоровий спосіб життя має сенс, завдяки

чому наповнюється сенсом і життя людини, яка максимально наближається до реалізації своїх принципів і життєвих устремлінь» [3, с. 17].

З метою формування у школярів здорового способу життя педагог-вихователі в позаурочний час має систематично проводити виховні заходи, такі як: уявна гра-мандрівка до Країни здоров'я, година спілкування «Обираємо здоровий спосіб життя», спортивне свято «Веселі старти», свято спорту та здоров'я, виховна година «Здорові діти – здорова держава», тренінгове заняття «Людина починається зі здоров'я», спортивне свято «Тато, мама і я – спортивна, дружна сім'я», виховний захід «У здоровому тілі – здоровий дух», виховний захід «Якщо хочеш бути здоровим», година спілкування «Здоров'я – головний життєвий скарб», спортивне свято-змагання «Весела подорож», весела перерва «Смійтеся, люди, на здоров'я», виховна година «Правила збереження здоров'я», спортивне свято «Спорт любити слід – проживеш до ста літ», бесіда з елементами гри «Здоров'я – найважливіша цінність», година спілкування «Раціональне харчування і наше здоров'я», свято «Будьмо здоровими!», спортивно-розважальна програма «Немає щастя без здоров'я».

Таким чином, формування у школярів здорового способу життя здоров'я – це цілеспрямована, системна діяльність педагога-вихователя, спрямована на вироблення у школярів комплексу життєвих навичок, сформованість яких забезпечує учню можливість свідомо вести здорове, повноцінне життя. Методика формування у школярів здорового способу життя здоров'я передбачає систему роботи з формування життєво важливих навичок (навички раціонального харчування, навички рухової активності, санітарно-гігієнічні навички, навички дотримання режиму діяльності та відпочинку), що сприяють фізичному, соціальному, психічному та духовному здоров'ю.

Література

1. Бобрицька В. І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук : автореф. дис. ...д-р. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 40 с.
2. Ващенко О., Свириденко С. Готовність педагога до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1–6.
3. Депетист О. В., Лемко Н. С., Чала В. В., Ярова Н. А. Збереження здоров'я молодших школярів. *Система роботи класного керівника*. Харків, 2012. 160 с.
4. Можарський Ю., Чорнобай І. Структура здорового способу життя студентів. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту школярів і студентів України*. Суми, 2004. С. 186–190.
5. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія. Луганськ : «Альма-матер», 2007. 352 с.
6. Савченко О. Реалізація оздоровчої функції школи. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2001. № 4. С. 8–13.

Мегеря К. В.,

студентка факультету мистецтв,

науковий керівник – канд. пед. наук., доцентка Іванова В. В., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В статті розглядаються особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках образотворчого мистецтва в сучасній школі. Найголовнішим фактором гарного навчання є запорака учнів у отримання нових знань та методів навчання. Традиційна система освіти нині не здатна забезпечити

досягнення нових освітніх результатів у межах традиційної системи навчання. З цією метою потрібні нові підходи, засоби та на їх основі нові педагогічні технології. Науковцями і практиками визнано, що отримання знань, формування вмінь і навичок, розвиток особистісних якостей, набуття певних компетентностей особистості учня є найефективнішими, якщо в освітньому процесі використовують інтерактивні форми і методи.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, процес навчання, інтерактивне навчання, дидактичні умови, педагогічне партнерство.

The article considers the peculiarities of the use of interactive teaching methods in art lessons in modern school. The most important factor in good learning is the commitment of students to acquire new knowledge and teaching methods. The traditional education system is currently unable to achieve new educational outcomes within the traditional education system. To this end, new approaches, tools and new pedagogical technologies are needed. Scholars and practitioners have recognized that the acquisition of knowledge, skills, development of personal qualities, the acquisition of certain competencies of the student's personality are most effective if the educational process uses interactive forms and methods.

Key words: interactive teaching methods, learning process, interactive learning, didactic conditions, pedagogical partnership.

Оновлення цілей, завдань і змісту в напрямі особистісно зорієнтованого навчання вимагає дослідження впливу різних технологій індивідуалізованого навчання на зміни в структурі навчального процесу сучасної школи, дослідження умов застосування технологій індивідуального навчання, моделювання оптимальних варіантів їх використання для різних типів середніх навчальних закладів, систем навчання і типологічних груп учнів, з'ясування впливу особистісно зорієнтованих технологій на підвищення навчальних досягнень здобувачів освіти.

За нової парадигми освіти саме осучаснені перспективні освітні технології здатні забезпечити на засадах індивідуалізації згідно з синергетичною теорією розвиток, саморозвиток і самостійність дитини, вільну реалізацію її природних задатків, а саме використання інтерактивних методів навчання на уроках образотворчого мистецтва.

Інтерактивне навчання – це навчання, занурене у спілкування між учасниками навчально-виховного процесу, в основі якого лежать принципи особистісно-орієнтованого навчання, безпосередньої участі кожного як шукача шляхів і засобів розв'язання проблем [3].

За словником, інтерактивні методи навчання-це форма навчання, у процесі якого учні і вчитель перебувають у режимі бесіди, діалогу між собою [4, с. 35]. Відповідно, інтерактивне навчання – це навчання, побудоване на активній взаємодії викладача та учнів.

Єльнікова О. в своїй праці «Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій» пише, що термін «інтерактивний» походить від англійських слів «inter» – «взаємний» та «act» – «діяти», і означає «знаходитись у постійному діалозі, бути активним учасником») [2].

На нашу думку, процес навчання – це неавтоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової

роботи дитини та її активної участі в цьому процесі, тому пояснення й демонстрація самі по собі ніколи не дадуть справжніх стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного-тобто інтерактивного навчання.

Урахування індивідуальних особливостей учнів у навчанні та вихованні є не пристосуванням мети і змісту навчання і виховання до окремого учня, а пристосування інтерактивних методів і форм навчання до індивідуальних особливостей з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку особистості. Інтерактивний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, схильностей і обдарувань кожного учня. Для того, щоб уроки образотворчого мистецтва були достатньо цікавими, творчими та продуктивними, необхідно застосовувати інтерактивні методи навчання, а саме дотримуватися дидактичних умов ефективного використання інтерактивних методів навчання.

Дичківська І. в своїй роботі «Інноваційні педагогічні технології» стверджує: «На кожному кроці перед дитиною, підлітком, юнаком-камінь, якого можна обійти і можна прибрати з дороги, вивільнивши її для інших людей і розчистивши доріжку до власної совісті. Мистецтво і майстерність виховання полягає в тому, щоб жоден камінець не залишився обійденим» [1, с. 52].

Вчитель враховує цю дидактичну умову задля того, щоб учні зробили самостійний вибір. *Наприклад*, вирішити: малювати рисунок олівцями чи фарбами. Однак вчитель не завжди може чекати такого природного збігу обставин, коли в учня є вибір на уроці. Йому доводиться самому створювати зовнішню обстановку, яка викликає в учня необхідний психічний стан, уявлення, почуття, мотиви, вчинки.

Отже, використання інтерактивних методів та форм надає можливості для організації ділової співпраці з метою вирішення поставленої в класі

навчальної проблеми. Вільне спілкування на уроці, оточуючих-необхідні умови, що забезпечують висловлювання власної думки, повага до думки ефективність нових технологій.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с. 2. Єльнікова О. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*. Запоріжжя, 2015. Вип. 5–6. С. 71–74. 3. Пісоцька Л. С. Використання інтерактивних методів навчання у контексті системного підходу. – *Хмельницький*, 2013. Вип. 14. С. 60–63. 4. *Словник-довідник з професійної педагогіки* / за ред. : А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2018. 364 с.

Могуща В. В.,

*вчитель початкових класів, вчитель вищої категорії,
загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 72,
м. Кривий Ріг*

ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТОРІТЕЛІНГУ

У статті розкрито сутність понять «компетентність», «наскрізні уміння», а також обґрунтована важливість формування наскрізних умінь учнів засобом використання в освітньому процесі методу сторітелінгу.

Ключові слова: компетентність, наскрізні уміння, сторітелінг.

The article reveals the concepts of «competence», «transverse skills», as well as substantiates the importance of the formation of transverse skills of students through the use of the storytelling method in the educational process.

Key words: competence, transverse skills, storytelling.

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти Концепція Нової української школи – важливий документ, що визначає державну політику у сфері реформування середньої освіти до 2029 року з урахуванням досвіду провідних країн світу.

У Концепції Нової української школи розкриті нові освітні стандарти, що ґрунтуються на Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя. Концепція Нової української школи передбачає навчання учнів на засадах компетентнісного підходу з наголосом на питання здоров'я, безпеки, успішної соціалізації та самореалізації. Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [1, с. 10]. У Концепції Нової української школи визначено десять ключових компетентностей Нової української школи: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська компетентність; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя.

Згідно Концепції Нової української школи [2] та

Державного стандарту початкової освіти [1] особливе місце у процесі розвитку особистості учня молодших класів відводиться формуванню ключових компетентностей та таких десяти наскрізних умінь: читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне та системне мислення; творчість; ініціативність; здатність логічно обґрунтовувати позицію; уміння конструктивно керувати емоціями; приймання рішень; уміння розв'язувати проблеми; співпрацювати з іншими особами (працювати в групі, в команді).

Нові реалії освітнього процесу передбачають впровадження інноваційних, більш ефективних методів та технологій навчання. Серед них цікавим методом навчання є сторітелінг.

Сторітелінг винайшов і успішно випробував на особистому досвіді Девід Армстронг. Розробляючи свій метод, Девід Армстронг врахував відомий психологічний чинник: історії більш виразні, захоплюючі, цікаві легше асоціюються з особистим досвідом, краще запам'ятовуються, ніж правила або директиви.

Сторітелінг – це спосіб передавання інформації через розповідання історії. Вдало побудована історія має великий шанс прижитися серед учнівської аудиторії, адже розповідання історій передбачає вкраплення власного або чужого досвіду,

Технологія сторітелінгу – це методика, за допомогою якої учень навчається формулювати свої думки та розповідати про себе, описувати свої

вчинки та почуття, аналізувати власні дії, оцінювати наслідки та робити висновки на майбутнє.

Метод сторітелінгу дозволяє отримати два найбільш важливі результати: зняття напруги, створення невимушеної атмосфери у класі; привернення й утримання уваги учнів, налагодження необхідного оптимального контакту між педагогом і учнями.

Сторітелінг – це творча розповідь, в основі якої, на відміну від фактичної розповіді (переказу, опису з пам'яті), що ґрунтується на роботі відтворювальної уяви, лежить робота творчої уяви. Образи та ситуації, які учні створюють самостійно, по-новому використовуючи скомбінований власний досвід і знання, є обов'язковими елементами такої розповіді.

Історія для сторітелінгу допомагає інформувати, порівнювати, візуалізувати й деталізувати матеріал, який потрібно викласти. Така історія має бути показовою і добре запам'ятовуваною. Ю. Маковецька-Гудзь виділяє такі основні складові успіху сторітелінгу, як достовірність історії, яку ви розповідаєте, її детальність, конкретність.

Вид історії, що використовується для сторітелінгу, залежить, як правило, від того, для якої групи вона призначена. Наприклад, одній групі більше до вподоби емоційні історії-казки, іншій – детективні історії, третій – повчальні байки. Проте в історії будь-якого виду є декілька ключових принципів, які відрізняють її від простого викладу фактів: наявність персонажа, інтриги, сюжет.

Персонажу історії має бути якомога ближчим учням, адже інакше вони не будуть співпереживати, не зможуть «приміряти» образ цього персонажа на себе. А це якраз одне з основних завдань сторітелінгу – зробити слухача безпосереднім учасником історії.

Інтрига в історії дозволяє утримати увагу групи, змушує дослухати історію, з нетерпінням чекаючи,

чим усе скінчиться.

Сюжету історії потрібен обов'язково. Він зазвичай буває класичним, тобто побудованим у вигляді «ланцюжка», і складається із зав'язки, розвитку, кульмінації і розв'язки.

Головна особливість сторітелінгу в тому, що історії нічого не нав'язують і не пропонують: послухавши «правильну» розповідь, аудиторія сама зробить потрібний висновок і збереже в пам'яті набагато більше інформації.

У полі зору мають бути різні види розповідей (розповідь на тему, запропоновану вчителем, розповідь за планом, розповідь за запропонованим початком, розповідь за опорними словами, складання казки за власним сюжетом), оскільки вони по-різному впливають на наскрізних умінь учнів. Історії також мають бути цікавими, змістовними, логічними, художньо та емоційно виразними, невеликими за розмірами, зрозумілими учням і містити: життєвий досвід (розповідача/слухача); цікаві події; співпереживання; ціннісні зміни персонажа. Персонажами історій можуть бути: фантастична істота, символ, людина, тварина тощо.

Для того щоб метод історії спрацював, необхідно враховувати особливості структури розповіді.

1. Вступ. Основна мета – підготувати учнів до самої історії.

2. Кульмінація – переломний момент в історії.

3. Розв'язка, її треба обов'язково озвучувати.

Учням подобаються історії, що мають логічне завершення. Інколи звучать історії, з яких можна зробити кілька висновків. Тому педагог має спрямовувати думки учнів у потрібному йому напрямі. Важливо також не моралізувати, а робити висновки.

Отже, сторітелінг – метод, що допомагає учням засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє формуванню їх наскрізних умінь.

Література

1. **Державний стандарт** початкової освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). URL: <https://www.dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>. 2. **Нова українська школа**: концептуальні засади реформування середньої школи (Рішення колегії МОН України № 10 від 27.10.2016). URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=1129>.

Неплях Н. П.,

*вчитель вищої категорії,
Криворізька гімназія № 56,
м. Кривий Ріг*

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ – УМІННЯ ВЧИТИСЯ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування в учнів ключової компетентності – уміння вчитися, розкрито педагогічні умови формування в учнів ключової компетентності – уміння вчитися, наголошено, що лише спільна робота школи і сім'ї сприяє результативному формуванню в учнів ключової компетентності – уміння вчитися.

Ключові слова: формування, компетентність, учні, уміння вчитися.

The article substantiates the urgency of the issue of forming the students' key competence – the ability to learn. It reveals the pedagogical conditions for the formation of students' key competence which is the ability to learn and emphasizes that only the joint endeavors of both school and family contributes to the efficient formation of students' key competence – the ability to learn.

Key words: formation, competence, students, ability to learn.

Наближення системи освіти України до європейських стандартів зумовлює формування у здобувачів освіти ключових компетентностей впродовж життя. Концепція Нової української школи передбачає навчання учнів на засадах компетентнісного підходу, який націлений на покращення рівня освіти та кращу адаптацію здобувачів освіти у соціумі. На думку таких учених, як О. Акулова, А. Андрєєв, Н. Кузьміна, компетентнісний підхід – це «дієвий освітній інструмент розвитку особистості, спрямований на активне й конструктивне входження людини в сучасні суспільні процеси, досягнення» [2, с. 20–21].

У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти поняття «компетенція» тлумачиться як сума знань, умінь та характерних рис, що дають змогу особистості виконувати певні дії [1]. «Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок умінь інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [3, с. 10]. «Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [3, с. 10].

Ключова компетентність – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів.

У Концепції Нової української школи (документ ухвалений рішенням колегії МОН України 27.10.2016 року) визначено серед десяти ключових компетентностей, серед них – уміння вчитися впродовж життя. Компетентність – уміння вчитися впродовж життя тлумачиться як «здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема, через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчання упродовж життя» [3, с. 11].

Компетентність – уміння вчитися, не транслюється як знання, не формується як уміння, не відпрацьовується до автоматизму як навичка, а

потребує особливих умов. Окрім цього, дієслово «вчитися» містить у кінці «ся», що є зворотним займенником «себе». Це може означати буквально можливість учня вчити себе, а саме: самостійно організовувати свою діяльність щодо набуття знань, умінь чи компетентностей, виконувати розумові операції і певні практичні дії, здійснювати контроль і оцінку своєї діяльності та її результатів. Інакше кажучи, якщо дитина вміє вчитися, це може означати, що вона вміє розв'язувати свої навчально-пізнавальні проблеми.

Навчитися вчитись – це здатність людини виявляти послідовність і наполегливість у навчанні, вміння організовувати власне навчання як індивідуально, так і в групах, зокрема ефективно управляючи часом та інформацією. Ця компетентність передбачає обізнаність із процесом навчання та потребами індивіда й одночасне визначення наявних можливостей, здатність долати складнощі задля успішного навчання [4, с. 33].

Проблема уміння вчитися у вітчизняній дидактиці зосереджувалася лише на формуванні в учнів загальнонавчальних умінь і навичок. І. Лернер класифікував загальнонавчальні уміння на чотири групи: 1) організаційні; 2) практичні; 3) інтелектуальні навчальні; 4) психолого-характерологічні. Ю. Бабанський, засновник теорії оптимізації навчання, визначив три великі групи навчальних умінь: 1) навчально-організаційні; 2) навчально-інформаційні; 3) навчально-інтелектуальні.

О. Савченко розглядає уміння вчитися як цілісне індивідуальне утворення, яке має кілька складових, що співвідносяться зі структурою навчальної діяльності й ціннісними орієнтаціями особистості [4, с. 35].

Дослідниця стверджує, що структурними компонентами уміння вчитися є: мотиваційний – ставлення учнів до навчання; ціннісні орієнтації; когнітивний – відомі й нові знання, вміння та навички, які є об'єктом вивчення; цінності; діяльнісний – способи виконання навчальної діяльності на різному рівні складності; контрольно-оцінний – самоперевірка, самоконтроль, самооцінювання рівня своїх навчальних досягнень; рефлексивно-корекційний – самоаналіз, самооцінка, самокорекція [4, с. 37].

Уміння вчитися характеризує такого учня, який завершуючи початкову школу: сам визначає мету діяльності або приймає й усвідомлює ту, яку ставить учитель; виявляє зацікавленість навчанням, докладає вольових зусиль; організовує свою працю

для досягнення результату; відбирає або знаходить потрібні знання, способи для розв'язання задачі, виконання завдання; правильно використовує сенсорні, інтелектуальні або практичні дії, прийоми, операції на репродуктивному і творчому рівнях; усвідомлює, аналізує свою діяльність і прагне її удосконалити; володіє вміннями і навичками самоконтролю і самооцінки; виявляє рефлексивне ставлення до навчання [4, с. 36].

Формування в учнів ключової компетентності – вміння вчитися передбачає, що педагог має грамотно скеровувати процес навчання, скеровувати так, щоб в учнів з'являлося усвідомлення того, «що я знаю» і того, «що я не знаю», що зумовлювало б природне бажання «хочу знати». Майстерність педагога полягає в тому, щоб

допомогти учневі зрозуміти, що ставити запитання, розуміти, де є «незнання», – це крок уперед; щоб допомогти учневі подолати страх поставити запитання, страх виявитися не дуже розумним, спонукати до рефлексії – здатності управляти власною діяльністю, осмислювати, як треба діяти, щоб розв'язати проблему і досягти мети. Залучення учнів до виконання творчих завдань (придумати коротку казку за початком; скласти лист до сил природи; скласти твір-мініатюру на оголошену тему; написати короткий вірш; скласти розповідь за початком або за основною частиною або за кінцівкою; зробити з вірша коротку розповідь; скласти розповідь-мініатюру про щось сприяє формуванню вміння вчитися.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. : українського видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с. 2. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Структура життєвої компетентності : життєтворчі компетенції особистості. Компетентнісно спрямована освіта: перший досвід, порівняльні підходи. Київ, 2011. С. 20–25. 3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи (Рішення колегії МОН України № 10 від 27.10.2016). URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=1129>. 4. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2014. 176 с.

Новікова Є. С.,

магістрантка кафедри педагогіки,

науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Потапенко О. Б., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ІНФОРМАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянуті основні інструменти дистанційного навчання, що використовуються під час карантину. Виділені основні інтернет платформи. Обґрунтовані шляхи найкращого впровадження даної системи навчання. Висвітлені переваги і недоліки дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, карантин, інформатика, освітній процес, інтернет платформи.

The article considers the main tools of distance learning that are used during quarantine. The main Internet platforms are highlighted. The ways of the best implementation of this education system are substantiated. The advantages and disadvantages of distance learning are highlighted. Conclusions are made.

Key words: distance learning, quarantine, computer science, educational process, internet platforms.

Дистанційне навчання – поняття досить нове, воно працює на основі застосування новітніх педагогічних технологій, які відповідають запитам сучасної освіти. Дистанційне навчання є актуальним напрямком розвитку освіти в період карантину або інших перешкод стосовно перебування учнів та вчителів в одному закладі. Така форма навчання може ефективно використовуватись як допоміжний засіб при роботі з обдарованими учнями, а також з учнями, що потребують особливих умов навчання. За таких умов дистанційна форма навчання стає особливо актуальною.

Мета статті – проаналізувати проблеми та особливості викладання інформатики в умовах дистанційного навчання.

В Законах України «Про вищу освіту» та «Про освіту» зазначається, що дистанційна форма

здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Для успішного засвоєння нового матеріалу, вчителю необхідно тримати контакт з учнями, а саме, проводити онлайн-уроки, діалоги, семінари та дискусії. Для здійснення цього режиму доцільним є використання платформи Zoom, Googleclass, Googlemeet, Human [2]. Ці платформи розроблено саме для проведення онлайн-уроків та перевірки домашнього завдання.

З практики, можна зазначити, що ефективним є використання віртуальної дошки на онлайн-уроках.

Це є вбудованою функцією в Googlemeet, вона називається Jamboard. Це дуже зручний засіб для представлення мов програмування, демонстрацію їх функцій та особливостей. Учні зможуть обговорювати актуальні питання та проходити тестування, обирати правильні відповіді та доповнювати [4].

Сучасні безкоштовні онлайн-сервіси дають широкі можливості викладачам для розміщення навчальних матеріалів, та для забезпечення продуктивного і активного навчального процесу [7]. Для заохочення учнів до співпраці, під час дистанційного навчання, необхідно дотримуватися певних правил [5], а саме:

- хвалити дітей, коли робота виконана самостійно, хоч і не ідеально;
- давати завдання, де рівень складності наростає від спрощеного до складного;
- видавати учням індивідуальні завдання;
- тримати завжди зворотній зв'язок через електронну пошту, або інші системи спілкування.
- видавати завдання, які передбачають власні міркування та висловлення власної думки.

Але існують і мінуси такого навчання для учнів: брак особистого контакту, необхідність наявності швидкісного інтернету і технічного обладнання, при вивченні мов програмування не завжди в домашніх умовах є можливість встановити необхідні програми.

Слід зазначити, що запровадження дистанційної освіти в умовах карантину виявило ряд проблем [6], які стали характерними і для багатьох закладів освіти, а саме:

- відсутність необхідного технічного обладнання (комп'ютера, планшета, смартфона та безперебійного виходу в Інтернет);
- відсутність прикладних комп'ютерних програм, необхідних для підтримки WEB-сайтів та інформаційних ресурсів, адміністрування процесів дистанційного навчання тощо;

- усталена, напрацьована роками методика викладання навчальних дисциплін;
- недостатній рівень комп'ютерної грамотності окремих членів педагогічного колективу;
- відсутність особистого спілкування між вчителем і здобувачем освіти;
- недостатність спілкування з однокласниками для обміну досвідом;
- відсутність в учня сильної особистої мотивації, вміння навчатися самостійно;
- відсутність можливості негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням виниклих питань з вчителем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах.

Також важливим є визначення показників ефективності управління процесом професійного становлення педагогічного колективу в умовах дистанційної освіти. Насамперед це:

- високий рівень готовності педагогічного колективу до здійснення інноваційної діяльності в умовах карантину;
- висока поінформованість вчителя про сучасні цифрові технології;
- реалістичність планів досягнення цілей саморозвитку;
- зацікавленість учителів в активному освоєнні новітніх технологій і самовдосконаленні своєї діяльності;
- високий рівень професійної компетентності вчителя;
- результативність роботи вчителя, що виявляється в підвищенні рівня навченості учнів, зміцненні їх психічного здоров'я.

Отже, на етапі сучасного викладання інформатики в умовах пандемії, застосування дистанційного навчання є невід'ємною складовою для забезпечення якісної освіти та формуванні єдиного освітнього простору.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної ради України. 2019. № 243-VIII.
2. Герасименко І. В. Використання технологій дистанційного навчання в підготовці майбутніх спеціалістів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. № 3(41).
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні року: Постанова від 20 грудня 2000. Міністерство освіти і науки України.
4. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Критерії якості електронних навчальних курсів, розроблених на базі платформ дистанційного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. Херсон, 2009. № 4. С. 63–75.
5. Навчання вдома: практичні поради для вчителів від психологині Світлани Ройз. URL: <https://nus.org.ua/articles/navchannya-vdoma-praktychniporady-dlya-vchyteliv-vid-psyhologyni-svitlany-rojz/>.
6. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ від 25.04.2013 р. № 466. Міністерство освіти і науки України.
7. Чотири сервіси, які допоможуть організувати дистанційне навчання. URL: <https://nus.org.ua/articles/chotyry-servisy-yakidopomozhut-organizuvaty-dystantsijne-navchannya/>.

Пасічник Л. В.,

доцентка кафедри соціально-гуманітарної освіти,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»,
м. Дніпро

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: КОНЦЕПЦІЯ НУШ ТА ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА

Автор висвітлює питання викликів, які постали перед вітчизняною освітою, констатує, що усвідомлення викликів, сприятиме їхньому подоланню та відпрацюванню дієвих механізмів щодо усунення низки тих бар'єрів, які гальмують означений процес, та виокремлює два, на його думку, ключових виклики: впровадження концепції «Нової української школи», розвиток педагогічного спілкування на засадах паритетності та партнерства.

Ключові слова: освітні виклики, концепція нової української школи, педагогіка партнерства, розвиток освіти.

The author highlights the challenges facing domestic education, states that awareness of those challenges will contribute to overcoming them and development effective mechanisms to remove a number of the barriers slowing the process down, and highlights two, in his opinion, key challenges: «New Ukrainian School» concept implementation, development of pedagogical communication on the basis of parity and partnership.

Keywords: educational challenges, New Ukrainian School concept, partnership pedagogy, education development.

Вітчизняний освіта насичується новітніми знаннями, педагогічними методами та різноманітними підходами, які мають на меті сприяти підвищенню якості освіти та відповісти на ті виклики, які актуалізовані в освітньому просторі. Усвідомлення викликів, на нашу думку, сприятиме їхньому подоланню та відпрацюванню дієвих механізмів щодо усунення низки тих бар'єрів, які гальмують означений процес.

Мета статті конкретизувати сучасні виклики, ризик існування яких можна значно зменшити спільними зусиллями освітян.

Науковці стверджують, що освіта як суспільний інститут відбиває голосні тенденції розвитку суспільства, оскільки має задовольнити його (суспільства) попит. Тому виклики, що час по часу постають перед суспільством, неминуче відбиваються на розвитку освіти, гальмуючи чи пришвидшуючи її рух.

Можливо один із найбільш суттєвих викликів, що відчула на собі наша освіта, був COVID. Власне пандемія безумовно пришвидшила розвиток *дистанційної освіти*, що було об'єктивним результатом в умовах індивідуальної ізоляції практично більшості суб'єктів освітнього процесу. Практично за рік було розроблено чи оновлено низку освітніх ресурсів, значно зріс рівень комп'ютерної компетентності вчителів/викладачів, учнів (та їхніх батьків).

Оминаючи питання економічного забезпечення розвитку освіти, що також залишається викликом, але ж його подолання навряд чи можливо лише педагогічним ресурсом, зосередимось на виявленні переборних аспектів. Інтенсивний розвиток інформаційного суспільства ставить під питання сам зміст освіти, оскільки будь-яке наукове знання швидко застаріває, а вчитель втрачає свої суттєво менторські функції, за умов, коли учні можуть користатися інформацією з будь-яких джерел.

Передусім це стосується перебудови структури освітнього процесу в закладах освіти України та перебудови самого процесу педагогічної комунікації. Щодо першого – маємо відзначити впровадження концепції «Нової української школи», щодо другого – розвиток педагогічного спілкування на засадах паритетності та партнерства.

Концепція НУШ потребувала значних зусиль не лише від початкової школи, на сьогодні вона

поширилася на базову ланку і тут саме від вчителів, їхньої компетентності та гнучкості залежить чи буде розвиток новітніх концептуальних засад продовжено, чи вони зазнають значного гальмування. Оскільки одночасно відбувається тяглий процес підвищення кваліфікації самих вчителів, розвиток їхньої педагогічної майстерності. Концепція НУШ змінила ракурс бачення змісту освіти, коли на зміну знанням/вмінням/навичкам «прийшли» компетентності, які «набуває та/або здатна продемонструвати особистість після завершення навчання» [2]. Тобто головним у процесі навчання стає не сукупність отриманих знань, які, до речі, зазнають суттєвих змін, оскільки наукові знання невпинно збагачуються, а технології здобуття «нового» знання. Школа сьогодні має навчити людину майбутнього, має надати ті знання, яких ще не існує, але які будуть актуальними у майбутньому. І цей виклик можна подолати, лише шляхом надання учням та ученицям можливості опанування алгоритмом здобуття цього знання, тобто завдяки використанню сучасних педагогічних технологій, які сприяють розвитку мислення учнівства.

Реалізація згаданого вище виклику можлива за умов значної перебудови сутності педагогічного спілкування, відходу від авторитарних практик на засадах толерантності, взаємоповаги, індивідуалізації та партнерства. «Педагогіка партнерства, – за словами Т. Кравчинської, – бачить в учневі добровільного і зацікавленого соратника, одноступеня, рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати» [1]. Отже «партнерство» набуває ознак одного з провідних принципів побудови педагогічної комунікації сьогодення, оскільки передбачає активну та взаємну участь всіх суб'єктів освітнього процесу. Функції вчителя як тьютора, модератора, едвайзера тощо потребують функціонування на засадах довіри та підтримки.

Визначені виклики, на нашу думку, є такими, що можливо урахувати у здійсненні освітнього процесу сучасної української школи вже сьогодні, та потребують незначних зусиль з боку освітян, але вони можуть значним чином вплинути на подальший розвиток вітчизняної освіти, оскільки торкаються базових компонентів самої педагогічної системи.

Література

1. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL: <https://cutt.ly/9Hmbbx8>. 2. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.

ЗАСТОСУВАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТИ

Аналіз застосування онлайн-платформ вчителями для надання учням навчального матеріалу під час «онлайн» навчання. Зацікавленість учнів запорука відмінного результату діяльності вчителя. Переваги та недоліки з якими зіткнулися вчителі при переході на дистанційне навчання.

Ключові слова: інноваційні технології, інтерактивність, дидактика, дистанційне навчання, вчитель.

Analysis of the use of online platforms by teachers to provide students with educational material during «online» learning. Students' interest is the key to an excellent result of teacher's activity. Massive open online resources are accompanied by a revolution in education. Advantages and disadvantages teachers are faced in the transition to distance learning.

Key words: innovative technologies, interactivity, didactics, distance learning, teacher.

Кожного дня світ наближається до більш досконалих сучасних інноваційних технологій. З початком XXI століття кожна сфера життя не може розвиватися без використання Інтернет-ресурсів. Але за браком технічного розвитку одна зі сфер зазнала великої проблеми, коли на початку 2020 року кожна з країн світу зазнала стресу з настанням пандемії COVID-19 – це була освіта.

У цьому випадку МОН України вирішило запровадити новітню форму навчання – дистанційну (далі – ДН), яка показала неготовність більшості вчителів до застосування різноманітних онлайн-платформ, що надають можливості для викладу змістовного навчального матеріалу.

Нова форма освіти була спрямована на навчання за допомогою Інтернету та комп'ютерної технології, а також розвитку інноваційних технологій навчання у школі та їх застосування на уроках; використання соціальних мереж задля надання завдань учням; здатність активізації пізнавальної діяльності учнів.

Неочікувана подія супроводжувалася погіршенням якості навчання та браком доступності освіти для всіх рівнів населення в Україні. В той же час, актуальною стала потреба пошуку варіантів організації освітнього процесу в режимі «онлайн», тому що ця потреба зростала кожного дня.

Певним чином в системі організації освіти вчителі не змогли швидко адаптуватися до нових реалій життя (умов життя). Оскільки вони не могли усвідомити, зрозуміти як користуватися онлайн – платформами.

Незвична ситуація у сфері освіти виявила проблему вчителів, що не вміють користуватися у свої педагогічній діяльності різноманітними платформами, які можна застосовувати для дистанційного навчання, задля зацікавленості учнів тому, що у сучасному світі отримувати знання в домашніх умовах є найдоступнішим способом. Тим самим учні повинні усвідомлювати, що ДН з дому,

це не режим канікул, а здобуття знань в новому цифровому світі.

Мета статті – визначити проблеми організацій уроків, що виникли у вчителів з впровадженням дистанційного навчання в закладах середньої освіти та з'ясувати, як саме учням ефективно опановувати навчальний матеріал.

ДН – новий метод у дидактиці, тобто дистанційна освіта – новітня форма навчання, цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії вчителя та учня, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологіях [5].

Початок дистанційного навчання викликав проблему – відсутності уніфікованої платформи для шкіл задля роботи з учнями. Тим самим це призвело до браку надання інформації в навчальному процесі (використовувалися пошта, Viber).

Під час дистанційного навчання стала проблема також у використанні інноваційних технологій задля налаштування обміну інформації між вчителем та учнем, організації роботи дітей в групах, проведення підсумкових контрольних робіт в кінці семестру чи при завершенні вивчення змістового блоку [3, с. 36], врахування способу виконання завдання (застосування тих чи інших гаджетів за відсутності комп'ютера), брак креативності. Саме тому урок, під час дистанційного навчання, має в собі певні особливості, що має враховувати вчитель.

Оскільки інноваційні технології надають велику можливість вчителю запропонувати учням різноманітні задачі та створювати різні підходи задля якісного надання нових знань вчителем учню. А це все в свою чергу обумовлює його власний розвиток у професійній діяльності.

Такі події супроводжувалися інноваційною заміною традиційній формі тому, що традиційне навчання в школі почало поєднуватись з дистанційною формою. Перелічені вище аспекти є

головними під час роботи із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, які повинні забезпечити всі вимоги, щодо освітньої концепції «НУШ» [1, с. 161].

З усіх зарекомендованих сервісів для проведення уроків більшість вчителів надали перевагу використанню сервісу Zoom – 70 % для проведення «онлайн» уроку, а для зворотного зв'язку – надсилання та перевірки завдань застосовуючи соціальну мережу Viber – 88,2 % [3, с. 8].

Але є такі вчителі, що відмовляються, а надають посилання на відео-уроки з таких ресурсів, як: EdEra – 42,3 %, Prometheus – 32,5 %.

Таке ставлення можна прослідкувати з громадського дослідження «Освіторія» [2, с. 34], де 20% викладачів були готовими до дистанційного формату навчання. З часом до єднались такі «онлайн»-платформи, як: GoogleClassroom та Form.

Все це свідчить про те, що вчителі потребують ретельного ознайомлення з платформами, що несуть в собі різноманітні можливості для використання та проведення якісного та змістовного уроку, а також всі ці платформи навчають вчителів користуванням комп'ютерною технікою.

ДН надало вчителям свободу у виборі методів викладання з використанням «онлайн»-програм.

Отож, розв'язання різноманітних освітніх проблем та задля зацікавлення учнів до набуття знань, під час дистанційного навчання, вчителі стали використовувати різноманітні інформаційні технології та сервіси Google, за допомогою яких,

вчителі використовують різноманітні методи викладання нового матеріалу, а також задля перевірки засвоєння учнями інформації під час уроку та виконання домашніх завдань на платформі Kahoot.

Саме завдяки даній платформі вчителі створювали цікаві вікторини, презентації, тим самим підвищували пізнавальний інтерес учнів до пізнавальної діяльності.

Використання подібних сайтів на уроках підвищує інтерес учнів до навчального предмета та розвиває розумові здібності, розширює кругозір і пізнавальну активність [4, с. 67].

Деяка частина вчителів використовували інтегроване з поєднанням традиційних технологій навчання з цифровими.

Отже, незвична для всіх ситуація призвела до трансформації у сфері освіти. Завдяки ДН вчителі почали розвивати свої знання щодо використання комп'ютерних технологій, а також почали використовувати інноваційні технології навчання, оволоділи комп'ютерними технологіями та вдавалися до поєднання традиційних методів викладання з інноваційними тим самим підвищували мотивацію учнів на уроках.

Внаслідок такої події сучасний вчитель має володіти такими навичками, як: надихати та мотивувати дітей до навчання, підвищуючи інтерес до навчання та швидке налагодження комунікації з учнем на відстані, організації якісного та доступного навчання за допомогою використання комп'ютерних технологій та гаджетів.

Література

1. Бакуліна Н. В. Застосування інноваційних технологій у дистанційному навчанні предметів ЮДАЙКИ. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути*. Київ, 2020. С. 159–171.
2. Корнієць І. В. Використання інноваційних технологій та інструментів онлайн-освіти при підготовці учнів до ЗНО у системі роботи вчителя-словесника. *Сучасні тенденції підвищення якості освіти*. Київ, 2021. С. 65–74.
3. Мізюк В. Проблемивпровадження технологій дистанційного навчання в заклади середньої освіти під час карантину та шляхи їх вирішення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Зб.наук. праць.Дрогобич, 2020. Вип. 31. С. 32–38.
4. Овчарук О. В., Іванюк І. В., Сороко Н. В., Кравчина О. Є., Гриценчук О. О., Малицька І. Д. Результати онлайн опитування «Потреби учителів у підвищенні фахового рівня питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину». Аналітичні матеріали. Укладачі онлайн анкети «Потреби вчителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину». НАПН України. 25 с.
5. Рукавішнікова О. В. Дистанційна освіта. URL: <http://www.mcprv.ho.ua/docs/rukavishnikova01.htm>.

Іванова В. В.,

канд. пед. наук, доцентка,

Потапенко О. Б.,

канд. пед. наук, доцент, КДПУ,

м. Кривий Ріг

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

У статті розглянуто проблему здоров'язберігаючих освітніх технологій як засобу формування здорового способу життя учнів. Автори статті наводять приклади визначення поняття «здоров'язберігаюча технологія», аналізують класифікацію таких технологій, характеризують зміст і роботу мотивованого вчителя при використанні технологічного підходу.

Ключові слова: здоров'язберігаюча технологія, технологічний підхід, здоровий спосіб життя, культури здоров'я, рухова активність.

The article considers the problem of health-preserving educational technologies as a means of forming a healthy lifestyle of students. The authors of the article give examples of defining the concept of «healthy technology», analyze the classification of such technologies, and characterize the content and work of a motivated teacher using a technological approach.

Key words: health technology, technological approach, healthy lifestyle, health cultures, physical activity.

Мінливе й нестабільне життя в умовах соціально-економічних, екологічних, військово-політичних та інформаційних викликів сучасного світу стає причиною серйозних стресів і, як правило, призводить до погіршення якості життя людини, розладів здоров'я, наростання страху перед майбутнім.

У зв'язку з цим з'явився соціальний запит на формування нової генерації людей, здатних протягом тривалого часу зберігати якість всіх життєвих функцій, динамічно реагувати на зміни та зберігати при цьому високу стресостійкість до широкого спектру зовнішніх і внутрішніх впливів.

В останні роки все більшої популярності в освітніх колах набуває технологічний підхід. Його сенс полягає у детальній розробці всіх аспектів навчально-виховного процесу, особистісно орієнтованому підході до розв'язання навчально-виховних завдань, застосуванні найсучасніших засобів навчання. Особливого значення в контексті збереження здоров'я підростаючого покоління набуває використання здоров'язберігаючих технологій.

Метою статті є аналіз здоров'язберігаючих технологій як ефективного засобу формування здорового способу сучасної людини.

Нова культурно-історична ситуація, яка склалася в нашому суспільстві, підвищує значущість і цінність здоров'я. На думку дослідників, якщо взяти умовно рівень здоров'я кожної людини за 100 %, тоді ми отримуємо, що:

- 20 % – залежить від спадкових факторів;
- 20 % – від умов оточуючого середовища;
- 10 % – від діяльності системи охорони здоров'я (медицини);
- 50 % – від самої людини, і від того, який спосіб життя вона веде [1].

Поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності з формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Дослідники вважають, що здоров'язберігаючими освітніми технологіями в широкому розумінні цього слова необхідно вважати всі педагогічні технології, які створюють для учнів безпечні умови для перебування, навчання і праці в школі. Деякі науковці стверджують, що під здоров'язберігаючими технологіями слід розуміти сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання), а також

повноцінний та раціонально організований руховий режим [2].

Інші науковці під здоров'язберігаючими технологіями пропонують розуміти:

- сприятливі умови навчання дитини в школі (без стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);
- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог);
- необхідний достатній та раціонально організований руховий режим.
- Існують такі типи здоров'язбережувальних освітніх технологій:

1. Організаційно-педагогічні технології (визначають структуру навчального процесу, яка сприяє попередженню станів перевтомлення, гіподинамії та інших станів).

2. Педагогічні технології (пов'язані з безпосередньою роботою вчителя на уроці).

3. Навчально-виховні технології (до них входять програми з формування культури здоров'я, навичок, з профілактики шкідливих звичок, захворювань, позакласні заходи, робота з батьками) [3, с. 316].

Впровадження здоров'язберігаючих технологій потребує від учителя:

- не допускати перевантаження учнів, визначаючи оптимальний обсяг навчальної інформації й способи її надання;
- враховувати інтелектуальні та фізіологічні особливості учнів, індивідуальні мовні особливості кожного учня;
- намагатися планувати такі види роботи, які сприяють зниженню втоми.
- Здоров'язберігаючі технології навчають дітей жити без конфліктів. Ці технології прищеплюють дітям принципи здорового способу життя, посилюють мотивацію до навчання. Складові здорового способу життя включають елементи, які стосуються всіх аспектів здоров'я:
- усвідомлення цінності здоров'я (домінуючий у світогляді людини духовний пріоритет і відповідна психічна установка);
- відсутність шкідливих звичок (тютюнової, алкогольної, наркотичної залежності, безладних, небезпечних статевих стосунків);
- доступ до раціонального, збалансованого харчування (у тому числі якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів,

- протеїнів, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів та харчових добавок);
- умови побуту (якість житла, умови для пасивного і активного відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки);
- умови праці (безпека не тільки у фізичному, але й у психічному аспекті, наявність стимулів і умов для професійного розвитку);
- рухова активність (використання засобів фізичної культури і спорту, різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення після фізичних і навантажень) [1].

Для досягнення мети використання здоров'язберігаючих освітніх технологій застосовуються такі групи засобів:

- рухової спрямованості (фізичні вправи, фізкультхвилинки, динамічні перерви, лікувальна фізкультура, рухливі ігри);
- оздоровчі сили природи (сонячні та повітряні ванни, водні процедури, фітотерапія, інгаляція, вітамінотерапія);
- гігієнічні (виконання санітарно-гігієнічних вимог; особиста та загальна гігієна, дотримання режиму дня та режиму рухової активності, режиму харчування та сну).

Мета всіх здоров'язберігаючих освітніх технологій – сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати отримані знання на практиці.

Література

1. Використання здоров'язберігаючих технологій в сучасних освітніх закладах. URL: <http://vi.nmc.dsns.gov.ua>.
2. Здоров'язберігаючі освітні технології як умова формування культури здоров'я школярів. URL: <http://msn.khnu.km.ua.>mod>view>.
3. Сучасні здоров'язберігаючі технології: монографія / за ред.: Ю. Д. Бойчука. Харків. 2018. 724 с.

Совпенко Н. О.,

учитель початкової школи,

КЗШ І–ІІІ ступенів № 103,

м. Кривий Ріг

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

У статті розглядаються питання використання мультимедійних технологій на уроках української мови та читання, що сприяють здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку креативної особистості, формуванню знань, спрямованих на якісне засвоєння учнями навчального матеріалу.

Ключові слова: обдарованість, мультимедійні технології, відеосюжети, аудіо записи, медіапроект.

The issues look of using the multimedia technologies at the lessons of the Ukrainian movie and reading. The multimedia technologies help to realize differentiation and individualization of studying, development of creative personalities and formation of knowledges aimed at high-quality assimilation of material.

Key words: multimedia technologies, giftedness, videos, audio recordings, media project.

Одним із способів розвитку пізнавальної активності учнів є використання мультимедійних технологій, які дають змогу підвищити активність і привернути увагу учнів до навчання.

Мультимедіа (лат. Multum – багато й англ. media – засоби) – система сучасних технічних засобів, що дозволяють працювати з текстовою інформацією, графічним зображенням, звуком (мовлення, музика, ефекти), анімаційною комп'ютерною графікою (мальовані фільми, тривимірні графіка) в єдиному комплексі; один із перспективних напрямків, що найбільш швидко розвивається, особливо в галузі освіти.

Дійсно, мультимедіа – один із термінів, який може означати різні речі й бути призначеним для різних людей та користувачів.

Під мультимедіа ми будемо розуміти комплекс апаратних та програмних засобів, що дозволяють застосовувати комп'ютер з текстом, звуком, графікою, анімацією та відео.

Мультимедійні уроки, зазвичай, мають таку структуру:

1. Мотивація уроку – короткий вступний матеріал. Часто під час мотивації створюється проблемна ситуація за допомогою проблемного запитання.

2. Оголошення теми та очікуваних результатів уроку.

3. Основна частина уроку – опанування навчальним матеріалом уроку: робота з поняттями, невеликими текстовими фрагментами, що містять навчальну інформацію, відеосюжетами, аудіозаписами, фотодокументами, таблицями, схемами (виклад необхідної інформації з теми у вигляді слайдів).

Мультимедійні технології дозволяють подати учням набагато більше інформації, ніж на уроці без використання комп'ютера.

Основна частина уроку може включати і проведення невеликої навчальної дискусії, роботу в

групах, творчий звіт з виконанням індивідуального завдання. Звісно, використовуються і традиційні форми роботи та методи і прийоми навчання.

4. Підбиття підсумків уроку включає рефлексію почуттів (наприклад, що сподобалося на уроці найбільше), способів діяльності учнів (для прикладу, чи раціональними були види діяльності, завдання, що використовувалися під час заняття) та відтворення учнями основних понять уроку з демонстрацією слайдів з текстовими фрагментами.

Урок з використанням мультимедійних технологій стає цікавішим для учня, а тому й ефективнішим для засвоєння знань, поліпшує рівень унаочнення навчального матеріалу на уроці.

Кількість мультимедійної підтримки уроку може бути різною: від кількох хвилин до використання мультимедіа впродовж цілого уроку. Під час уроку з мультимедійною підтримкою істотно змінюється роль учителя, який виступає передусім організатором, координатором пізнавальної діяльності учнів.

За допомогою комп'ютерних технологій можна використовувати на уроці наочність вищого рівня – відеоматеріали, анімаційні фрагменти, інтерактивні моделі тощо, які дають змогу продемонструвати на уроці ті явища, які в реальному світі побачити неможливо. Інформаційні технології допомагають індивідуалізувати та диференціювати навчання. Цього досягають не тільки завдяки різноманітним завданням, а й за допомогою самоосвіти учня.

У науково-педагогічній літературі знаходимо безліч різноманітних мультимедійних жанрів:

Літературний портрет.

Мультимедійний проєкт, що містить документи, фотографії, таблиці, ілюстративний матеріал, аудіо- та відеофрагменти, скомпоновані у послідовному порядку, що дає змогу найбільш повно й яскраво розповісти учням про життєвий і творчий шлях письменника чи поета.

Медіапроєкт.

Кожен школяр-учасник проєкту вибирає для себе індивідуальні засоби й оптимальний темп діяльності, виявляє самостійність, творчість, наполегливість у досягненні мети. Навчальна робота організовується в індивідуальній та груповій формах і складається з трьох етапів:

– відбір та вивчення інформаційно-професійної проблеми, засвоєння комп'ютерної мультимедійної технології;

– створення та колективне обговорення пробних комп'ютерних мультимедійних презентацій, створених на запропонованому вчителем інформаційному матеріалі;

– підготовка й представлення розгорнутої мультимедійної презентації з проблеми із залученням додаткової інформації й викладеної з урахуванням власної точки зору.

Тестові завдання.

Надзвичайно вдало можна формувати на інтерактивній дошці. Як відомо, є спеціальні програми, проте це можна робити й без них, розташувавши кожне запитання та варіанти відповідей на нього на окремому слайді. Такі тестові завдання зручно використовувати під час тематичного оцінювання, аудіювання тощо.

Самодиктант.

Давно відома форма перевірки знань, проте у мультимедійному форматі вона працює набагато ефективніше. На дошці – текст із пропущеними буквами та розділовими знаками (бажано, щоб у кожного учня був такий самий друкований текст). У процесі роботи учні пояснюють вживання букв і розділових знаків, роблячи на дошці відповідні записи. Отже, економиться час та необхідність записувати текст у зошити.

Пропускаються лише букви і розділові знаки тільки на вивчені правила. Учень виконує той обсяг, який може (диференційований підхід). Бажано вмістити відповідну ілюстрацію до тексту.

Медіаурок.

Сукупність різноманітних мультимедійних прийомів, що працюють впродовж 45 хвилин уроку, що сприяють повному розкриттю й усвідомленню учнями теми уроку. Такий урок – яскравий, динамічний, результативний.

Отже, мультимедійний урок – один із засобів особистісного навчання. Такий урок розрахований на кожного учня окремо. Кожен епізод уроку в окремого учня викликає особисті почуття, бачення в окремих його частинах цілого, захоплення і бажання знайти результат, відповісти на поставлені запитання, бути активним до всього, що відбувається на змінних слайдах. Такий урок не примушує, а заохочує, пробуджує інтерес, захоплює побаченим і власними перемогами, які здобуті на даному етапі чи на уроці. Такі уроки емоційні, насичені різноманітністю і різноплановістю, вони різноманітні, творчі і художні.

Сорокіна Л. Г.,

вчитель англійської мови, вища категорія,

КЗ «Академічний ліцей» № 1,

м. Кам'янське

СТРУКТУРНО - СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

У статті розглядаються фразеологізми з найменуваннями тварин англійської та української мов. Фразеологія віддзеркалює національні особливості та уявлення про носіїв мови. Фразеологічні одиниці з найменуваннями тварин представляють великий прошарок лексики.

Ключові слова: фразеологізм, зоонім, переклад, семантика, лексема-зоонім.

The article considers phraseology with the names of animals in English and Ukrainian. Phraseology reflects national characteristics and ideas about native speakers. Phraseological units with the names of animals represent a large layer of vocabulary.

Key words: phraseology, zoonym, translation, semantics, token-zoonym.

Вивчення фразеології через взаємозв'язок її семантики та прагматики дає змогу здійснювати комплексний підхід до вивчення та аналізу фразеологізмів. Фразеологія віддзеркалює, насамперед, національні особливості, категорію добра і зла, уявлення про носіїв мови, історію народу, його побут і світогляд.

Робота присвячується аналізу фразеологічних одиниць (далі – ФО) з компонентами найменувань тварин, наприклад англ. *worklikeahorse* – «працювати, як кінь», *busyasabee* – «працьовитий, як бджола».

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що фразеологічні одиниці, що містять назви тварин, представляють великий прошарок лексики, часто вживаються, привертають увагу дослідників. Такі вчені, як В. Виноградов, С. Гаврин, Б. Ларіна, М. Шанський, досліджували і аналізували ФО, виділивши їх класифікацію за структурно-семантичними, граматичними, функціонально-стилістичними, генетичними, тематичними ознаками.

Мета роботи полягає у вивченні семантики фразеологізмів англійської й української мов та передбачає розв'язання наступних завдань:

- 1) визначення корпусу ФО з назвами тварин в англійській та українській мовах;
- 2) виявлення найчастотніших найменувань, що вживаються у цих ФО;
- 3) надання семантичної класифікації ФО, що аналізуються;
- 4) встановлення шляхів перекладу ФО.

Проаналізувавши 150 англійських фразеологізмів із зоосемічним компонентом, відібраних методом суцільної вибірки з найсучасніших фразеологічних словників, виявлено, що більшість фразеологізмів утворено з назвами тварин. Встановлено, що серед усіх зоонімів англійської мови у відібраних фразеологічних одиницях присутні близько 22 назви тварин та 11 назв птахів.

Найчастотнішими компонентами тварин у фразеологізмах цієї групи є *dog* (собака), *cat* (кіт), *horse* (кінь). З цими назвами в англійській мові нами відібрано 66 фразеологізмів.

Простежується часте вживання наступних зоонімів: *ape* (мавпа), *ass* (віслик), *bear* (ведмідь), *beaver* (бобер), *bull* (бик), *camel* (верблюд), *cat* (кішка), *calf* (теля), *cow* (корова), *dog* (собака), *donkey* (віслик), *fox* (лисиця), *goat* (козел), *hare* (засць), *hog* (кабан), *horse* (кінь).

Лексема-зоонім відіграє значну роль в семантичній структурі фразеологізмів,

обумовлюючи їх семантичну своєрідність. Завдяки своєму символічному значенню така лексема входить до складу фразеологізму, представляючи поведінку тієї чи іншої тварини.

У складі фразеологічної одиниці визначаються, як правило, негативний, позитивний та нейтральний компонент фразеологічного значення, в основу якого покладено засудження, схвалення або відсутність чітко виражених характеристик як конотація соціально закоріненої оцінки будь-якого явища.

Фразеологізми з негативною конотацією налічують 78 одиниць (52 % від загальної кількості досліджуваних одиниць), ми виділили також 18 одиниць (13 %) фразеологізмів із позитивною конотацією та із нейтральною конотацією 52 одиниці (35 %). Значне переважання фразеологізмів із негативною конотацією можна пояснити схильністю людини звертати більшу увагу на недоліки, ніж на переваги. Тому кількість зоонімів, що наділяють людину несхвальними якостями, набагато більша, ніж тих, що вказують на позитивні. Це пояснюється сильнішою емоційною реакцією особистості на негативні явища.

Розгляд особливостей перекладу фразеологічних одиниць з найменуваннями тварин ґрунтується на класифікації О. Куніна:

- повний еквівалент (англ. *as brave as a lion* – хоробрий, як лев; *as quiet as a mouse* – тиха, як миша);
- частковий лексичний еквівалент (англ. *scornful dogs eat dirty puddings* – «гордість до добра не доведе»;
- частковий граматичний еквівалент (англ. *never look a gift horse in the mouth*;
- «дареному коню в зуби не дивляться»);
- обертоналий переклад (англ. *cat doesn't fight* – «нікуди не годиться»;
- описовий переклад (англ. *give you a lot of horse manure* – «дуже вихвалялася».
- дослівний переклад (калька) (англ. *like a cat on hot bricks* – «як кішка на розпечених цеглинах»; *acathas nine lives* – «у кішки дев'ять життів»).

Досліджуючи фразеологічні одиниці з компонентом «назва тварини», зазначимо, що немає легкого шляху в перекладі з однієї мови іншою. Це пов'язано з адекватним відтворенням не лише змісту, але й експресивно-стилістичною забарвленістю фразеологічних одиниць, що спонукає перекладачів до пошуку вирішення цієї проблеми у кожному випадку.

Розглядаючи особливості, які мають фразеологічні одиниці, та їх переклади доходимо висновку, що велике значення мовних засобів, які зустрічаються в різних джерелах, слугує для їх передачі ФО іншою мовою. Дуже часто важко передати переклад фразеологізмів за допомогою звичних принципів перекладу і потребує глибокого розуміння самобутності мови. Значення багатьох фразеологізмів має свою специфіку, інколи тільки

певні знання про менталітет народу допоможуть перекласти ФО коректно.

У перспективі дослідження – розширення корпусу одиниць дослідження, структурна класифікація фразеологізмів з компонентом-зоонімом, застосування статистичних методів дослідження, виявлення національно-культурної своєрідності цих фразеологізмів.

Ховрякова Т. І.,

*аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг*

ПОНЯТТЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В ФОКУСІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглядається поняття науково-педагогічного дискурсу з огляду на ключове поняття дискурсу та його багатопланове тлумачення сучасною наукою. Автор доходить висновку, що в педагогічному контексті поняття може розглядатися як таке, що відображає систему науково-педагогічних поглядів та практик щодо конкретного педагогічного явища.

Ключові слова: дискурс, комунікативна лінгвістика, педагогічний дискурс, науково-педагогічний дискурс.

The article considers the concept of scientific and pedagogical discourse in view of the key concept of discourse and its multidimensional interpretation by modern science. The author concludes that, in the pedagogical context, the concept can be considered as a reflection of the system of scientific and pedagogical views and practices on specific pedagogical phenomena.

Key words: discourse, communicative linguistics, pedagogical discourse, scientific and pedagogical discourse.

Сьогодні педагогічна думка збагачується новими поняттями, які у різний спосіб використовуються в дослідженнях, набуваючи достатньо різноманітних тлумачень. Поширення певного поняття призводить до його «розмивання» та потребує контекстного розуміння. До таких понять відносимо поняття «науково-педагогічного дискурсу», яке, на нашу думку, потребує конкретизації відповідно до теми того чи того дослідження.

У нашій роботі ми звернулися до значної кількості визначень складових поняття «науково-педагогічний дискурс» («дискурс», «педагогічний дискурс», «науковий дискурс»), що дало нам підстави для твердження про багатозначність ключового поняття «дискурс» та певне його «звуження» колою додаткових уточнень (науковий, педагогічний тощо).

Передусім зазначимо, що поняття «дискурс» бере свій початок у комунікативній лінгвістиці, де позначає процес спілкування комунікантів у соціокультурній ситуації. Досліджуючи семантико-теоретичний аналіз функціонування терміну, С. Кость звертає увагу на історію його походження та підкреслює його використання із 70-х рр. XX ст. в якості синоніму до поняття «функціональний стиль» [5]. На цьому ж аспекті дискурсу наголошує Ф. Бацевич, коли вказує, що поняття позначає характер взаємодії людини із соціумом та позначає «поєднання мовного та позамовного, у межах якого постійно перебуває людина як соціальна істота, у спеціальній літературі прийнято називати дискурсом [1, с. 13].

Із часом відбулося розширення смислу поняття та включення до його трактування системи екстралінгвістичних чинників. Отже, як зауважує, спираючись на дослідження мовознавців, у своїй дисертації Л. Сологуб, дискурс «вбирає у себе всю багатоманітність історичної епохи, індивідуальних та соціальних особливостей комуніканта та комунікативної ситуації, в якій відбувається спілкування. Тому у дискурсі відображаються менталітет та культура як національна, загальна, так і індивідуальна, приватна» [7, с. 15]. Саме екстралінгвістичні чинники дозволяють аналізувати проблему дослідження у її розвиткові та співвіднесенні з конкретними умовами соціокультурного життя.

З-поміж значної кількості визначень поняття «дискурс» ми виокремили ті, що суголосні історико-педагогічному дослідженню. Отже, ми спираємося на визначення дискурсу, які подані І. Силадієм та Ю. Ганошенком. Зокрема І. Силадій вказує, що дискурс – «складний процес мовленнєвої поведінки, вербального й невербального обміну інформацією між учасниками комунікації в певній ситуації» [6, с. 69]. Ю. Ганошенко підкреслює соціокультурний аспект поняття, коли стверджує що дискурс – це «багатозначний соціокультурний термін, який враховує всю сукупність обставин, що передували його виникненню, а також логічно впорядкований цілісний шар явищ, що визначає ці обставини й одночасно включає їх в себе» [3, с. 19]. Отже сучасні визначення дискурсу переважно торкаються двох аспектів: комунікативного та соціокультурного.

Саме соціокультурний аспект дозволяє в історико-педагогічному дослідженні розглядати в якості дискурсивних практик еволюцію поглядів науковців щодо проблеми дослідження в ракурсі розвитку певних педагогічних ідей та концепцій. Водночас комунікативний аспект тлумачення поняття передбачає можливість його розгляду з педагогічних позицій. Власне на цьому акцентує увагу С. Кость, коли підкреслює можливість розуміння дискурсу як «ідеологічно наповненого тексту», при цьому ідеологія тлумачиться не лише як політичне спрямування тексту, але і як «будь-яке насаджування поглядів» [5].

Також варто відзначити поширення визначеного поняття у наукових публікаціях сучасності, що призводить науковців до необхідності його конкретизації через введення певних означень (С. Кость, А. Мамалига), що призводить до створення типології дискурсу. Зокрема Ф. Бацевич запропонував виокремлювати типи дискурсу за такими ознаками як: вияв комунікації в суспільстві, канали спілкування, різновиди мовлення, типи й форми мовлення, принципи побудови повідомлення, тотожність з предметом дослідження різних наук, індивідуальними характеристиками мовлення, реалізація в різних сферах спілкування, етнокультурні особливості спілкування, вияв правил спілкування та функціональний стиль [2, с. 137–138]. З окреслених позицій науковий дискурс є одним із низки (діловий, художньо-публіцистичний) функціональних стилей, що виокремлюється згідно із соціально-тематичним параметром (етнографічний, педагогічний, науковий, історичний тощо).

Утім педагогічний дискурс, на думку І. Силадія, поглинає всі типологічні ознаки дискурсу, оскільки «створюється суб'єктами освітнього процесу в комунікативно-мовленнєвої взаємодії на основі ціннісних установок, цілей, знань, рефлексії, здійснюється в розумовій діяльності, промові, тексті, спрямований на пошук і вибір індивідуально

особистісних і професійних смислів педагогічної діяльності, виступаючи засобом формування дискурсивно-проективної компетентності» [6, с. 72]. Аналогічне визначення подає Л. Колток («Педагогічний дискурс – це вид інституціонального спілкування з регулятивною спрямованістю, метою якого є соціалізація нового члена суспільства, передача йому якихось певних знань, умінь, навичок, соціальних цінностей» [4, с. 106]). Тобто означений тип дискурсу конкретизується відповідно до напрямку педагогічних досліджень.

У свою чергу, науково-педагогічний дискурс – вміщує в собі наукові праці, присвячені висвітленню конкретного педагогічного явища, оскільки як слушно зауважує Л. Суворова, «текст чи сукупність текстів складають дискурс» [8, с. 9]. Саме «дискурс, – стверджує науковець, – дозволяє пояснити, обговорити, поміркувати над темою чи проблемою: через механізм дискурсу відбувається розвиток, «розкручування» ідей і водночас намагання її зрозуміти чи пояснити. Без текстового підґрунтя такий процес є неможливим» [8, с. 13]. Із позицій нашого дослідження вважаємо цікавим зауваження Л. Суворової про те, що «своєрідність дискурсу залежить від світоглядно-аксіологічних домінант певної культури – концептів як «семантичних маркерів» [8, с. 9]. Такими семантичними маркерами, на нашу думку, виступають поняття, тлумачення яких у той чи той проміжок часу відрізнялися залежно від соціокультурного контексту та також потребують окремого розгляду.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що дискурс багатопланове поняття, що не має усталеного визначення та у науково-педагогічному контексті може розглядатися як таке, що відображає систему науково-педагогічних поглядів та практик щодо конкретного педагогічного явища.

Література

1. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія : проблеми і перспективи. Львів : ПАІС, 2005. 264 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Ганошенко Ю. Полісемія в літературознавчій термінології. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2005. № 1. С. 15–25.
4. Колток Л. Б., Стахів Л. Г. Педагогічний дискурс у структурі освітнього процесу вищої школи. *Молодий вчений*. 2019. № 4.2. С. 104–107.
5. Кость С. Семантико-теоретичний аналіз функціонування терміна дискурс. *Проблеми української термінології*. 2010. № 675. С. 121–124.
6. Силадій І. М. Основні технології і спрямування педагогічного дискурсу. *Науковий вісник ХПНУ. Серія Філософія*. 2017. Вип. 49. С. 69–78.
7. Сологуб Л. В. Комунікативні стратегії фахової соціалізації адресата у науково-дидактичному дискурсі (на матеріалі сучасних англійських підручників з екології). URL :https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_sologub.pdf.
8. Суворова Л. Дискурс-текст-концепт : теоретичні аспекти співвідношення понять. Теоретичні та прикладні засади вивчення дискурсу : монографія. Житомир : Житомирська політехніка, 2020. С. 9–27.

Хорькова М. В.,

аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг

ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ

У статті актуалізується проблема необхідності проведення в системі фізичного виховання закладів загальної середньої освіти дій, спрямованих на популяризацію ідей здорового способу життя та підготовку

молодого підростаючого покоління, яке володіє знаннями, принципами та методами здоров'язбереження і може використовувати їх самостійно. Також представлено переваги, які надають фітнес-технології у шкільній системі фізичного виховання й таким способом обґрунтовано доцільність їх використання на уроках фізичної культури як ефективного засобу формування індивідуальної стратегії здоров'язбереження протягом життя.

Ключові слова: здоров'язбереження, фітнес-технології, індивідуальна стратегія здоров'язбереження, здоров'язбережувальні компетентності.

The article highlights the need to conduct in the system of physical education of general secondary education activities aimed at promoting healthy lifestyles and training the younger generation, which has the knowledge, principles and methods of health and can use them independently. The advantages of fitness technologies in the school system of physical education are also presented, and in this way the expediency of their use in physical education lessons as an effective means of forming an individual health strategy for life is substantiated.

Key words: health care, fitness technologies, individual health care strategy, health care competencies.

Здоров'я людини протягом усього її життя залежить від широкого спектру чинників. Сучасний швидкий темп життя, бурхливий та стрімкий потік подій призводить до того, що сучасна людина приділяє дедалі менше уваги стану свого здоров'я. Тотальна гіподинамія, спричинена науково-технічним прогресом, а також екологічні, соціально-економічні та інші зовнішні фактори в умовах сьогодення часто мають негативний вплив на стан здоров'я людей та зумовлюють підвищення захворюваності населення. Наразі в Україні тенденція погіршення здоров'я населення, особливо серед дітей та молоді, набула загрозливого рівня. З огляду на це, актуалізація проблеми формування і збереження здоров'я дітей є першочерговою для сучасного українського суспільства.

Порушена проблема потребує невідкладних дій з боку фахівців фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Уроки фізичної культури у школі мають сприяти формуванню у дітей такої життєвої позиції, коли здоров'я та здоровий спосіб життя буде усвідомлюватися ними як цінність, а інтеріоризація окресленої цінності спонукатиме в подальшому вибудовувати індивідуальну стратегію здоров'язбереження протягом життя. При цьому особливої уваги заслуговують фітнес-технології, які в сучасному світі набувають дедалі більшої популярності та є одним з ефективних засобів формування ціннісного ставлення до здорового способу життя.

Мета статті – обґрунтувати доцільність впровадження фітнес-технологій на уроках фізичної культури як ефективного засобу формування індивідуальної стратегії здоров'язбереження протягом життя.

Проблема збереження й зміцнення здоров'я населення за всіх часів була однією із ключових у суспільстві. Здоров'я нації – це показник цивілізованості держави, що відображає рівень її соціально-економічного розвитку, головний критерій доцільності та ефективності всіх сфер людської діяльності [2, с. 3].

Вирішальним фактором у збереженні та зміцненні здоров'я є позиція самої людини, її усвідомленого ставлення до власного фізичного та психологічного станів. Саме тому актуальною постає проблема формування *свідомого* ставлення людини до свого здоров'я та набуття нею компетентностей, необхідних для збереження його протягом усього життя.

Значну роль у вирішенні цієї проблеми відіграє система фізичного виховання у закладах освіти, так як ставлення до здоров'я, формування навичок активного, здорового способу життя починається з дитинства. Тому важливим завданням фізичної культури в школі є формування у дітей такої життєвої позиції, за якої рухова активність та прагнення до збереження здоров'я буде сприйматись ними як усвідомлена, природня потреба.

Цей факт зумовлює необхідність проведення у системі фізичного виховання закладів загальної середньої освіти дій, спрямованих на популяризацію ідей здорового способу життя, на підготовку молодого підростаючого покоління, яке володіє знаннями, принципами та методами здоров'язбереження та може використовувати їх самостійно [1, с. 1].

З цієї точки зору фізичну культуру у школі слід розглядати як творчо-практичну діяльність, спрямовану на активне, свідоме і цілеспрямоване набуття здоров'язбережувальних компетентностей, розвиток умінь застосовувати їх у повсякденному житті. При цьому поняття власної відповідальності за стан здоров'я набуває ключового значення, оскільки здоров'язбереження є індивідуальною діяльністю. Уроки фізичної культури у школі мають сприяти формуванню у кожної дитини індивідуальної стратегії здоров'язбереження.

У ході нашого дослідження було вперше сформульовано поняття «індивідуальна стратегія здоров'язбереження»: це послідовність дій окремого індивіда, спрямована на збереження та зміцнення здоров'я протягом усього життя та протидію негативному впливу зовнішнього

середовища, з використанням при цьому існуючих можливостей та необхідних здоров'язбережувальних компетентностей.

Теоретичні основи здоров'язбереження, пошук ефективних технологій, засобів, способів і методів оздоровлення організму людини та формування стійкої мотивації до здорового способу життя привертають нашу увагу до фітнес-технологій як можливого ефективного засобу формування індивідуальної стратегії здоров'язбереження.

Згідно з тлумаченням науковців Е. Г Сайкиної та Г. Н. Пономарева (2021), фітнес-технології містять в собі сучасні фізкультурно-оздоровчі напрями та системи фізичних вправ, серед яких аеробіка, стретчинг, бодіфлекс та інші.

Існує також і дещо ширше тлумачення: фітнес-технології – це сукупність наукових методів, прийомів, сформованих у певний алгоритм дій, який реалізують для підвищення ефективності оздоровчого процесу, що забезпечує гарантоване досягнення результату на основі вільного мотивованого вибору занять фізичними вправами з використанням інноваційних засобів, методів, організаційних форм занять фітнесом, сучасного інвентарю та обладнання.

Розглядаючи фітнес як потенційний складник фізичної культури в школі та можливий засіб формування індивідуальної стратегії здоров'язбереження, маємо звернути увагу на низку переваг, які він надає системі фізичного виховання:

- фітнес – це новий, сучасний напрямок у сфері фізичної культури і спорту, особливо популярний серед молоді;
- фітнес пропонує велику кількість різноманітних програм і методик, які мають можливість враховувати індивідуальні особливості кожної дитини;

- фітнес довів свою ефективність в організації фізкультурно-оздоровчого процесу та формуванні стійкої мотивації до здорового способу життя;

- фітнес поєднав у собі найбільш ефективні для оздоровлення людини інновації з тисячолітнім досвідом в області оздоровчої фізичної культури різних країн світу, в тому числі й України, модернізуючи його і втілюючи в привабливу, сучасну форму, що відповідає духу часу і культурним запитам суспільства.

Вагомим аргументом на користь впровадження фітнес-технологій на уроках фізкультури з метою формування в учнів індивідуальної стратегії здоров'язбереження є доступність фітнесу як виду фізичної активності та можливість організації самостійних занять. Адже для занять фітнесом наявність спортивного інвентарю та спортивної бази не є обов'язковою умовою. Займатись фітнесом можна як спортивному залі, так і вдома, як на стадіоні, так і в парку. Необхідною умовою при цьому є наявність усвідомленої мети занять, а також компетентностей, які сприятимуть правильному підбору фітнес-програми, належному виконанню усіх етапів заняття, дотриманню техніки виконання фізичних вправ, розумінню власних фізіологічних особливостей, здійсненню оперативного, поточного та етапного контролю за станом організму.

Таким чином, підсумовуючи вище зазначене, можемо говорити про те, що фітнес-технології сприяють підготовці молодого підростаючого покоління, яке володіє знаннями, принципами та методами здоров'язбереження і може використовувати їх самостійно, а отже їх впровадження на уроках фізичної культури є ефективним засобом формування індивідуальної стратегії здоров'язбереження протягом усього життя.

Література

1. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5-11-х класів : автореф. дис. ... канд. фіз. вих. : 24.00.02. 2004. 23 с. 2. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : кол. моногр. / за заг. ред. : проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с. 3. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі : кол. моногр. / за заг. ред. : д-р. пед. наук. Л. М. Рибалко. Тернопіль : вид. Осадца В. М., 2019. 400 с. 4. Ломоносов Д. А. Сутність поняття «стратегія» та його відмінності від тактики й оперативних дій, *Економічні інновації*. Вип. 45. 2011. С. 156–160. 5. Чеховська Л. Я. Теоретико-методичні основи організаційного та кадрового забезпечення системи оздоровчого фітнесу в Україні: дис. ... д-р. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.02. Львів, 2020. 561 с.

Шостак Т. О.,

студентка факультету географії, туризму та історії,

Білоус О. С.,

канд. пед. наук, доцентка, КДПУ,

м. Кривий Ріг

ІМЕРСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ, ЯК НОВИЙ КРОК ДО МАЙБУТНЬОГО

У статті йде мова про запровадження сучасних технологій у процес навчання школярів та студентів. Розглядаються основні види імерсивних технологій та основні переваги віртуальних технологій над традиційними методами навчання.

Ключові слова: технології, імерсивні технології, віртуальна реальність, доповнена реальність, змішана реальність.

The article deals with the introduction of modern technologies in the learning process of schoolchildren and students. The main types of immersive technologies and the main advantages of virtual technologies over traditional teaching methods are considered.

Key words: technologies, immersive technologies, virtual reality, augmented reality, mixed reality.

У цифрову епоху сучасне покоління все більше тяжіє до новітніх технологій, тому традиційні методи навчання потребують оновлення та вдосконалення. Насамперед, причиною цього є науково-технічний прогрес, сучасне суспільство, політика, економіка, які диктують сучасні вимоги до учнів та молоді, як до майбутніх спеціалістів у різних сферах людської діяльності.

Мета статті – узагальнити накопичений досвід вивчення можливостей використання інформаційних технологій в освітньому процесі.

Для забезпечення інтерактивного навчання в дитячих садочках, школах, університетах використовують безліч технологій. І саме до таких інтерактивних інструментів належать імерсивні технології («immersive» з англ. занурювати) – технології повного чи часткового занурення у віртуальний світ, а також різні види віртуальної та змішаної реальності.

Але спершу варто розібратися, що ж це за технології, які дозволяють створювати сучасний контент, та яка між ними є різниця. Існують такі технології, як реальна реальність, доповнена реальність, віртуальна реальність, змішана реальність, 360°-фото, відео – контент [2, с. 3].

Розглянемо їх детальніше.

Отже, *реальна реальність* (Real reality, RR) – об'єктивна реальність, в якій ми знаходимося і яку сприймаємо органами чуттів.

Доповнена реальність (Augmented Reality, AR) – технологія візуалізації, яка пов'язана з комбінуванням об'єктів реального світу та інформації з віртуального світу (зображення, відео, текст, графіку). Популярна кілька років тому гра PokemonGO є яскравим прикладом AR технологій.

Віртуальна реальність (Virtual Reality, VR) – технологія, що переносить людину в штучний світ, де навколишнє середовище повністю змінене. VR дозволяє краще та цікавіше вивчати щось нове, особливо через високу інтерактивність, якою володіє ця технологія.

Змішана реальність (Mixed reality, MR) – це найсучасніша розробка в технології віртуальної реальності, яка може викликати різноманітні відчуття.

360°-фото, відео – контент, що складається з однієї 360° або декількох зшитих фото і відео. Це процес створення фотографій певного об'єкту, які виконані з різних боків і об'єднані в один пакет. Перегляд 360°-фото дає можливість побачити набагато більше подробиць, так би мовити відчуття їх на фізичному рівні.

Технології віртуальної і доповненої реальності

дають учням та студентам можливість глибше вивчати предмети, проводити досліди з хімії, вивчати механічні закони на фізиці, брати участь в археологічних експедиціях і багато іншого, а головне – у розважальній формі. AR і VR дають змогу набутися досвіду, до якого учні зазвичай не мають доступу.

Визначають 5 фактів на користь імерсивних технологій від традиційних методів навчання:

1. Наочність. У віртуальному просторі без перешкод можна деталізовано розглянути будь-який процес або об'єкт, що значно цікавіше, ніж дивитися на картинку у підручнику.

2. Фокусування. У віртуальному середовищі людина не відволікатиметься на зовнішні подразники, що дасть змогу повністю сфокусуватися на матеріалі.

3. Віртуальні заняття. Імерсивні технології надають можливість повністю контролювати та змінювати сценарій подій. Учень може стати свідком історичних подій, власноруч провести дослід з фізики чи хімії або ж вирішити задачу в ігровій та доступній для розуміння формі.

4. Безпека. За допомогою VR та AR технологій можна провести складну операцію, керувати космічним шатлом, провести дослід з небезпечними хімічними речовинами і при цьому не завдати шкоди ні собі, ні оточенню.

5. Результативність. За допомогою AR та VR вивчення предмету є набагато ефективнішим способом, ніж стандартне навчання [3, с. 312].

Навчання з використання імерсивних технологій, а саме віртуальної реальності, підвищує ефективність навчання, що зумовлено тим, що заняття з використанням сучасних технологій викликають великий інтерес, результатом чого стає підсилення навчальної мотивації та активності учнів. Як вказують провідні дослідники віртуальної реальності, всі результати, пов'язані з впровадженням в програми ВР-технології свідчать про підвищений інтерес учнів до подібної форми занять та ентузіазм, з яким вони готуються до кожного заняття, вивчаючи теоретичний матеріал, який потім зможуть використати у віртуальному середовищі.

Віртуалізація освіти проявляється в створенні на державному рівні системи Інтернет- і дистанційної освіти. Використання комп'ютерних технологій значно полегшило трудову діяльність людини, забезпечило широкі можливості для самореалізації, освіти та самоосвіти. Завдяки мережі Інтернет людина вийшла за межі однієї країни, мови, культури [1, с. 39].

Отже, навчальні VR-програми відкривають можливості для урізноманітнення способів подання і засвоєння матеріалу, внесення істотної специфіки в діяльність учителя та учня для перетворення змісту освіти. Дані програми є високотехнологічними дидактичними інструментами, що забезпечують гарантований розвивальний ефект. Але навчальні віртуальні

програми не можуть повністю замінити викладання в навчальних закладах, бо вони є лише імітацією реальних дій та об'єктів в інформаційному просторі. Їх доцільно широко використовувати при вивченні найбільш складних тем різних предметів, а також для тренінгу професійних навичок у різних видах діяльності.

Література

1. Волинцев В. О. Віртуальна реальність: поняття та сутність. *Питання культурології*. 2014. Вип. 30. С. 35–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pkl_2014_30_6. 2. Імерсивні технології в роботі бібліотек для дітей: метод. лист / уклад.: Т. М. Кузілова. Київ: [б.в.], 2021. 20 с. 3. Ткач Ю. VR-технології як метод і засіб навчання. *Освітнологічний дискурс*. 2017. № 3–4 (18–19). С. 309–322. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/444/392/1251>.

Щербина С. М.,

канд. пед. наук, доцентка, КДПУ,

м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК (SOFT SKILLS) МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розкрито сутність поняття «м'які» навички (soft skills) та особливості їх формування у майбутніх педагогів засобом впровадження інноваційних методів навчання в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: формування, м'які навички, формування soft skills, інноваційні методи навчання, професійна підготовка.

The article defines the concept of «soft skills» and the peculiarities of their formation among future teachers by means of implementing innovative teaching methods in the training process.

Key words: formation, soft skills, formation of soft skills, innovative teaching methods, professional training.

Затверджений професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [5] зорієнтований на якісну підготовку майбутнього фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці.

У Новому профстандарті визначено загальні (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька) і професійні (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя) компетентності вчителя. Серед компетентностей, вказаних у стандарті, одні стосуються опанування вчителями професійними знаннями, а інші передбачають урахування емоційних та комунікативних навичок.

В умовах підвищення вимог до якості підготовки майбутнього фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці конкурентоспроможність слід розглядати як відносну і узагальнену характеристику, яка: відображає певні вигідні відмінності від іншого фахівця-конкурента за ступенем задоволення потреб споживача (роботодавця) і за розміром витрат на їх задоволення; виявляється у професійній діяльності і

проєктується на всі сфери життєдіяльності людини; визначається як багаторівневе особистісне утворення, яке інтегрує індивідуальні характеристики з показниками якості робочої сили. Сучасна модель конкурентоспроможності має включати такі основні властивості: цінність цілей і ціннісних орієнтацій; працовитість; творче ставлення до справи; здатність до ризику; незалежність у прийнятті рішень; здатність бути лідером; здатність до безперервного саморозвитку.

Мета статті – розкрити особливості формування «м'яких» навичок (soft skills) у майбутніх педагогів засобом впровадження інноваційних методів навчання в процесі професійної підготовки.

Українська професійна освіта, переймаючи досвід закордонної освітньої практики, орієнтована на формування «м'яких» (soft skills), «жорстких» або «твердих» (hard skills) та «цифрових» (digital skills) навичок у їх єдності. «Жорсткі» або «тверді» (hard skills) професійні навички є вузькопрофесійними і стосуються посадових інструкцій та кваліфікаційних характеристик. «М'які» (soft skills) навички, на відміну від «жорстких» або «твердих» (hard skills) – це комплекс надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність праці; вони важливі для успішного професійного та життєвого самовизначення будь-якої людини, незалежно від професії [7].

Публічність професії вчителя зумовлює необхідність формування «м'яких» (soft skills) навичок, що передбачають вміння презентувати себе і свої ідеї; вибудовувати відносини з різними суб'єктами освіти – учнями, батьками, колегами, адміністрацією, громадськістю; координувати свої дії з іншими учасниками освітнього процесу; творчо вирішувати поставлені завдання, проявляти лідерські якості.

Мета stammi – розкрити сутність поняття «м'які» навички (soft skills) та особливості їх формування у майбутніх фахівців засобом впровадження інноваційних методів навчання в процесі професійної підготовки.

«М'які» (soft skills) навички (іноді – гнучкі навички) – «це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою» [9].

У ході дослідження Гарвардським університетом спільно з Фондом Карнегі й Стенфордським науково-дослідним інститутом встановлено, що «успіх у професійній сфері на 75-85% залежить саме від рівня сформованості soft skills і лише на 15-25% – від професійних предметних компетенцій, або hard skills» [8]. Вітчизняна система освіти, на жаль, поки зосереджена на формуванні «жорстких» або «твердих» (hard skills) професійних навичок, які є вузькопрофесійними і стосуються посадових інструкцій та кваліфікаційних характеристик.

Сутність та зміст наповнення поняття soft skills були досліджені та визначені багатьма закордонними (Р. Болстад, С. Бойд, К. Двек, Г. Клекстон, Г. Пауелл, Р. Хіпкінс, М. Чамберс) та вітчизняними (О. Абашкіна, Є. Гайдученко, В. Давидова, Є. Єгоров, Н. Жадько, К. Коваль, С. Наход, О. Соснічка, Л. Фамілярська) дослідниками, організаціями (ООН, ЄС).

Щодо класифікації soft skills, то, на нашу думку, найближчою до педагогічної професії є класифікація, запропонована К. Коваль: індивідуальні якості (уміння ухвалювати рішення та розв'язувати проблеми, чітко ставити завдання та формулювати цілі, позитивне мислення та оптимізм, орієнтація на клієнта та кінцевий результат); комунікаційні якості (уміння зрозуміло формулювати думки, уміння взаємодіяти з різними типами людей, структурувати й модерувати наради, відповідати аргументовано, зрозуміло, вчасно і ввічливо, готувати та робити якісні презентації, враховувати культурні та міжнаціональні особливості); управлінські якості («грати» в команді, об'єднувати та мотивувати її, учити та розвивати кожного учасника, попереджувати ризики та запобігати їхньому виникненню, чітко здійснювати планування та управління робочим часом) [3].

Дослідники І. Муравйова, Я. Мар'яно, А. Осадча виділяють три сфери для формування «м'яких навичок»: когнітивна, діяльнісна й особистісна. Запропонована дослідниками «карта soft skills» включає три блоки:

- блок розвитку когнітивних здібностей: уміння панорамно і критично мислити (розвиток зв'язків «викладач – студент» тощо); формування проектного мислення (здатність до передбачення, цілепокладання); розвиток умінь приймати рішення в ситуаціях нестачі часу (швидкість реакції, швидкість обробки даних); розвиток умінь швидко вирішувати завдання;

- блок розвитку діяльнісних здібностей: лідерські якості, уміння управляти собою і аудиторією (організаторські здібності, міміка, пантоміма, мова); уміння створювати тести, здатність до візуалізації інформації; уміння взаємодіяти з іншими людьми;

- блок розвитку особистісних здібностей: уміння публічно виступати (здатність грамотно і зрозуміло викладати свої думки, захопити аудиторію перспективною цікавою і корисною темою, презентація себе); уміння працювати в команді (робота в проєктній групі); комунікативні здібності; уміння мотивувати, захоплювати; уміння «бачити» іншу людину; оволодіння практичними навичками тайм-менеджменту (самоорганізація)» [4, с. 111].

Аналіз наукової літератури та вузівської практики свідчить про те, що впровадження активних методів навчання в процесі професійної підготовки сприяє формуванню «м'яких» навичок (soft skills) майбутніх педагогів.

Необхідність впровадження інноваційного навчання та використання інноваційних методів навчання у вищій школі зазначається у працях В. Андрущенка, І. Дичківської, В. Кременя, А. Кузьмінського, В. Лугового, В. Морозова, Т. Туркот, Д. Чернілевського та ін.

І. Дичківська зазначає, що «інноваційне навчання ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостях особистості» [2].

Великий тлумачний словник сучасної української мови пояснює слово «інновація» як «нововведення» [1, с. 498]. Під інноваційною освітою розуміють галузь, яка постійно оновлюється знаннями, технологіями, засобами навчання, організаційними та управлінськими підходами.

Характерною ознакою інноваційної освіти є особистісно-орієнтоване навчання, яке реалізується через проєктування навчального процесу і передбачає сумісну діяльність викладача і студента як суб'єктів освіти. Освітній процес набуває вигляду дослідження, пошуку, навчальної гри і стає джерелом досвіду.

Інноваційність у освітньому процесі приводить до зміни взаємовідносин викладачів та студентів. Якщо у традиційному навчанні простежується підсистема «суб'єкт» – «об'єкт», у якій студенту відводиться пасивна та залежна роль, то при інноваційному навчанні студент перетворюється у важливий освітній суб'єкт, залучений до активної, творчої співпраці з викладачем, зацікавлений у здобутті глибоких і актуальних професійних знань. Зосередженість на суб'єкт-суб'єктну, діалогічну взаємодію передбачає реалізацію освітньо-виховного процесу через поєднання традиційних та інноваційних методів навчання в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

У процесі професійної підготовки майбутніх педагогів, вивчення ними таких навчальних дисциплін, як: «Загальна педагогіка», «Сучасні освітні технології навчання і парадигми», «Інноваційні технології навчання і виховання» ми дбали про формування «м'яких» навичок (soft skills). На практичних заняттях з навчальних дисциплін «Загальна педагогіка», «Сучасні освітні технології навчання і парадигми», «Інноваційні технології навчання і виховання» нами використовувалися інноваційні методи навчання.

Методи навчання – упорядковані системи взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, спрямовані на розв'язання освітньо-виховних завдань.

Інноваційні методи навчання – це методи, спрямовані на оновлення, модернізацію, трансформацію навчального процесу відповідно до вимог часу. До інноваційних відносять активні та інтерактивні методи навчання.

Активні методи навчання – це методи, які спонукають студентів до активної розумової та практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом.

Інтерактивні методи навчання – це способи організації пізнавальної діяльності студентів, які забезпечують оволодіння знаннями, формують певні навички практичної діяльності, у ході яких здійснюється діалогова взаємодія викладача й студентів.

Активні методи навчання, які поділяються на неімітаційні та імітаційні [7, с. 289–291]. Неімітаційні методи не передбачають створення моделі процесу або діяльності, а активізація досягається за рахунок добору проблемного змісту навчання, що забезпечує діалогічність взаємодії.

До неімітаційних методів у науковій літературі відносять проблемну лекцію, семінар-дискусію з «мозковою атакою», навчальну дискусію, мозковий штурм, курсову роботу. Імітаційні методи поділяються на ігрові та неігрові, які передбачають роботу з моделлю ситуації у процесі імітації.

До імітаційних ігрових методів відносять стажування з виконанням посадових обов'язків, метод розігрування ролей, ігрове проектування, ігровий тренінг, ділові та рольові ігри. Ці методи забезпечують максимально можливе наближення навчального процесу до виробничих умов.

До імітаційних неігрових методів відносять метод аналізу конкретних ситуацій або метод кейса; рішення ситуаційних завдань; імітаційні ігри. Метод аналізу конкретних ситуацій («case»-метод) як неігровий метод полягає у вивченні, аналізі і прийнятті рішень у ситуації, що виникла або може виникнути за певних обставин у конкретній організації і передбачає прийняття студентами конкретного рішення у запропонованій ситуації. Кожен студент або група студентів у результаті обговорення пропонує свій варіант розв'язання проблеми, обґрунтовуючи його з опорою на отримані знання з навчальної дисципліни.

На практичних заняттях з навчальних дисциплін «Загальна педагогіка», «Сучасні освітні технології навчання і парадигми», «Інноваційні технології навчання і виховання» з метою формування м'яких навичок (soft skills) та підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності нами була апробована модель «перевернутого класу». Ідея «перевернутого класу» полягає у самостійному освоєнні здобувачами освіти нових знань на основі спеціально підготовлених відеоресурсів (навчальних відеороликів) з подальшим обговоренням, закріпленням та вирішенням творчих та навчальних завдань на занятті.

Отже, освітній процес у сучасному закладі вищої освіти має відбуватися з впровадженням інноваційних методів навчання, тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх суб'єктів навчання і передбачає співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють та здійснюють.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / голов. ред.: В. Т. Бусел. Київ–Ірпін: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 164–169.
4. Муравйова І. О., Мар'яненко Я. Г., Осадча А. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 32. Т. 1. 2021. С. 108–112.
5. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v273691520#Text>
6. Чернілевський Д. В., Гамрецький І. С., Зарічанський О. А. Педагогіка вищої школи: підручник / за ред.: Д. В. Чернілевського. Вінниця: АМСКП: Глобус-Прес, 2010. 408 с.
7. Ясна І. Softskills: універсальні навички європейського рівня. *Матеріали міжвузівського науково-методичного семінару «Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті»*. Київ: нац. торг.-екон. ун-т. 2020. 90 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf>.
8. Robles M. M. Executive Perception of the Top 10 soft skill needed in today workplace. *Business Communication Quarterly*. 2012. № 75 (4). PP. 453–465.
9. М'які навички. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/М'які_навички.

Якименко О. В.,

вчитель англійської мови,

КЗ «Академічний ліцей» № 15,

м. Кам'янське

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Реклама є одним із способів комерційної комунікації сьогодення. У статті досліджуються рекламні повідомлення і слогани, визначаються особливості їх перекладу в англійській та українських мовах. Результати дослідження можуть доповнити наукові знання про особливості рекламних слоганів у сучасній англійській мові.

Ключові слова: дискурс, рекламний слоган, текст-оригінал, фразеологічні одиниці, споживач.

Today the advertising is one of commercial communication's forms. The article deals with the investigation of appropriate lexical means of language in translating the English advertising texts into Ukrainian. This work can be useful to complete the scientific knowledge about slogans and their using in modern English.

Key words: discourse, advertising slogans, original text, phraseological units, consumer.

Наше сучасне життя неможливо уявити без реклами. Вона стала одним із способів комерційної комунікації сьогодення. Мета реклами – привернути увагу споживачів, викликати інтерес, передати інформацію і змусити споживача діяти певним чином. Актуальність дослідження зумовлена тим, що значний вплив на зрозумілість рекламного тексту грає доцільне використання лексичних засобів мови при його перекладі.

Мета статті передбачає аналіз рекламних повідомлень і слоганів, визначення особливостей перекладу рекламного дискурсу в англійській та українських мовах. Центром уваги мовознавчого вивчення реклами є лінгвістика тексту, тобто його опис з точки зору базової основи «текст – дискурс». Рекламний текст розкриває основний зміст рекламного послання. У визначенні тексту І. Гальперін (1981) наголошує, що, будучи завершеним результатом мовотворчого процесу, він є письмово об'єктивованим, літературно обробленим, має назву, цілеспрямованість і граматичний, лексичний, логічний, стилістичний зв'язок елементів. До числа елементів, з якими працюють лінгвісти сьогодення, відноситься термін «дискурс», який утворився в мовознавчих роботах з кінця XX століття. З впевністю можна сказати, що термін «дискурс» застосовується лінгвістами для дослідження і опису явищ, що відносяться до мови. Найбільш повне визначення дискурсу дає мовознавець Науковці розуміють дискурс як «зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними факторами. Дискурс – це мова, занурена в життя». [1]. Отже, розмежування понять «текст» і «дискурс» дозволяють припустити, що «текст» і «дискурс» можуть бути чітко протиставлені, як мовна одиниця мовленнєвої. Головна особливість структурної побудови рекламних текстів – це слоган. Під слоганом розуміють «короткий вираз, що висловлює основну ідею рекламних повідомлень» [2, с. 6]. З лінгвістичної точки зору, фрази слогана абсолютно самостійні, короткі, звучні і несуть дуже сильне емоційне навантаження: *Your world, your newspaper*; *100 years feeling closer (Nivea)*. Важливими характеристиками слогана є стислість, ритмічний і фонетичний повтор, контрастність, мовна гра і ефект прихованого діалогу, що є складовою фірмового стилю: *When the Times Speaks, the World listens (newspaper Times)*. Таким чином, слоган поєднує інформативну та емоційну складові, що вдало інформують читачів щодо характеристики товару.

Сьогодні рекламний текст являє собою приклад ефективного використання мовних засобів. Важливою вимогою до рекламних текстів дослідники Д. Розенталь та Н. Кохтев (1981) вважали максимум інформації при мінімумі слів. В рекламі використовуються тропи як зображувально-виражальні засоби мови, а саме: гіпербола (*The universe in your computer*); літота (*A piece of Italy every day*); порівняння (*Soft like a cloud*); протиставлення (*Melt in your mouth, not in the hands*); епітет (*Colour born*

of emotion); анафора (*MyWorld; MyStyle; MyECCO*); анадіпложіс (*Life is a game The game is out of the rules and stereotypes-Volkswagen Tiguan*); антитеза (*Tiguan will give unlimited freedom, both in rocky jungle sand off-road*); каламбур (*Good house wife likes Lask*); епіфора (*Not just clean – spot lessly clean!*); метафора (*The easy way to beautiful – Oriflame*).

Не менш виразні фразеологічні звороти у рекламному тексті сьогодення.

Відомо, що «фразеологізми – стійкі поєднання слів, що становлять єдине ціле з точки зору значення; вони являють собою метафори, образний вислів поняття або явища» [3, с. 702]. У рекламі фразеологізми використовуються в чотирьох формах: парафраз (*Dairy rivers – Fruit shores – Fruttis*); чистий фразеологізм (*Take every thing from life! – Pepsi*); переосмислення (*Fresh decision – Mentos*); використання фразеологізму для підкреслення назви бренду (*Follow the Bazar! Glue «Moment» Appreciate the moment*). Отже, фразеологізми в рекламі – яскравий, барвистий і вдалий прийом текстового повідомлення.

Прості речення переважають в англійській рекламі теж. Цепов'язано з динамічністю і експресивністю рекламного тексту, а також з впливом розмовної мови: (*Jumpin! – Playstation*); (*Domore! – Bank of America*).

Спираючись на проведений аналіз англійських слоганів, можна виділили наступні способи їх перекладу на українську мову: відсутність перекладу реклами (*Canon – You can Canon*); прямий переклад (*I'm loving it. Mc Donalds*); адаптація (*Relax, You wear Braska*); антонімічний переклад (*Impossible is nothing-Adidas*); ревізія (*Snickers: «Hungry? Grab a Snickers» – «Не гальмуй! Снікерсуй»*).

Отже, досліджуючи лінгвістичні особливості англійського рекламного дискурсу, можна стверджувати, що у науковій літературі немає конкретного визначення дискурсу, але думки більшості сучасних вчених сходяться в тому, що у визначенні дискурсу повинні знайти відображення його найважливіші формальні, функціональні і ситуаційні характеристики. Необхідно також враховувати перекладацькі аспекти англійських рекламних слоганів, а саме: переклад слоганів з англійської мови на українську має здійснюватися з урахуванням таких проблемних аспектів, як лінгвокультурний, прагматичний та власне перекладацький. Але з охопленням усіх проблемних аспектів процес перекладу рекламних слоганів здійснюється відповідно до правил рекламної комунікації, оскільки перекладені слогани функціонують в новому масово-інформаційному просторі як нові комунікативні одиниці. Результати дослідження можуть доповнити наукові знання про особливості рекламних слоганів у сучасній англійській мові, основні форми їх застосування. Таким чином, щоб рекламне звернення мало в майбутньому позитивні результати, слід ретельно проаналізувати усі його особливості і бути впевненим у правдивості та нешкідливості рекламного тексту.

Література

1. Волосожар С. Особливості побудови рекламного тексту. *Теле- та радіожурналістика*. 2010. Вип. 9.
2. Остін Дж. Л. Слово як дія. *Нове в зарубіжній лінгвістиці*. 1986. Вип. 27. 129 с.
3. Сучасний тлумачний словник української мови : 60 000 слів / уклад. : Н. Кусайкіна, Ю. Цибульник. Харків : ВД «Школа», 2012. 784 с.

РОЗДІЛ 4

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ

Лаговська Є. О.,
КДПУ,
м. Кривий Ріг

ОСВІТА ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

Якщо світ є школа, то не суспільство формує школу, а школа – світ та культуру. Якщо в ранньому християнстві, нової і оригінальною є теорія любові, яка вище за знання і віру, то автори епохи середньовіччя наголошують на ідеях авторитету і вчителства, на дисципліні. У статті розглянута загальна характеристика системи середньовічних шкіл в Західній Європі.

Ключові слова: епоха середньовіччя, авторитет, вчителство, дисципліна, система середньовічних шкіл.

If the world is a school, then it's not the society that forms the school but the school forms the world and culture. In the early Christianity there is a new and original idea of love that is higher than knowledge and beliefs, whereas the authors of Medieval era highlight the importance of the ideas of authority, teaching, and discipline. This article includes general characteristics of the Medieval era, and a Medieval school system.

Key words: Medieval era, authority, teaching, discipline, Medieval school system.

Актуальність статті полягає у розгляді освіти епохи середньовіччя, яка стала прикладом для створення нової, сучасної системи знань. Людство звертається до минулого задля пізнання нового, адже ці знання дають можливість покращити теперішнє, особливо коли ми говоримо про освіту. Через експерименти та досвід інших створилися підручники та посібники, сформувалися різні види компендіумів, енциклопедій, контроль оцінювання, школи та університети, та освіта загалом.

Метою статті є розгляд історії створення, особливості навчання і розвиток освіти в середні століття, а саме епохи середньовіччя.

Будь-яка концепція освіти історична, вона тісно пов'язана з еволюцією суспільства. Поставлений формаций формувати суспільства [1, с. 536–540], як правило, відповідає і призначена система освіти та виховання. У суспільстві [11, с. 462] є свій освітній механізм виготовлення нових змін життя.

Середньовіччя у нашій свідомості асоціюється [5, с. 231] насамперед із трьома їхніми інститутами – Церквою, Імперією та Університетом. З них Церква та Імперія настали в середні віки за античністю, і лише університет народився власне посередніми століттями. Яскравою специфікою середньовічної культури [2, с. 400] є її письмовий характер. Замість характерного для античності освіченого дозвілля виникають праці вчених, замість усної культури – писемна грамотність. Це дозволяє транслювати знання в інші епохи.

Ратифікується шанування слова. Велике

значення [7, с. 21] у середні століття мають проповіді та молитви, писемні праці. Досягти мети, яку ставила собі середньовічна людина, саме досягнути на Бога, це означало все існування читати і інтерпретувати той самий текст, тобто Біблію. Підпорядкована педагогічній місії й природа. Весь світ стає підручником, природа – явним посібником.

В епоху середньовіччя [4, с. 35–38] зростаючого значення набули освіта і наука. Шкільна та інститутська наука трималася на одному з перших місць. Для навчання молоді застосовувалися єпископські та монастирські школи, в яких було введено поділ «семи вільних мистецтв». До цієї системи виховання належали: верхова їзда, плавання, стрільання з лука, кидання списа, фехтування, полювання, гра в шахи, вміння складати вірші, співати й грати на музичних інструментах. У XII столітті на базі подібних шкіл з'явилися університети. Згодом формуються колегії.

Книги виготовлялись з пергаменту [3, с. 46–47] Листки пергаменту зшивались за допомогою тонких концентрованих шнурів і розміщувалися в палітурках з дощечок, обтягувалися шкірою, іноді були декоровані дорогим камінням та металами.

Актуальними на той час були лицарські школи, де виховували хлопчиків – майбутніх лицарів.

Лицарство середньовіччя [9, с. 512] немає жодних загальних рис про того романтичного, великодушного, ввічливого, делікатного лицаря, захисника жіночої гідності, якого усі звикли бачити у художній літературі. Жадібні,

малоосвічені, безжальні феодалі жили з того, що експлуатували селян. Вони з презирством ставилися до всіх типів праці, зокрема і розумової.

Феодалі готувалися до війни з дитинства. Спочатку [8, с. 50] сини феодалів навчалися майстерності їздити верхи і мати зброю, потім вони вирушали у замок свого сеньйора, тобто феодального власника землі, котрий віддавав частину своїх земель із селянами іншому, дрібнішому феодалові, за службу. Там хлопці, спочатку виконував функцію пажів при господарині маєтку (від 7 до 14 років), а потім ставали зброєносцями господаря, беручи участь у військових походах. У віці 18-20 років юнаків-феодалів посвячували в лицарі. Їм вручали шпори та мечі під час спеціальної церемонії, на якій були присутні сім'я та гості. Але на цьому підготовка до бойової справи не закінчувалася. Вона тривала і під час війн, і у ті роки, коли війни не було.

В епоху середньовіччя дівчата також здобували освіту [6, с. 89], але ця освіта мала жорсткий кастовий характер. Панночки знатного походження виховувалися в роду під наглядом матерів чи особливих вихователок. Деякі з них навчалися читати та писати у найближчому монастирі. Також, деяких дівчат із багатих сімей віддавали на виховання до жіночих монастирів, де вони перебували протягом деяких років.

Значні молоді учениці залишали монастир для того, щоб одружитися за бажанням батьків. Отже, все навчання у монастирях було підпорядковане підготовці жінки до того, щоб бути шляхетною дружиною, матір'ю, панною. У монастирі

панночок навчали латинської мови, вони ретельно вивчали Біблію, вивчали правила поведінки. Молоді жінки навчалися танцювати, розкішно хилитися у реверансі, грати на лютні та клавесині, підтримувати бесіду на тему з двома чи трьома подругами.

До змісту навчання дівчат в епоху середньовіччя входила, навіть, така дисципліна як мистецтво застосування віялом. А також у них були такі заняття, на яких їх навчали вести домогосподарство. Навіть, передбачаючи, що дівчат можуть спіткати скрутні часи, їх змушували виконувати і так звану «чорну роботу». Вони по черзі працювали на кухні та в пральні, вичищали світильники, прибирали та мили підлогу. І, нарешті, у монастирі майбутнім «зіркам» світського суспільства пропонували найпростіші знання з історії та географії, з міфології, арифметики, теології та латини, які були до них донесені у поверховій формі.

Підсумовуючи все вище зазначене, можна сказати, що в середні віки методи навчання були надзвичайно прості. Потрібно відзначити, що в епоху середньовіччя, освіту для жінок-дворянок було представлено більш ширше, ніж для чоловіків-лицарів. Певною мірою це пояснюється тим [10, с. 17–20], що католицьке сповідання намагалося впливати на світських феодалів через їхніх дружин, вихованих в монастирях на кшталт релігійності, котрі більш приділяли увагу книгам церковного змісту.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ : [б.в.], 2003. С. 536–540.
2. Джуринський О. М. Історія освіти та педагогічної думки. Вид-во : Владос-Прес, 2003. 400 с.
3. Довідник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання з всесвітньої історії. Київ : [б.в.], 2021. С. 46–47.
4. Кравець В. О. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Тернопіль : [б.в.], 1996. 35–38 с.
5. Кузьнецький М. І. Історія середніх віків. Москва : [б.в.], 1990. 231 с.
6. Левківський М. В. Історія педагогіки. Київ : [б.в.], 2003. 89 с.
7. Левківський М. В., Дубасенюк О. А. Історія педагогіки. Житомир, 1999. 21 с.
8. Піскунов А. І. Хрестоматія з історії зарубіжної педагогіки : навч. посіб. Москва : [б.в.], 1981. 50 с.
9. Піскунов А. І. Історія педагогіки та освіти. Від зародження виховання в первісному суспільстві до кінця XX століття : навч. посіб. Видавництво : ТЦ Сфера, 2004. 512 с.
10. Тлумацький Н. В. Теорія та історія світової та вітчизняної культури. Львів : Каменяр, 1992. С. 17–20.
11. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : [б.в.], 2000. 462 с.

Ланецька Ю. А.,

аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У статті розкривається концепція гендерного підходу в освіті в умовах нової української школи. У сучасній науковій думці та суспільстві значна увага приділяється висвітленню такого поняття, як «гендер». Впровадження гендерного підходу у виховання слід розуміти як розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і задатків кожної особистості.

Ключові слова: гендерний підхід, гендерне виховання, нова українська школа.

The article reveals the concept of gender approach in education in the new Ukrainian school. In modern scientific thought and society, much attention is paid to the coverage of such a concept as «gender». The introduction of a gender approach in education should be understood as expanding the living space for the development of individual abilities and talents of each individual.

Key words: gender approach, gender education, new Ukrainian school.

Сучасний освітній простір України потребує значних змін у цілеспрямованому запровадженні гендерного підходу, що є важливим індикатором визнання демократичної країни в європейському співтоваристві. Незважаючи на розпочаті інноваційні перетворення щодо демократизації та гуманізації національної системи освіти, питання інтеграції гендерного компонента є незавершеним.

Метою статті є висвітлення важливості гендерного виховання учнів у новій українській школі.

Упровадження нових освітніх стандартів та реформування шкільної освіти створюють необхідне підґрунтя задля розв'язання проблеми гендерної дискримінації в українському суспільстві. Саме тому виникає необхідність перегляду змісту навчальних програм, які пропонуються в школі, у ЗВО на предмет їх відповідності гендерним особливостям учнів, студентів і набутому ними життєвого досвіду. Метою реформування системи освіти є створення школи, що забезпечуватиме різнобічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності [2, с. 5].

Гендерний підхід в освіті й вихованні – це створення педагогічних умов для самореалізації особистості, заснований на її можливостях і здібностях. Мета гендерного підходу, на думку О. Петренко, полягає у звільненні навчально-виховного процесу і суспільного середовища від найбільш жорстких гендерних стереотипів, розширення простору для прояву індивідуальності і розвитку особистості кожного учня/учениці, виховання їх у дусі егалітарного партнерства у всіх сферах життєдіяльності [4, с. 111].

Гендерний підхід у початковій освіті сьогодні має вагоме значення у взаємозв'язку з розвитком демократії і права. Водночас у вітчизняній педагогіці питання гендерного виховання молодших школярів розроблялося недостатньо. Гендерний підхід передбачає допомогу учням в усвідомленні себе як креативної, творчої особистості незалежно від статі та гендерних стереотипів. Нова українська школа – це ключова реформа України одним із завдань якої є «забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини» [3, с. 18].

Учитель НУШ повинен створити оптимальні умови для розвитку і навчання особистості, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не

тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами» [3, с. 123].

Важливим елементом нової української школи є педагогіка партнерства, яка полягає а активному залученні до освітнього процесу усіх її учасників (учителі, батьки, діти). Хочемо зазначити, що гендерне виховання особистості здійснюється під впливом родини, освіти, засобів масової інформації, релігії, мистецтва, мови, правової та державної політики. Застосування гендерного підходу у формуванні гармонійно розвиненої особистості пропонує новий спосіб пізнання дійсності, в якому відсутня нерівність та ієрархія «чоловічого» й «жіночого». Саме тому задля отримання найкращого результату у питанні гендерного виховання учнів необхідно працювати над інформатизацією батьківської громадськості.

Під час освітнього процесу необхідно враховувати принципи гендерного виховання:

- гуманізм (забезпечення рівних прав і свобод чоловіків і жінок має пріоритетний характер; виховання гендерної свідомості та гідності, а також розуміння його значимості);
- демократичність (виховання прагнення до соціальної солідарності, справедливості, уміння конструктивно діяти і приймати гендерно збалансовані рішення);
- наступність і безперервність (постійне розширення інформаційних і практичних кроків гендерного виховання у дошкільній, середній та вищій освіті, а також самоосвіті);
- міжпредметність (отримання гендерних знань під час вивчення різних навчальних предметів; узгодження змісту навчальних програм з метою і завданнями гендерного виховання);
- етнокультурність (врахування у змісті гендерного виховання етнонаціонального, регіонального, місцевого культурного аспекту);
- полікультурність (виховання ідеї про універсальність прав людини, гендерної рівності всіх національних культур, виховання в дітей основ міжетнічної терпимості й толерантності);
- плюралізм (виховання толерантного ставлення до різних світоглядних доктрин, діяльності учнівських самоврядних організацій) [1, с. 4].

Упровадження принципів гендерної рівності, поширення знання про гендерне виховання та формування нових підходів гендерної освіти набуває особливого значення в повсякденному житті. Запровадження гендерного підходу в освіту має розпочинатися з найпершої початкової ланки. Нова українська школа має приділяти увагу

гендерному компоненту у вихованні та навчанні учнів.

Література

1. Батрин В. В. Гендерний підхід у фаховій підготовці майбутніх вчителів початкових класів. Електронне наукове фахове видання. *Теорія та методика управління освітою*. Київ, 2014. 2. **Нова українська школа**. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. 3. **Нова українська школа**. Порадник для вчителя. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>. 4. Петренко О. Б. Становлення гендерного підходу до освіти і виховання в українському суспільстві. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Рівне, 2003. Вип. 27. Ч. 1. С. 110–120.

Леоніда А. О.,

магістрантка кафедри педагогіки,

науковий керівник – д-рка пед. наук, професорка Дороніна Т. О., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

У статті констатовано, що поширення практики гендерної освіти та виховання у вітчизняній педагогіці ґрунтується на впровадженні гендерного підходу до сучасної системи професійної підготовки майбутнього вчителя, який має володіти високим рівнем гендерної культури, що обумовлює врахування гендерного чинника у змісті та структурі освітньої діяльності закладу вищої освіти.

Ключові слова: гендер, гендерна освіта, гендерний аспект, майбутній педагог.

This article states the expansion of gender education and training practices in the country's teachers is based on the implementation of a gender approach to the current system of professional training of future teachers. The authors emphasize that a teacher must have a high level of gender culture, which implies taking into account the gender factor in the content and structure of educational activities of the institution of higher education.

Key words: gender, gender education, gender aspect, educator.

Ключовим напрямом забезпечення демократичного поступу України із урахуванням процесу інтегрування європейських цінностей є впровадження гендерної рівності зокрема до соціокультурної сфери. Сучасна ситуація в українській освіті потребує перетворення вищої школи в інститут відтворення і створення культури як системи демократичних цінностей, що мають бути інтегровані на особистісний рівень здобувача вищої освіти. Гуманітаризація, індивідуалізація та диференціація навчання зумовили впровадження феномена «гендер» в освітній простір вищої школи.

Метою статті є актуалізація проблеми впровадження гендерного складника до процесу підготовки майбутнього вчителя.

Важливим кроком у розвитку педагогічної науки є наукова розробка гендерної проблематики в Україні. Аналіз наукових досліджень гендеру дозволяє виокремити пріоритетні напрями педагогічного пошуку: методологія гендерних досліджень, конкретизація та опис періодів та етапів розвитку вітчизняної гендерної освіти, історичний розвиток гендерного підходу в освітньому процесі країн Європейського Союзу тощо. Звернення до наукових праць переконує, що вітчизняна система вищої педагогічної освіти має потужний науково-педагогічний потенціал, готує фахівців, майбутню еліту нашої країни, здатну вести за собою інших, є основною ланкою розвитку нових підходів і

традицій, які допомагатимуть впровадженню принципів гендерної культури в усі сфери суспільного життя. В сучасних умовах розробка низки проблем теорії і практики професійної підготовки майбутніх педагогів з урахуванням гендерного фактору є особливо актуальною, оскільки вона має сприяти ефективному розвитку в них професійно важливих якостей – гендерної свідомості, гендерної чутливості, а також професійних компетентностей.

Провідні українські вчені (Т. Говорун, Т. Голованова, Т. Дороніна, В. Кравець, І. Мунтян та ін.) доводять необхідність першочергового розв'язання низки гендерно забарвлених проблем саме у підготовці майбутнього вчителя, зокрема це стосується проведення гендерного аналізу концепції, змісту і методичного забезпечення процесу професійного навчання й виховання майбутніх педагогів; включення в навчальні тексти більшого обсягу інформації про гендерний внесок у розвиток суспільства, науки, освіти і культури; покращення гендерної культури науково-педагогічних кадрів вищих навчальних закладів [2, с. 158–159].

Підготовка фахівців, що володіють гендерною культурою, є процес, в якому створюються і використовуються цінності культури, відбувається творче перетворення дійсності з позицій «гендерної грамотності», тобто розуміння формування законів і

механізмів функціонування гендерної системи, володіння «гендерною» мовою, мисленням, правилами поведінки.

У формуванні гендерної культури майбутніх вчителів провідними суб'єктами гендерної соціалізації у вузі є викладачі, керівництво закладу освіти, органи управління, які задають реалізовану на практиці модель трансляції гендерних норм студентам. Однак, якщо студент починає сам управляти процесом своєї професійної освіти, займається саморозвитком і самореалізацією, то він цілком може підсумувати досягнення поставлених цілей, здійснити гендерну рефлексію. Маючи високий рівень сформованості гендерної культури, студент може визначити рівень своєї гендерної чутливості, оцінити наскільки викладацький або студентський колектив поділяє ідеї гендерної рівності, провести гендерний аналіз навчально-методичних матеріалів, критично поставитися до різних стилів викладання.

Утім, впровадження гендерного підходу в освіті, на думку Т. Дороніної, ускладнене відсутністю чіткої державної програми розвитку гендерного компонента в освіті, неготовності суспільства сприймати актуальні гендерні проблеми, обмеження гендерної проблематики жіночою темою, відсутністю освітніх програм, методичного забезпечення, кваліфікованих кадрів тощо [1]. Тому, реалізуючи гендерний підхід в освіті, необхідно впроваджувати гендерні стратегії на рівні змісту стандартів вищої освіти, а при розробці освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки майбутніх педагогів, враховувати гендерний розвиток студентів, що допоможе уже у процесі навчання створити умови формування гендерних соціокультурних та психолого-педагогічних орієнтирів педагогів та допоможе їм у майбутній професійній діяльності реалізувати різнобічні методологічні гендерні аспекти.

Поділяємо упевненість сучасних вчених у тім, що гендерна (педагогічна) освіта має вирішувати низку конкретних завдань, спрямованих на знайомство майбутніх педагогів з інституційними цінностями, нормами і правилами егалітарного та партнерського спілкування. Впровадження гендерної освіти в систему підготовки вчителів потребує, розробки необхідного методологічного та методичного забезпечення професійної підготовки особистісних, професійних якостей майбутніх фахівців, із урахуванням впливу особистості учителя на трансформацію і моделювання соціокультурних відносин в учнівському колективі.

Поширення практики гендерної освіти та виховання у вітчизняній педагогіці ґрунтується на впровадженні гендерного підходу до чинної системи національної педагогічної освіти, що зумовлено пріоритетом принципу гендерної рівності в соціальній і освітній політиці. Вирішення вищезазначених питань передбачає оновлення гендерного матеріалу та подальшу розробку його методичного забезпечення; конструювання нових гендерно-спрямованих форм і методів роботи, широке використання засобів медіа-освіти; розробку курсу підвищення кваліфікації викладацького складу та співробітників освітніх закладів з гендерної проблематики тощо.

Знання, вміння та навички отримані під час навчально-виховної діяльності у вузі, є обов'язковими, але не єдиною умовою підготовки студентів до професійної діяльності. Майбутні фахівці мають володіти професійно значущими якостями особистості, що дозволяють їм на мікрорівні організовувати і підтримувати відносини в трудовому та учнівському колективі, вести діалог в професійному середовищі, враховувати особливості роботи в чоловічому/ жіночому колективі.

Література

1. Дороніна Т. Гендер у системі педагогічного знання. *Директор школи. Україна*. 2007. № 9. С. 66–69. 2. **Гендер** : реалії та перспективи в українському суспільстві. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 2003 р). Київ : ПЦ Фоліант, 2003. 300 с.

Пенцаль М. О.,

*студентка факультету іноземних мов,
науковий керівник – канд. пед. наук, доцентка Макаренко І. Є., КДПУ,
м. Кривий Ріг*

РОЛЬ ПЕДАГОГА У РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНО-НЕЙТРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

У статті аналізується роль педагога щодо реалізації гендерно-нейтрального виховання у масовій школі та які наслідки воно передбачає. Акцентовано увагу на важливості усунення гендерних стереотипів у сфері освіти та значущий вплив вчителя на цей процес.

Ключові слова: гендер, гендерно-нейтральне виховання, гендерна освіта.

The article analyzes the role of the teacher in the implementation of gender-neutral education in public schools and what consequences it provides. Emphasis is placed on the importance of eliminating gender stereotypes in the field of education and the significant influence of teachers on this process.

Key words: gender, gender-neutral education, gender education.

У сучасному мінливому світі існує багато шляхів виховання людини як особистості, з її індивідуальними вподобаннями, поглядами на світ та інших людей, але проблема насаджування гендеру у сфері суспільства, масової інформації та, зокрема, сфері освіти, щодо ще не сформованої особистості постає найбільш гостро. Педагоги та більшість провідних світових лідерів громадської думки, таких, наприклад, як Ілон Маск прийняли рішення про гендерно-нейтральне виховання дитини, яке надає можливості особистості при досягненні свідомого віку самостійно обрати до якої статі вона себе відносить. «Я не маю бажання визначати стать дитини на той випадок, якщо вона так не відчуває себе» – повідомила Граймс, дружина Ілона Маска, під час прямої трансляції на YouTube каналі [1]. Інші батьки наслідували прикладу відомої родини та відмовились від визначення гендеру дитини при народженні, але задля того, щоб виховання такої особистості не було марним, освітяни мають усвідомлювати власний внесок щодо виховання дітей у цьому напрямі.

Мета статті – дослідити роль вчителів щодо реалізації гендерно-нейтрального виховання у сучасній школі, а також виокремити їх повноваження та обов'язки при виховній роботі з учнями, спрямованих на позбавлення гендерних стереотипів в освітньому процесі.

Нині у вищих педагогічних навчальних закладах України та більшості країн світу спостерігається невідповідність вимогам гендерно-нейтрального виховання майбутніх вчителів щодо, зокрема, дотримання принципу розподілу вихованців за належними їм предметами.

Так, однією з основних вимог до адміністрації сучасного навчального закладу є розподіл учнів за предметами тієї категорії, яку вони мають бажання засвоїти. Шкільна адміністрація не має права насаджувати дитині той тип предметів творчої діяльності, яка не була узгоджена з вихованцем та не відповідає її інтересам. Окрім цього, батьки, обираючи напрям гендерно-нейтрального виховання, повинні обговорити з педагогом той тип займеннику, який вчитель буде використовувати при роботі з дитиною. Так, наприклад, одружена пара з Британії, яка виховує гендерно-нейтральну

дитину, віддала перевагу використанню they(вони), цей займенник найбільш наближений до гендерно-нейтрального типу звернень [3].

На нашу думку, обов'язком сучасної шкільної адміністрації, з розмірковувань щодо гендерної толерантності, є організація та втілення в життя проєкту «Гендерно-нейтральний туалет» (Restrooms for all), який був запропонований у 2015 році Скоттом М. Стінгером задля необмеження не цисгендерних особистостей та тих осіб, які знаходяться на стадії визначення власного гендеру [2].

Відомо, що схильність до вподобань визначених кольорів (жінки – рожевий, чоловіки – синій) зумовлена біологічною складовою та минулим людства. Так, згідно з теорією «мислитель-збирач», жіночий мозок повинен бути спеціалізований на задачі пов'язаній зі збиранням та підтверджується дослідженням зорово-просторових здібностей, але сьогодні можна цілковито стверджувати, що кольорові вподобання значно відрізняються від тих, що мали люди первісно-суспільного устрою, тому одна із вимог сучасного педагога, який орієнтується на виховання гендерно-нейтральної особистості є спрямованість тільки на індивідуальні захоплення дитини, відсутність пропаганди «визначених» для кожного гендеру кольорів та власний приклад орієнтації на особистісні інтереси [4].

Звісно, що гендер ми набуваємо, а не народжуємося з ним, і відповідно, сфера освіти має значний вплив на формування цього аспекту нашого життя. Так, Британська громадська трансляційна служба (BBC) у 2017 році відтворила ситуацію того, як дорослі люди з педагогічною освітою здійснюють вплив на дітей та їх дії в залежності від того, з дитиною якого гендеру вони працюють. Цей експеримент яскраво ілюструє те, з чим наразі нам, як представникам сучасності, потрібно боротися, а саме гендерними стереотипами, які заважають нашому суспільству рухатися вперед до подальшого розвитку у демократичному напрямі.

Проблема гендерно-нейтрального виховання є багатоаспектною та потребує подальшого наукового дослідження і поширення як у наукових так і громадських широких колах задля підвищення рівня гендерної освіти педагогів тощо.

Література

1. **Julia Naftulin** Elon Musk and Grimes will practice gender-neutral parenting with their baby. Here's what that means. May 8, 2020. 2. **Gender neutral bathrooms** «Restrooms for all». 1-5. URL: [comptroller. nyc.gov/wp-content/uploads/documents/Gender_Neutral_Bathrooms.pdf](https://www.comptroller.nyc.gov/wp-content/uploads/documents/Gender_Neutral_Bathrooms.pdf). 3. **Parents Jake and Hobbit** hide baby's sex from family to allow child to determine their own gender URL: <https://www.bristolpost.co.uk/news/celebs-tv/parents-jake-hobbit-hide-babys-33282184>. 4. **Current Biology**. Biological components of sex differences in color preference. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S096098220701559X>. 5. **Girl toys vs boy toys**: The experiment – BBC Stories 3:25. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nWu44AqF0iI>.

Побоча Т. Д.,*доцентка кафедри виховання та культури здоров'я,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»,
м. Дніпро***ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»: ГЕНДЕРНЕ ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ**

У статті стверджується необхідність оновлення змісту предмету «Захист України» з позицій сьогодення та з урахуванням гендерного підходу. Автором констатовано необхідність залучення до навчального матеріалу досвіду жінок-військовослужбовиць, що дозволяє руйнувати гендерні стереотипи та відображає нагальні потреби сучасного українського суспільства.

Ключові слова: гендерний підхід, гендерні стереотипи, жінки-військовослужбовці, жіночий досвід, навчальний предмет «Захист України».

The article states the necessity of updating the content of the subject «Protection of Ukraine» from the point of view of the present day. It should taking into account the gender approach. The author has stated the necessity of including in the educational material the experience of servicewomen. This allows to destroy gender stereotypes and reflects the main consumers of the modern Ukrainian society.

Key words: gender approach, gender stereotypes, servicewomen, women's experience, academic subject «Zakhist Ukrainy».

Сучасний розвиток вітчизняної системи освіти позначений інтенсивним впровадженням гендерного підходу до змісту та процесу викладання практично всіх предметів, що становлять загальну середню освіту. Звернення до наявних у педагогічному дискурсі публікацій з означеної тематики свідчить, що вітчизняні вчені та педагоги практики зосереджують свою увагу передусім на предметах гуманітарного циклу, утім на сьогодні особливо важливим вважаємо впровадження гендерного підходу до викладання дисциплін, які залишилися поза уваги вчених, зокрема предмету «Захист України».

Метою дослідження є актуалізація гендерного аспекту в змісті предмету «Захист України» з огляду на умови воєнного стану.

Під час нашої практичної викладацької діяльності із вчителями предмету «Захист України» Дніпропетровської області слухачам було запропоновано завдання щодо створення сценаріїв виховних заходів. Надані матеріали було проаналізовано з точки зору врахування гендерних підходів у змісті вказаних заходів: тематика заходів, чи паритетною є участь і хлопців і дівчат, які ролі вони виконують, чи відображена роль жінок – захисниць. Проведена робота дозволила дійти висновку щодо сталості гендерних стереотипів у сюжетному та вербальному рівнях сценаріїв, що докладно висвітлено під час IV Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика» (03-04.12.2021 р., м. Дніпро) [2].

Умови воєнного стану дозволили дещо змінити кут зору, і щодо змісту предмету, і щодо виховної роботи, яка потребує суттєвого оновлення. Зокрема це стосується нагальної необхідності уведення

жіночого досвіду війни не лише з позицій сімейних стосунків (мати/дружина/донька), а з позицій активної участі жінок у бойових діях, і зокрема готовності жінок брати участь у цих діях.

Дійсність пропонує нам значну кількість прикладів дівчат/жінок, які зробили вагомий внесок у визвольній боротьбі українського народу. За даними медіа-проекту «Ukrainer» (<https://ukrainer.net/expedition/>) «Станом на грудень 2021 року, коли російсько-українська війна на Донбасі уже тривала, але повномасштабний наступ Російської Федерації на Україну ще не почався, у Збройних Силах України були задіяні 57 тис жінок, тобто майже 22 % від усього особового складу ЗСУ» [1]. Жінки вже тоді несли службу в Національній гвардії України, в Національній поліції. Сьогодні кількість жінок, що перебувають на службі, значно більша. Вони є на всіх ланках боротьби із ворогом. Але, навіть у своїх інтерв'ю, мають давати відповіді на питання: «Як на ваше рішення відреагували рідні та друзі?», «Як жінці зрозуміти, що вона готова піти в тероборону?» [3]. І тоді варто замислитися, чи доцільні такі питання в інтерв'юванні чоловіків-військових?

Із іншого боку, маємо популяризувати відомості з офіційних джерел, зокрема Міністерства оборони України. Де наразі розміщено матеріал про жінок, що перебувають на військовій службі: «Війна жіночими очима. 12 історій жінок-військовослужбовців ЗСУ, медиків, добровольців» (<https://cutt.ly/xHnCrkT>). Утім за змістом статті очевидним є те, що матеріал не оновлювався вже кілька років. Тоді звертаємося до періодичних видань, зокрема – DeutscheWelle (DW), де є відео розповідь про українок, які боронять нашу країну [4]. Але це все – крапкові відомості. Кім того, навіть, у наведеному вище покликанні на видання

DeutscheWelle, публікація має підзаголовок – «як війна змінила українських жінок». Переконані, зміни відбулися серед всіх членів українського суспільства, звісно змінила вона і жінок, але чи це про їхню сміливість та звитягу? Здається і тут участь жінки у військових діях імпліцитно розглядається як щось унікальне, їй (жінці) не властиве.

В якості узагальнення власних спостережень маємо наголосити. Війна актуалізувала проблему «жінка та армія», навела нам значні приклади жінок

та дівчат, що своїм життям руйнують будь-які гендерні стереотипи. Тож маємо не втратити цей досвід, збирати його та використовувати під час вивчення учнями та ученицями дисципліни «Захист України». Вважаємо, вкрай необхідним популяризувати, зокрема в межах навчального предмету, досвід жінок, що захищають свою державу, не лише в якості представниць волонтерського руху, а саме в якості активних учасниць та переможниць у сьогоденній війні.

Література

1. **Зі зброєю чи без.** Українські жінки захищають свою державу. URL: <https://ukrainer.net/zhinky/>. 2. **Побоча Т. Д.** Гендерний підхід у виховній роботі вчителів предмету «Захист України». Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (03-04 грудня 2021 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНО» ДОР». Дніпро : СПД «Охотнік», 2021. С. 422–425. 3. **Ти тут не жінка**, бо війна не має статі : Маргарита Рівчаченко про службу в теробороні та допомогу армії. Українська правда. 8 березня 2022 р. URL : https://life.pravda.com.ua/society/2022/_03/8/247712/. 4. **Українки**, які борються проти російської армії (04.05.2022). URL : <https://www.dw.com/uk/ukrainky-yaki-boriutsia-proti-rosiiskoi-armii/av-61683166>.

Яхнич М. В.,

*аспірантка кафедри педагогіки, КДПУ,
м. Кривий Ріг*

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ВИХОВАННІ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ У 20-30-ТІ РР. ХХ СТОЛІТТЯ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ

У статті розглянуто становлення гендерної освіти та виховання безпритульних дітей у 20-30-ті рр. ХХ століття на Дніпропетровщині. Проаналізовано приклад вирішення статевого виховання науковцями, які допомагали безпритульним дітям адаптуватися у нових умовах, соціалізуватися та набути досвіду міжстатевого спілкування.

Ключові слова: гендерний підхід, соціальне виховання, соціалізація, міжстатеві стосунки, статеворольове виховання.

The article deals with the formation of gender education and upbringing in the 20-30s of the twentieth century in Dnipropetrovsk region. It analyzes the example of addressing the sex education by scientists who helped homeless children to adapt to new conditions, socialize and gain experience of intergender communication.

Key words: gender approach, social education, socialization, gender relations, sex and age education.

Кожний історичний період розвитку людства висуває перед суспільством нові виклики, які спрямовані на покращення та удосконалення процесу навчання і виховання молоді, згідно сучасних вимог. На сьогодні актуальним питанням є статеве виховання дітей, в тому числі з-поміж тих, хто навчається в інтернатних закладах.

Вихованці зазначених установ, частіш за все, в питаннях гендерної просвіти покладаються на знання старших за віком молоді або ж дістають інформацію, яка їх цікавить з мережі інтернет. Це ніяким чином не допомагає їм розібратися у системі людських відносин, а навпаки, призводить до спотвореного їх розуміння. Тому вважаємо, що позитивний досвід педагогів-новаторів 20-30-х рр. ХХ століття допоможе заповнити ту прогалину в навчально-виховній діяльності, яка виникла і потребує нагального розв'язання.

У науковій літературі до розгляду проблеми статевого виховання безпритульних дітей була долучена велика кількість науковців, які в ситуації

реформування освітніх закладів, руйнації старих традицій навчання та виховання, намагалися, згідно встановлених державних наказів (інструкцій), формувати звичну модель освіти.

Відомі педагоги минулого (П. Блонський, Л. Виготський, А. Залкінд, М. Рубінштейн, С. Русова, В. Сухомлинський) та науковці-сучасники, що досліджують аспекти гендерного підходу до виховання дітей, впливу педології на становлення гендерного напрямку до виховання учнів (Т. Дороніна, Т. Кравченко, О. Петренко, Т. Янченко) є однастайними в тому, що успішна соціалізація особистості буде полягати лише при дотриманні умов гендерного підходу.

Однак численна кількість праць не розкриває в повній мірі регіональний аспект питання. Тому, *метою нашого дослідження* є з'ясування позитивного впливу гендерного виховання на соціалізацію безпритульних дітей у зазначений період на Дніпропетровщині.

У 20-ті роки ХХ століття Катеринославщина (з 1926 р. – м. Дніпропетровськ) як і решта інших

українських губерній були захоплені більшовиками внаслідок боротьби за владу. Під їх пильний нагляд та контроль підпадали освітні установи різного рівня, до них були застосовані методи політичної агітації, пропаганди, спрямовані на виховання й перевиховання, було здійснено впровадження нових ідеологічних засад освітньої та творчої діяльності, що не припускали плюралізму чи діалогу [3, с. 251].

При формуванні нової освітньої програми радянською владою було окреслено роль статевого виховання для підростаючого покоління. Це питання було на часі, як на Дніпропетровщині, так і в УСРР загалом, оскільки збільшилася кількість безпритульних дітей, ускладнилися прояви аморальної поведінки серед молоді, знецінилося моральне значення сім'ї для кожного окремого індивіда.

Таким чином, вирішуючи цю проблему, Катеринославський Губнаробраз (Губернський відділ народної освіти) проголошує основні напрями діяльності щодо реалізації завдань статевого виховання та починає втілювати їх у тогочасну реальність.

На допомогу державним структурам, які розробляли систему законодавчих актів, що стосувалися соціального виховання безпритульних дітей, питань народної освіти для подальшого втілення в життя ідейно-політичних переконань, були залучені вчені-педологи. Вони працювали у досвідно-педологічних станціях, які були створені відділом Головоцвиху (Головний комітет соціального виховання дітей).

Однією з чотирьох таких установ стала Дніпропетровська досвідно-педологічна станція (1922–1936 рр.) [4, с. 46]. Вона досліджувала проблему дефективної поведінки дітей, здійснювала профілактику безпритульності, проводила подальше обстеження таких дітей, що полягало у спостереженні за ними та налагодженні контактів таких дітей один з одним.

Робота Дніпропетровської станції включала багато педагогічних аспектів, але для нас цікавим фактом є те, що науковці, розробляючи посібники, в тому числі з питань гендерного виховання, займалися також влаштуванням «літніх шкіл для дітей із робітничих районів», організацією дитячого руху [4, с. 47], вивчали кожну дитину на різних стадіях її розвитку, з'ясовували, яким чином соціальне середовище може впливати на формування особистості, характер, поведінку, моральну культуру.

На наш погляд, педологія, як наука у період 20–30-х рр. XX століття допомогла визначити вплив соціального середовища при формуванні у безпритульної дитини досвіду міжстатевих стосунків у середині кожного колективу.

Подальші успіхи у розбудові «радянської школи», яка була відмінною від попередніх земських, церковно-парафіяльних шкіл, помітні в загальнодоступному, суспільному вихованні хлопців та дівчат. До 1917 р. навчання та виховання дітей відбувалося за становим і гендерним принципами. Вважалося, що жінці більш доречно роль матері та дружини, а також, що освіта може зіпсувати її характер, вплинути на психічний стан. І хоча перші спроби радянської влади з питань статево-рольового виховання мали свої труднощі, все ж таки з 1919 р. вдалося законодавчо закріпити спільне навчання дітей обох статей [2, с. 336].

Виховання дітей разом у дусі колективізму вирішувало багато завдань – це в першу чергу, здійснення ідеологічної роботи, вчили ніколи не забувати про свого «брата-безпритульника», намагалися всіма силами долучити його до дружнього кола побратимів – піонерів.

На Дніпропетровщині проблему статевої просвіти серед безпритульних вирішували шляхом проведення виховних заходів – диспутів, громадських обговорень, суспільно-корисних акцій. Серед матеріалів газетної періодики широкого розповсюдження набувають слова та словосполучення: «товариші», «ми разом», «наше майбутнє», «піонерська сім'я» [1, с. 1].

Всі ці факти свідчать про те, що у досліджуваний період радянська ідеологія прагнула поєднати різних за статтю осіб суспільно-корисною справою, яка б нарешті вирішила багато питань: дитячої безпритульності, гендерної нерівності, формування «нової людини» незалежно від її статевої приналежності.

На сьогодні нам важко уявити сучасний заклад освіти з його виховними цілями, завданнями та перспективами без урахування у процесі виховання гендерного підходу та рівних можливостей обох статей. Досвід науковців і провідних спеціалістів 20-30-х рр. XX століття з питань вивчення соціо-статевих стосунків довів, що гендерні відмінності хоч і існують, але вони не заважають навчатися обом статям разом.

Навпаки, завдяки спільному навчанню і вихованню у безпритульних дітей формується досвід міжстатевого спілкування, з'являється розуміння ролі та значення кожного у сімейних відносинах, що трансформується на приклад спілкування у родинному колі, зникає звичне упереджене ставлення до жінки.

У подальших дослідженнях перспективним вважаємо з'ясування особливостей та труднощів гендерної соціалізації безпритульних дітей у 20-30-ті рр. XX століття на Дніпропетровщині.

Література

1. До виходу в табори. Будь готов! 1925. № 16. 09 июня. С. 1.
2. Петренко О. Б. Становлення гендерної освіти та виховання учнів у радянській школі (1918–1954 рр.). 36. наук. праць «Педагогічні науки». Херсон, 2005. № 40. С. 334–340.
3. Рябцева І. М. Соціокультурні трансформації процесу становлення культурно-просвітницьких інституцій та мистецької освіти на Катеринославщині у першій чверті XX століття. *Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини*. 2008. № 5. С. 243–258.
4. Янченко Т. В. Науково-практична діяльність Дніпропетровської досвідно-педологічної станції (20-ті–початок 30-х років XX ст.). *Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія*. 2015. № 1 (9). С. 45–50.

Науково-методичне видання

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЖЖЯ: АЛЬМАНАХ

Засновник і видавець:
Криворізький державний педагогічний університет

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України
серія ДП № 2087 – 825Р від 12.03.2015 р.

Головний редактор:
Дороніна Т. О., докторка педагогічних наук, професорка, КДПУ.

Редакційна колегія:
Гаманюк В. А., докторка педагогічних наук, професорка, КДПУ; *Кучер С. Л.*, докторка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Мірошник З. М.*, докторка психологічних наук, професорка, КДПУ; *Мішеніна Т. М.*, докторка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Волощук І. А.*, кандидатка педагогічних наук, ст. викладачка, КДПУ; *Іванова В. В.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Щербина С. М.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ; *Макаренко І. Є.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка, КДПУ.

Альманах друкується за рішенням Вченої ради
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 4 від 03.11.2022 р.)